partizan

GEORGİ KARASLAVOF

PARTİZAN
GEORGİ KARASLAVOF

GEORGİ KARASLAVOF

PARTİZAN

Çeviren:
N. Sel

Baskı : ENGİN OFSET 27 79 86

HABORA KİTABEVİ
Nuruosmaniye Cd. Atasaray 106
CAĞALOĞLU — İSTANBUL

Yalınayak, nehir kıyısındaki tozlu yolda yürüyor, annesini düşünüyordu Lenko. Annesi ise evde sık sık göğüs geçirerek, ağlıyordu. Ağabeyi Nasko bir senedenberi hapishanedeydi, Sliven hapishanesine göndermişlerdi. Yanına gidip görüşmek niyetindeydi annesi, ama paraları yoktu. Lenko hem ağabeyine, hem de annesine yardım etmek istiyordu, ama birşey gelmiyordu elinden. Bu ise kendisini çok üzüyordu.

Babasının çalıştığı Palamid'in değirmeninin yanına yaklaşınca, dere boyuna kıvrıldı. Yüksek bir kerpiç duvarın yanından geçiyordu. Bahçenin bir köşesinde iki katlı bir yaz evi vardı. Durmadan dönen değirmen, bahçe, ev ve etraftaki herşey köyün en zengini olan ihtiyar Palamidof'undu.

Çok yaşlıydı Palamidof. Dışarı seyrek çıkıyordu. Onu değirmende sadece bir defa görmüştü Lenko. Oğulları Genko ve Krum değirmene daha sık geliyorlardı.

Babası için, hergün değirmene uğrardı Lenko. Akşamları gizlice bir torba un alarak, eve getirirdi. Değirmene gelenler görmesin diye gizlenirdi.

Bilhassa Kaz Pavel'den çok korkuyordu. Pavel, ihtiyar Palamidof'un kızkardeşinin çocuğuydu. Değirmen sahipleri ona inandıklarından değirmene o göz kulak olurdu. Ama, gündüzlerini, sarhoş olduğundan uykuyla geçiriyordu.

Yemiş bahçesinin sık dallarının üzerine yayıldığı duvarın ardından ayak sesleri işitildi. Birisi kısık kısık öksürdü. Sonra, kuru tahtaların çıkardığı bir ses geldi. Durdu. Seslendi. Dudaklarını yaladı, acıkmış gibi yutkundu. Eğer Gençe amca,

bahçede duvar boyuna asker gibi sıraya dizili beyaz arı kovanlarından bal alırsa, herhalde ona da doyuncaya kadar verirdi. İlkbaharda, gömeçleri bal çekmek için çıkardığı zaman Lenko yardım etmiş ve ihtiyar adam da ona bir çanak bal vermişti.

Palamitler'den kimseye benzemiyordu Genço amca. Uzun boylu, kuru, iyi yürekli ve yavaş bir adamdı. Boş durmayı sevmiyordu. Durmadan aşağı-yukarı yürüyor ve bir şeyle meşgul oluyordu. Ondan hiç korkmuyorlardı çocuklar. Çok defa ya elma, ya armut veya ceviz istiyorlardı. Genço amca ıslık çalıyor, tel ağdan yapılan gülünç başlığı geçiriyordu başına. Arılar onu soktukları vakit onlara okşarcasına mırıldanıyor ve balla dolu ramkaları acele acele alıyordu. Lenko'nun babası diyordu ki, Genço amca zamanın birinde Sadovo çiftçi okulunu bitirmiş, uzun zaman köyde öğretmenlik yapmış, sonra yakın bir şehre gitmiş. Sonra yine öğretmenlik yapmış ve birkaç sene önce emekli olmuş. Şimdi ise sadece arı kovanlarını dolaşmıya geliyordu. Değirmene pek uğramaz, balık olup olmadığını sorar ve giderdi. Şehirden zaman zaman oğulları ve torunları gelirlerdi. Ama bu yaz onlardan hiçbiri buralara gelmedi.

Oniki yaşında bir torunu vardı. Dost olmaya çalıştı Lenko onunla. Çocuk çok iyi giyinirdi. Böbürleniyor, burnunu şişire şişire konuşuyor ve bir çorbacı gibi hareket ediyordu. Bir gün, onu, yeni satın aldığı bir çift güvercini göstermek için eve davet etti. Ama çocuk güvercinlere alaylı bir gözle baktı ve eve, küçük fakir avlusuna güldü, gitti.

Bundan sonra da birbirlerini aramadılar.

Artık küçük tahta kapıyı açmak, eve koşmak istiyordu Lenko. Ama çardağın ardındaki bağ tarafındaki baygın kahkaha onu korkuttu. Küçük

kapıyı bıraktı, bir adım geri çekildi. Evet, ihtiyar köy zenginin en küçük oğlu çardaktaydı. Krum veya daha kibarca Kumyu denilen Krum Palamidof, köye sık sık uğruyordu, avlanmağa, para almıya... Yaz günleri hep değirmen etrafında dolanıyordu. Lenko'nun babasını rahat bırakmıyordu. Durmadan kibirli kibirli bağırıyor, sonra tüfeğini omuzlayarak karşıki bayıra gidiyordu. Sofya'da bombardımanlar başlayınca bütün ailesiyle buraya geldi.

Hiç karşılaşmak istemiyordu onunla. Çünkü, Kumyu havlamaya başlıyordu. Ona şişek diyordu. Lenko bir kere sert cevap verdiği için, kalkıp ensesine bir tokat yapıştırmıştı. O zamandan beri nefret ediyor, korkuyordu ondan ve sesinden titriyordu. Kumyu, Lenko'yu hizmetçi sayıyor, olur olmaz işlerle köye yolluyordu. Ona yemek getirtiyor, şarap, sigara aldırtıyordu. Bir gün Kumyu'nun kasabadan misafirleri gelmiş ve Lenko'yu da özel bir takım sigara almak için kasabaya göndermişti. Aynı gün ise, iki nazlı kızı bisiklete bindiler bütün gün ve genç muhtarın tek atlı faytonuyla Maritsa'ya yıkanmaya gittiler. Kasabaya sigara almıya onları göndermeliydi. Bisikletleriyle hem çabuk, hem daha kolay gideceklerdi. Lenko'nun ayakları bozuk şosede parçalanmıştı. Krum Palamidof'un o, kalın, ter içindeki karısından da nefret etti. Çünkü ona sigaraları verince, yüzünü buruşturarak baktı ve çıkışarak :

— Ayaklarını niçin yıkamıyorsun? Utanmadan bir de buraya geliyorsun! demişti.

Krum Palamidof, şimdi de bir misafirle geliyordu. Birşeyler soruyordu misafir. Ama kesik kesik ve emir verir gibiydi sesi. Herhalde, Sofya'lıydı.

Lenko, gerisin geriye nehre gitti. Nehrin suları kurbağalığa dönmüştü. Çakıllı kıyısından suya düşmemek için etrafına bakına bakına yürüyordu. Bir eşek dikeni battı ayağına. Ama hiç ses etmedi. Çünkü tam bu sırada çardağın köşesinde, bağların üst tarafında tanımadığı bir adam gördü. Arkaya baktığından yüzünü göremiyordu. Ama esmer, küçük kara saçlı kara bıyıklı olduğu belli oluyordu. Misafir geri döndü. Herhalde ev sahibi o taraflarda olacakki, bir an sonra güney batıyı işaret ederek değirmeni gösterdi. Neyi gösteriyordu acaba? Onu ilgilendiren neydi?

Nehre doğru yürümeğe başladi misafir. Nefret uyandıran uzun sağlam çenesini gördü. Ona baktıktan sonra «At kafalı» dedi. Artık bu adam onun için at kafalıydı. Adam uzun boylu, yakışıklı ve sağlamdı. Omuzlarının biraz kabarık oluşu ona bambaşka bir hava veriyordu.

Çok geçmeden çardağın köşesinden Kumyu da göründü. O da gömlekliydi, adam gibi. Misafirine birşeyler söyledi. Lenko bir şey anlamıyordu. Maksadı da konuşmalarını dinlemek değildi onların, kimseler görmeden oradan kaçmak istiyordu. Çünkü orada olduğunu sezerlerse kimbilir nereye gönderirlerdi. Gizlene gizlene nehrin yanına indi. Sonra nehrin alçak kıyısından yukarı, kamışlığa doğru yollandı. Buraları ise, zamanın birinde ihtiyar Manol Palamidof'un ele geçirdiği ve dikenli telle sardığı büyük bir yerdi. Sazlığın öte tarafında, kara kütükler kovuklu söğütler arasında Derin Göl bulunuyordu. Burada Palamitler'den kimse olmadığı zaman, çocuklar yıkanmayı pek severlerdi. Avludan geçti Lenko. Eşek dikeniyle kaplı, kumlu toprağa çıktığı vakit, derin bir nefes alarak «Yıkanacağım» dedi.

Ortalığı artık iyice kızdırıyordu güneş. Gökyüzü açık maviydi. Hava sakindi. Hiçbir yerde bulut

görünmüyordu. Bugün de fırın gibi kızgın olacaktı her yer. Her dakika da havanın kızdığı hissediliyordu. Zaman zaman iri sinekler vızıldıyordu Lenkonun başında. Değirmen deresinin alt tarafında yosunlu kaynaktan gelen küçük dereyi geçti, durdu. Başını kaşıdı. Yukarıya, kaynağın üst tarafına, kendine elverişli bir sığınak yapmıştı. Orada saklanıyor, doya doya Mayn Rit'in romanlarını okuyor, denizlerdeki, ormanlardaki gezileri, macera ve kahramanlıkları hayalliyordu.

Bu sığınağa ancak emekliyerek çıkılabilinirdi. Çünkü oraları orman şimşiri, yaban gülü, böğürtlen ve ısırganlarla örtülüydü. Küçük ovanın sonundaydı sığınak. Önceleri, burada büyük bir söğüt varmış. Bu söğütten şimdi sadece kara bir gübre kalmıştı. Gübre, geceleri sanki ışık veriyordu.

Marin Koritkof amcanın kızı İskra'dan ilgi çekici bir kitap almıştı. Şimdi en iyi yerine gelmişti. Ama okumayı kesmesi lâzımdı. Çünkü hem ortalık kararmıştı, hem de babası onu çağırmağa başlamıştı.

Şimdi okusun mu, yoksa yıkansın mı? «İlkönce bir suya gömüleyim de, sonra okurum» kararını verdi. Ve koca kovuklu söğütlere doğru yürüdü.

Lenko'nun babası, bir zamanlar bu gölün etrafında köy kızlarının ve delikanlılarının toplandığını anlatmıştı. Burada, nehir kıyısında horalar oynanır, küçük çocuklar koşuşup, fundalık ve sazlıklar arasına saklanırlarmış. Öyle bayramlar olurmuş ki, etraf âdeta bir panayırı andırırmış. Helvacılar, bozacılar öyle tatlı şeyler satıyorlarmış ki, şimdi artık yoktu bunlar. Annesi bunları zevkle anlatıyordu hâlâ. Senede bir defa, nehir kıyısındaki ovada, köyün en kuvvetli erkekleri güreşirmiş. Söğütleri kestikten sonra, nehir, ovayı oymuş. Şimdi orada siyah, küçük çakıllar kalmış.

Göl büyük değildi. Yirmi adım kadar uzunluğunda, on adım kadar genişliğindeydi. Çok derindi. Berrak, soğuk bir su kaynıyordu. Su yol boyuna yakın bir yerde, değirmenin altından kaynayan kaynak deresiyle birleşiyordu. Palamitler de suyu oradan yemiş bahçesine getirmişlerdi. Derin Gölün suyu hiçbir zaman ne azalır, ne de çoğalırdı.

Üst tarafı çok derindi gölün. Herhalde su asıl oradan kaynıyordu. İşte tam oralarda, suda oynaşan balıkların parlak sırtları görülüyordu. Gölün o tarafında yaşlı bir söğüt ağacı vardı. Bu ağacın yaşını, köyün en ihtiyarları bile bilmiyordu. Ağaç artık kamburlaşmış, henüz ayak direyen bir ihtiyarı andırıyordu. Söğüdün kütüğü, göl tarafına doğru eğilmişti. Dalları ise, öyle kesilmişti ki, gölün hemen yarısını kaplıyordu. Dalların sık yapraklarının meydana getirdiği serin gölgede, gölün suyu koyumaviydi. Burada sanki dibi yokmuş gibi görünüyordu göl.

Her zaman söğüdün geniş kütüğüne tırmanıyor, dikkatle etrafa bakıyor, en yüksek dala dayanarak soyunmağa başlıyordu. İlk önce eskimiş gömleğini çıkarıyor, meşin bel kemerini söküyor ve alacalı pamuk pantolonunu sıyırıyordu.

Sonra aceleyle elbiselerini topluyor, dikkatle ağacın bir budağına asıyordu. Bundan sonra kedi gibi ağacın göl üstüne uzanan en kalın dalına tırmanıyordu ve... Ne kadar da sıcak olsa, suya atlayınca üşüyordu.

Tırmandı ağaca. Birden tanıdık bir ses duydu. Marin Koritkof amcanın sesiydi. Daha yukarı tırmandı. Fundalıklar ve böğürtlenlerin üst tarafında, söğüt ve köknarlar arasındaki patikada İskra gözüne ilişti. Evet, Marin amca ona seslenmiş olacak. Kalbini sıcak bir şey sardı oğlanın. Yüzü alevlendi. Palamidof, bu bahçeyi de kendi bahçesine katmak istemiş ama Marin amca buna razı olmamış. O za-

mandanberi ihtiyar çorbacı onu görmek bile istemiyormuş. Bu kavga yüzünden oğulları da birbirlerinden nefret ediyorlardı. Fakir bir adamdı Marin amca. Ama mert, çalışkan ve doğruluk için kendini ateşe bile atmaya hazırdı. İki oğlu, bir de kızı vardı. Büyük oğlu kasabada, işteydi. Küçük olan Todor da, sebze bahçesinde babasına yardım ediyordu. Yirmi yaşında, yakışıklı ve aslan gibi kuvvetli bir delikanlıydı, Çok güzel şarkı söylüyordu. Bir fundalıkta veya Derin Göl kıyılarındaki söğüde çıkarak onu dinlemeyi pek seviyordu. Bazı günler İskra da onunla beraber şarkı söylüyordu. Ama bir süredir Todor görünmez olmuştu. Köy içinde partizanların yanına gittiği söyleniyordu. İskra'nın da parlak, zil gibi öten sesi de işitilmez olmuştu. Yalnız Marin amcanın arada bir bağırdığı işitiliyordu. Herhalde, yardımcısı Todor'un olmamasına kızıyordu. Ama Minka teyze onun yanında, İskra da orada değil miydi? Neye kızıyordu? İşte kızcağız doğrulmuş, çapaya dayanmış, küçük eve doğru dönmüş, bahçenin doğu köşesine sessiz bakıyordu. Petrofden (1) e kadar bu bahçede sadece Marin amca yatıyordu. Ama Petrofden'de ders yılı bittiği zaman, Koritkof'ların bütün ailesi buraya taşınırdı. Bu eve çok defalar gelmişti Lenko. Burada bir oda, biraz avlu içi ve bir de çardak vardı.

İki karaağaç direği üzerine uzatılmış çardağın altında yeni toplanmış sebzeleri temizleyip yerleştiriyorlardı. Çardağın direklerine çakılmış çivilerde daima soğan, sarımsak ve mısır dizileri görülüyordu...

İskra, sarışın başı üzerine mavi bir çember sarmıştı. Sevda çiçeğini andırıyordu uzaktan. Bir an

(1) Petrofden: 12 Temmuza rastlayan hristiyan bayramı.

sonra İskra bir adım attı ve eğildi. Evet, güzel kız bir sebze tablasını suluyordu. Onun bütün gün böyle durmasını istiyordu Lenko. Bu duruşuna bütün gün baksa, yine doyamayacaktı. Ve işte, yine eğildi İskra. Sonra birkaç adım attı ve değirmen deresi kenarındaki söğütlerin ardına gizlendi. Sanki güneş bulut arkasında kalmış, etraf kararmış. Lenko, kızın her hangi bir felâketle karşılaşmasını ve o zaman canını feda edercesine gidip onu kurtarmayı istiyordu. Kızın nasıl teşekkür edeceğini hayalliyordu. Ama, nasıl bir felâket karşısında kalabilir? Neden korkabilir? Yaz günleri buralarda hiçbir yırtıcı hayvan da görünmüyordu. Ama burada çok yılan vardı... İşte, meselâ yukarıdaki çayırdan bir engerek yılanı geliyor. İskra da onu görüyor. Bağırıp çağırarak, kaçmaya başlıyor. Ama engerek yılanı yetişiyor, ayaklarına dolanıyor. Kızcağız yere yuvarlanıyor ve yılan, kuyruğu ile ona vurmağa başlıyor. Lenko da hemen atılarak engerek yılanını başından tutuyor ve keskin kasaturasiyle yılanı öldürüyor... İskra, okul arkadaşıydı. Sınıfta İskra'nın arka tarafında oturuyordu. Konuşuyor, şakalaşıyordu kızcağızla. Burada ise onu görünce, yüreği tatlı kederle dolup taşıyordu... Şimdi onun o ince ve oğlakların küçük zilleri gibi çıngıraklı sesini öylesine duymak, işitmek istiyordu ki.

Böylece söğüdün üstündeki bir budağa oturdu. Kız gidince, önce aşağıdaki dallara, sonra da soyunduğu geniş kütüğün üstüne indi. Her zaman yaptığı gibi, şimdi de soyunmazdan önce etrafa bakındı. Gölün üzerine eğilmiş dalları arasından genç Krum Palamidof'u ve misafirlerini gördü. Onlar küçük kapıdan çıkmışlar ve bir meseleye dalmışlar, elleriyle bir şeyi işaret ediyorlardı. Lenko, «Herhalde köye doğru gidiyorlar» diye düşündü. Ve dikkatle onları seyretmeye başladı. Onlar köprü yolun-

da görünmez oluncaya kadar bekleyecek ve sonra Gençe amcaya yardım etmek için, Palamitler'in bahçesine gidecekti... Gençe amca ise yine bal verecekti ona. Çoktan beri tatlı bir şey yememişti. Şeker, bulunmaz olmuştu epeydir. Hiçbir yerde bonbon satılmıyordu. Hattâ pekmez bile yoktu.

Balı hatırlayınca, aşağı atlamak istedi. Kumyu ve misafirinin köye döneceklerine inanıyordu. Ama her iki erkek, köye gidecekleri yerde, yukarı, göl boyuna doğru yollandılar. Birden korktu. Ama yine rahatladı. Her ihtimale karşı değirmene doğru gidecekler ve unu soracaklardı. Krum Palamidof, un satmak için, böyle birçok kasabalıları değirmene götürüyordu. Her ikisi de değirmen yolunun dışından geçtiler ve Derîn Göle geçilen tel kapının önünde durdular. Lenko korkuyla Kumyu'nun kapıyı açtığını, misafirini davet ettiğini gördü. Hemen söğütten inip, kendisini kimsenin göremiyeceği sığınağına gitmeyi düşündü. Ama bu davetsiz ve beklenilmedik misafirlerin, bir süre sonra döneceklerini de düşündü. Aldanıyordu. Her ikisi de göle yollandı doğruca. Artık istese de kaçamıyacaktı. Kaçarsa onu görecekler... Bu sırada birisinden söz ettiklerini işitti. Adı işitince yerinde dondu kaldı. Koritkof'lar hakkında konuşuyorlardı. Kasabalı, niçin bu fakir insanlarla meşgul olacaktı? Todor Koritkof'un adını söyledi misafir. Onunla ilgileniyordu. Lenko, hemen kalın söğüt dalına yapıştı. Meraktan dili tutulmuştu sanki. Şimdi rahatça bu esmer, kuru yüzlüyü görüyor, kara bıyıklarının kıpırdanışını seyrediyor ve onun cam gibi parlayan yırtıcı gözlerine görünmemek istiyordu. Kumyu'dan çok bu tanımadığı adamdan korkmuştu. Koritkof'lar hakkında daha çok şeyler işitmek için meraktan ölüyordu. Ama bu anda cevap yerine Krum Palamidof :

— Bizim gölümüz işte bu! dedi.

Sonra hoşnutluk ve kıvançla koyu mavi suyu göstererek :

— Ev önünden geçen su, buradan geliyor, diye ekledi.

Öteki adam kibarca, ama nefretle mırıldandı :

— Bu bir nimet.

Sonra söylediğinin pek candan ve tatlı olmadığını düşünerek :

— Tabiatın bir incisi, diye ekledi.

Misafirinin bu övgüsünden memnun kaldı Krum Palamidof. Pantolonun arka cebinden parlak bir tabaka çıkardı. Açtı, misafire sigara uzattı. Öteki hafifçe başını eğdi, sigarayı aldı, kol saatinin camına ucunu vurdu. Krum da aldı. Tabakayı kapadı, hemen cebine soktu. Büyük bir çakmak çıkardı. İkisi de yaktı...

Gözlerini mavi suya dikmişler, düşüncelerine gömü müşlerdi. Ağacın üstüne kertenkele gibi tırmanmış olan Lenko'yu görmüyorlardı. Aman, görmesinler! Onun canı, hem oradan uzaklaşıp sığınağına gitmek, hem de merakla Koritkof'lar hakkında birşeyler duymak istiyordu.

Misafir, sigarasını derin derin, iki defa çekti ve ev sahibine döndü :

— E, bir şeyler de mi sezmediniz? diye biraz önce başladıkları konuşmaya devam etti.

Krum Palamidof yavaşça, geniş omuzlarını kaldırarak ve acımmayla :

— Hiç, dedi.

— Siz onların buraya, bu bahçeye girdiklerine emin misiniz? diye sordu misafir başıyla yukarısını göstererek.

Lenko'ya öyle geldi ki, misafir başıyla Marin amcanın evini gösteriyordu.

Kumyu inancla :

— Tamamiyle eminim. Başka türlü de olamaz. Burası öyle elverişli bir yer ki, dedi.

İnanmamış bir şekilde gülümsedi öteki. Başını salladı. Bu adamın, kendini şişiren çorbacı oğlundan korkmadığını, ondan daha kuvvetli olduğu belliydi.

— Şumkarlar çok dikkatli davranırlar, dedi ihtar eder gibi bir yeniden sigarasını çekerek :

— Onların yatakları, daha da dikkatli hareket ederler, dedi.

Anlaşılan bu konuşma ve ihtar, ev sahibinin hoşuna gitmemişti. Yüzünü buruşturdu. Ağzından sigarayı aldı, yere attı, sandalının ökçesiyle ezdi.

Krum Palamidof, gücenmiş bir insan ifadesiyle :

— Siz diyorsunuz ki... ben gerektiği gibi korunmuyorum.

— Bunu demek istemedim. Ama, komünistlerin bu gizli işlerde son derece becerikli olduklarını bilmelisiniz... Biz ise, şunu da bilelim ki, âdeta uyukluyoruz, dedi adam.

Bu ihtar, ne kadar da kibarca söylenmiş de olsa, ev sahibini rahatlatmadı.

Hemen şiir okur gibi :

— Kikiritkof efendi, ben yedek subayım. Üç yıl cephede bulundum. Gizlenmenin ne demek olduğunu ve düşmanın izine düşmeyi de bilirim...

Sonra gülümsedi. Ensesini ovaladı. Kollarını uzattı. Birşeyler daha söylemek istiyordu. Ama dudaklarını büzdü, boş gözlerle dereye bakmaya başladı.

Ev sahibini dinledi Kikiritkof. Ağzını bükerek sigarayı son bir defa daha çekti ve iki parmağı arasından göle fırlattı. Uzun yapılı esmer yüzü, biraz morardı, kara bıyıkları da böcekler gibi kıpır kıpır etti.

— Palamidof efendi, mesele sadece sizin için olmuyor. Ben, genellikle bizim itimat ettiğimiz, kendi rahatlarına bakan insanlar için konuşuyorum. Şumkarlar ise gayet atılgan ve kurnaz oldular. Yataklar artist olmuş. Kendilerini kurnaz sanıyorlar. Ne süt içmişler, ne de ağızları süt kokuyor. Biz ise onlara bön bön bakıyor, nineler gibi onlara inanıyoruz. Silâhları on anahtarla kilitliyoruz. Komünistler ise onları yine alıyor ve silâhlanıyorlar... İşte asıl demek istediğim buydu, dedi kederle misafir.

Kumyu da düşünceli, düşünceli mırıldandı :

— Evet, doğru.

Kikiritkof sert ve öfkeli öfkeli :

— Ama, bu işler, bu yolda gitmemeli artık. Demir yumrukla vurarak, bütün bizi bozan elemanları yoketmenin zamanıdır artık.

Sol elinin parmaklarını sıktı. Yüzü sararıp soldu. Alt çenesi gıcır gıcır ediyordu.

Kumyu her halde aklından «Bunları böyle söylemek kolay» düşünceleri geçiriyordu.

— Vakit geldi.

Misafir kederle :

— Herşeye rağmen, bu işler zorla olmayacak. Başka bir şeyler daha yapmak lâzım, dedi.

Ev sahibi eğilerek sordu :

— Ne?

Ses kesildi. O, «eh» demek istiyordu. «Okumuş adamsın, yaşlı başlı erkeksin ve güya savaşta da bulunmuşsun. Subaylığınla öğünüyorsun. Öyle ama, bugün en basit şeyleri anlayamıyorsun.»

— Bana göre, dedi, bizimkiler gerektiği gibi ısrarlı ve sağlam değil ve... ve... korunmayı da beceremiyorlar.

Kumyu sert bir sesle :

— Evet, dedi. Savaş ağırlaşıyor ve hem de teh-

likeleşiyor. Ben bu evi, onları gözetledim. Yani şu Koritkof'ları... Akşam üstü kasabaya gidiyordum. Karanlıkta... En dönemeçli, dar patikalardan geçiyordum. Bunu birkaç gece tekrar ettim. Kimse görmedi beni.

Lenko, konuşmalardan, değirmenin arkasındaki sebze bahçesinin işaret edildiğini anladı.

Eli ayağı sanki kesilivermişti. Düşecek gibiydi. Bu rahatsızlık ve düşünceler âdeta nefesini tıkıyordu. Ama bu alçak adam, ya birşeyler sezdiyse?

Misafir büyük bir ilgiyle :

— Yine mi bir şey...? diye sordu.

Ev sahibi derin bir nefes alarak :

— Evet! dedi.

Öteki bu sözleri işitince salyangoz gibi kara olan dudaklarını çuval ağzı gibi büzdü. Derin derin düşündü ve olduğu yerde önüne bakarak, bir dakika kadar kaldı.

— Herşeye rağmen, yılanın başı, zamanında ezilmelidir, dedi ve öfkeyle bir adım attı ve :

— Mademki bu milletinden vazgeçenlerin oğulları şumkar olmuş, onların evleri de temiz olamaz, dedi.

— Buna ben de eminim, dedi Kumyu da aynı öfkeyle.

Öteki kesinlikle :

— Ben diyorum ki, daha fazla yorulmak gereksiz. Yarın akşamüstü evleri ve eşyaları yakmak için yüzbaşı Kirof'u göndereceğim. Ayrıca aileleri tevkif edilerek buradan göçettirilecek, dedi.

Kumyu onayladı:

— Bu bir an önce olsun.

— Şimdi de henüz geç değil.

Kumyu iyice anlamak için :

— Demek yarın öğleden sonra?

— Evet, ikindi üstü.

Kumyu'nun üstünden sanki bir yük kalkmıştı. Rahatladı.

Çocuk misafirin ihtar edercesine parmağıyla işaret ettiğini gördü...

— Sadece... Bunun için kimseye birşey... Bunu ne yakınların, ne de akrabaların bilmeli. Biz sağa sola yayıyoruz da, bu belâlar ondan başımıza geliyor. Şimdi susmak lâzım. Hani bir lâf vardır, yerin bile kulağı vardır. Ama söğütlerin de kulakları vardır, dedi.

Sonra, tam karşıyı, dili damağı kurumuş, söğüt ağacına yapışan Lenko'nun bulunduğu yeri işaret etti. Çocuk, ağacın kalın dalıyla bir olmuştu. Karşıdan hiç de belli olmuyordu. Onu birinin görmesi ve orada olduğunu sezmesi tehlikeliydi! Bu kadar önemli ve tehlikeli sırrın ne demek olduğunu biliyordu Lenko. Marin amcaya bunu söylemeli, onları kurtarmalıydı!

Kikiritkof ansızın :

— Değirmenden un alma denemesi yapmamışlar mı? diye sordu.

Kumyu sinirlenerek kolunu kaldırdı :

— Hayır. Olacak iş değil. Bizim, değirmende kendi adamımız var. Onun asıl işi de, bakınmak ve korumaktır. Yeğenimizdir o bizim.

— Değirmenciniz nasıl sağlam adam mı?

— Kim? Bay Jenko mu? dedi ve sustu.

Sonra ekledi :

— O, koyun gibi bir adamdır. Üstelik siyasetle de meşgul olmaz!

Babası hakkında konuşacaklarını hiç beklemiyordu. Bu sözleri işitince dikkat kesildi. Konuşulan hiçbir lâfı kaçırmamak için başını uzattı.

At başlı olan gözlerini süzercesine dikti :

— Ama oğlunun hapiste olduğunu biliyor musun?

— Evet, küçük bir iftira için ceza, cevabını verdi ev sahibi.

Kikiritkof kesinlikle :

— O kadar da suçsuz değil. Çünkü Plovdif'te çalışıyormuş. Orada komünistlere katılmış. Şurası var ki, bizim ahmak polisler soruşturmayı pek acele yapmışlar ve... sizin değirmencinin oğlu üç yıl hapisle kurtulmuş...

Kumyu bir şeyler düşünürmüş gibi omuzlarını kıstı :

— Olabilir. Babasına bizim itimadımız vardı ve fena bir şey de sezmedik... Üstelik çok da becerikli bir işçi...

Kikiritkof alaylı bir sesle :

— Evet, dedi. Bütün o heriflerin becerikli olduklarını bilmelisiniz.

Etrafına baktı ve devam etti konuşmasına :

— Buralarda insan hakikaten şöyle bir tarafa çekilebilir. Ama, herşeye rağmen değirmenciyi gözden kaçırmayınız.

Kikiritkof eğildi, yerden beyaz bir taşı alarak, göle attı.

Misafir :

— Derin, dedi.

Sonra sustular, Birer sigara daha yakarak gerisin geriye döndüler. Lenko, onlar karşıdaki iki katlı eve döndükten sonra bile yerinden inemedi.

İKİ

İndi ağaçtan. Etrafına bakındı ve kalın söğüt kütüğünün arkasına çöktü. İki erkek artık bahçeye varmış da olsalar, korkudan henüz ayağa kalkın. buradan gitmeğe cesaret edemiyordu. Oturduğu yerden ne küçük kapı, ne de yol görünüyordu. Hattâ, bahçe avlusu bile görünmüyordu. Bura-

dan orasını göremediği gibi, onu da orada hiçbir şekilde göremiyeceklerdi. Ama, öylesine korkmuştu ve usanmıştı ki, bunu henüz anlıyamıyordu. Sanıyordu ki, onu şimdi kim görürse görsün, ne kadar mühim bir sır öğrendiğini anlardı. Dili damağı kurumuştu. Sessiz sessiz yutkunuyor, solmuş elbisesinin altında kalbinin düzgün, ama hızla çarptığını duyuyordu.

Nasıl olmuştu da, hiç beklemeden ve ansızın bu adamların p'ânlarını öğrenmişti! Bu an hayatında bir dönüm noktasıydı. Artık çocukluk kaygıları ve oyunları yokoluyordu. Kendini yaşlı bir erkek gibi hissederek hareket etmesinin gerektiğini düşündü. Ama bu acele olmalıydı. İşe nereden başlamalı? Birine mi sormalı, yoksa kendi kendine mi?

Şimdi ne tarafa yürümeli? Aşağı ineli hayli bir zaman olmuş da olsa, henüz aklı başında değildi. Bir aralık bir karınca ensesini ısırdı. Hemen parmağiyle itti. Bu hareket aklını başına getirdi. Ya orada olduğunu görselerdi! Korkudan dudaklarını ısırdı. Bir de bu tehlikeli sırrı işittiğini duyarlarsa! Yukarı köylerin birinde bir çocuğun böyle insanlar tarafından öldürüldüğü konuşuluyordu. O çocuk, hasta o'an annesine ilâç getirip dururmuş. Ama, faşistler partizanlara yardım ediyor diye şüphelenmişler ve kurşunlamışlar. İç çekerek : «Kurtuldum. Bu Kumyu olur olmaz şey için beni döğüyordu. Fakat beni bir söğüt üstünde yakalasaydı, acaba ne olurdu?» dedi.

Yarın akşam üstü jandarmalar Koritkof'ların bahçesine doluşacaklar. Bu kimbilir ne dehşetli olacak? Bir titreme tuttu Lenko'yu. Alnını avuçları arasına aldı. Küçük kerpiç evceğizin, fakirlerin eşyaları ile birlikte nasıl alevler içinde kalacağını ve korkunç jandarmaların o yaşlı insanları nasıl önlerine katacaklarını, hiç aklından bile geçirmek is-

temiyordu. İskra'yı da mı tevkif edecekler? Elâlem, tevkif edilenleri götürüp bir yerde öldürdüklerini fısıldaşıyorlardı. İskra'yı da mı öldürecekler? Diyelim ki öldürmeyecekler. Annesiz, babasız, yalnız başına ne yapar? Şimdi, kendi tehlikeye uğrasa da, onu kurtarmağa, onun için herşeyi yapmaya hazır olduğunu göstermesi lâzımdı.

Bir daha etrafına bakındı. Yavaşça yürüdü. Bir sazlığın ardına çömeldi. Nereye gitmeli, ne yapmalıydı? Kaybedecek zamanı da yoktu. Köye koşup, anasına haber verecekti. Annesi ona, daha sonra ne yapacağını söylerdi : Ama ya korkup, sırrı kimseye söylemesin diye onu bir de içeri kaparsa? O zaman, Koritkof'lar birşey bilmiyecekler, yakalanacaklar ve... O zaman ne yapacak? Yumruklarını sıktı Lenko.

İlk önce gizlice, Marin amcaların bahçesine gitmeli. Kimse görmeden Minka teyzeye ihtar etmeli... Sonra da eve dönecekti.

Yavaşça yaban güllerinin yanına gitti. Oradan da kendi sığınağına çekildi. Oraya, gölge için ağaç dallarından bir kulübe yapmıştı. Değirmenden gizlice aldığı iki kiremidin altına da her ihtimale karşı, eğer yağmur olursa, ıslanıp nemlenmesinler diye, kitaplarını yerleştirmişti.

Her geçen gün, kendi sığınağını daha bir beğeniyordu. Burayı kimse bilmediği için de seviniyordu ayrıca. Kendine yağmurlu günler için daha iyi bir kulübe yapmak plânı kuruyordu. Kulübeyi kamış ve papurla örtecekti. Hattâ, içeri yemek koymak için dolap bile yapabilirdi... Gelgelelim, işte şimdi, birdenbire herşey sanki değişivermişti.

Sereserpe uzandı. İki elini birbirine kenetledi. Başını avuçları arasına aldı. Sanki bütün gün çift sürmüş ve kazmıştı... Hep yarın, akşam üstü gelecek olan jandarmaları düşünüyordu. Yukarı köy-

lerden değirmene gelenler yakılan evlerden, öldürülen yataklardan, partizan ailelerinin Bulgaristan'ın uzak yerlerine gönderilenlerden bahsederlerdi... Lenko, her gün değirmenin etrafında dolaşmaktaysa da, böyle şeyler konuşulduğunu işitmemişti. Çünkü herkes korkuyordu. Ama onlar, babasına bunları anlatıyorlar, o da ondan sonra evde anlatıyordu... Bütün bunlar uzun, korkulu bir masal gibi geliyordu ona. Ama işte, onlar şimdi yine başlıyor...

Koritkof'lara nasıl duyurmalı? Lenko ciddileşerek, «Marin amcaya» dedi. Ama sadece ona. Minka teyze belki inanmaz. İskra ise henüz çocuk. Ya inanır veya öğünerek etrafa söyler... O zaman da jandarmalar bu işe şaşıp kalacaktı... Kumyu ise, planları kimin açıkladığını öğrenecekti. Şimdi iş, Koritkof'ların bahçesine gizlice geçmekte. Ama nasıl olur? Kimse sevmezdi onu. Hem Marin amcanın yanına nasıl varmalı? Kaynak yanındaki göl boyunca değirmen deresine gidip orada durumun nasıl olduğunu öğrenecekti. Eğer yakınlarda Koritkof'lar yoksa, bekliyecek, tetikte duracaktı. Nasıl olsa, dere boyuna ineceklerdi. Orada gürlüklerin, söğüt kütüklerinin ardına gizlenecek, gözetliyecekti...

Göl kenarında zor yürünüyordu. Dizlerine kadar batıyordu. Çevresine bakındı, çünkü burada su yılanı çoktu. Dalları karabağı ve yaban bağı ile örülmüş dikenli çalı ve yaban gülleri ona engel oluyordu. Bir yerde sık, büyük ısırganlık içine girdi. Çıplak ayaklarını öyle yaktılar ki, gözlerinden yaşlar aktı. Bir dâva için insanların bundan çok daha tehlikeli engelleri yendiklerini biliyordu. Okudukları yanında bunlar âdeta çocuk oyuncağıydı. İşte, biraz daha... Bataklık başlıyordu. Orada uzun kamışlar ve yemyeşil papurlar yetişiyor, iri sıçanlar

su kaplumbağları, yılan ve sülükler oluyor, susamuru, gelinkadı ve porsuklar gizleniyordu...

Değirmen deresi kıyısına geldiği zaman, değirmene giden dar patikadan etrafa bakındı. Dikkatle yerde sürünerek yukarı çıktı. Sanki ormandan geçmişti. Söğütlerin, köknarların arasındaki patikadan İskra'yı gördüğü, Korikof'ların bahçesinin üst tarafına geçti. Onunla konuşmak için şimdi tam sırasıydı. Konuştuktan sonra, onu babasını çağırmaya gönderecekti.

Sabırsızlıkla patikada bekliyor, her tarafa göz atıyordu. İskra her halde gitmişti. Hayır. İşte bak, bahçenin üst köşesine dikilmiş, biberleri suluyordu. Çapayı bir yana bıraktı. Ayaklarını yıkadı. Sonra el'erini, incecik önlüğüne sildi ve başındaki çemberi düzelttikten sonra çapayı omuzladı. Tarif edilemez bir acıdan yorulan ve onun bu kadar yakında olduğunu gören Lenko, avuçlarını dudaklarına götürerek, kesik, korkulu ve yavaşça seslendi. Birden durdu kız. Dereye doğru döndü. Parlak iri gözlerini çevirdi, ama onu göremedi.

Lenko yeniden seslendi :

— İskra!

Onu gördükten sonra doğruldu kız. Onunla konuşacağını işaret etti. Çocuğun gizlice gelişi kızı korkutmuştu. Kızardı. Hattâ öfkeyle dönecek oldu. Lenko, yüzündeki bir telâş ifadesiyle yanına gelmesini istedi. Kız döndü. Acaba ne söyliyecekti?

İskra, Todyu ağabeyi partizanların yanına kaçalı beri, anne ve babasına hep şüpheyle bakıyordu. Onların fısıldaşmalarını üzüntüyle takibediyordu. İşlerin iyiye mi, yoksa fenaya mı gittiğini anlamıya çalışıyordu. Dost ordular faşistleri dövmekteydi. Bu ordu gelip bizi de kurtaracak mıydı acaba? İskra ebeveynlerinden ve koşup oynadığı çocuklardan, polislerin başka köylerde yaptıkları rezillik-

leri öğreniyordu. Öldürülen partizanlar varmış. Hergün çarpışmalar oluyormuş. İskra'nın okul arkadaşı Todya'nın başına da kötü şeylerin geldiğini düşününce, yüreği durur gibi oldu. Alnını ter bürüdü. Çocuğa yaklaştıkça, tüyleri korkudan diken diken oluyordu. Bütün vücudu bir korku esintisi içinde donuvermişti. Ama öylesine geliyordu ki, yerinde olduğu gibi kalıverecek ve bir daha yerinden bile kımıldamıyacak. Hayır! Ne olursa olsun bu acılara dayanması lâzımdı. Eğer bunu da yapmazsa, çocuklar gülerlerdi sonra ona...

İskra, Lenko'nun yanına vardığı zaman, o hemen dereden atladı. Derenin sağ kıyısındaki otların üzerine yattı, dik dik kıza bakmaya başladı. İskra, onun gözlerinin fırıl fırıl dönmesinden, onu bütün çocuklardan farklandıran dudağının tir tir titremesinden, değirmene de uğrayıp doğru buraya gelmesinden fena birşey olduğunu anladı.

Ona doğru eğilerek :

— Baban burada mı? diye sordu.

Acaba niye soruyordu babasını? Hepsi aynı değil mi, annesini niçin sormuyordu? Gözlerini bir an bile çocuğun sararıp solmuş yüzünden ayırmadan, babasının evde olduğunu başiyle işaret etti. Acaba ne söyleyecekti? Belki niçin geldiğini de unuttu. Demek, iş ciddî değil. Belki bahçeden birşey vermesini rica edecekti. Ama, bunun lâfını da bir türlü açamıyordu. Az kalsın kız ona gülecekti. Ama ansızın elini kaldırarak ciddiyetle baktı. Lenko :

— Dinle! Git babana söyle de gelsin... Sakın kimse görmesin.

Sesinde hem gizli, hem de ciddî bir şey vardı!

Birden korktu İskra. Güzel ve incecik dudakları kederli kederli büzülüverdi.

Belki de gücenmişti. Mavi gözlerini kapatıverdi.

Kızın bu güzel yüzünün ifadeleri yabancı değildi Lenko'ya. Bu neşeli, çevik, ama ona has olan bu direnmeleriyle karşılaşmıştı şimdi. İlk defa değildi ki... Kız ona sert bir şey söyledi mi, o burnunu şişiriyordu. Erkek gibi, gururlu ve yüksekten atıyordu. Böylelikle kızdan üstün çıkıyor ve bir şey söylemiyordu. Ama şimdi iş başkaydı. Kızın babasıyla görüşmeliydi.

Sert sert baktı :

— Çocuk olma! Mesele çok ciddî... onunla görüşmem lâzım...

Kız herhalde ikircimlik içindeydi ve kaçmasın diye :

— Sonra anlıyacaksın! dedi.

Kahırlanmamak için, herşeyi bir an önce kendisi öğrenmek istiyordu İskra. Bu güvensizlik, bu ısrar, kızı birden kızdırdı.

İskra hemen :

— Madem sonra öğreneceğim, git. Kör değilsin, topal değilsin kendin söyle, dedi.

Ama yerinden kıpırdamadı.

Bu hareketi tamamiyle çocukçaydı, işin ciddi olduğuna ikna etmek için, aşağıdan alırcasına dudaklarını büktü...

— Gidemiyeceğim. Beni onunla konuşurken kimse görmemeli. Bunu anlamalısın... Ve bunu kimse de bilmemeli... dedi Lenko.

Kız ansızın bu sözleri işitince korktu. Küçük dudaklarını bükerek :

— Kimse görmemeli, öyle mi! İşte, ben gördüm.

— Benim sana güvenim var.

İskra çocukların kendilerini böyle gösterdiklerini ve bununla, kendilerini önemli saydırmayı sevdiklerini biliyordu. Ama Lenko'nun şimdiki direnişi ve üstelik başka vakit olduğu gibi kızmaması, git-

memesi düşündürdü. Gerçekten gayet mühim ve ciddî bir iş olabilirdi.

— Peki, dedi kız.

Sonra babasını niçin aradığını ona söylemediği için biraz küskün olarak, yavaş yavaş, isteksiz karşıki eve doğru yollandı.

Onu heyecanla takibediyordu Lenko. Ve kendi hareketinden de pek memnundu. Gerçek bir kahraman'lık gösterdi gibisine geliyordu. İskra, kasten bahçede geziniyordu. Böylelikle kızdırmak istiyordu onu.

Lenko bekliyordu. Biraz erken de gitse geç de gitse, herşeye rağmen babasına söyliyecekti.

Çok geçmeden Marin amca kolları ve paçaları sıvalı çıktı. Avuçlarını kaşları üzerine kaldırdı ve bahçenin üst başına doğru bakmaya başladı. Sonra dereye doğru yollandı. Geldi. Yanında durdu.

Ve bir kaç dakika sonra doğrulunca, korkudan, kederden ve onun bildiği birçok şeylerden, yüzü buruşmuş ve mosmor olmuştu. En ağır günler başlıyordu. Evet bu anda, ne kendini, ne karısını, ve hattâ ne de oğlunu düşünüyordu. İskra'yı düşünüyordu. Onu ne yapmalı, kime vermeli?

Marin amca bir hayli zaman sessiz sessiz, hırpalanmış, omuzları düşük olarak durdu. Birden irkildi. Gözlerini kırptı.

Çocuğa baktı ve başını sallıyarak, sessizce ve yürekten mırıldandı :

— Teşekkür ederiz Lenko. Teşekkür ederiz.

Ona bir yardımda bulunup bulunamıyacağını sormak istiyordu Lenko. Ama olduğu yerde donup kaldı. Çünkü Marin amca gerisin geriye döndü, bir bacağı aksayarak, kulübeye doğru yürüdü.

Lenko kendi kendine : «İşte o biraz sonra Minka teyzeye de söyliyecek. İskra da her şeyi öğrenecek ve korkudan parmağı ağzında kalacak...» diye

düşündü.

Marin amcaların rahat ve mutlu olmalarını istiyordu, ama, başlarına belâ gelecekti. Bütün bunlar acaba nasıl olacak? Acaba sadece evi mi yakacaklar, yoksa onları da mı öldürecekler? Derinden bir acı duyuyordu. Bu insanlara üzülüyordu. Onlar iyi insanlardı. Onların partizan, kahraman çocukları vardı. Sadece bunun için onlara, bütün akrabalarından daha fazla saygı duyardı.

Ortalık sakin ve sıcaktı. Değirmen çakıldağının, döndükçe durmaksızın çıkardığı ses, etrafa yayılıyordu.

Bir kurbağa suya atladı ve sanki, derin uykuya dalmış suyu uyandırdı.

Canı sıkıldı. Karşı yakaya geçti. Eğik söğüt ağacına dayandı ve kederli kederli karşıda olan evceğize baktı. Orada birşeyler olacağını, Minka teyzenin korkuyla ve kederle haberi sormasını bekliyordu. Ama kimse görünmedi. Marin amcalar, herhalde artık ne yapacaklarını kararlaştırıyorlardı...

Sığınağına döndü. Buraya değirmen yanından ve göl yanından değil, köyün üst kenarından geçen, Palamidof'ların yerlerinin uzaklarındaki en elverişli, ve yakın yoldan geldi. Sığınakta da kalmak istemiyordu. Bundan önce, orada sevinçle yalnız başına kalıyor ve hayallere dalıyordu. Saatlerce kitap okuyordu. Onun o anda nerede olduğunu kimse bilmediğinden gururluydu. Ama şimdi? Acaba şimdi neden böyle kederli ve hastaydı?

Neşeli bir şeyler hatırlamak istedi. Ama aklı, yarın jandarmaların köye doluşmalarına gidiyordu.

Herşeyin korkusuzca geçeceğine inanmaya çalışıyordu. Öyle ki, bu at kafalı adam, yarına kadar, yapacağı şeyleri unutacak. Ama yüreğinin ta içinden fena şeylerin olacağına inanıyordu...

Öyle zamanlar ki, insanlar boğaz boğaza gel-

mişlerdi...

Kiremitlerin altından henüz bitirmediği kitabı aldı. Sayfalarını bir iki çevirdi isteksiz isteksiz. Yine eski yerine koydu. Aklı, değirmen deresinin arkasındayken, karşıki küçük evde olup biteni öğrenmek isterken hiç okunur mu? Marin amcalar şimdi acaba ne yapıyorlardı? Lenko, bu iyi insanlara bir yardımda bulunmak istiyordu ama, nasıl olur? Oralarda görünmek uygun değildi. Ama canı burada da kalmak istemiyordu. Sığınağı, ona ilk defa, zından gibi geliyordu. En sevdiği şu yaban ormanı şimşirleri ve yaban bağları, şimdi rahatsız ediyordu. Bu yalnızlığa hiç bir türlü dayanamıyordu. Hattâ kendisini eğlendiren herhangi bir böceğin ötüşü bile onu şimdi kızdırıyor, kendisinden nefret ettiriyordu.

Düşüncelerini paylaşacak birisi oluverseydi şimdi! Arkadaşları buzağı ve inek güdüyorlardı. Şimdi geniş kırlara dağılmışlardı. Hattâ yanında da olsalar, onlarla hiçbir vakit sırrını paylaşamazdı. Bu lâflar bir de Kumyu'nun kulağına çalınırsa... Onlar ne de olsa çocukturlar, ne olacağını da bilmezler. Bu işler hakkında yalnız İskra ile konuşulabilirdi. Ona güvenebilirdi, ama gelgelelim o şimdi evdeydi. Herhalde, hıçkırarak ağlıyordu. Annesi ve babası da yorgun argın ve kahırla teskin etmenin çaresini arıyorlardı.

Derin bir göğüs geçirdi. Onunla görüşmesi imkânsızdı.

Oturdu. Elleri arasına aldı çıplak bacaklarını. Düşündü. Kalbini bir acı sarıyordu. Kederden ağlıyacağı geliyordu. Demek, yarın akşamdan sonra, derenin öte tarafındaki sebze bahçesi ıpıssız olacaktı. Herşey bir an içinde değişecek, kararacak ve kararmış duvarlar kalacaktı. Oralarda artık yaramaz İskra görünmeyecekti. Zil gibi öten o tat-

lı sesi de söğütler ve sazlıklar arasında işitilmiyecekti. Herşey bir an içinde değişecek ve kararacak!

Şu at kafalı, kuru ve uzun boylu adam neyin nesiydi? Nereden gelmişti? Onun bu şekli gittikçe Lenko'nun kafasında canlanıyordu. Ona karşı gittikçe kin ve nefret uyanıyordu içinden. Herhalde, sıradan bir sivil polis olacak. Böyle sivil polisler için bir defa Nasko ağabeyi de ona birşeyler anlatmıştı. O zamanlar ağabeyinin, bütün bu sivil polislere neden köpekler ve alçak adamlar dediğine şaşıyordu. Nasko onlara öfkeyle «Faşist köpoğları» diyordu. Ve işte, Lenko da böyle faşist köpeği görmüştü artık. Evet, bu adam herşeyi hemen bastırıyor, etrafı dolaşıyordu. Nefret edilecek, alçak bir kâtildi. Ah, bir partizanların eline düşse!

Partizanları hatırlayınca kendine geliverdi. Hemen başını kaldırdı. Yavaş yavaş doğruldu, gözlerinde görülmedik yepyeni bir alev parladı. Kendi kendine, «Hayır, böyle, kolları bağlayıp da durmak boşuna. Dolaşıp olup biteni bilmeliyim» diyordu. Belki, babasiyle de görüşmesi lâzımdı. Ama onu anlıyacak mıydı acaba? Lenko'yu değirmende alıkoyardı. Böyle bir adamdı işte babası. Suskun, tutkun, karısına ve çocuklarına karşı da biraz soğuk davranıyordu. Ama, belki de dış görünüşte böyle görünüyordu. Babası senelerden beri değirmende çalışıyordu. Ne zamandan beri orada çalıştığını hatırlamıyordu. Canla başla çalışan bir işçiydi. Durmaksızın, gece gündüz kendi işine gömülmüş, oyalanıyordu. Eve zaman zaman uğrardı. Onun hiç kimse, bir çocuğu okşarken yahut da bir şaka yaparken, bir şey için suçlandırırken görmemişti. Eve para bırakıyor, un yolluyor, arada bir de taze balık veya başka birşey getiriyordu. Durmadan, karısına işin iki ucunu bağlamak için, para biriktirmesini, olur olmaz şeye para vermemesini söylüyordu. Ama

gayet dürüst bir adamdı. Hiçbir vakit, kimseyi azarlamamıştı. Onu seviyordu Lenko. Onu dinliyor ve ağır hayatına, uykusuz gecelerine acıyordu. Ama şimdiye kadar ona hiçbir şey söylememişti. Babasının yanı daima değirmene gelenlerle dolu o'duğu için içini dökemiyordu. Üstelik yalnız da kalsalar, çocuk ona hiçbir sırrını açmıya cesaret edemiyordu... Fakat şimdi ne yapmalıydı? Acaba söylesin mi? Babası belki de onu anlar ve Marin amcasına nasıl yardım edeceğini söylerdi. Belki babası da bir şeyler yapabilirdi.

Lenko, yaz günleri bazı defalar değirmende yalnız başına ve geç yatıyordu. Yatınca da uykuya dalıyordu. Ama, babasının ona dikkatle baktığını, yırtık pırtık çerge ile örttüğünü duyuyordu. Sabahları erken ka'kıyordu. Öyle alışmıştı. Ama hiçbir defa babasını uyurken, hattâ yatarken görmemişti. Bu adam ne zaman dinleniyordu? Uykusuzluğa nasıl katlanıyordu? Uğraşmaktan bitmiyor muydu?

Artık oldukça yükselmişti güneş. Ortalığı kızdırıyor, gittikçe sıcak ve boğucu oluyordu. Her tarafa sessizlik çöktü. Herkes gölgeye çekildi. Hattâ yakındaki kamışlıkta bile ne bir hışıltı, ne de bir yaprak kıpırdıyordu. Terlemiş, soluğu kesilmiş ve ezi'miş bir halde sığınağından çıktı. Babasının yanına gitmeyi kararlaştırmıştı ama değirmen yolunu tutmayıp, aşağıya, dereye doğru gitti. Değirmene, Palamit'lerin bahçesinin ardından ve yukarıki değirmen yolundan dolanarak gitmeyi düşündü. Böyle yaparsa, Derin Göl yanında bulunduğunu kimse sezmiyecekti. Hem de buradan geçti ve Marin amca ile konuştuğu... kimsenin aklına gelmiyecekti.

Ama dereye iner inmez, genç Palamidof'la misafirinin köy kenarında gezindiklerini gördü.

Yavaş yavaş yürüyorlardı. Birşeyler konuşuyorlardı. İki yanlarında ise, ev sahibinin iki kızı bisikletlerine dayanarak yürümekteydi. Kızlar, küçük ve alaca fistanlıydılar. Uzaktan ise büyük bir güzel kelebekleri andırıyorlardı. Kızlar, ana yola çıkınca, bisikletlerine atladılar, başlariyle yavaşça selam vererek bisikletlerini sürdüler. Kızgın çakıllar üzerine sinerek, arkalarından canı çekerek baktı. Böyle bir bisiklet edinmeyi o da ne kadar isterdi.

İki erkek, deredeki koca köprüyü geçip, köyün boş sokağına girip başları görünmez olunca, dere boyuna çöme'di.

Kendi kendine: «Artık niye dolaşıyorum?» dedi ve doğrudan değirmene gitti. Palamit'lerin yaz evinden geçmek aklına geldi. Fakat şimdi oradan geçmesi, ne Ginka teyzenin tatlı tatlı konuşmaları ve ne de tatlı bal içindi. Küçük evin arkasında, koca erik ağacının gölgesinde, büyük kara, fena bir köpek yatıyordu. Bütün çocuklar korkuyorlardı. Çok kötü, ama pek de akıllı bir köpekti. Daha uzaktan tanıdığı veya tanımadığı bir kimsenin geldiğini anlıyordu. Bahçe kenarından geçen yolcu'ara havlamıyordu. Sadece Palamit'lerin yerine tanımadığı kimseler girdiği zaman hücum ediyordu. Köpek, Lenko'yu görünce bir gözünü açtı ve yine uyuklamıya devam etti. Palamidof'lar, köpeğe Zenit, Lenko ise Karaman diyordu. Köpek bu her iki ada da alışmıştı. Çardağın altından geçti, köşeden baktı. Bahçenin bir köşesinde, yani kovaların dizili bulunduğu karşı duvarın dibinde, Genko amca dalgın dalgın geziniyordu. Lenko, eski öğretmenin yanına gidecekti, ama onu bir şey dürttü. Durdu, geriye döndü. Gidip de şimdi orada ne yapacaktı? Marin amcalar yarın belki ödürüleceklerdi. O ise bal arıyacaktı, öyle mi? Hayır? Babasının yanına giderse, partizanlar hakkında belki yeni birşeyler

öğrenirdi.

Değirmenin içi serin ve tozluydu. İçerisi küf, nem kokuyordu. Su azaldığından sadece bir kaya dönüyordu. Un öğütmeye gelenler de çok değildi. Ama değirmende gürültü yine de çoktu. Lenko'nun babası sağ eli ile biraz un alıp, parmakları arasında oğuşturarak nasıl olduğunu yokluyordu. Yakın bir köyden üç kişi onun etrafını sarmışlar, bir şeyler konuşuyorlardı. Lenko'nun babası, her değirmenci gibi sabırsızlığa alışmış, un öğütmeye gelen öfkeli köylülere aldırış etmiyordu. Lenko değirmene gelenlerin kavgasına alışık olduğundan, hiç önem vermedi. Yalnız, uzun boylu, tanımadık bir köylü dikkatini çekti.

Çocuk içeri girdi ve durdu. Hayır, babasiyle burada konuşamazdı. Hele böyle mühim bir sırrı burada hiçbir zaman söyleyemezdi. Bu sırada ona doğru döndü babası. Onu gördü. Bir an gülümsedi.

— Burada mıydın? diye sordu babası.

Arkasından hemen doldurmakta olduğu çuvala doğru döndü. Sonra, birşeyler hatırlamış gibi doğruldu ve odasını başı ile işaret ederek :

— Oraya geç... Sıcak poğaça ve biraz balık var. Karnın açsa, git ye, dedi.

Gözü yemek görmüyordu. Bir iki dakika kadar daha durdu, gezindi ve dönüp çıktı. Eve gidecekti. Annesine söyliyecekti. Annesinin onu dinlemeye vakti vardı. Ve Marin amcalara... nasıl yardım edeceğini de söyleyebilirdi.

Köyün yolunu tuttu. Yüksek ve uzak mavi dağların üzerine yükselen güneş, ortalığı kızdırıyordu. Geniş ovayı, sarı bir sıcak kaplamıştı. Herkes öğlen dinlencesindeydi. Sürüler, çoktan gölgeye çekilmişlerdi. Hattâ yol boylarında tek insan bile görünmüyordu. Şoseye çıkan yukarı yol, da-

ha sonra, aşağıdan gelen yolla birleşiyordu. Bu yolda ihtiyar bir kadın hızlı hızlı yürüyordu. Küçük dut fidanlarının ardından çıktı. Ama, ona da hiç önem vermedi. Bostanları ve bağları dolaşan az mı kadın var? Yola çıktıktan sonra Minka Koritkova teyze olduğunu analdı onun. Onu görünce eli ayağı kesiliverdi. Evet, o Derin Göl yanında iki erkeğin konuştukları en önemli şeyleri belki de söylememişti. Ve işte şimdi, Minka teyzeyi görünce herşeyi hatırladı. Birden ürperdi ve ellerini başına götürdü. Ama, Kumyu akşam da orada yatıp beklerse? Partizanlardan bahçeye giden olursa? Öldürecekler değil mi? Marin amcaların başına belâlar o sırada gelmiyecek mi? Bunu nasıl olmuş da unutmuştu! Öğleye kadar, onlara duyurmalıydı.

Son dakikada aklına geldi ya. İşte şimdi söyliyecekti. Etrafına bakındı. Sosede in cin yoktu. Derin hendeğe saklandı, Minka teyzeyi bekledi. Birkaç saat içinde bambaşka olmuştu. Yüzü sararmış, gözlerinin etrafı, sanki yorgunluktan çukurlaşmıştı. Ağlamıştı. Nasıl ağlamasın!...

— Lenko, ne var? Karnın mı ağrıyor?

Lenko'nun gözleri, bu iyi kadına dikildi. Bu gözler alev gibi parlıyordu. Bunlar onu hayret içinde bıraktı. Sıkıldı kadın.

Lenko, büyük bir heyecanla :

— Size haber vermeyi unuttum. Orada o iki adam... konuşurken... hani şu Palamidoflarınki... birkaç akşam orada beklediğini... sizin bahçe dibinde olduğunu... Todyu ağabeyimin gelip gelmiyeceğini gözetlemek...

Minka teyze kederli kederli yutkundu. Eli ayağı kesildi... Kolları sallandı sanki kopukmuşcasına.

— Bir şeyler görmüş mü?

Kendine geldi Lenko. Gözleri sevinçten parladı. Güneşten yanmış olan küçük yüzü hemen değişiverdi.

— O, birşey görmedim... dedi. Ama, o, öteki, onunla birlikte olan, ona kızıyordu. Sen iyi gözetlememişsin, dedi.

İyice açıldı. Yavaş yavaş konuşuyordu. Ama, elinden geldiği kadar, bu sabah duyduklarının hepsini söylemek istiyordu.

Minka teyze, rahatladı. Lânet edercesine:

— Gözleri akası balay, dedi.

Daha da eğilerek.

— Sen bunları iyice anladın mı Lenko? diye sordu.

— Evet...

— Sadece bunu mu konuştular?

Evet... Ve Marin amcaya söylediklerimi...

Minka teyze memnuniyetle:

— Sağol Lenko! dedi.

Kadın şoseye çıktı. Yoluna devam edecekken yine döndü ve eğilerek:

— Senden bir ricam var. Bunu... kimseye söyleme. Annene bile söyleme, dedi.

Acele acele köyün yolunu tuttu kadın...

ÜÇ

Avluya girdi Lenko. Babasının, küçük evi buradaydı. Lenko'ların tarlaları yoktu. Onun için avlularında ne harman, ne demet, ne de besik vardı. O, döğende çekmek istedi mi, Minü dayılarına gidiyordu. Ama evleri köyün diğer kenarındaydı. Oysa, oradan seyrek geçerdi. Sadece mezarlık yanında bir parça yerleri vardı. Oraya da, soğan, fasu'ye, bakla ekerlerdi. Avlu içinde bahçeleri vardı. Bahçe, evin sayvanına kadar uzanıyordu. Bu

bahçeye çiçek ekerdi anası. Bahçe, tavuklar girmesin diye bir ağ ile sarılıydı. Annesi çiçekleri pek severdi. Onları gözü gibi korurdu. Çiçeklerine hizmet ederdi. Nazik nazik büyüyen lâtin çiçeklerinin diplerindeki kötü otları temizliyor, şebboyların köklerini kabartıyor, karanfillerin üzerine eğiliyor, krizantemleri ve hatmi çiçeklerini küçük sopalara bağlıyor ve güllerin yapraklarını temizliyordu. Artık yaşlı ve yıpranmış olan bu kadında, çiçeklere karşı bu sevginin neden ileri geldiğini anlamak güçtü. Her akşam, eski bir teneke ile su getiriyor, sulamacı doldurarak, çiçekleri büyük bir kaygı ve dikkatle suluyordu. Lenko ona çok defalar yardım etmek istediyse de, annesi istememişti hiçbir zaman.

Anası tatlı bir d'le:

— Sen bana başka işte yardım et... Çiçekleri ben yalnız başıma düzene koyacağım. Sen buraya karışma diyordu.

Ama, son günlerde annesinin sararıp solduğunu ve bahçeyi unuttuğunu gördü. Çiçekleri yine suluyordu. Ama bu eskisi gibi sırayla ve kaygıyla değildi. Annesine dikkatle baktığında, son zamanlarda hepten sararmış olan yüzündeki çizgileri, kahırlı gözlerindeki yaşları görünce, yüreği sızlıyordu. Hayır, annesi bambaşka bir kadın olmuştu. Artık çiçek'leri eskisi kadar sevmiyor, hiç gülmüyordu. En sevdiği şarkıları da söylemez olmuştu.

Şimdi, sayvan altına eğilmiş bir şeyler diziyordu. Eskiden Lenko eve koşarak gider, şunu bunu taraşlar, yemek için bir şeyler olup olmadığını sorar, ihtiyar kediye ilişir, tavukları ve civcivleri kışkırtarak bir yerlere giderdi. Fakat şimdi eve sessizce girdi. Geciktiği için annesi şaşmıştı. Taştan üç basamağı da atlayınca, annesi dönerek:

— Lenko, sen misin? diye seslendi.

Peksimet yapmıştı. Peksimetleri eski, yıkanmış temiz bir astar parçasına sarıyordu. Bunları, uzun ve derin bir sepete koyacaktı. Bu sepetleri babası örüyordu. Babası, yukardaki bataklık yerlerden körpe söğüt dallarını aşı çakısıyle keserek, sepet örüyordu.

Annesi :

— Ağabeyine yine bir paket yollayalım. Biraz domuz yağı buldum. Koyacak bir şey yok. Bu sıcak havalarda, sadece domuz yağı bozulmaz, dedi.

Annesinin Sliven hapishanesine, Nasko ağabeyisini görmeye gitmek istediğini biliyordu. Yiyecek için bir şeyler götürecekti. Ama paraları yoktu. Alacak yerleri de yoktu. Plovdif'te mahkemesi görülürken gitmiş ve yığınla para harcamıştı. Hattâ borç bile yapmıştı.

Annesi göğüs geçirerek :

— Plovdif hapisanesinde olsaydı, sık sık gidip görürdüm. Hem yakın, hem de ucuz. Fakat, şimdi baksana... Hem şu Sliven kasabasının nerede olduğunu bilmiyorum, hem de pek pahalı...

Bu işleri daha iyi bilir bir adam gibi söze karışarak :

— Uzak anne. Haritaya baktım... ve sordum. Üç yerde aktarma gerekiyor trende.

Lenko da Nasko ağabeyisinin yanına gitmek istiyordu. Ama bunun lafını bile demiyordu, can atıyordu yolculuğa. Başka başka kasabalar, insanlar görecekti. Oralarda yeni yeni şeyler işitecekti. Sliven acaba nasıl bir kasabaydı? Hacı Dimitir da orada doğmuş. Şimdi ise oralarda birçok partizan varmış.

— İş zamanı olmasaydı, Minça teyzen ile gidecekim. Ama, o şimdi, orak ve harmanla uğraşı-

yor... dedi.

«Minça teyzenin yerine ben de giderdim ama» diye düşündü. Lenko.

Şu kör olası paralar için konuşuldukça, o;

— İki kişi için çok para lâzım, diyordu.

— O kadar üzgünüm ki, parayı yerden kazıp da bulacağım geliyor... Ama cahilin cahili değil miyim, böyle uzak bir yola, yalnız başıma nasıl çıkabilirim...

Onu yalnız başına götürüp getirebileceğini söylemek istiyordu ama, sessiz sessiz yutkundu. Annesi belki gülecekti ona. Kendisini henüz çocuk sayıyordu.

Yiyecek koyulan paketin hazırlanmasına yardım etti. Sonra da bir mavi kalem buldu. Sepetin ağzına bağlanınca dikilen kumaşı ıslattı ve adresi yazdı.

— Paketi kim götürecek? diye sordu.

Annesi eliyle kendini işaret etti:

— Kim olacak? Benim gidip...

Sepeti alıp gider gibi yerinden fırladı :

— Ver, gidip ben göndereyim.

Annesi ikircimlik içinde:

— Sen... Acaba becerebilir misin?

Lenko gücenmiş gibi baktı:

— Niçin becermiyeyim? Sen okuma yazma bilmiyorsun. Sen paketleri her zaman götürüyorsun da ben niçin götürmiyeyim?

Annesi başını sallıyarak :

— Oh! Sen bunu becersen... bana ne kadar büyük bir yardım edeceksin bilsen... Şu belimin ağrısı beni hepten mıhladı. Bacaklarım da kuvvetten düştü... Ne zamandan beri hep ılıcalara gitmek istiyorum, ama gidebilir miyim?

Kesin bir şekilde:

— Gideceksin, dedi.

Annesi bıkkın ve kahırlı bir sesle:

— Ha, mezarlığa... gideceğim. Sen, beni şu paket için kasaba yolundan kurtar da. Bana o da yeter... Ama becerebilecek misin bilmem? Bilmem ha?

Kesinlikle:

— Bilmiyorum! Bir defa seninle beraber gittik ya... Postanenin de nerede olduğunu biliyorum. Neden sanki beceremiyecekmişim anne?

Lenko'nun ağabeysine paketi göndermesi, annesini sevindirmişti. Ama bundan çok güç, çok ağır ve çok tehlikeli bir iş daha vardı. Bildiklerini annesine söylemeli miydi? Az daha söyliyecekti. Ama birden Minka teyzenin «Kimseye birşey söyleme, hatta annene bile» sözlerini hatırladı. Bunları boşuna söylememişti. Lenko eğer nasihatleri yerine getirmezse İskra'nın başına büyük belalar gelebilirdi. Dizlerini sıktı.

«Hayır! Anneme ve başkasına bir şey bile söylemiyeceğim. Yarın akşama kadar susacağım. Yarın akşam ise, Marin amcalar eşyalarını gizledikten ve hazırladıktan sonra, bütün köy, evlerinin yakıldığını öğrenecekler», dedi içinden.

Yarına kadar! Yarına kadar! Ama kimseye bir şey söylemeden, yarına kadar nasıl dayanacaktı? Yarın sabah erken paketi göndermek için kasabaya gitmeliydi. Sabah serinliğinde gidip öğleye doğru dönmeliydi. Zamanında dönüp değirmene koşmalıydı. Sebze bahçesinde, polisler küçük evi yakarken görmek istiyordu.

Dolu sepeti kaldırarak kasabaya götürüp götüremiyeceğini denedi. Sonra kendi kuvvetinden emin olarak avluya indi. Güneş ateş saçıyordu. Yer kavruluyordu. Sıcaklık çıplak ayaklarına öylesine vuruyordu ki, sanki kızdırılmış şiş üzerine

basarmış gibi batıyordu. Kuyunun yanına gitti. Başına biraz soğuk su çarptı ve koca ayva ağacına dayandı. Düşünecek ne kadar çok şey vardı! İnsanın, ne de çok şeye heyecanlanması lâzımdı!

Annesi uğurladı. Demek ki, annesi artık ona itimat ediyordu. Başka günlerde, bu vakitler ağzına acele bir şeyler atardı. Bazı defalar ise hemen bir parça ekmek alıp, dışarı çıkardı. Sonra dere boyunda gezinir, küçük küçük balıkları tutardı. Kurbağalara taş atar, kuyruklu ve işkembeli kurbağa yavrularına bakarak eğlenirdi. Şimdi hiçbir yere gitmek istemiyordu. Şu an kalbinde, yaşlı bir adam kaygısı, çocuk acısı, erkek gururu ve kahramanlık duygusu vardı. Herşey birden, birbiri üstüne geldi. Bu, çocuğu rahat bırakmıyordu. «Anneme söyliyeyim mi?» diye düşünüyordu ve jandarmaları hatırlayınca: «Kasabada işimi acaba başarıyla görebilecek miyim?» diye düşünüyor ve Nasko ağabeyisinin paketini hatırlıyordu.

«Yarın herşey belli olacak...» dedi içinden.

Lenko ve annesi ellerinde sepet, yola çıktılar. Peksimet pek ağır değildi ama, kasabaya kadar hayli zorlıyacaktı. Öyle de bir sıcaktı ki. En sonunda boş limonata şişeleriyle yüklü bir araba geçti. Limonatacı annesinin tanıdığı idi. Lenko'yu kasabaya götürmeye razı oldu. Biraz rahatladı Lenko. Böyle daha iyi olacaktı. Zamanında postaneye gidip, işini görecek ve yayan eve dönecekti.

Kasaba yolunda büyük bir ilgiyle yanlarından geçen arabalara, erkeklere ve kadınlara bakıyordu. Ama yüreği herşey için kapalıydı. Derin Göl yanındaki iki erkeğin, konuşmalarını hatırlıyordu. Şimdi kasabada polislerin, askerlerin gezindiklerini ve hepsinin tetikte durduklarını aklından geçiriyordu. Kasabalılar ise, ne olacak diye bekliyordu.

Araba henüz uykuda olan kasabaya girdiği vakit, sokaklarda hiçbir jandarma ve asker yoktu. Buna çok şaştı, ama rahatladı. Kimbilir? Koritkof'ların evini yakmaktan belki de vazgeçmişlerdi. Balay da öyle çıksa! Balay!

Paketi yolladı. Makbuzu aldı, katladı, küçük pantolonunun cebine soktu. Beş leva parası kalmıştı. Paraları da dikkatle avucunda sıktı ve yürüdü. Annesi, para artarsa bir şey almasına izin vermişti. Çarşı içinde gezinmiye başladı. Yiyecek birşeyler almak istiyordu. Ama şimdi ne bombon, ne helva, ne de tatlı vardı. Hattâ, boza bile yoktu. Limonata da yoktu. Canı, bir limonata içmek istiyordu hiç olmazsa. Kasaba sanki uykudaymış gibiydi. Dükkânlarda bir tek insan bile görünmüyordu. Sadece istasyonda dolaşanlar vardı. Birkaç bakkal dükkânında ise, yüzleri buruşuk kadınlar, erkekler sıra olmuşlardı. Onların yanında biraz durakladı. Yeni bir şey öğrenmek için ne konuştuklarını dinlemlek istedi. Ama susarak bekliyorlardı. Bir aralık, kırmızı fistanlı bir ihtiyar kadın, derin bir göğüs geçirerek : «Biraz gölgeye gideceğim. Sıradaki yerim işte burası,» dedi.

Bütün pazar yerini gezdi. Kasaba bahçesinde çevresine bakındı. Orada sadece bir ninenin, bir çocuğa baktığını gördü. Kaza dairesi yanından da geçti. Alçak yapılı, kalın duvarlı, kışla ve hapisaneye benziyen bu yapının yanından geçerken tüyleri dikendiken oldu. Burada polis, silâhlı asker göreceğini ümid ediyordu. Oysa orada da vaşlı ve kapı önünde sallam sullam duran bir jandarmadan başka kimseyi görmedi. Hiç kimse görünmüyordu. Köye gitmiş olmasınlar? Lenko kendinden geçti. Bir de köye gittilerse, Marin amcaların başına ne geleceğini göremiyecekti.

Beş levayı da, makbuzun cebine koydu. Sokaktan, köy şoşesine çıktı. Artık öğle yaklaşıyor-

du. Şose bozuk, tozluydu. Hendek boyundaki akasyalar, sıcaktan yapraklarını eğmişler, yoldan kalkan tozlardan da apak olmuşlardı. Lenko, küçük adımlarıyla, hendeğin kenarından yürüyor ve bir ağaç gölgesine geçmeğe çalışıyordu.

Eve döndüğü vakit makbuzu ve beş levayı annesine verdi. Fasulye çorbasından birkaç kaşık yedi.

Hemen değirmene koştu. Açele ediyordu. Heyecandan soluğu yetişmiyordu. Gözleri ise ileri dikilmişti. Geciktim diye, korkuyordu. Evler boyunca duman görmeyi bekliyordu. Ama değirmende de, Koritkof'ların bahçesinde de herşey sakindi. Babasına, övünerek kasabaya gittiğini, ağabeyisine paket gönderdiğini söyledi ve hemen değirmenden çıktı. Koritkof'ların ne yaptıklarını öğrenmek, ayrıca İskra'yı görmek istiyordu.

Bahçede kimse yoktu. Lenko, değirmen deresi boyundan yukarı doğru yürüdü. İskra belki de bahçenin yukarıki köşesindeydi... Ama orası söğütlerden görünmüyordu. Kimse yoktu orada da. Biber tablaları dündenberi sulanmamışlardı. Bazı yerlerde kuruyan toprak hafifçe çatlamıştı. Dündenberi burada çalışılmadığı belliydi. İskra'yla geçen defa konuştuğu yerde durdu. Sonra derin bir keder ve acı ile ilerledi. Şimdi nereye gitmeliydi? Bir yerde dönüp durmak istemiyordu hiç. Yine Palamidof'ların bahçesinde dolaştı ve Derin Göl yanına geldiği zaman yaşlı söğüde çıktı. Çok duramadı. Hemen indi ve gözetlemek için yaz evine doğru gitti. Kapı kilitliydi. Demek, hepsi köye gitmişlerdi. Bu ne demekti? Başka defalar, yani, sakin olduğu zamanlar küçük kapıyı kilitli de bulsa kötü bir şey düşünmiyecekti. Ama, bugün herşey dikkatini çekiyordu. Herşey onda şüphe uyandırıyordu. Herşey onu korkutuyordu. Kapı belki de

tesadüfen kilitliydi ama, o bunda Marin amcaların başına bir şey geleceği işaretini görüyordu.

Marin amcaların evine ne olacak diye düşündü bir süre. Bugün zaman da öyle bir yavaş ilerliyordu ki. Güneş de sanki karşıki bayırlara mıhlanmış da uyuklayan ovaya ateş saçıyor, yerinden biraz bile olsa kımıldamıyordu. Değirmenin gürültüsü de bu sessizlik ve boğucu öğle havasına karışıyordu. Ortalık, bir kararsa, Kumyu'nun, misafirinin niyetleri de bir geçse... Polis ve jandarmalar, Marin amcaları basıp tevkif etmezlerse, bahçe yarın yine canlı olacak... İskra yine çapayı kaldırarak tablaların suyunu düzeltecek, tatlı sesi söğütler arasında çınlayacak...

Fakat, bir de hoşlanmadığı o, uzun esmer kafalı adamın dedikleri yerine getirilirse? Eğer o gelmeseydi, Marin amcaların başına belki de hiçbir felâket gelmiyecekti. Fakat herşeye rağmen dikkat etmek ve gerçekten polisin, askerin gelip gelmiyeceğini öğrenmek lâzım. Acaba olup biteni nereden daha iyi gözetliyebilir? Derin Göl yanındaki söğütten mi? Hayır. Şose oradan görünmezdi. Değirmene ve Koritkof'ların bahçesine kim gelirse gelsin şoseden geçmesi lâzımdı. Şose ile köprü sadece dereden görünüyordu. Lenko da bir söğüt ağacının gölgesine yatıp gözetlemeye karar verdi.

Daha tam yatmamıştı. Birden birşey ısırmış gibi fırladı. Dirseklerine dayanarak kalktı. Evet, köyden iki kişi çıktı ve uzun, ağaç köprüye doğru gitmeye başladılar. Onlar, işte Kumyu ve misafiri. İkisi de aşağı yoldan, değirmene gidiyordular. Ne arıyorlar acaba? Bu sıcakta ne yapacaklar? İşte, ikindi yaklaşıyordu. Herşey ateş gibi olmuş herşey sıcaktan yanıyordu. Böyle sıcakta genç Palamidof, evinde veya yaz evindeki çardakta, daima gölgede dinlenirdi.

Onları izlediğini anlamamaları lâzımdı. Lenko da yerde sürünerek söğüt kütüğünün arkasına çekildi ve yakındaki çakılların rengine dönmüş olan, seyrek, kavrulmuş otların üzerine yattı. Her iki erkek de acele etmiyorlardı. Bu defa canlı canlı konuşmuyor, elleriyle de işaretler yapmıyorlardı. Düşünceli ve dikkatlerini bir şeye vermişler gibi yürüyorlardı. Küçük kapıyı açtı Kumyu. Misafirini davet etti, eliyle girmesini işaret etti. O da girdi arkasından. Demek ki, anahtar ondaymış. Acaba neden? Palamidof'lar başka defalar kapının anahtarını babasına bırakıyorlardı. Kumyu anahtarı acaba rasgele mi almıştı?

Dün, Derin Göl kenarındaki konuşmada, misafirin, karşıdaki evin yakılacağını ve Marin amcaları tevfik etmek için, askerlerle, bir subayın da geleceğini söylediğini iyi hatırlıyordu. Henüz gelmemişti subay, ama bu yırtıcılar hemen çıkageldiler. Onlar, küçük evin ikindi üstü yakılacağını söylemiştiler. Ve işte geliyorlar... Kumyu'nun dış kapı anahtarını niçin aldığını düşünmeye başladı. Palamidof'lar gerçekten, anahtarı hiçbir zaman değirmende bırakmıyorlardı. Ama, tam bugün, Kumyu'nun dış kapının anahtarını da alması oldukça önemliydi. Bunu öğrenecekti. İzliyecek, kedi gibi sinip bekliyecek, ama yine de öğrenecekti.

Evet, gözlerini dört açmalıydı bugünden sonra...

Ama, daha ne kadar yatması, gözetlemesi lâzımdı. Artık sıkılmaya başlamıştı. Hemen Marin amcaların, bahçesine koşup, bakmak istiyordu Ama şoseden geçecek olan jandarmaları, polisleri görmiyeceğinden korkuyordu. Bu ona zor da gelmiş olsa, gözleri köprüye dikili yatmıya devam etti. Sadece biraz ileri çekildi. Çünkü güneş hayli batıya kaymış, arkasını fazlaca yakıyordu.

Bir cip çıktı köyden. Köprüden geçti. Yakın kantonun yanındaki dönemeçte durdu. Kısa ve kuvvetli bir klâkson sesi işitildi. Cip geri çekildi ve yumuşak yoldan değirmene gitti... Arabayı dikkatle izliyordu. Yüreği eriyecekmiş gibi güp güp etmeye başladı. İşte, başlıyorlar. Cipte iki subay vardı. Bunlar arasında dün, o uzun at kafalının konuştuğu kıdemli subay acaba hangisiydi? Küçük kapıdan önce Kumyu, arkasında misafiri çıktı. Elleriyle işaret ettiler. Cip durdu. Subaylar hemen arabadan indiler, bahçeye girdiler. İçerde sadece şoför kalmıştı. Bu gerginlik içinde bir an donup kaldı Lenko. Hattâ belki soluğu bile kesilmişti. İşte, köyden de askerle dolu iki kamyon çıktı. Çocuğun bütün vücudu ter içindeydi. Bir an içinde dili damağı kurumuştu. Boğazı alev alev yanıyordu sanki. Birinci kamyon değirmen yanındaki yolda durdu, dikkatle aşağıya indi. İkinci kamyon ise ileri gitti.

Lenko «Bu kamyon yukarki değirmen yolundan geçecek. Doğrudan doğruya Koritkof'ların bahçesine gidecek» diye düşündü.

Daha fazla beklemiye hacet yoktu. Kalktı, ama hemen yine çömeldi ve söğüdün arkasına saklandı. Çünkü tam bu anda karşıki küçük kapıdan subaylarla o iki adam çıktı. Acele acele değirmene yürüdüler. Birinci kamyon cipin yanında durdu. El bombası ve hafif mitralyözlü jandarmalar, hemen inip sıra oldular. Bütün bunlar aceleyle oluyordu. Sıtmalı gibi titredi Lenko. Böyle şeyleri o sadece rüyalarında görmüştü. Bir belâ geliyor başına, kaçmak ve kurtulmak istiyor, fakat yerinden bile kımıldayamıyor, bağırmak istiyor, fakat çeneleri tutulmuş... İşte şimdi de tam öyleydi.

Hemen aklını başına topladı. Eğer değirmene

koşarsa Kumyu ona belki yine darılır ve bir yere yollardı. Ama, Marin amcalara ne olacağını görmeliydi. Yavaşça Derin Göl tarafına doğru koştu. Telin altından geçti ve göl boyundan, değirmen deresine vardı. Burası, gözeltlemek için en uygun yerdi.

Gerçekten şoseden yukarı doğru çıkan kamyon tam Koritkof'ların bahçesinin önünde durdu. Jandarmalar hemen kamyondan atlayıp küçük evi sardılar. Değirmen tarafındaki dar ağaç köprüden birinci kamyondaki askerler de koşuştular. Değirmene gelen birkaç değirmenci ve Lenko'nun babası, değirmen önündeki çayıra çıkarak, olup bitenleri merakla seyrediyorlardı. Genç bir subay onlara eliyle çekilmelerini işaret etti. Biraz geri çekildi onlar da.

Pavel de, ağzında, gazete parçasından sarılmış uzun, kalın sigarasiyle değirmenin küçük yapısından başını uzattı. Sakallıydı. Karşıdan âdeta bir kirpiyi andırıyordu. Şaşkınlıktan gözlerini kırpıştırdı. Çünkü, bu askerlerin sebze bahçesinde ne aradıklarına aklı ermemişti. Ama sonra galiba işi anladı. Eliyle itermiş gibi bir hareket yaptı ve gelinkadı gibi yine değirmene girdi.

Yavaşça değirmencilerin yanlarına koştu, onların arkalarına sokuldu.

Sık kamışlar arasından Marin amca belirdi. Bu «misafirleri» beklediği belliydi. Ama bunu ilkönce Lenko'dan başka kimse anlıyamadı. Sanki rahatsızdı Marin amca. Kurumuş dudaklarını yalıyordu. Ama dilinin, damağının kuruduğu besbelliydi. İki asker, silâhlarını doğrultmuşlar, onu değirmendeki subayların ve at kafalının yanına götürüyorlardı. Kumyu gelmemişti. Evde kalmıştı. Bu, çok iyiydi.

Kısa boylu, kuvvetli, sert ve buruşuk yüzlü su-

bay, Marin amcayı karşıladı. Ona doğru yarım adım attı. Marin amca esas durum aldı. Diz kapakları titriyordu.

Subay başıyla kulübeyi gösterdi :

— Bu evde kaç kişi oturuyor?

— Sadece ben oturuyorum, dedi Marin amca da yavaşça.

Subay bağırarak:

— Karın, çoluk çocuğun yok mu? diye sordu.

— Karım köyde... Bugün işimiz var, dedi Marin amca.

Kızının ve oğlunun olduğunu söylemedi. Lenko, dikkatle korkan adamın her hareketini takibediyor ve İskra hakkında bir şey söylemeyişine seviniyordu.

Subay alnını buruşturarak :

— Oğlun da varmış, o nerede? diye sordu.

Marin amca omuzlarını kıstı.

Subay ısırıcı bir gülümsemeyle:

— Bilmiyorsun demek, öyle mi? Sen ne kurdun kurdusun!

Bir an sessizlik bastı. Bu kısa ve gergin anda düşmanlar sanki kuvvetlerini deniyorlardı. Subaylar da, jandarmaların hepsi de, bu kuru, zayıf, suskun bahçıvanın yalnız olmadığını, arkasında halkın, gerçek kuvveti bulunduğunu biliyorlardı.

Un öğütmeye gelenler kıpırdamaya başladılar. Acıyarak Marin amcaya bakıyorlardı.

At kafalı adam karıştı söze:

— Biz ise oğlunun nerede olduğunu biliyoruz. Biz, onun sana misafirliğe geldiğini de biliyoruz...

Marin amca kupkuru omuzlarını kıstı ve «Ben bilmiyorum. Siz mademki biliyorsunuz, ne isterseniz onu yapınız...» demek istiyordu.

Genç subay, kaş altından bahçıvana bakıyor, sanki ona acıyordu. Ondan, diğer subay kadar nef-

ret etmiyordu Lenko. Sivil olan erkekten nefret ediyordu. Çünkü bütün bunların onun emri ile olduğunu biliyordu.

Subay öfkeyle, böylesine büyük bir suç işliyenle uzun boylu anlaşmaya hazırmış gibi bir sesle:

— Evinde ne var? diye sordu.

Sonra da ekledi :

— Sana, evindekileri dışarı çıkarmak için on dakika izin veriyorum. On dakika sonra evi yakacağız.

Herkes Marin amcanın birden korkacağını, korkuyla yalvaracağını bekliyordu. Ama kılını bile kıpırdatmadı o. Hattâ, eşyaları çıkarmak için birkaç dakika daha vermelerini bile rica etmedi. Öyle ya, ev küçük de olsa, eşyalarını çıkarmak o kadar ko'ay mı?

Marin amca, kayıtsızca mırıldandı:

— Ben fakir bir adamım.

Sonra, yaz kurkasının altından saatine bakan subaya yan gözle baktı ve:

— Benim ne eşyam olacak! dedi.

Subay bağırdı:

— Ne kadar eşya olduğu mühim değil. Hemen git eşyaları çıkar, çünkü dakikalar geçiyor dedi.

Bir askerle iki sivilin arama yaptıkları küçük eve doğru yollandı Marin amca. Onun acele etmediği ve korkmadığı herkesin dikkatini çekmişti Marin amca. Eve girdi. Eskimiş hasırı ve bir de paçavraya dönmüş çergeyi çıkarıp kamışların ardına attı.

Subay un öğütmeye gelenlere döndü:

— Bu evde sadece bunlar mı var?

Lenko'nun babasına bakmıya baş'adılar onlar. Bunu sadece o bilebilirdi. Onlar nereden bilecekler. Rasgele burada bulunmuşlardı.

Değirmenci burnundan:

— Bilmem... dedi.

Sonra geri çekildi.

Bu sorgudan memnun değildi subay. Sonra yine saatine baktı ve elini kaldırarak:

— Yakın! dedi.

Jandarmalar koşmaya başladı. Birkaçı, hemen iki bidon benzin getirdi. Evin üstüne çıktılar. Kremitleri de ufaladılar. Her yere, hem içeri, hem dışarı benzin serptiler. Biri hemen bir kibrit çaktı ve yüzündeki kuru, beceriklilik ifadesiyle çöpü, kapıdan içeri attı.

Kenara çekildi herkes. Değirmene gelenler baktılar, kaldılar. Alt dudağını ısırdı Lenko. Babası daha da geri çekildi ve değirmen kapısının önünde durdu. Marin amca da döndü. Onun yüzünü göremiyordu. Ama, bu iyi adamın bakışının mert ve öç alıcı olduğunu biliyordu.

Duman, alev bekliyordu herkes. Ama olmadı. Henüz görünmüyordu. Subaylar ve at kafalı adam sinirlenmeye başladı. Askerler, kamışların yanından kuru ot topladı. Tutuşturup evin üstüne attılar. Derin ve kederli bir sessizlik başladı. Bu anda söğüt, köknarların ve karaağacın sık dalları arasında bir kuş öttü. Ama bunu kimse işitmedi. İnsanlar kederli kederli bekliyorlardı. Herhalde sadece Marin amca sakindi. Uzun kafalı, esmer adam sezdi bunu. Bu duruş onun hiç de hoşuna gitmemişti. Sivri çenesini yamultarak subayı çekti ve kulağına fısıldadı:

— Şuna bakıyorum da bu katılaşmış komünistin biri.

Subay da öyle düşünüyordu. Çünkü sinirli sinirli, yassı burnundan solumağa başladı ve istemiyerek biraz sonra alevler içinde kalacak olan evin sahibine baktı.

— Böylelerine kurşun lâzım!

Bu sırada, çökmüş olan evin damından duman çıktı ve siyah beygir kuyruğu gibi kıvrıldı. Sonra saçaklardan renksiz alevler göründü. Birkaç dakika geçer geçmez, bütün evi sardı ateş. Damdaki kuru ağaçlar parladı, çatır çatır etmiye, kiremitler de şaldır şuldur düşmeye, kerpiç duvarlar da dış taraftan kararmıya başladı.

Ev yandıktan sonra, subay ve uzun kafalı esmer adam askerlerin yanına sokuldu. Askerler hazır ol durumunu aldı ve gözlerini şeflerine diktiler.

Yüzbaşı yavaşça :

— Kulübede bir şeyler buldunuz mu? diye sordu.

Biri alçak, fakat hesap verir bir dille acele olarak cevap verdi :

— Hiçbir şey. İşte, içeride sadece bunlar vardı.

Ve bir tarafa atılan hasırı ve çergeyi gösterdi.

Esmer adam eğildi :

— Başka gazete, kitap?

Öteki hep aynı hızlılıkla cevap verdi :

— Hayır!

Sivil ilgi göstererek :

— İyice aradınız mı? diye sordu.

— Evet, aradık. Birşey bulamadık.

Subay ve öteki bir kenara çekildiler.

Sivil bütün bu olup bitenlerden memnun olmayan bir tavırla konuştu :

— Burada üç kişi yaşarmış. Sadece bu çergeyle mi örtünürlermiş? Üstelik burada hiç ev eşyası da olmasın? O'ur iş değil bu!...

Subay küçümser bir tavırla elini sallıyarak :

— Neleri olacak? Onlar hayvan gibi yaşıyorlar, dedi.

Bu iki erkeğin neler fısıldadıklarını anlamak

için, çıplak ayağınr güya bir diken çıkaracakmış gibi kaldırarak biraz eğildi Lenko. Onların yanına doğru birkaç adım attı ve doğru'duktan sonra onlara arkasını döndü. Ama yine yarım adım daha attı. Böylelikle yanlarına vardı. Şimdi herşeyi daha açık duyabilecekti. Anlaşıldığına göre onlar da pek korunmuyorlardı. Belki de o çocuk, bu işlerden ne anlıyacak, onu partizan yatakları neden ilgilendirsin diye ona hiç önem vermiyorlardı.

Esmer o'anı itiraz ederek :

— Hayır, ben köydenim ve şartları biliyorum, dedi.

Sonra sağ elinin işaret parmağını sallıyarak ekledi :

— Bu adamlar ya gelmemizi beklerlermiş veya... bilmem ne diyeyim.

Sustu. Sigara çıkardı, yaktı. Bir iki çekti. Bu defa yine parmağını sigarayla sallıyarak :

— Düne kadar karısı da, kızı da buradaymışlar. Ama bugün... al sana, dedi ve yanmış evi gösterdi.

Subay pek düşünmeden :

— Onun köyde de evi var. Onu da yakacağız mı? diye sordu :

— Sivil erkek :

— Şimdilik yakmıyacağız. On kadar asker ve iki ajan gönderin, orasını da arasınlar. Anne'erini ve kızı da tevkif etsinler. Akşama kadar kasabaya gönderilsinler. Oradan da başka yere süreriz onları.

— Her ne de olsa, beklediğimiz çıkmadı, dedi.

Ve sonra dönmesiyle değirmene doğru yürüdü.

Bir şey demedi Subay. Biraz durdu. Sanki bir şeyler düşünüyordu. Eliyle bir askeri çağırdı. Ne yapılacağını emretti. İkinci kamyona da tevkif

edilen bahçıvanı alma'arını söyledi ve o da değirmene doğru yürüdü. Değirmene gelenler ona yol açtılar. Henüz duman çıkan kulübeye kahırlı gözlerle baktılar ve birer ikişer değirmene çekilmeye başladılar. Dışarıda sadece Lenko kaldı. Başı dönmüş gibiydi. Bakıyor ve ne yapacağını bilmiyordu. Küçük ka'bini öfke ve korku kavrıyordu. İlerde acaba ne olacak? Marin amcayı nereye götürdüler? Acaba Minka teyzeyi de yakalıyacaklar mı? İskra şimdi acaba nerelerdeydi?

Değirmenin yanından geçerek gitti Lenko. Kamyon ve cip gitmişti. Palamit'lerin bahçesinde kimse yoktu. İki katlı ev de ıssız ıssız duruyordu. Koritkof'ların bahçesindeki evin yok olması, Marin amcaların bütün ailesinin tevkif edilmesi kararları, bu evde alındıydı. Bu işin başı Kumyu idi. Şimdi sevinçle evine ge'mişti. Alacağı olsun, biraz beklesin. Partizanların eline geçecek nasıl olsa. Ve işte o zaman bu iyi insanların gözyaşlarını ve başlarına gelen felâketleri onlar ona ödetecekler..

DÖRT

Jandarmalar ve iki sivil polis Marin amcaların evini basıp araştırdılar. Minka teyzeyi de tevkif ettiler... İskra'yı da aradı onlar. Ama kızcağız kaçmıştı. Bulamadılar. Komşulara sordular, bazı kısımlarına girip çıktılar, ama herkes omuzlarını kısıyordu. Akşamdan beri kimseler görmemişti. Anasına da emredercesine ciddi ve korkutarak sordular. Ama Minka teyze kendini karartmış, civcivleri ça'ınmış kuluçka gibi kızmış ve öfkey'e bilmediğini söylemişti. Sivil polisler, kıza bir sey yapmıyacaklarına söz veriyorlardı. Yalnız nerede oldu-

ğunu öğrenmek istiyorlardı. Kızın annesinin hiçbir şeye razı olmadığını görünce, ona kaba saba sözler söylemeye, bu evi de yakacağız, diye korkutmaya çalıştılar. Minka teyze gözünü bile kırpmadı. Yalnızca «Eden kişi, kendine eder işi» dedi. Başkalarının tepelerine çıkmaya, kendilerine yalvarmaya, başkalarını korkutmaya alışan sivil polisler hemen durdular.

Biri hepten yabanileşti :

— Ne demek istiyorsun?

Minka teyze anlaşılır bir şekilde, bu can alıcılara birden kükrememek için yavaşça mırıldandı :

— Demek istiyorum ki, borcun var mı, er geç ödemen lâzım.

Esmer, uzun boylu, at kafalı adama araştırmanın sonucunu bildirdiler. Bu erkek, iki subayla birlikte Drako'nun meyhanesi önündeki asmalığın altına oturmuşlardı. Jandarmalar burada, köyde de Marin amcaların evinde sadece iki paçavra gibi çerge, üç çarpık iskemle, birkaç kaşık ve çatal, eski çiniler, kalaysız sahanlar buldular. Sivil polislerin bundan çıkardıkları sonuç : Koritkof'ların bu işten peşin haberleri olmasıydı. Ama, onlara bunu kim haber vermişti acaba? Erkek ile kadının ve özellikle kızın saklanması bu insanların böyle bir araştırmaya hazır olduklarını belli ediyordu.

Esmer erkek hiç memnun değildi. Sağlam yırtıcı çeneleri çekik ve gözleri yağsızdı. Hareketsiz duruyordu. Polisler ona bakıyor ve bekliyordu. Başiyle gitmelerini işaret etti. Ses çıkarmadan döndüler. Kapıdan çıkarken iyi bakımlı, yalabık suratlı, şişmanca bir erkekle karşılaştılar. Bu, köyün muhtarıydı. Muhtar tahta basamaklardan avluya indi. Selâm verdi. Rahat, hâttâ biraz da ihmalci olmıya çalışıyordu. Yani temiz onurlu olduğunu göstermek istiyordu. Çünkü görevi ile ilgili işleri iyi

yapıyordu. Ama, o, bu esmer adam başı ile işaret ederse, onu hemen köpek gibi kurşuna dizeceklerini de biliyordu.

Subaya dönerek :

— Beni çağırmışsınız? dedi.

Öteki sesizce başı ile esmer adamı gösterdi. Esmer erkek mırıldanarak :

— Ha, evet, dedi.

Ve iskemlesini çevirmeden geriye baktı ve :

— Oturunuz, oturunuz rica ederim, dedi ve kahverengi yağlıboya ile boyanmış, ama boyası çoktan dökülmüş, gıcırdamıya başlamış ve eskimiş, yuvarlak masanın arkasını işaret etti.

O sırada, muhtar iskemlede otururken Lenko'nun dayısı girdi meyhaneye. Meyhane serindi, ama içerideki hava sıcaktı. Rakı ve bilinmesi güç olan başka bir şey kokuyordu.

Buraya tesadüfen gelmişti. Dayısı, Subayları ve esmer adamı meyhaneye gelirken görmüştü. Yol boyundaki bir delikten bakınca onların asmaların altına yerleştiklerini gördü. Biraz gezindi ve sonra yine geldi.

Tezgâhın ardında, dışarıda asmalar altına yerleşmiş olan önemli müşterilerinin soğuk rakısına, mezesine eğilen, çıplak kafalı meyhaneci:

— Minü ne var? diye sordu.

Toz içinde kalmıştı Minü. Yorgun argındı. Ama dinçti. Hemen, asmalara daha yakın olan, açık pencere tarafına geçti. Güya oturacak yer arıyordu. Yorgunluktan geçmiş gibi, bir göğüs geçirdi. Sonra yine tezgâha doğru gitti ve takatsız bir sesle :

— Bir kutu sigara alayım, dediydim. Ama, önce bir küçük kadeh rakı da ver de şöyle biraz serinleyeyim. Çünkü bu sıcakta canım çıkacak, dedi.

Uzun masanın bir kıyısına oturdu. Başındaki, evde dokunma mavi mendili aldı ve terli yüzünü kuruladı.

Meze çinisinin üzerine eğilip işine bakan meyhaneci, müşterisine bile bakmıyordu. Minü amca gözucu ile onu dikkatle takibediyordu. Kimse süphelenmemeliydi kendisinden.

— İşte şimdicik. Bir dakika, dedi meyhaneci.

Minü mindere uzandı ve uyuklamaya başladı. Yorgunluktan uyuyan bir kediye benziyordu. Oysa asma altında konuşulanlardan tek söz kaçırmamak için, kulağı, açık penceredeydi.

Minü'nün anladığına göre, esmer adam kırgınca sordu :

— Köyün kaç yıldan beri muhtarısınız?

— İki, dedi.

— Buralı mısınız?

— Hayır, Sofya'danım.

Esmer adam öfkeli öfkeli :

— Demek, insanları artık tanıyorsunuz? diye sordu.

— Evet, tanıyorum, dedi muhtar.

— Ve şu... Koritkof'lar için ne diyeceksiniz?

Minü eğildi ve duvara dayandı.

Muhtar cevabında hayli zorluk çekiyordu.

— Babaları, yani, şu bahçıvancı... ha... O... nasıl diyeyim... fena bir adam değil... Oğlu ise... o... siz biliyorsunuz... mal...

Esmer erkek sertçe :

— Onu biliyoruz. Köyde onun gibi acaba başkası da var mı?

Muhtar omuzlarını kıstı :

— Ne diyeyim... şimdilik herkes duruyor... hiçbir şey sezmedim.

Kıpkırmızı oldu. İlkönce birçok gençleri düşündü. Az kalsın onları söyliyecekti. Ama, sonra

onu ele geçirirlerse, canını çıkaracakları aklına geldi. Dilini tuttu. Hem, partizanlardan da korkuyordu...

Öteki kükreyerek :

— Çok, çok uslu duruyorlar. Şumkacılar sizi yatakta don gömlek yakaladıkları zaman anlıyacaksınız, bunu siz... O zaman se-ze-cek-si-niz..

Asma altındakilerin hepsi sustu.

— Silâh dağıtmak için genelge aldınız mı?

— Aldım, dedi muhtar.

— E?.

— Oniki tüfek verdim.

— Verdiğin insanlar güvenilecek kimseler mi?

— En güvendiklerim.

Tezgâh ardındaki meyhaneci geziniyordu. Minü sol dirseği üzerine dayandı. Sonra yavaşça doğruldu. Tabii olarak ağır ağır masanın köşesine dayandı. Mezeyi hazırladı Meyhaneci. Bir kadeh de rakı doldurdu. Onları yorgun müşterisinin önüne koydu ve elindeki parlak tablasıyla dışarı fırladı. Yine eğildi ve sağ dirseği üzerine yaslandı Minü. Ama bu defa pek bir şey işitemedi. Meyhaneci döndü. Küçük mavi bir sigara kutusu bıraktı. Yine tezgâhın ardına geçti. Az kalsın Minü'yü görecekti. Yavaşça küçük kutuyu açtı, bir sigara çıkardı ve sarı bir tütün kağıdı ile sardı.

Esmer erkek, başladıkları konuşmaya devam ederek :

— Hayır, dedi. Burada sadece Todor Koritkof değil. Burada bir teşkilât var... burada bir yılan var ve bu yılanın da tutulup başı ezilmeli.

Minü'nün arkasında karıncalar geziniyordu. Bu adamların boşu boşuna konuşmadıklarını biliyordu. Köydeki parti üyeleri bir lâf kaçırırsa, başlarına koskocaman bir felâket gelebilirdi. Birden

hiddetlendi. Hepsinin ayakta durmaları lâzımdı. Onlardan herhangi birini tevkif etmiye kalkarlarsa, hemen dağa, partizanların yanına gitmeliydiler.

Muhtar bir şey söylemedi. Subaylar susuyordu.

Minü cebinden iki kat olmuş bir para çantası çıkardı. Birkaç kâğıt parayı parmaklarıyla tutup baktı. Hesabını yaptı ve masadaki boş kadehin yanına koydu. Yorgun argın ve etrafında olup bitene hiçbir ilgi göstermiyormuş gibi kalktı, kapıya doğru yürüdü.

Meyhaneci, ilgilendiği için değil de, bir saygı kabilinde Minü'ye :

— Harman işleri nasıl gidiyor? dedi.

Minü avuçlarını oğuşturarak:

— Eh... dedi.

— Demedini taşıdı mı?

— Oho, daha çok çok, dedi şaşkınca.

Ve çıktı. Dinlediği konuşma telâşlandırmıştı onu. Müttefikler ilerliyordu. Faşistler ise yakıp yıkmayı düşünüyorlardı. Bu insanlar acaba daha ne bekliyorlardı. Savaş artık hemen hemen sonuçlanıyordu. Minü, kendi kendine, akıllıca hareket edilmeli, dedi.

Doğru eve değil de, Lenko'ların evine yürüdü. Ablası evdeydi. Bir şeyler arıyordu.

— Abla, yalnız mısın? diye sordu Minü.

Öteki doğruldu. Beli ağrıyordu.

— Lenko da burada...

Minü sustu. Biraz önce aldığı küçük kutudan çıkarıp bir sigara yaktı. Sıcak tütün dumanını bir iki çekti ve gözlerini dikerek, tesadüfen aklına gelfiş gibi yavaşça :

— E, Koritkof'ları yakaladılar ha? Bahçelerindeki evceğizlerini de yakmışlır.

Kız lânet ederek :

— Şu polisler balay ateş içinde cayır cayır

yansınlar! O iyi ki, Lenko...

Kekeledi, sıkıldı ve başını eğdi.

Kardeşi ilegilenerek:

— Lenko ne yapmış?

Kız doğruldu. Onun yanına gitti ve gözlerini pırtlatarak :

— Lenko, Palamidof'ların Kumü ve daha birisinin kim ve ne olduğunu bilmiyorum... Koritkof'ların evlerini yakma ve onları buradan göçürme plânlarını konuşurken işitmiş.

Sanki yüreğine birden bir ağrı girmiş gibi, dudaklarını ısırdı.

— Kumü demek! dedi Minü.

Dışarı çıktı. Etrafına bakındı. Avlu içinde dolaştı, küçük ahırdan başını uzatarak baktı ve yine içeri girdi. Ortalıktan kaybolmuştu Lenko. Minü tam eve, gidecekti ki, bu sırada sokak kapısı açıldı ve bahçenin alt tarafından çocuk belirdi.

Minü ona, Koritkof'ların kulübesinin yanması hakkında, Derin Göl kenarında Kumü Koritkof'ları gözetlediği fakat, birşey sezmediği haberini alınca şaşıp kaldı. Düşman uyumuyordu. İzliyordu. Minü öfkeli öfkeli «Avcı ha? Görecek avı o. Ona köy bile dar gelecek!» Ama Kumyu olayı mühimdi. Böyle bir izlemede ya bir yatak, ya da herhangi bir partizan polislerin eline düşerse büyük olaylar olur... Bunu parti üyelerine söylemek ve tedbir almak lâzımdı...

Sanki kendi kendine konuşurmuş gibi :

— Demek izliyormuş?

Lenko onayladı.

— İzliyormuş.

Minü yumruklarını sıktı ve derin bir göğüs geçirdi :

— Alçak! Onunla hesaplarımıza bakacağız biz!

Sonra elini çocuğun omuzuna koydu :

— Sen bunu başka başka birine söyledin mi?

— Sadece Marin amcalara ve... anneme söyledim.

Dayısı ısrarla sordu :

— Başka hiç kimseye söylemedin öyle mi?

— Hiç kimseye!

— Babana söyledin mi?

— Hayır.

Dikkatle dayısına bakıyordu Lenko. Babasına söyleyip söylemediğini niçin sorduğunu anlayamıyordu Lenko, babasının Palamidof'larda işte bulunmasına seviniyordu.

Onu bıraktı ve doğruldu Minü. Kendi yeğeninden memnundu. Lenko da bunu anladı ve sevindi.

Minü yavaşça :

— Babana söyleyebilirsin, dedi.

Ve susup takibetmesini, değirmen etrafında dolaşmasını ve bir şeyler sezer veya yine konuşurken işitirse derhal haber vermesini söyledi.

Derin bir göğüs geçirdi Lenko. Demek, babasına da güvenebilir. Nekadar da güzel.

Dayısı tenbih edercesine :

— Fakat, şimdiden sonra ne duyarsan sadece bana söyliyeceksin? Sadece bana! diye tekrar etti.

Lenko'nun kalbi sevinçle doldu. Başıyla işaret ederek :

— Biliyorum, dedi.

Dayısı onun arkasını okşadı.

— Kahramansın sen. Böyle de olman lâzım.

Bu övme Lenko'yu heyecanlandırdı. Artık bir görevi vardı. Demek dayısı da Marin amcalarla ilgileniyordu. Aynı zamanda polislerin ne konuştuklarıyla da... O da, köydeki diğer iyi insanlar gibi Kumyu'dan nefret etti...

Lenko bütün bu şeyler üzerine uzun uzun düşündü. Bütün gün ve gece... Uzun zaman yatağında döndü durdu. Geç vakte kadar uyuyamadı...

Dayısı da uzun zaman düşündü. Eve döndüğü gibi arabayı koştu ve demet kaldırmaya gitti. Harmana indirdi ve yorgun öküzleri yine yola çıkardığı zaman ortalık kararmıştı..

Komşulardan biri :

— Artık geç değil mi? diye seslendi.

— Ne yapalım. Harman döğülmeye başladı. Demetlerin taşınması lâzım... Bütün bunlar beni bekliyor. Benim demedimi kim taşıyacak? dedi Minü.

— Haklısın.

Ve karanlıkta kapısı açık olan samanlığa girdi.

Arabayı avlu içinde durdurdu Minü. Karısı içeriden yamalı büyük bir çul çıkardı, ve arabanın içine attı. Sonra Minü de içeriden dolu büyük bir çuval getirdi. Arabanın arkasına iyice yerleştirdi. Sicimle iyice bağladı ve öküzleri dürttü. İlerideki tahta üzerine oturdu. Öküzleri haydalamağa başladı. Hayvanlar hızlı hızlı yürüyor, araba da tozlu kara yolda takırdıyordu. Karanlıkta etrafına bakınıyor ve zaman zaman ses çıkarmadan dürtüyordu öküzleri. Köyden çıkıncaya kadar canı burnuna gelmişti. Bazı defa, askerler köy kenarında bekliyerek partizanlara birşey götürüp götürmediklerini yokluyorlardı. Son zamanlarda, böyle yoklamalar yapmak için, köye kasabadan polislerin de geleceği konuluşuyordu. İnsanı ansızın basabilirlerdi onlar. Karanlıkta, arabanın ön tekerlekleri altında neler bağlı olduğu kimsenin aklına gelmez, ama, şeytanın işi yok derler ya. Arabaya niçin çul koydun diye soracak olurlarsa, çavdar getirmeğe gittiğini söyliyecekti. Eğer hiçbir şey olmazsa, ar-

pa yükleyecekti arabaya. Köyden uzaklaşıp da ovadaki biçilmiş arpa tarlaları arasına gelince rahatladı. Öküzleri durdurdu. Arabadan indi. Çuvalın yerinde olup olmadığını yokladı ve yine yoluna devam etti karanlıkta.

Ay ışığı yoktu. Ortalık gayet açık ve sıcaktı. Bütün gökyüzü, ışıklarla titreşiyordu. Ovaya büyük bir sessizlik çökmüştü. Sadece ötede beride, köy yollarında geç kalmış arabaların gürültüleri işitiliyordu. Uzaklarda bir yerde, bir sürü güdülüyor, çan sesleri de ovaya boylu boyunca yayılıyordu. Minü bir aralık yoldan saptı, doğru anlıklara gitti. Burada arpa tarlası vardı. Arabasını yükleyeceklerin yanına geldiği vakit öküzleri durdurdu. İndi arabadan. Durup dinledi. Her tarafı dolaştı. Sonra yine arabaya bindi. Etrafına bakındı. Yine durup dinlendi. Sonra öküzlerin önüne geçti bağırdı :

— Neredesiniz?

Arabayı çekti sonra sustu. Etrafa veya yoldan geçenler, bu çalışkan çiftçinin öküzlerine bağırdığını zannedecekti. Öküzler alışkandı, dinlerlerdi. Onlara böyle sert ve gücendirici bir sesle bağırmağa ihtiyaç yoktu. Yakındaki mısırlık içinden iki gölge belirdi ve anlıktaki armut ağacının yanına geldiler. Gölgelerden biri sonra ayrıldı, arabaya doğru geldi.

Gölge bir dakika kadar durdu ve :

— Sol tarafa mı? diye sordu.

— Kim hangi tarafa isterse, dedi Minü.

Arabadan indi. Demir direne dayandı.

Kuvvetli bir erkek :

— Tünaydın, dedi.

Sonra kolunu Minü'nün omuzuna koydu.

Minü dik dik baktıktan sonra :

— Todü! Sen misin?

Todü cevap verdi :

— Temiz mi?

Hiçbir şey sezmedim.

— O zaman gidelim, diye teklif etti Todü.

— Nereye?

— Sen öküzleri sal... Burası uygun değil.

Biran düşündü ve başıyla işaret etti. Evet dikkat etmek lâzım. Biz herşeyi görüyoruz, ama düşman da uyumuyor.

Boyunduruğa bağladı öküzleri. Dolu çuvalı sırtına alarak, Todü'nün arkasından yürüdü. Genç partizana bakıyor ve seviniyordu. Onun çocukluğu hâlâ gözünün önündeydi : Yumurcak bir çocuktu. Kırda ve evde ne çapkınlıklar yapmıştı. Ama Rems'teki çocuklar, onu yanlarına çektiler. Gazete ve kitaplar vermiye baş'adılar. Todü okuyup öğrenmeğe başladı. İşte bak, köyden partizanların yanına ilk giden o oldu. Yazlık asker ceketi ve pantolon giyinmişti Todü. Başına mavi bir bere koymuştu. Sağ elinde yeni bir silâh, belinde ise iki el bombası vardı. Fişekliği de hemen belli oluyordu.

Yakındaki mısırlık içine girdiler. On'arı genç, alacalı elbiseli, kasketli ve silâhlı bir erkek karşıladı. Minü karanlıkta bunları gördü.

Bir taş üzerine oturdular.

Bu partizanı da tanımaya çalışıyordu Minü. Ama, tanıyamadı. O Todü'den daha kısa, ama daha kuvvetliydi. Hem de daha çevik gibiydi. Minü'nün elini sıktı dostça. Çuvalı aldı. Minü'nün dikkatini çeken bir şey varsa, o da sağlam kuvvetli köylünün çuvalı hemen alıp ilerdeki derin bir yarık içine bırakmasıydı.

Todü arkadaşını gösterdi :

— Bu, Andrey yoldaştır. E, köyden ne haber?

Sonra ekledi :

— Bizimkiler nasıldırlar?

Herşeyi sakin sakin soruyordu. Jandarmaların baskınını henüz bilmediği belliydi. Minü'nün kalbi allak bullak oldu. Olanı biteni Todü'ye nasıl söylemeli ve nereden başlamalıydı?

Minü sakin, ama erkekçe :

— Jandarmalar bahçenizdeki evi yaktılar, dedi.

Todü'nün tüyleri birden diken diken oldu. Boğazı kurudu. Sonra elini uzatarak Minü'nün elinden tuttu :

— Fakat, bizimkiler?... Annem ve babam? İskra? Onlara birşey oldu mu?

Sabırsızlıkla titriyordu.

— Anneni ve babanı tevkif ettiler. Herhalde başka yere gönderecekler.

Minü hemen çuvalın ağzını söktü ve sırayla her ikisine de sordu :

— Aç mısınız?

Todü yerinden kalkmak istercesine :

— İskra nerede? diye sordu.

— Aramışlar, ama bulamamışlar.

Todü telâşla sordu yeniden :

— Şimdi nerede?

— Herhangi, bir arkadaş'ara... ama akrabalara da olabilir... saklanmış. Sizinkilere önceden haber verilmiş... Ev eşyalarını geceleyin taşımışlar. Polisler bunu anlamışlar ve tabiiki kudurmuşlar.

Minü sonra, Derin Göl yanında Lenko'nun saklandığı yerden konuşmayı işittiğini anlattı. Onlara aynı zamanda Kumyu'nun birkaç gece, partizanların bahçeye gelip gelmediklerini beklediğini de anlattı.

— Demek takibedermiş öyle mi? Ne zaman olmuş bu?

— Güya... bu günlerde.

Andrey arkadaşına kızmış gibi bir sesle :

— Ben sana oraya gitme demedim mi? Onlar babanın bahçesini de gözetmezlerse aptalın aptalları olacaklar canım.

Todü öfkeli ve öç alıcı bir sesle :

— Demek Kumyu... Ben bunun acısını ondan çıkaracağım.

Andrey de :

— Az kaldı... biz hepsinden acımızı çıkaracağız, dedi.

Akşam yemeğine oturdular sonra. Çeneleri mekik gibi oynuyordu. Acele acele yutuyorlar ve verilen haberi dinliyorlardı. Karısı, biraz kurusun ve çuva'da ezilmesinler diye, dün bir fırın ekmek atmış. Biraz da domuz yağı koymuşlar. Daha çok bulamamışlar. Onlara, parti teşkilâtının, partizanların yanına altı kişi daha göndermek için karar alındığını söyledi.

Andrey ağzına büyük bir lokma attı ve :

— Silâhsız kimseyi kabul etmiyoruz, dedi. Minü omuz'arını kısarak :

— Ama, bizde silâh yok...

Andrey söze karıştı :

— Bulunuz. Çalınız. İşte, biraz önce, belediyenin sadık adamlarına silâh dağıttıklarını işittiğini söyledin. Onları alın. Jandarmaları da bir tarafa kıstırın. Bize, silâh'arın ne kadar lâzım biliyor musun?

— Her ihtimale karşı Kumyu da silâh almıştır. Lenko'yu gözetlemek için oraya yollayın... Orada «kendi'erinin»... diye ekledi Todü.

— Ve daha fazla yiyecek hazırlayın. Biz yeni partizan topluyoruz, yiyecek için kimse düşünmüyor, diye tek'if etti Andrey.

Sustular...

Minü yavaşça :

— Elimizden geleni getiriyoruz, dedi.

— Kısa bir zamanda birkaç çuval ekmek veya un ve mümkünse, domuz yağı, kavurma veya pastırma... hazırlayın. Kolay taşınan ve sıcaklarda bozulmayan yiyecekler... getirin.

Minü bir şey düşündü.

Ve :

— Silah meselesini düşüneceğiz. Yemek meselesinin de çaresine bakacağız... dedi.

Partizanlar, parti üyelerinin, polislerin ve jandarmaların nereye gidip geldiklerini, faşistleri iyice gözetlemelerini, herşeyi yazıp kaydetmelerini ve bunları zamanında partizanlara ulaştırmalarını söylediler... Sonra yiyecekleri derin arka çantalarına doldurup, ağızlarını iyice sıktılar. Vedalaşıp aşağı doğru, mısırlık içinde kaybolup gittiler. Minü ise arabanın yanına döndü. Öküzleri koştu. Çuvalı bir demet içine soktu, aceleyle demetleri alıp dizmeye başladı. Arabayı yalnız yüklemek zordu. Ama son zamanlarda karısının ev işleri ve çocuklarının işi çok olduğundan, onunla demete gelemiyordu. O da onsuz elinden geldiği kadar yapmaya çalışıyordu. Arabaya, yollar fena ve hayvanları zayıf olduğundan bir buçuk sıra demet dizip dönüyordu.

Karanlıkta arabayı doldururken, hep partizanlarla konuştuklarını, beş - altı genci silâhlandırmak için nasıl yapıp da birkaç tüfek ele geçirebileceklerini düşünüyordu.

Evet, Todü burada haklıydı. Palamidof'larda silâh vardı. Bunu öğrenip, almak lâzımdı. Lenko yardım edecekti. Gerçekten iyi bir çocuktu o. Öyle önemli bir sır öğrenmiş de annesine bile söylememiş. İnsan ona güvenebilir mi acaba? «Evet, güvenebilir» dedi ve öküzleri dürttü. Hayvanları yu-

larından tutmuş, çekiyor ve boyunduruğu çarpmamak için korunuyordu. Köy yoluna çıkınca gözlerini dört açıp, arabayı, kollaya kollaya yürüyordu: Hem yürüyor, hem de durmadan yapılması gereken ağır, sorumlu ve tehlikeli işleri düşünüyordu...

BEŞ

Üzüntülüydü Lenko...

Koritkof'ların bahçesi birkaç günden beri sessizdi... Artık gündüzleri orada kimseler görünmüyordu. Sadece zaman zaman yaz sıcağından yorulmuş olan çoban köpekleri yanan evin ardındaki sık kamışlar arasına uzanıyordu. Önceleri durmadan tablalar arasında akan su da saptırılmıştı. Sebzeler sararıp soluyordu. Bu kadar emek ve bu kadar dert, hepsi boşunaydı artık. Ortalık kararırdı mı, yaramaz çobanlar, bahçeye giriyorlar, hıyar çalıyorlardı. Koparırken onların geniş geniş yapraklarını, köklerini çiğniyorlardı. Soğan, sarımsak çıkarıyorlar, marulları, lâhanaları, ayı turplarını, pırasaları eziyorlardı. Hiç kimse de buranın korunması için ses çıkarmıyordu. İnsanlar bunu yakından olsun, uzaktan olsun, her an görmekteydi. Gelip geçenler, öfkeli öfkeli, bilinmedik diyarlara götürülen sahiplerine ve bahçede boşuna sarfedilen emeğe acıyorlardı. Koritkof'ların akrabalarından hiç kimse korkudan belediyeye gidip yakın'arını soramıyorlardı. Hattâ yanan evin yanına gitmeye bile korkuyorlardı. Bu yüzden yaz meysiminin günleri ağır ve korkulu geçiyordu.

Jandarmalar, polisler dövüyor ve öldürüyorlardı...

Jandarmaların baskısının ertesi günü, derenin kıyısına gitti Lenko ve boynunu bükerek, ses-

sizleşen bahçeyi seyretti. Ama gizlenmez oldu sonra, Değirmenden çıkarak, dere boyundaki patikada, son defa İskra ile konuştuğu biber tablasının yanına gitti. Oturdu. Söğüde dayandı. Çıplak dizlerini avuçları arasına aldı ve kederli kederli karşıki yeşillikli bayırlara baktı.

Üzülüyordu. Sevinci sanki tuzla buz olmuştu. O denli yalnız ve kederliydi ki, sanki bu dünyada yapayalnız kalmıştı. Sanki herşey küsmüş gibi kederliydi. Çevre bahçelik ve çayırlıktı ama, buralarda tek bir öküz bile yoktu. Şimdi dört yüzü görmeyi istemiyordu. Lenko... Yüreği parça parça olmuş, acı ile dolmuştu. Böyle, kendi düşünce ve kederleriyle sanki daha iyiydi. Hiç kimse tarafından rahatsız edilmediği için doya doya düşünüyordu.

Evden çok erken çıktı Lenko ve değirmene gitti. Fakat sığınağına uğramadı. O da artık hoşuna gitmiyordu. Hem de gitmeyi pek canı istemiyordu. Yosunlaşmış kiremitler altındaki kitaplarını alıp eve götürmüştü. Canı hiç yemek istemiyordu. Akşamdan beri ağzına lokma koymamıştı. Yorgun olmasına rağmen ne yatabiliyor, ne de uyuyabiliyordu. Ak'ına çeşit çeşit düşünceler girip çıkıyordu. Ama en çok Koritkof'ları düşünüyordu. On'ları acaba nereye götürdüler? Acaba sağ mıdırlar? İskra acaba nerede? O, saklandığı, iyi ama, bir de nerede olduğunu öğrenirlerse, öldürmiyecekler mi?... Lenko onun bir nerede olduğunu bilse, gidip yardım ederdi. Peki ama o kayboldu, sanki yer yarıldı da, yere battı.

Kendine kızıyordu Lenko. Kendinden hiç de memnun değildi. Kumyu'nun ve o beygir kafalı erkeğin planlarını öğrendikten sonra, daha başka şeyler yapabilirdi. Oysa kertenkele gibi sürüne sürüne gidip haber verdi. Ne kadar da aptalcasına hareket etmişti. Ama ne çare, olanlar gerisin ge-

riye dönmez ki. Fakat, ne yapabilirdi? O da bilmiyordu bunu. Hem artık düşünmek de istemiyordu. Geçmiş işlerle başını yormak faydasızdı. Ama ne düşünüp uydurabilirdi? İş, çok dolaşık, ağır ve tehlikeliydi. İnsan ağzından bir laf kaçırsın, bütün işler bozulabilirdi. Ağzını kapatıp, susmak düşüyordu. Kendisini tevkif ederlerse, babası ve annesinin vay hallerine, çekecekleri vardı. Hattâ onlara dokunmasalar da, annesi çok seviyordu onu ve üstelik hastaydı. Birden çöküp ölebilirdi. Annesini çok [illegible]yordu Lenko.

Düşüncelere dalmış bir halde akşama kadar sebze bahçesinin üst tarafında dolaştı. Bir iki burnunu çekti. Sonra değirmenin küçük odasına girdi. Oradan bir torba a'dı. Un torbasını, belli olmasın diye koltuğunun altına sıkıştırıverdi. Etrafta kimse olmadığını görünce köyün yolunu tuttu. Başının üzerinde bulut bulut sivrisinekler uçuyordu. Arada bir çocuğun ensesini, kollarını ve çıplak bacaklarını ısırıyorlardı, ama onlara bir şey yapmıyordu, hattâ duymuyordu bile. Bu akşam bütün derelerdeki ve göl'erdeki kurbağalar, öyle bağırışıyorlardı ki, sanki aralarında birbirlerinden üstün çıkmaya çalışıyorlardı. Bu gürültülere de boş verdi. Tam köprü yanında Minü dayısı yetişti ona. Dayısı hafifçe Lenko'nun omuzuna elini koydu. Birden merakla arkasına baktı. Dayısı olduğunu görünce sevindi. Biraz kendine geldi. Yüreği serinledi gibi oldu. Geçen günkü konuşmadan sonra, dayısının bu işlerde e'i olduğunu anlamıştı. Başka türlü o bütün bu olup bitenleri nereden bilecekti. Sonra Kumyu ile at kafalı adamın konuşmalarını dinlediği ve kimseye söylemediği için neden onu takdir edecekti? Lenko, şimdi herhalde daha bir çok yeni şeyler öğrenecekti. Sessiz bir adamdı Minü dayı. Sadece arada bir şaka yapmayı seviyordu.

Pek gülmezdi. Gülümserken bütün yüzü sanki parlıyordu. Çocuklarla ise, yaşlılarınki gibi konuşuyordu. Belki ondan olacak, çocuklar çok seviyorlardı onu, Lenko da seviyordu. Minü çok defa abla çocuğuna, okuldaki çalışmalarını, öğretmenleri, öğrencileri soruyor ve derslerden, bilhassa tarih derslerinden genç yaştaki öğrenmediği şeyleri öğrenmeye çalışıyordu.

Beraber yürüdüler. Ama dayısı bir şey düşünüyordu. Ve Lenko'lara giden en kestirme yoldan, yani köprüden değil de, şoseden geçtiler. Bu ise, çocuğu düşündürdü. Hattâ korkuttu da. Acaba?... Annesi evde, her zamanki gibi, karanlıkta sayvan altına oturmuş oğlunu bekliyordu. Sabırlı, iyi bir kadındı. Böyle beklemelere çoktan alışmıştı. Sanki yalnızlık içinde büyüyüp yetişmişti. Lenko onu öyle gördü ve öyle de biliyordu. O ancak, çocuklarına kaygı göstermek, onları düşünmek için anaydı. Nasko ağabeyisi tutuklanmadan önce, annesi sağlamdı. O zamanlar, başkalarına işe gidiyordu. Ama, hastalandığından beri, romatizma onu yakalayalıdan beri, ancak avluyu temizliyor, bahçeye ve ev işlerine zorlukla katlanıyordu.

Selâm verdi Minü. O da başıyla selâmı kabul etti. İçeri girmedi. Bahçe duvarına dayandı. Baktı. Her zaman buraya dayanıyor ve etrafına bakınıyordu...

Seslenerek :

— Yalnız mısın? diye sordu.

Kadın kederli bir sesle cevap verdi :

— Kiminle olacağım canım?

Sonra acıyla ekledi :

— Nasü bana bir gelincik getirmiş olsaydı, şimdi böyle guguk kuşu gibi oturmıyacaktım...

Kardeşi, inanç ve tehdit edici bir tavırla :

— Yok bir şey. Biraz daha sabır. Hapisten çık-

tı mı gelin de getirecek, dedi.

Kadın gözlerini ona dikti :

— Ama, acaba yakınlarda mı olacak bu Minü?

Kardeşi acayip bir biçimde :

— Yakında... çok yakında! Artık sonu görünüyor, dedi.

Ablası bir merak ve arzu içinde :

— Oh! Allahım, o günlere kadar sağ salim olacak mıyım acaba? dedi.

Minü sevinçle :

— Yaşayacaksın abla, yaşayacaksın!

Lenko, dayısını böyle konuşurken ilk defa işitiyordu.

— Üstelik hora bile oynayacaksın!

Sonra eğildi. Büyük bir ümit ve heyecanla :

— İvan dede geliyor, geliyor! dedi.

Sevinç ve sabırsızlıktan ölüyordu Lenko. Bir zamanların insanlarının gördüğü gibi onları görmeye can atıyordu. Onlar, şimdi de gelip kurtaracaklardı. Bunu açıkça söylemişti Minü. Dayısı yanında böyle konuştuğu için gururlanıyordu. Demek onu büyük ve ciddi bir adam sanıyordu dayısı. Böyle laflar için ise, şimdi içeri atıyorlar ve kesip biçiyorlardı...

Annesi başını sallıyarak :

— E, balay, balay, balay da gelsinler, aman, başka türlü böylece çürüyüp gideceğiz, dedi.

Sonra omuzlarını kısarak ekledi :

— Birşey, bir şeycikler bilmiyorum. İşte şu eve kapanmış duruyorum. Ama, yere batası yer işte, buraya niye böyle bağlı gibiyim, bilmem. Ama, bırak ta bırakabilirsen canım...

Minü onayladı :

— E, öyle, öyle. İnsan nereye gitse... yine evine dönüyor...

Kadın içini döktü :

— Benim Jeko da, şu kör olmayası değirmene bir gitti ve oranın kölesi oldu... Canım, ne dur biliyor, ne de otur. Ne gündüzü var, ne de gecesi... Ona sanki başka sanat yokmuş gibi...

Ciddi bir tavır alarak :

— O, baksın işine! Şimdiki zamanın nasıl olduğunu görüyorsun. Alem bir avuç un için didim didim didiniyor.

— Oh, biliyorum canım, nasıl bilmiyorum. Biz de avuç avuç alıyoruz ya, dedi ve sustu.

Minü, avludan uzaklaşarak, un torbasını bırakıp onun yanına gelen çocuğa dikkatle bakmaya başladı. Sonra çocuğa :

— E, Lenko, şimdi uğurlama sırası sende.

Elini çocuğun omuzuna atarak okşadı.

— Haydi, bize gidelim, hem yeğenlerini görürsün, hem de biraz armut veririm...

Yeğenleriyle hiç ilgilenmiyordu Lenko. Onların her ikisi de daha küçüktü. Onlarla hiçbir oyun oynayamazdı. Hem de anlaşamazlardı. Ama, armutlar onun canını çektirdi.

Razı olduğunu belli ederek dudağına çıkmış olan sümüğünü sildi ve :

— Armutlar artık yenecek gibi oldular mı? dedi.

— Şimdi tam bal gibidir...

Annesi çıkıştı :

— Haydi bırak şunu. Şimdi armut zamanı değil. Bütün gün evde yoktu... ve şimdi de... O yatıp uyusun...

Her ana gibi başına bir belâ gelecek diye korkuyordu. Yanında durmasını istiyordu. Bütün gün eve gelmiyordu zaten. Hep şu yere batası değirmendeydi.

Lenko yalvardı :

— Derhal döneceğim anne. En çok bir saat durayım. Dayımlar işte nerecikte. Bir koşuda gidip geleceğim.

Sonra dayısını kapıya doğru çekti.

Minü güldü ve başını okşadı. Bu çocuk onu hoşuna gidiyordu. Mert. Herşeyi kendi başına yapıyordu. Lenko da memnundu bundan. Hattâ biraz gururluydu bile...

Annesi inliyerek :

— Serin oldu. Dur. Paltocuğunu bari vereyim, dedi.

Yorgun argın ve düşünceli kalktı.

— Ben kendim alırım, dedi Lenko.

Ve yerinden fırlayarak üç adımda evin önüne vardı.

Hava pek sıcaktı. Palto yük olacaktı ona. Ama, annesi kızmasın diye aldı ve omuzlarına attı. Ve çıplak ayaklarıyla yürüdü. Sokaklar ıssızdı. Hiçbir evde ışık yoktu. Sanki bütün köyde in cin kalmamıştı. Yıkık bir avlu dibinde bir beygir otluyordu. Bunlardan başka köyde hiç ses yoktu. Partizanların, başka köydekilerden gizli olarak baskın yapma korkusu karşısında kalan karavullar, daha fazla belediye dairesi etrafına geziniyorlar, karavul odasında yatıyorlar ve korka korka konuşuyorlardı. Muhtar emir verdiği vakit yoklama yapıyorlardı. Bu yoklamaları da, üstünkörü, güya muhtarın emrini yapıyorlarmış gibi yerine getiriyorlardı. Yalnız herhangi birisine dargınsalar, onu tutsak ediyorlar, üstünü arıyorlardı. Bir defa, bir gencin kuşağını karıştırırken, onlara, güya şaka tarzında şöyle dedi : «Siz haddinden çok iş yapmayın, sonra tam adamına çatarsınız.» Ve ondan sonra karavullar, geleni geçenleri... daha az yoklamıya başladılar.

Minü'lere doğru yaklaşınca bir demet araba-

sıyla karşı karşıya geldiler. Araba çok yüklüydü, ama gıcırdamıyordu. Sokak kapısını açtı Minü, göz kırparak çocuğa girmesini işaret etti. Bu anda köyün güney tarafından bir silâh sesi duyuldu ve kurşunun vızıltısı ta onların arkasında işitildi. Birden doğruldu Lenko. Sanki bu öfkeli fısıltının bilinmiyen izlerini bulmaya çalışıyordu.

Minü dikkatle kapıyı örttü.

Lenko, kendi kendine :

— Acaba kim silâh atıyor? dedi.

Ve dayısının yanına sokuldu.

— Sen silâh attın mı? diye sordu dayısı.

Lenko da sıkıla sıkıla, yavaşça :

— Evet... Ama ağaç tüfek.

— Demek, hakiki tüfekle atmadın?

— Hayır.

«Bana kim verecek tüfek» demek istiyordu gözleriyle.

Dayısı gözlerini dikkatle çocuğa dikti :

— Atmak istiyor musun?

Lenko gururlanarak :

— İstiyorum! dedi.

Dayısı onun bu cevabına istemiyerek gülümsedi ve kolunu omuzlarına doladı.

Bu sırada içeriden Minü'nün karısı çıktı. Kimin geldiğini sordu. Lenko'nun yeğenleri görmek istediğini söyledi Minü.

Karısı üzülerek :

— Çocuklar uyudular. Burada gezindiler, oynadılar, yoruldular, hattâ yemek bile yemediler... dedi.

Kadın onları davet etti.

— Ben ona biraz armut toplayacağım, acele ediyor, dedi Minü.

Kadın ısrar ederek :

— Burada var. Ben topladıydım. Geliniz, de-

di.

— Hayır, Lenko, kendisi toplamak istiyor.

Sonra kardeş çocuğunu harmana götürdü.

Tabii, içeride ne yapacaktı. Yeğenlerini şimdi görmese de olurdu. Çok iyi oldu, harmana, havadar bir yere, açık ve temiz gökyüzüne çıkıyorlardı. Günün sıcaklığı şimdi gidiyor, ortalık serinliyordu. Hafif bir rüzgâr esiyordu. Rüzgâr artık uyuklayan ağaçların yapraklarını, bu günlerde bütün avlu içlerine ve harmanlara yayılmış olan samanları kıpırdatıyordu.

Armut altında bir araba vardı. Ev sahibi arabanın korkuluğuna oturdu. Bir eliyle, bir dala sarıldı, diğer eliyle yeşil yapraklar arasında olgun armut aradı. Acele ettiği belliydi. Lenko da arabaya bindi. Önünü arabanın kanadına dönerek, olgun meyvalardan yemeğe ve pantolonunun ceplerini doldurmağa başladı. Minü biraz armut yeyip topladıktan sonra arabadan indi, korkuluğa dayandı.

— E, Koritkof'ları tevkif ettikten sonra, Kurum Palamidof ve onun dostu olan polis değirmen tarafında yine geziniyorlar mı? diye sordu dayısı.

Lenko dayısının sorularının, büyük bir ilgi ile ona yöneltildiklerini anladı.

— Onları beraber görmedim.

— Kumyu yalnız başına oralarda geziniyor mu?

Lenko derhal cevap vermedi. Kurum Palamidof'un, değirmene gelişlerini hatırlamağa çalıştı.

— Geliyorlar, ama pek sık değil.

Dayısı hep o aynı gerginlikle :

— E, sen gidiyor musun Palamidof'lara?

Lenko yüzünü buruşturdu :

— Giderdim ama, şimdi artık gitmiyorum.

Dayısı kalkıp onun yanına oturdu, kolundan

tuttu. Çocuk birden telâşlandı, dik dik dayısına bakmaya başladı. Çünkü onu buraya, armut için değil de, önemli, ciddi ve tehlikeli bir iş için çağırdığını anladı.

Dayısı bir iki öksürdü. Sağ elinin işaret parmağını kaldırarak, ona bir şey tembih etmek istiyordu :

— Lenko, dinle. Biz faşistlerle şimdi boğaz boğazayız. Onlar arkamızda köpek gibi geziyorlar. Bizi öldürüyorlar. Bir sözle bizi yok etmeye çalışıyorlar. Bilhassa şu son günlerde hepten de kudurmuşlar. Çünkü dost ordular ilerliyor ve partizan harekâtı da günden güne artmakta. Bu bir savaş şaka değil. Sen bunu anlıyorsun. Başka türlü, Nasko ağabeyin de hapiste olmayacaktır. Koritkof'lar da Bulgaristan'ın dört bucağına dağılmıyacaklardı.

Lenko irkildi. İskra'yı sormak istedi. Onun bir yere gönderilip gönderilmediğini öğrenmek istiyordu, ama boğazına bir şey tıkanır gibi oldu, ses çıkarmadan yutkundu.

Dayısı devam etti konuşmasına.

— Sen, Koritkof'lara ne iyilik yaptın bilmiyorsun. Ama sadece onlara değil. Eğer sen onlara ihtar etmeseydin... kim bilir, belki şimdi sağ olmıyacaklardı. Sen gerçek bir sosyalist gibi hareket ettin.

Çocuğun kalbinde büyük bir sevinç, memnuniyet, gurur ve daha derin, izah edilmez, ama gayet kuvvetli bir şey belirdi. Soluğu kesilir gibi oldu. Boğazına bir şey durdu. Gözlerinden yaşlar aktı. Onları silmedi, çünkü karanlıkta görünmüyorlardı.

Dayısı gayet basit, ama yürekten ve inandırıcı bir tavırla :

— Evet, sen büyük bir kahramanlık yaptın.

Ama savaşın bununla sona ermiyeceği gibi, bizim de işimiz durmamalıdır. Bizi... beni Palamidof'larda silâh olup olmadığı ilgilendiriyor...

Sonra dayısı çocuğun zayıf, küçük omuzlarını tuttu. Onunla anası ve babasının, ona söylemeye korktukları işler hakkında konuşmak istiyordu.

— Önceleri onlara gittiğin vakit, bir şeyler gözüne ilişmedi mi?

Heyecandan titriyordu Lenko. Minü'yle sırları paylaşıyorlardı. Onunla, yaşlı bir adam gibi konuşuyordu. Onu kahraman sayıyorlardı, kahraman diyorlardı. Fakat neden kahraman olacaktı? Lenko. Öyle göze çarpan şey yapmış değildi ki.

Çocuk yavaşça :

— Kumyu'da av tüfeği var, cevabını verdi.

Dayısı dikkatle :

— Av tüfeğini bütün köy biliyor, dedi.

Lenko ekledi :

— Tabanca da var.

Dayısı ona sabırsızlıkla bakıyordu.

— Tabancayı sen gördün mü yoksa?...

Sanki daha uygun bir ifade arıyordu Dayısı.

— Yoksa, tabancası olduğunu mu tahmin ediyorsun?

Lenko geriye çekildi. Dayısının bu güvensizliği onu gücendirmişti.

Lenko kızgın bir şekilde :

— Gördüm, dedi.

— Başka silâh gördün mü?

— Başka görmedim.

Dayısı yavaş, fakat sert bir sesle çocuğa :

— Seninle bu konuştuklarımızı, sadece ikimiz biliyoruz dedi. Bunları bilmemiz lâzım, değil mi? Kimseye söyleme, bir şey! Kimseye! Unutma ama. İyi belle. Ne babana, ne anana tek bir şey! Şimdiki zaman böyle. Çalışmak ve susmak lâzım.

Lenko, gayet memnun, heyecan ve sevinçle dinliyordu. Anlamış gibi başını salladı.

Dayısı devam etti :

— Bak şimdi. Sen Palamidof'lara gitmemezlik etmiyeceksin. Onlara gideceksin. Hiçbir şeyle ilgilenmezmiş gibi yapacaksın. Ama gözlerini dört açacaksın. Onlara kimlerin gelip gittiğine, neler konuştuklarına dikkat edeceksin... Bizim... benim için bu şimdi çok mühim. En mühim şey de onlarda silâh olup olmadığını öğrenmek. Eğer silâh varsa, nereye gizliyorlar, kurşun var mı, varsa ne kadar...

Lenko'nun çeneleri heyecandan takır takır etti.

— Anladım. Kumyu beni şunu bunu almak için sık sık onlara gönderiyor.

— Görüyor musun? Bu iyi...

Çocuk kendini bırakarak :

— Ben ise şimdiye kadar ondan kaçardım... dedi. Onu dinlemek istemezdim. Saklanıyordum. Hep beni görmesin diye ona görünmezdim. Çünkü, beni gördü mü hemen : Hey, şişek, bana şunu getir, bunu getir, derdi.

Onun elini sıktı dayısı.

— Artık ondan saklanmıyacaksın. Bunun tam tersini yapacaksın. Onun etrafında sık sık gezineceksin. Evinin dolayında bulunacaksın. Hem de o değirmen yanındaki evi de gözden kaçırma. Oraya da git...

Lenko övünerek :

— Oraya her gün gidebilirim, dedi. Beni orada köpek de tanıyor...

Sonra çocuk her iki evin bütün köşe ve bucaklarını gözönüne getirerek :

— Değirmen yanındaki yaz evine de, köydeki büyük eve de gidebilirim, dedi.

Her tarafı gözetliyecek, bir yerde silâh gördü mü bildirecekti. Köydeki büyük evi ve geniş avluyu gözetlemek çok daha zordu. Çünkü orada Palamidof'lar durmadan geziniyorlardı.

— Bakacağım ve sonra söyliyeceğim.

Ve sanki sonradan aklına bir şey gelmiş gibi :

— Bu kontrolü ne zamana kadar yapmalıyım? diye sordu.

— Mümkün olduğu kadar daha çabuk olsun. Ama dikkatli ol. Çok gezinme, anlıyabilirler...

— Hayır, anlamıyacaklar, dedi Lenko kesinlikle.

Minü elini çocuğun omuzuna vurarak içeri davet etti. Dayısının karısı bir torba armutla bekliyordu. Biraz önce topladığı armutları da torbaya koydu Lenko. Omuzuna vurdu ve yollandı.

Eve döndü. Armutları, köşedeki büyük dolaba koydu ve oturdu. Üstüne bir yorgunluk, uyku çökmüştü. Uyuklamağa başladı. Hem uyumak istiyor, hem de başında bir sürü düşünceler, tahminler arı gibi vızıl vızıl ediyorlardı. Yatmış olan annesi, başını kaldırdı. Tasalı tasalı, karanlıkta gözlerini ona çevirdi ve sesi kederli bir şekilde :

— Lenko, hasta olmıyasın yavrum? diye sordu.

Lenko hiç aldırış etmeden yavaşça mırıldandı :

— Hayır, hasta değilim. Uykum var.

— Haydi o zaman, mademki uykun var yat, dedi Annesi de.

Hemen döşeğe gömüldü. Ama gözleri uzun zaman karanlıkta, sanki yakın günlerde yapacak olduğu bütün işler yazılıymış gibi duvara bakıp araştırıyordu...

Çok geçmeden uyudu Lenko. Sabahleyin geç

uyandı. Sabah güneşi küçük pencereden geliyordu. Birkaç sinek de yüzüne konup onu rahatsız ediyordu. Hava sıcak ve boğucuydu. Çocuk başını avuçlarının üstüne koydu, tavana bakmaya başladı. Tavanın bir köşesinde eğri bacaklı bir örümcek geziniyordu. Bir ağ örüyordu. Ama öyle çabuk, öyle beceriklilik'e örüyordu ki, hayli bir zaman ona baktı kaldı. Daha sonra, dünü düşünmeye başladı. Ve şimdi de ilk önce, Koritkof'ların bahçesini. İskra'nın talihini değil de, dayısının isteğini düşünüyordu. Gözlerini ovaladı. Akşam acaba aslında dayıların da mıydı, dayısı acaba gerçekten böyle önemli ve ciddi bir şeyler söy'edi miydi ona, yoksa rüya mı görmüştü? Yavaş yavaş bütün o'ayları hatırladı. Onlar sanki onun hayatını değiştirmişlerdi. Düşüne düşüne aklına yine o akşamki dayısıyla karşılaşması geldi. Daha bir çok işlerin bitirilmesi lâzımdı. Mademki ona da böyle tehlikeli görev veriyorlar, partizanların durumu fenaydı. Dayısının her vakit onlarla bağ'antısı vardı. Bundan Lenko da hiç şüphe etmiyordu. Bunun için, partizanlarla bağ'antısı olduğu için, Lenko için, o sözünü dinlemesi gerektiği bir adamdı...

Hayatında, ilk defa kendini yaşlı adamlar gibi sorumlu hissediyordu. İş pek kolay değil. Palamidof'lara gitmek zor değildi. Oraya ilk olarak gitmiyordu. Ama kendini herşeyden ilgisiz tutmak ve Kumyu'ya karşı nefretini gizlemek güç bir işti. Susmak ve bilhassa, Kumyu ona şişek dediği zaman gü'ümsemek güç ge'ecekti. Ama başka çaresi yoktu. Minü dayısı da onu oraya boşu boşuna, alay etmek için göndermiyordu ya. Onun «Faşistlerle boğaz boğazayız» sözlerini hatırladı. Evet, faşistler Nasko ağabeyisini içeri attılar. Annesi de bunun için ağlıyor ve sızlıyordu. Babası da bunun için borç içinde kalmıştı. Marin amcaların emeklerini

de sırf bunun için, bunun için yok ettiler...

Kahvaltısını etti, değirmene gitti. Başka zaman Kumyu'dan korunuyordu,ama şimdi onu görmek, önüne çıkmak istiyordu. Palamidof'ların yaz evlerinin kapısını itti. Ama kapı şimdi de kilitliydi. Onu kim kilitliyordu acaba? Babası mı? Hemen değirmene koştu. Güya yemiş toplıyacakmış diye anahtarı istedi. Anahtarın Kumyu'da olduğunu söyledi babası. Derin göl'ün yanına gitti.

Söğüde çıktı, şoseyi seyretmeye koyuldu. Gözleri dikkatle bakmaktan ağrıdı. Köprüden üstü çergeyle örtülü bir araba geçti. Sonra birkaç kamyon ve bir taksi geçti. Üç angışlı araba geçti. On kadar da yaya geçti. Ama, Kumyu bu yayalar arasında değildi. Lenko, bu gerginlikten ve yorgunluktan uyuklamağa baş'ayınca, verilen görevi başarıyla yapamadığından, bir ümitsizlik içinde kaldı. Hemen soyunup yıkandı, değirmene gitti. Orada her zamanki gibi, biraz poğaça buldu. Poğaça yapmada büyük bir ustaydı babası. Uzun senelerden beri bu ağır değirmencilik, onu evinden uzaklaştırmıştı. Kendi kendine ekmek ve yemek yapmaya alışmıştı. Genellikle poğaçaları ocağa atıyor ve doğrudan doğruya kor üzerinde pişiriyordu. Poğaçalar da yer yer yanar, pişmezdi ama, bilmem yine neden her zaman çok tatlı oluyordu. Annesi üstlerini saç i'e de kapasa böyle tatlı poğaçalar pişiremiyordu. Ve bazen annesi, onun evde yemek yemediğine kızdığında, Lenko daima, değirmende kahvaltı yaptığını ve öğle yemeği yediğini söylüyordu.

Annesi de ona inanmaz ve :

— Canım, yemekler orada daha mı tatlı? diye şaşıp kalırdı.

Lenko da hiç saklamadan :

— Evet, çok tatlı, derdi.

Annesi kızarak :

— Canım, neden daha güzel olacakmış? Oradaki de pide, buradaki de, hem aynı undan. Hem oradaki yemekleri de daha çok beğeniyorsun! diyordu.

Lenko kabahatli kabahatli gülümsüyor ve:

— Babam, daha güzel yemekler hazırlıyor, diyordu ve kendi kendine:

— Ne yapalım, böyle işte, demek istiyordu.

Değirmen odasında bir yenilik vardı. Pavel'in yatağı buradan çıkarılmıştı. Burası şimdi daha genişlemiş ve iyi olmuştu. Batıya, sazlık ve kamışlıklara bakan, küçük pencere bakmak için şimdi daha elverişliydi. Oradan değirmen bendinin de bir kısmı görünüyordu. Fakat bu sarhoş acaba nereye gitmişti? Eğer değirmenden uzaklaşırsa çok iyi olacaktı. O zaman Lenko'nun babasının işine kimse karışmayacaktı.

Babası odaya girdiği zaman Lenko:

— Pavel amca nerede kaldı ya? diye sordu.

— Yer değiştirdi, dedi babası ve yemiş bahçesini göstererek ekledi:

— Orada yatacak.

— Niçin? diye sordu Lenko merakla.

Babası omuzlarını kısarak:

— Ne bileyim? dedi. Hem de iyi oldu. Burası meyhaneye dönmüştü... Yapacağını orada yapsın ve uyusun. Değirmene gelenler onunla rezillik etmesinler...

Dayısıyla akşamki konuşmasından sonra, Pavel'in buradan gitmesi çocuğu üzmüştü. Bilhassa Kumyu'nun evine başkalarının yerleşmesine kızması da gözönünde bulundurulacak olursa, bu değişme boşu boşuna değil'di.

Poğaçadan biraz yedi Lenko. Çıkıp değirmen yanındaki kaynaktan su içti ve yemiş bahçesine doğru yürüdü. Kapı yine kilitliydi. Pavel her halde

henüz uyuyordu.

Akşama kadar ne bahçede kimse göründü, ne de biri gelip kapıyı açtı. Üzülerek eve döndü Lenko. Sanki, Palamidof'lardan değirmen tarafına kimsenin gelmemesine o sebeb olmuştu. Hem dayısının söylediklerini yapmak için, hem de Kumyu'nun karşısına nasıl çıkacak, acaba sıkılmayacak mı, şaşırmıyacak mı, bunu düşünüyordu... Lenko, kendi kendine «hayır şaşırmıyacağım» dedi.

Ertesi gün de kimse görünmedi. Üçüncü günü Kumyu çifteyi omuzuna vurmuş, eve uğradı. Lenko'nun babasına işin nasıl gittiğini sordu. Bir dostuna biraz un toplanıp toplanmadığını sordu. Sonra henüz ateşten çıkmış ekmeğin kenarından bir parça kopardı ve yukarı, fidan dikilen bayıra doğru yürüdü. Lenko da arkasından çıktı onun. Koritkof'ların bahçesine girdi, kamışlar arasına saklanarak onu uzun zaman gözetledi. Kumyu'nun geniş omuzları uzaklarda görünmez oluncaya kadar nöbette durdu. Lenko, Derin Göl kenarındaki konuşmayı hatırlayınca : «Biliyorum, ben senin avcılığını, kimbilir nerede, neyi gözetliyeceksin» diye mırıldandı.

Bu iri, kaba hareketli adamın şimdi her adımı Lenko için şüpheli ve tehlikeliydi. Korulara saklanıyor. Saatlerce bir iz, gürültü veya partizanların konuşmasını bekliyordu. Lenko, Kumyu'nun bu casus gibi gezinmelerini düşündükçe, kini artıyordu. Ona öyle geliyordu ki, hayatında en mutlu günü de, partizanların onu ele geçirdikleri ve tuzla buz ettikleri gün olacaktır.

Akşama kadar Koritkof'ların bahçesi etrafında gezindi. Kumyu'nun dönüp dönmeyeceğini ve ayrıca ne zaman döneceğini bekliyordu. Ortalık kararıdı. Akşam, yumuşak ve sıcaktı. Ova aynı renkler içinde yıkanıyordu.

Ne bir şarkı, ne de bir ses işitiliyordu. Sadece iri iri yarasalar değirmen etrafında uçuşuyordu. Değirmene son gelenler arabalarını yüklemişler ve daha gün kavuşurken çekilmişlerdi. Bir kaya tekdüze dönüyordu. Lenko'nun babası yeni buğdaylardan Palamidof'ların bir dostlarına un öğütüyordu. Unun kalitesini güya Pavel yoklıyacaktı ama, o köy tarafına gitmişti. Tan yeri ağarırken döndü. Bu Lenko'nun babasının bazı plânlarına engel olmuştu.

Kapıdan girdi. Bakındı ve çocuğunun orada olup olmadığını sezmedi :

— Bu miskin de gelecek zamanı buldu, diye küfretti.

Arkasından biri de :

— Yok bir şey, dedi.

Bir köşede duran Lenko, bu konuşmayı duydu. Değirmenden çıktı Minü. Babasına başını salladı ve alaca karanlıkta yukarıki yolda kayboldu. Minü'nün değirmeni, değirmenciler yokken ziyaret etmesi tesadüfî değildi. Ama, acaba dayısı niçin gelmişti? Kumyu'yu mu takibediyordu veya başka bir iş için mi gelmişti? Dayısı eğer Kumyu için geldiyse rahat olmalıydı... Lenko, gözünden kaçırmayacaktı onu.

Biraz sonra gizlice değirmene girdi. Değirmenci çocuğu görünce şaşakaldı .

— Sen daha burada mısın? diye çıkıştı.

Ağzını bile açmadı Lenko. Hemen odada gezmeğe başladı. Çabucak yatak altındaki torbasını aldı ve çok beklemeden eve yollandı. Herhalde dayısı onu evde bekler. Ama, dayısı bir şeyler yapıp yapmadığını sorarsa ona, Lenko acaba nasıl cevap verecekti.

Ama evde her zamanki gibi, sadece annesi vardı. Evde yakacak gazyağı olmadığından, damarlı

ellerini önlüğünün altına sokmuş, evin eşiğine oturmuş bekliyordu. Çocuğuna üzülüyordu. Geciktiği zaman ona bir şey olmuş diye rahatsız oluyordu, düşünüyordu. Ona hiçbir zaman, nereye gittiğini, ne yaptığını, neyle meşgul olduğunu sormuyordu. Ama, o da ona kendi sırlarını açmıyordu. Lenko seyrek olarak ona, herhangi bir olayı anlatıyordu. Annesi o zaman dikkatle dinliyor ve sonunda gülümsüyor, başını okşuyordu.

— Niye bu kadar geç kaldın? diye sordu bu okşam ona.

Lenko hiç istifini bozmadan :

— Gecikmedim, değirmendeydim... babam yalnızdı da... biraz eğlendim, cevabını verdi.

— Un öğütmeye gelen yok mu?

— Vardı ama, gittiler... Babam Palamidof'larınkilerini sepete almış...

Annesi üzgün :

— Ama, o sarhoş yok mu orada? diye sordu.

— Oradan gitmiş. Eve... orada uyuyor... Babam odada yalnız kalacak, cevabını verdi Lenko.

Az kalsın dayısının değirmene uğramış olduğunu da söyliyecekti, ama hemen yutkundu ve sustu. Bunu anasına söylese de fena bir şey yoktu, ama çok konuşmamak daha iyiydi. Annesinin Nasko ağabeyini durmadan düşündüğü yetmiyormuş gibi bunu da söylerse onu hepten boşu boşuna üzecekti.

Bütün olanı biteni açıklarsa ,hem üzülecek, hem de onu evden bir adım dışarı bırakmıyacaktı. Evden dışarı bırakılmazsa, dayısının dediklerini de yerine getiremiyecekti. Son zamanlarda dayısı, birkaç defa, hem de karanlıkta, oralarda sık sık dolaşıyordu. Gezinme, Koritkof'ların kulübesinin yakılmasından önce olsaydı, bu belki Lenko'nun dikkatini çekmiyecekti. Fakat şimdi durum bambaş-

kaydı. Artık insanlara başka gözle bakıyordu. Hattâ yabancı bir adamı bile gördü mü, onu, kıyafetinden, faşist Almanya ile mi, ya da ötekilerle mi olduğunu tâyin etmek istiyordu.

— Karnın aç mı? diye sordu annesi.

Aç olmadığını söyledi.

— O zaman haydi, yat uyu. Bütün gün hep ayak üstünde duruyorsun. Canın çıkıyor gezinmekten. Daha erken yatman lâzım...

Önceleri, Lenko yattığı gibi hemen uyuyordu. Şimdiyse yatakta rahatsız rahatsız dönüyordu. Tavan altında kirişleri kemiren kurtların çıkardıkları çıtırtıyı dinliyor, sivrisineklerin acı acı vızıldayışlarına kızıyordu. Sonra yatağında durmaksızın dönüyordu. Çünkü pireler bütün vücudunda gezip ısırıyorlardı...

Birkaç gün içinde zayıflayıverdi. Yanakları da zaten güneşten yanmıştı. Yüzü öyle gerili gibiydi. Ama yanakları şimdi birden uçuverdi. Dayısının istekleri onu öyle sıkıyor, düşündürüyordu ki, bir türlü kendini salamıyordu. Çeşitli plânlar kuruyordu. Kumyu ve o at kafalı erkeğe kızıyordu. Partizanlarla karşılaşmak istiyordu. Bir gün gelip de, (herhalde gelecek, bu düşünceli günlerin en parlak bir günü olacak) İskra'yı yeniden görecek ve onun zil gibi sesini de işitecekti...

Lenko geç uyandı.

Yüzüne kuyudan biraz ılık su çarptı aceleyle. Tam çıkmaya niyetleniyordu. Ama bu anda annesi kapıdan çıkıverdi. Dönmesini söyledi. Annesinin sesi sertti, bir memnuniyetsizlik vardı.

Durdu Lenko, yüzünü buruşturarak döndü.

Annesi ellerini beline koyarak ona dik dik baktı:

— Nereye kaçıyorsun böyle be. Bana niçin haber etmiyorsun?

— Babamın yanına gidiyorum, dedi Lenko ya-

vaşça :

— Ne diyorsun? Dur da biraz yüzüne bak. Kurutulmuş uskumru balığına benziyorsun.

Sonra annesi parmağıyla gerilmiş yanağından iterek :

— Gel buraya da, kahvaltı et, dedi.

Lenko gücenik bir şekilde :

— Canım istemiyor! dedi ve geri çekildi.

Annesi hiç ikircimlemeden :

— Ya içeri gir de ye, veya seni dışarı bırakmıyacağım, deyip kestirip attı.

Oğluna karşı ilk defa böyle sertti. Çocuk irkildi ve sustu.

Annesi onun yapacağı tehlikeli işi bir de öğrendiyse, onu tepeliyecek ve de bırakmıyacaktı. Artık onun her bir tutumunu izleyecekti. Bu ise fenaydı...

Karanlık ve serin odaya girdi Lenko. Annesi acele üç yumurta pişirdi ve küçük yuvarlak sofranın üzerine koydu. Annesi yumurtaları topluyor, sonra onları satıyor ve Sliven hapishanesine gitmek için birkaç leva biriktiriyordu.

Kızartılmış yumurtalar çocuğa öyle tatlı geldi ki, çocuk tabağı sıyırmak için bir dilim ekmek daha yedi. Annesi sonra üç olgun armut verdi. Lenko onları da yedi.

— Şimdi değirmene gidebilirsin, dedi. Ama öğleye gelmelisin. İşittin mi?

— Öğle yemeğini babamın yanında yiyeceğim. dedi Lenko.

Annesi çıkıştı birden ona :

— Sana inanmıyorum. Öğleyin burada olmanı istiyorum. Anladın mı? Sonra hiç anlaşamayız.

Lenko vurulmuşa döndü. Annesinin bu dediklerini yerine getirmesi lâzımdı. Ama tam öğle üstü Palamidof'ların evini gözetlemesi sırasında onun

eve dönmesi çok zordu.

Lenko yumuşak ve yalvarıcı bir sesle annesine:

— Anne öğle yemeğini babamın yanında yiyeceğime söz veriyorum... Orada yumurta da var, taze balık da var... Ben taze balığı çok seviyorum... dönmiyeyim...

Çocuk içinden : «İyi ki henüz işi çakmıyor ve daha bir şey bilmiyor,» diyordu. İş sadece yemekteydi. Öğleyin babasının yanına gidecekti gerçekten. Babası ise en küçük oğlu ile öğle yemeği yemeyi çok seviyordu.

Annesi ikircimledi. Henüz razı olduğunu ya da olmadığını söylemiyordu. Ama, çocuk onun bu kararsızlığını anladı.

Lenko devam etti :

— Babama, piliç de pişirmesini söyliyeceğim. Ama bir göresin, değirmene gelenler, yemek için bilsen neler getiriyorlar. Ben istemesem de veriyorlar...

Annesi inanmıyormuş gibi başını salladı :

— Ya, ya! Seni değirmene gelenler doyurduğu için mi sen böyle... mum gibi kaldın.

Lenko annesini başka nelerle kandıracağını biliyordu.

— Ben yiyorum, ama herhalde... Herhalde sıcaklardan böyle oluyor...

Annesi biraz daha düşündü ve eli ile gitmesini işaret etti.

— Peki. Ama ben babana soracağım.

— Sor! dedi ve sıçrayarak sokağa çıktı.

Kor gibi kızaran güneş, artık uzaklardaki mavimtırak tepenin yukarılarına yükselmişti. Palamidof'ların, yaz evlerinin küçük kapısı kilitli değildi. Bu sırada değirmen tarafından Pavel belirdi. Elinde ekmek bezi örtülü bir sepet avrdı. Ama, bu sepette yiyecek birşeyler bulunuyordu. Bunu acaba

kendisine mi götürüyordu veya Kumyu'ya bir misafir mi gelmişti?

Kapıyı dürttü ve girdi Pavel. Arkasından Lenko da girdi. Çardak altında, asmanın tarafından Kumyu'nun sesini işitti, durakladı. Kulağına yanlış gelmesin bir de. Çünkü beygir kafalı adamın sesi de geliyordu. Çocuğun yüreğine bir ağrı ve sızı indi. Bu sabah kaçırmıştı onları. Kimbilir şimdiye kadar neler konuşmuşlardı? Herhalde, yeni ev yakmalar, yeni tevkifler, yeni ölümlerin plânlarını kurmuşlardı. Evden neden daha erken, annesi bir işle uğraşırken çıkmamıştı? Lenko asmanın kıvrak gövdesini tuttu ve güya, rasgele kovanlara bakmıya başladı. Kahırdan sızlıyordu kalbi. Bunca gün hep izledi, bu sıcaklarda evin dolayında gezindi. Bu sabah da, tam onları gözetliyeceği ve dinleyeceği sırada, annesi de onu bir kahavltı için tutsak etmişti...

Şimdiden sonra konuşanlardan bir kelime kaçırmasa bari. Onlar susuyor, birşey konuşmuyorlardı. Ne yapıyorlardı acaba? Gidip, göz ucu ile olsun, onları görmek istiyordu. Ama bu tehlikeliydi. İşte, konuşmağa başladılar.

— Bir oyun daha oynıyalım! diye teklif etti Kumyu.

At kafalı adam da :

— Oynıyalım, dedi.

Yeniden birşeyler dizmeye başladılar. Biraz sonra yine küçük takırtılar işitilmeye başlandı.

— Düşeş!

Kumyu da yavaşça :

— Bugün zarın iyi gidiyor, dedi.

— Ustayım.

— Bakacağız.

— Dörtcihar.

— Hepyek.

Kumyu :

— Düşeş, dedi.

— Tesadüf.

Kumyu ikinci defa olarak :

— Bir daha düşeş! diye bağırdı.

At kafalı adam sinirli ve küçümsercesine :

— Öyle değil! Kapı tut, dedi.

— Zar geldi mi anan da bilir!

— Acele etme. Piliçler güzün sayılır...

Lenko ne yaptıklarını bilmiyordu, ama bir şey oynadıklarının farkına vardı. Şimdiye kadar iskambili görmüştü. Ama kartlar böyle ses çıkarmıyorlar hem de oyanayanlar da başka türlü konuşuyorlardı. Buradakiler ise anlaşılmadık birşeyler mırıldanıyorlar ve çocuğu en çok da bu ilgilendiriyordu.

Aşağıdaki katta dipteki odada ocak vardı. Pavel herhalde oraya girmişti. Çünkü kapı birden kapandı. Lenko da hemen köşe başına geçti. Ayak sesleri yaklaştığından dışarı çıktı, değirmene doğru yollandı. :

— Hey! Dur, diye bağırdı Pavel.

Lenko durdu. Başını çevirerek ona baktı.

Eline beş litrelik bir damacana tutuşturdu Pavel :

— Git, kaynaktan taze su getir.

Damacanayı aldı Lenko. İlk önce kızmıştı. Az kalsın damacanayı yol ortasında bırakıp, yoluna devam edecekti. Ama, aptallık edeceğini anladı, sessizce başını salladı ve değirmene doğru gitti.

Dolu damacanayla sudan geldiği zaman Kumyu ve dostu çardak altında hâlâ oynuyorlardı. Oyun çok ateşliydi. Her iki düşman birbirlerine lâf atıyorlar, kırıcı sözler söylüyorlar, kendi kendilerini methediyorlar ve gülüyorlar, kızıyorlar veya küfrediyorlardı.

Lenko, biraz daha dinledi. Ama oyuncular hep aynı şeyleri tekrar ettiklerinden ve oyunu yakında bitireceklerini anladıktan sonra, öğle yemeği için değirmene doğru gitti.

Bu gün de birşey öğrenmedi.

ALTI

Lenko gözlerini açtığı zaman odanın içerisi karanlıktı.

Kalkıp hemen pencereye gitti. Daha çok erken olduğunu anladı. Yine yatağına yatıp uzandı. Dün olup bitenleri, bugün de yapacak olduğu işleri düşünmeğe başladı. Çeşitli planlara dalmıştı Köy sokaklarından hayvan sürüleri geçiyordu. Evin arkasındaki komşuları birşeyler yapıyorlardı. Arabalar gıcırdıyordu... İstemeden bunları dinlemeğe koyuldu. Birden yatağında öbür yanına döndü. Ellerine dayanarak kalktı ve sıçradı. Pencereden dışarı bakınca korktu. Gökyüzü kat kat bulutlarla kaplıydı. Demek bu yüzden daha erken olduğunu zannetmişti. Yine gecikecekti. Kumyu'yu, misafirlerini kaçıracaktı. Yine birşey öğrenemiyecekti. Oysa dayısı ondan birşeyler bekliyordu. Hemen hazırlandı. Her zamanki gibi kuyu oluğunda yıkandı, yüzünü kuruladı ve hiç ses çıkarmadan evden çıkmayı düşündü. Ama annesi sanki evin ardında onu bekliyormuş gibi çağırdı :

— Lenko!

Acaba işitmezden gelse n'olur? Hayır, buna inanmıyacaktı. Kimbilir neler düşünecek, hemen ardından koşup onu değirmen taraflarında arayacaktı. Bunun da şimdi sırası değildi.

— Kahvaltını yap, dedi annesi ona.

Canı istemiye istemiye döndü. Can eriği yemiş gibi yüzünü ekşitmişti.

Annesi ona taze sütle papara yapmıştı.

Sevine sevine :

— Vıtsa halaya biraz kepekçik verdim de o da bana süt verdi. Oyalanmadan, papara daha sıcakken ye, dedi.

Lenko, hemen büyük bir sevinçle sıcak paparayı yedi ve sokağa doğru koştu.

Kaygılı anne yine :

— Paltonu al. Yağmur yağacak, dedi.

Avlunun ortasına durdu ve yıldızlara bakan yaşlı insanlar gibi, etrafı gözden geçirdi. Bulutlar hakikaten küme küme olmuş, bütün gökyüzünü kaplamıştı, hava boğucu ve serindi. Yağmur yağabilirdi ama, bilmem neden Lenko'ya bu gün de yağmursuz geçecek gibi geliyordu. Palto ona ağır gelecek, engel olacaktı. Onu boşuna her yere sürükliyecekti. Ama başka çaresi de yoktu. Annesi darılmasın diye döndü, ağarmış paltosunu koluna aldı ve sokağa doğru koştu. Giyinmek için tartışmaya başladılar mı, annesinin dediği dedikti. Annesi ona «elâlem yazın abayı, kışın torbayı, derler» diyordu. Onu durdurmasın, oyalamasın, diye itiraz etmeden, kızmadan bunu kabul etti. Zaten gecikmişti de, Lenko acele ediyordu. Saatin nerelere vardığını da bilmiyordu. Bunu güneşten de anlıyamıyordu. Sebze bahçesindeki kapının kilitli olduğunu görünce bir soluk aldı.

Pavel, şimdiye kadar görülmedik bir kıyafetteydi. Ayık kafayla, değirmende gezinip duruyordu.

Küçük oda henüz düzene koyulmamıştı. İçerisi temiz değildi. Lenko'nun babası yenlerini kıvırmış, poğaça için hamur karıyordu. Bu sefer hamur çoktu. Çevik değirmenci ter içinde, hamuru evirip çeviriyordu.

Babasının arkasında durup dikkatle seyretmek-

te olan Lenko :

— Oho, sen bir haftalık bir hamur karıyorsun, diye seslendi.

Onu işitmedi babası. Hamurun üstüne eğilmişti... Küçük, çevik ve daracık omuzları işle meşguldü. Fakat hamuru şimdi, merakla karmıyordu.

Lenko gözlerini bir hamura, bir hamur karana dikmişti. Bir kenara çekildi ve :

— Bunca ekmeği kime karıyorsun? diye sordu.

Değirmenci başını çevirerek oğluna baktı :

— Yine bir takım misafirler gelecek.

Ve sonra yine hamuru yoğurmağa, karmağa devam etti.

Pavel kapıdan başını uzattı. Güler bir yüzle :

— Lenko, amcanın, dedi.

Bu sözler karşısında Lenko şaşıp kaldı. Az kaldı gülecekti.

— Odunum yetmiyecek galiba. Amcanın yukarı doğru bir gezinti yap ve biraz çalı çırpı getir.

— Ne yapacaksın?

Pavel kendine mahsus bir şekilde gözlerini kırptı ve :

— Sonra söyliyeceğim! Haydi çabuk ol, çünkü vakit ilerliyor.

Değirmenden çıktı Lenko ve birkaç dakika ne olacağını, derin derin düşündü. Misafirler geldiği vakit etraflarında gezinebilmesi için, vakit varken bir iki kucak çalı toplamayı kararlaştırdı. Hazırlığa bakılırsa, hayli misafir gelecekti. Onlar kimlerdi acaba? Kimler olursa olsun, o, konuştuklarını dinlemeliydi.

Lenko, bahçenin her yerini gezdikten sonra, değirmenin arkasındaki söğütlerin yanına gitmeyi düşündü. Söğütlerden acele ve kolayca kuru odun toplayabilirdi. Sonra, yaşlı, kesilmiş bir karaağaç-

tan biraz dal kırdı ve zamanında dere boyuna kakılmış olan birkaç meşe kazığını çıkardı. Bütün bunları ocağı olan odanın önüne yığdı. Bu oda kilitliydi. Pencerelerinde demir parmaklıklar vardı. Kirişe asılmış, yüzülmüş bir kuzuyu gördü Lenko. Köşedeyse bir binlik vardı. Demek, bugün burada yiyip içeceklerdi. Kumyu da katılacaktı. Bundan şüphe bile edilmezdi. Acaba diğerleri kimler olacak neler konuşacaklardı? Lenko, bunları düşünüyordu.

Biraz sonra Pavel geldi. Sevinçliydi. Her zamankinden farklı olarak gayet eline çabuktu.

Lenko, bilmezmiş gibi :

— Pavel amca, bu kuzu kime? diye sordu.

Pavel, tatlı bir dille :

— Büyük büyük efendilere. Büyük yerden insanlara. Göreceksin, dedi.

Lenko ara vermeden :

— Pavlü amca, ne zaman gelecekler? diye sordu.

Pavel, kendini ev sahibi gördüğünden, görünüştekinden daha mühim sayıyordu kendini. Çocuk sorularına hemen cevap vermiyordu. Pavel şimdi de işine dalmış olduğundan sustu.

Lenko sıçrayarak :

— Şişte mi pişireceksiniz? Şişte kuzu kızartılırken hiç görmedim.

— Göreceksin. Ama ilk önce şu binliği kaynağa götür de soğusun.

Sonra Lenko'ya döndü :

— Ama, değirmen arkasındaki kaynağa değil de, bizim bahçedeki kaynağa götür. Ben onu iyice derin kazdım. Binliğe oraya bırakıp döneceksin. Bana yardım edeceksin. Bu iş yardımcısız olmıyacak.

Pavel'in göz ucuyla merakla baktığı binliği aldı ve aşağıya, kaynağa doğru yollandı. Onu yine bir yere yollarlarsa bu« Büyük yerden» adamların ko-

nuşmasını dinlemiyeceği korkusundan, büyük bir sabırsızlık, merak ve korkuyla döndü. Kendi kendine, ikide bir bu adamlar acaba kimler ve nasıllar diye soruyordu.

Doğudaki bulutlar parçalandı, aralarından yaz güneşi görünmiye başladı. Bugün de yağmıyacaktı. Eğer yağmur yağsaydı Lenko ya yukarı çıkacak veya çardağın her hangi bir yerine sokulacaktı ve böylelikle misafirlerin bütün konuştuklarını işitecekti. Çalı çırpı ve kazıklar çatır çatır yanmaya başladı. Kirli, düğmelenmemiş gömleğinin yenlerini kıvırmış, ağzına gazeteden sarılmış büyük bir sigara almış şişe geçirilmiş kuzuyu çeviriyordu Pavel. Evin toprak döşemesine bir çatal kazık çakmış, şişide onun üstüne koymuş çeviriyordu.

Kumyu ve misafirleri geldikleri zaman kuzu artık kızarmıştı. Taksi ile geldiler. Lenko hemen başını kapıdan uzattı ve onlar henüz taksi etrafındayken gördü. Ama misafirler Pavel'in övündüğü gibi kalabalık değillerdi. Sadece iki kişiydiler. At kafalı erkek ve küçük, gür saçları çizgili alnını kararan esmer, zayıf bir adamdı. Eve doğru gitmezden önce, Lenko hemen geri çekildi, kuzunun kızartıldığı odanın kapısı arkasına saklandı ve sustu. Ev sahibi misafirleri çardak altına buyur etti ve hiç sıkılmadan kendi evlerindeki gibi yerleşmelerini söyledi. Üstü muşamba ile örtülü masanın etrafındaki dizili basit iskemlelere oturdular. Kumyu evden rakı çıkardı. Biraz sonra Pavel de yanlarına gitti. Başını eğdi. Misafirlerle selamlaştı. Ev sahibine birşeyler sordu. Döndü ve biraz sonra bir tabak meze götürdü.

Onlar yukarı yerleşir yerleşmez Lenko kendi kendine «Ha şimdi, şimdi,» dedi. Yavaşça, kedi gibi, köşeye yerleşti. Oradan, sokaktan da birisinin gelip gelmediğini görecek ve gelen olursa onu hiç far-

ketmiyecekti. Eğer ocaktaki odadan çıkar ve ikinci kattaki misafirlerin yanına gitmek isterse, Pavel'e de görünmiyecekti.

Lenko, bu kan içicileri iyi dinleyebilmek için ne dışarıdan birinin gelmesini, ne de içeriden birisinin çıkmasını istiyordu. Tam onların alt başındaydı. Oradan çok iyi işitiliyorlardı. Hattâ kimin nasıl oturduğu, nasıl göründüğü bile gözünün önündeydi. Misafirler ilk önce, anlaşıldığına göre, Kumyu'nun kadehlere döktüğü rakı hakkında konuşmağa başladılar. O, bunun üzüm rakısı olduğunu ve kendinin yaptığını söyledi. «Bizim ihtiyar bu yüzden henüz sağ,» dedi. Aralarından birisi iştahlı iştahlı ağzını şapırdattı ve memnuniyetinden bağırdı.

— Zehir mübarek. İçki diye ben işte buna derim, dedi at kafalı adam, sevinçle.

Kumyu hoş bir tavırla:

— Ne demek canım. Bu rakı üç defa kazandan geçti, dedi.

Kadehleri birkaç defa tokuşturdular. Birkaç defa birbirlerine sağlık ve işlerinde başarılar dilediler.

— Bütün hainlerin yokedilmesi şerefine tokuşturalım, diye bağırdı Kumyu.

Öteki misafir de :

— Bütün komünistlerin canı çıksın dedi.

Kumyu hemen büyük bir sevinçle kalktı:

— Allah razı olsun. Allah yardımcınız olsun.

Sonra yine iskemlesini çekti ve oturdu.

At kafalı adam ciddi bir tavırla:

— Kaza kaymakamı efendi, onların canı kendiliğiyle çıkmıyacak. Onlara bu hususta yardım etmeliyiz, dedi.

Ve o da kendi keskin akıllılığından hoşnut, kahkahayla güldü.

Kaza kaymakamı yavaşça ve sakin bir sesle konuştu :

— Bu işi balay da Hitler'in «fan»ları becerseler.

— Biz kendi işimiz için Hitler'i beklemiyelim! Biz de biraz kollarımızı sıvamalıyız, diye cevap verdi öteki.

Kumyu sinirli sinirli :

— Sen durma, kollarını istediğin kadar sıva, silâhın olmadı mı, işin bitmiştir!

Ve kadehini kaldırıp içti. Çünkü Lenko, sonra onun ağzının şapırtısını işitti.

— Niçin yokmuş si'âh? E, bundan da ağlayan olursa, günahtır, dedi hayretle misafir.

Kaza kaymakamı dalkavukluk ederek :

— Silâh var. Bundan şikâyet edemeyiz, dedi.

Kumyu hiddetlendi:

— Ne silâh lâfı ediyorsunuz! Silâh ordıda var. Ama ordu nerede ya? Sadece gelip geçiyorlar. Biz burada ise ayak altındayız...

At kafalı adam bir şey anlayamıyordu :

— Nasıl ordudaymış canım? Sizin güvendiğiniz insanlara da silâh dağıtıldı, değil mi?

— On tüfek kadar bir şey. Çok büyük iş öyle mi? Onları da muhtar öyle adamlara verdi ki, ne diyeyim...

At kafalı adam öfkeyle başını salladı:

— Sizin muhtarınız benim hiç hoşuma gitmiyor. Öyle bir kararsız adam ki, şöyle, böyle deyip meseleleri doğrudan doğruya söyleyemiyor. Onda kesin bir vatanseverlik ve sertlik yok... dedi.

Kaza kaymakamı kendini haklı çıkarmak için :

— O, hep köyde şüpheli adam yok diyor... dedi.

At kafalı adam onun lâfını kesti :

— Böyle muhtarlara kurşun! Bir defa bizim

bir generalle görüştüm. O, Sofya'da şumkacı bandalarını temizliyor. Sözün gelişi o muhtarlar için şöyle dedi: «Onları dedi, şumkacılar öldürmezlerse, demek, dedi, onlar yataklık yapıyorlar. Demek biz böylelerini temizlemeliyiz...» Demek istediğim, bu felsefe benim çok hoşuma gidiyor.

Kaza kaymakamı yavaşça mırıldandı.

— Akıllı lâf yapmış.

— En sonunda muhtar da kabahatli değil, dedi Kumyu ve sonra burnundan homurdayarak şikâyet edici bir tavırla: Ona Kırım savaşından kalma boş şişhane vermişler. Böyle silâhla düşmana karşı durulur mu? dedi.

At kafalı adam kaza kaymakamına:

— Kaymakam efendi, belediyede kaç silâh var? diye sordu.

Lenko, zayıf , esmer adamın kendini haklı çıkarmak için bir şeyler mırıldanmağa başladığını gördü.

At kafalı sözüne devam etti:

— Yarından tezi yok. En geç öbür güne kadar, belediyeye on yeni silâh ve beş yüz fişek verilsin!

— Ben niçin vermiyeceğim, değil, vereceğim, ama emrediniz de bana silâh yollasınlar, diye cevap verdi kaymakam.

At kafalı adam şaşarak :

— Canım, sizde on tüfek yok mu? On tüfekle beş yüz fişek, diye mırıldandı

— Beş yüz fişek azdır, dedi Kumyu.

— Ne kadar istiyorsunuz?

Lenko, öfkeyle «Bu büyük şeflerden biri olacak! Silâhı ve fişeği o dağıtıyor,» diye düşündü.

— En azından bin fişek, verin.

Şef hiç aşağı kalmıyordu:

— Bunca fişeği ne yapacaksınız?

Kumyu ihtar edercesine·

— Düşünelim ki, şumkacılar köyü basıyorlar! İnsan başına elli fişek ne diyecek?

Kaymakam küçümser bir tavır alarak:

— Palamidof efendi, siz neler konuşuyorsunuz? dedi. Siz, hani bir lâf vardır, kasaba çocuğu gibisiniz. Buralara kim gelir canım!

Sonra yine küçümsercesine elini sallayarak ekledi:

— Buraya kimse gelmez. Bunca silâhı boşuna tutacaksınız.

Kumyu bir türlü teslim olmuyordu:

— Şumkacılar çok fena olmuş. Hiç anlaşılmaz, bir akşam bizi iç donla yataklarda bastırırlarsa, şaşar kalırız.

Şef razı oldu :

— Onlar, hakikaten çok fena. Tetikte dursak fena olmaz. Ama ben de buralara ineceklerine inanmıyorum.

Sonra sustu. Sanki bir şeyleri gözönüne getiriyordu. Ve hemen askerî işlerde büyük bir tecrübesi olan bir kimse gibi.

— Köy, iki şose üstünde, dört garnizon arasında bulunuyor. Biz şimdi üstelik Balkan'a da ayrı ayrı kıta'lar da gönderiyoruz... Hayır, hayır cesaret edemiyecekler. Eğer ölümü gözönüne aldılarsa inerler, dedi.

Kumyu yüzünü buruşturdu :

— Madem açık olarak, idareye ve kanunlara karşı çıkıyorlar, demek ölümü de gözönünde bulunduruyorlar. Onların hepsi hayırsızın hayırsızları, onlardan herşey beklenebilir.

Kaymakam üzüntüyle :

— Dün bana, Bryastovets'ten iki askerin kıta'larına dönmediğini söylediler. Buna benzer olaylar da sık sık olmaya başladılar, dedi.

— Onları, köylerdeki hainler yanıltıyor, İzne geldi mi, genç ve tecrübesiz oldukları için, aldatıyorlar, haydi sana kaçmasın. Buraya hücum etmeliyiz, buraya! Köyleri temizlememiz lâzım.

— Lâzım.

Kaymakam hafif bir sesle itiraz etti :

— Böyle, körü körüne hücum etmek tehlikelidir. İnsanlar zaten dargın...

— Komünizmin bulaştığı köyler için söz oluyor, diye çıkıştı Kumyu.

At kafalı adam öfkeyle başını salladı:

— Sizin köyünüz de temiz değil. Hiç hoşuma gitmiyor. Burada da kokuyor, ama bakalım sonu ne çıkacak. Burada şu küçük kazanda, şumkacılar bit gibi ürüyorlar. On'arı kim doyuruyor?

Kumyu:

— Bizim köyde onlara ekin toplarlarmış diye işittik dedi.

— E, ne bekliyorsunuz? Niçin duruyorsunuz? diye çıkıştı şef.

— İyice öğrenelim de o zaman.

At kafalı adam ısırıcı bir tavırla:

— Ekini de herhalde sizin değirmende öğütüyorlar! diye taş attı.

Kumyu masaya vurdu:

— Katiyen! Burada benim inandığım adamım var. Buradan bir tane bile çıkmaz.

— E, madem öyle, bu ekini nerede öğütüyorlar o zaman? dedi şef kışkırtıcı bir sesle.

— Yukarıda, Balkan tarafında az su değirmeni var öyle mi! Oraya jandarma bile gidemiyor. Şumkacı'arın memleketi orası! dedi.

At kafalı adam ateşli ateşli :

— Yakında biz onları Balkan'a itip, etrafı saracağız, onları aç tutacağız ve yokedeceğiz, dedi ve amansızca ilâve etti:

— Ama ondan önce burasını basmak lâzım. Onların cephe gerilerini yokedelim.

Kumyu büyük bir inançla:

— Alelâde bir savaşta, düşmanın yenilmesine, cephe gerisinin düzensizliğe uğramasının, halledici bir önemi varsa, şumkarların cephe gerisini düzensizliğe uğratılmasının, şumkarların bir an önce yokedilmeleri için daha büyük önemi vardır, diye böbürlendi.

Lenko, bu konuşmanın anlamını birden kavrayamadı. Ama, bu adamların sadece partizanları ve onların yardımcılarının yokedilmelerini düşündüklerini biliyordu.

— Tam öyle! dedi At kafalı adam.

Ufuk, güneyde açılmıştı. Güneş artık orta'ığı kızdırıyordu. Lenko, suda kalmış gibi titriyordu. Bu korkulu sözler, bu tehlikeli niyetlenmeler onu korkutuyordu. Partizanları, Todor Koritkof'u düşünüyordu. Demek ki, onları saracaklar ve öldürecekler? Bir an onlara, kaçmaları, gizlenmeleri ve kurtulma'arı için haber vermeliydi.

At kafalı adamın köydeki yardımcıları üzerine düşünceleri de fenaydı. Lenko, onların bu yardımcılarından birinin dayısı olduğunu biliyordu. Demek, bu adam dayısını da öldürmek istiyordu!

Lenko'nun şimdi öğrendikleri, o kadar mühimdi ki, az kalsın dayısına söylemek için koşacaktı. Ama hemen kendini topladı. İlk sıkılganlığını hatırladı. Onlar be'ki daha önemli şeyler konuşacaklardı. Ama, köye koşarsa, Pavel belki onu arayacak, olmayınca şüphelenecekti... Hayır, Lenko kalmalı ve dinleyip gözetlemeliydi. Partizanlara ve öldürülmele' istenen diğer bütün iyi insanlara yardım edecekti.

Pavel göğsü açık, heryeri ter içinde kalmış bir şekilde kapıdar başını uzattı.

Onu görünce, her şeyi yapmıya hazırmış gibi ona doğru koştu:

— Bir işe lâzım mıyım?

Bu sözler, sarhoşu gururlandırdı. Sıcaktan ter içinde kalan Pavel :

— Git, daha biraz odun topla... daha çabuk ama, dedi.

Aşağıya, bahçeye indi. Orada dere boyuna atılmış iki çınar dalı görmüştü. Onları getirdi. Ocak başına koydu ve çekildi.

— Biraz sen de çevir, dedi ve şişin ucunu ona verdi Pavel.

Çömeldi ve artık yer yer büsbütün kızarmış, bazı yerlerinde incecik derisi ayrılan ve bazı yerlerde sıcaktan kaynayan eti çevirmeğe başladı... Pavel çardak yanına yukarı gitti. Herhalde öğle yemeğinin de yakında hazır olacağını söyliyecekti. Döndükten sonra, sol korları sağ tarafa çekti. Artık tutuşmuş olan sopayı ve kağızı duvarın dibine itti.

— Sen, şimdi biraz çekil,

Kuzunun bir budundan tuttu. Parmaklarını yaladı. Sonra hoşnut olduğunu söyledi, yine dışarı çıktı.

Aşağı yukarı bir saat sonra, yukarıda sofra hazırlandı. Lenko, soğutulmuş binlikteki şarabı getirdi ve dikkatle köşeye koydu. Pavel içeri girdi. Biraz bekledi. Sonra dört şarap kadehi getirdi, dört sandalyenin önüne dizdi. Ev sahibi ve misafirler sabırsızlıkla kızartılmış kuzuya bakıyor, yutkunuyorlardı.

Lenko onlar henüz yemeğe başlamadan önce. Kumyu'nun her iki misafirini de iyice gördü. Kaymakam dalkavukçasına gülümsüyor ve iskemlesinde büzülüyordu. At kafalı adam ise, aksine olarak, başkasının sofrasına hakiki bir efendi gibi yerleş-

miş duruyordu. Yüzü, farklı olarak, daha kara ve kaba görünüyordu. Alnının yukarısında, seyrekleşen saçları uzun, bir yara izi görülüyordu.

Pavel Lenko'ya döndü :

— Damacanayı ver!

İçerdekiler, binliği verirken, yalınayak başıkabak çocuğa baktılar.

Kumyu, güzel hazırlanmış olan öğle yemeğinden hoşnuttu. Gülerek:

— Oho, senin yardımcın da varmış! dedi.

Pavel elindeki çatal ve bıçakla et koymağa çalışıyordu.

— Onsuz bir şey yapamıyacaktım.

— Sen de otur, dedi Kumyu, Pavel'e.

Pavel başını eğerek, teşekkür ettiğini belirtti ve ikinci bir davet beklemeden basamaklar tarafındaki iskemleye oturdu.

Kumyu şöyle yerinden biraz kalktı ve kendini daha resmi göstermek için:

— Buyurun değerli misafirlerim. Hoş geldiniz, safa geldiniz, dedi.

— Afedersiniz, ama ben ilk önce can alıcıdan kısmetimi alacağım, dedi Pavel.

Bu sözleri söyleyince utandı. Elini yavaşça rakı şişesine uzattı. Üç erkek ellerinde çatal ve bıçaklarla, ona içmesini söylediler. O, boş şarap kadehini yarısına kadar doldurdu ve bir solukta da içti.

At kafalı adam şaşıp kaldı:

— Bravo!

Kuyumcu çocuğu da hatırladı:

— E, yardımcına bir şey vermiyecek misin?

— Bir parça ete, hakkı var, dedi Pavel.

Kumyu, henüz sıcak olan kızartmadan bir parça kopardı, poğaçadan da bir kenar aldı, eti onun üzerine koydu :

— Ha, şişek! Ye ve git.

Lenko uzanıp ekmeği ve eti aldı. Yavaşça, hiç gürültü çıkarmadan, tahta basamaklardan indi ve değirmene doğru yürüdü.... Poğaça ve eti hemen yemek istiyordu. Ama ağzı salya ile doldu. Bir iki yutkundu ve anlamadan obur gibi, sağ elinde sıkıca tuttuğu parçayı ısırdı. Lenko, şimdi ne kadar çok acıktığını ve kızartılmış kuzuyu da ne kadar çok canının istediğini anladı. Bütün parçayı aceleyle yedikten ve avuçları yağ içinde kaldıktan sonra, değirmenin yanından geçti. Kaynağa gitti. Yüzüstü eğildi ve hızlı hızlı soluk alarak su içti. Sonra küçük söğüt fidanlarının gölgesine çekildi. İşittiği konuşmalardan ağzı açık kalmıştı. Bundan sonra köyde ne olacağını düşünüyor ve düşüncelerini toplamağa çalışıyordu. Dayısının yanına mı yoksa biraz daha dinlemeye mi gitmeliydi? Lenko bunları düşünüyordu şimdi. Dayısına haber vermiye vakti vardı. Çardakta ne yaptıklarını, ne konuştuklarını görecekti. Bundan sonra bu üç efendinin yanlarına ya girer, ya giremezdi.

Hemen sıçradı, aceleyle değirmene doğru yollandı. Aynı zamanda babası omuzunda çamurlu bir çapayla dönüyordu. Dereyi temizlemeğe, ve düzeltmeğe gitmişti. Bende yakın bir patikada durdu. Koritkof'ların yanmış olan kulübesine baktı. Issız, güzelliği kaçmış, ot içinde kalmış, çiğnenmiş bahçeye bir göz geçirdi. Derin bir göğüs geçirdi. Kendi kendine :

— Koca mülkü batırdılar bre! dedi.

Değirmene girerken döndüğünde oğlunu gördü :

— Gel öğle yemeğini yiyelim.

Yemek yediğini söyledi Lenko. Ve övünerek, kızartılmış kuzudan verdiklerini söyledi.

Babası mânalı :

— E, güzel miydi? diye sordu.

Başını salladı Lenko. Ve dikkatle babasının zayıf, ama kuvvetli vücuduna baktı.

— Sen ne yiyeceksin ya?

— Bir şeyler bulacağım, diye mırıldandı babası.

Sonra çapayı kapının arkasına bıraktı. Değirmenin öbür tarafına geçti. Lenko yine yemiş bahçesine girdi. Çardaktaki asmanın altında durdu. Ama yeni birşey işitmedi. Akşamleyin eve döndü. Dayılarına uğradı. Herşeyi anlattı. Dayısı dikkatle dinledi. O, bir şeye dalmış düşünüyordu. Sonra kendi kendine «iyi,» dedi. O kadar dalmıştı ki, çocuğu övmeyi unuttu.

Lenko, sessiz düşünceli ve kaygılı ayrıldı oradan. Dayısına verdiği mamûmatlar, görülüyor ki, gayet mühim ve kıymetliydiler. Ama Lenko, dayısının yüzünden durumun ağır olduğunu anladı. Bu onu korkutuyordu.

YEDİ

Muhtar belediye müşavirlerini toplamıştı. Ona göre gündem pek mühim olduğundan, o oturuma birkaç da köy zenginini davet etti. Davet olunanların hepsi geldi ve sessiz sessiz oturdular. Aralarında nezaketli selâmlaşıyorlar, birşeyler konuşuyorlar ve seçilen otoriteli kimseler duygusuzca, akçaağaçtan yapılan sandalyelere rahat rahat yerleşiyorlardı. Oturuma sadece Krum Palamidof gelmedi. Muhtar onu özel bir mektupla davet etmişti. Krum Palamidof küçük bir mektupla, kasabaya mühim bir iş için gittiğini bildiriyor ve oturuma katılamayacağından dolayı af diliyordu.

Muhtar içeri girdiği vakit herkes dershanedeki gibi dizilmişti.

Gündemin birinci ve en mühim meselesi, dev-

let payı meselesiydi. İdare, muhtarı sıkıştırıyordu. Muhtar da müşavirleri ve çorbacıları sıkıştırmak istiyordu. Onlar da kendi taraflarından, muhtara, bu ağır ve acele yapılması gereken görevin yapılmasında yardım etmeliydiler. Halk birşey vermiyordu. Herkes çekiniyordu ve küfrediyordu.

— Bizim kardeşlerimize karşı döğüşen, Hitlerci köpekleri doyurmak istemiyoruz, diye konuşuyordu halk.

Kurnazın birisiydi muhtar. Bu adamları kasten toplanmıştı. Çünkü yarın onun yakasına sarılırlarsa, bunlarla kendini haklı çıkaracaktı. Zaman ağırdı. Durum gittikçe fenalaşıyordu. Bu görevi bırakıp avukatlığa başlamak istiyordu, ama şimdi serbest bırakmıyacaklarını biliyordu. Diğer taraftan görevi hafif ve gelirliydi. Sadece şu devlet payları ve partizanlar da olmasaydı, işi çok iyiydi.

Muhtar, bugün, devlet payları için sadece onun değil de, eğer idare bunun toplanılmasını mecbur ederse, onunla beraber köyün bütün müşavirlerinin, bütün çorbacılarının bunda sorumlu olduğunu söylemek istiyordu... Zaman zaman daha inandırıcı, olabilmesi için sekreter - tahsildara bir baş eğmekle, bir lâf katmakla yardım eder diye, bakıyordu. Sekreter - tahsildar, elli yaşına yakın bir adamdı, ama henüz saçları gür ve simsiyahtı. Köşede büronun üzerine eğilmiş, kılını bile kıpırdatmıyordu. Sanki uyukluyordu. Arada bir defterine birşeyler karalıyordu. Sonra yine kendini salıyor ve uyurmuş gibi bir tavır alıyordu. Muhtarın bu müşavir ve köy çorbacılarına söylediği şeyleri, çoktan biliyordu. O, buraya toplanan müşavirlerin de, köy çorbacılarının da kendileri devlet paylarını nasıl vereceklerine değil de, fakirleri lokmalarından alıp mecbur etmeyi düşündüklerine emindi.

Muhtarın konuşmalarına dalmış olan müşa-

virler de, köy çorbacıları da, vaktin nasıl geçtiğini anlamadılar. Dışarısı kararmıştı. Hattâ birinin kedi gibi yavaşça duvara petrol lâmbası astığını bile sezmediler. Muhtar devlet payları konusunda kendisini anladıklarını ve bu hususta sonuç çıkaracaklarını anladıktan sonra soru ve nasihatlar işitmek için oturdu. Odaya öyle bir sessizlik çöktü ki, hepsi birden, açık pencereden içeri giren sivrisineklerin vızıltısını işittiler.

— E, toplanacak olan şey, toplanacak, dedi belediye müşavirlerinden birisi.

Muhtar kendi kendine «Ah siz ne kurnazlarsınız! Bunu söylemek kolay. Ama, şu devlet payları için bir gezininde, o zaman soracağım... Lâfta onu ninem de yapar...» dedi.

Muhtar, böylece birinci ve en mühim mesele üzerinde konuşmalarının bittiğini düşündü ve sonra ikinci meseleye geçti. İki dersane bulmak lâzımdı. Okul müdürü, belki, bin defa, artık böyle devam edemiyeceklerini söylemişti. Hattâ bir defa, terkedeceğim diye onu korkutmuştu. Ama bundan sonra kendini haklı çıkarmak için bazı sebepler gösterdi, çünkü işgal edilen yerlere memur edeceklerinden korkmuştu. Muhtar iki kilise odası alıp, aralarındaki duvarı yıkıp bir oda yapmalarını teklif etti. Ama görev bununla bitmiyordu. Bir dersane odası daha bulmak lâzımdı. Mihail Bobotanof'un meyhanesi de alınabilirdi. Ama o kadar yüksek kira ödeyemiyeceklerdi. Stanço Dantela'nın seyyar manifatura dükkânı hakkında da konuşabilirlerdi. Bu dükkânda savaş başlıyalı birşey satılmıyordu. Ama, gelgelelim Stanço ters bir adamdı. Buna razı olacak mıydı? En güvenilir yer, okuma yurdunun salonuydu.

Ama köydeki okuma yurdunun faaliyetçileri

— Bu meseleyi sonraya bırakalım... dedi. Dü-

şünürüz. Vakit var...

Onun bu fikrini hepsi destekler gibi mırıldandı. Çünkü odanın havasından rahatsız olmuşlardı.

Muhtar, elini, kaldırdı ve etrafındakilere memnuniyetsizlikle baktı :

— Hayır! Bu mesele, Bu akşam halledilmeli. Bekliyecek vaktimiz yok.

Tam bu anda kapı yavaşçacık gıcırdadı ve tanımadık genç bir adam kapı aralığından başını uzattı. Bunu hizmetçilerden birisi sandı muhtar. Hattâ öfkeyle bağıracaktı bile. Fakat bir an sonra kapı arkasına kadar açılınca, eşikte, uzun boylu, mavi gözlü, gür, sarı saçları geriye doğru gelişigüzel taranmış bir delikanlı belirdi. Kendisine hayret dolu gözlerle baktılar. Bu acayip adam kimdi ve böyle resmi bir daireye bu şekilde taklifsizce nasıl girebiliyordu. Ne istiyordu yani?

— Ben de sizinle hemfikirim, kaybedecek zaman yok! dedi.

Sanki bir kahveye, yakın tanıdıkları arasına girmişti. Öyle konuşuyordu. Yüzündeki gülümsemeyi de gördükçe, muhtarın yanında neden böyle hareket ettiğini kimse anlamıyor, sadece şaşıyorlardı.

— Siz... efendi... diyecek, oldu muhtar.

Sözlerini tamamlıyamadı. O da şaşıyordu. Bu küstah herifi azarlamalı mıydı, yoksa nezaketle, niçin geldiğini mi sormalıydı? Bu şekilde ansızın, böyle büyüklenme edasiyle saiece jandarma subayları ve polis şefleri hareket edebilirler. Oysa ki, bu delikanlı ne subaydı, ne de sivil polise benziyordu.

Genç delikanlı elini kaldırarak :

— Rica ederim rahat olun! dedi. Benim sadece muhtar efendiyle azıcık işim var...

Muhtar ısırganla dağlanmış gibi irkildi, benizi

attı. Bunun şaka veya bir rüya olmasını istiyordu. Bu sert ve aynı zamanda nezaketli genç, partizana benziyordu. Evet, partizanların akşamları köylere ustalıkla baskın yaptıkları aklına geldi.

Müşavir ve köy çorbacılarından birkaçı yerlerinden kalkmışlar gelenin neyin nesi olduğunu anlamıya çalışıyorlardı. Vergi memuru (aynı zamanda kâtipti de) kavrayışlı, zeki bir adamdı. Ayağa kalktı, kapıya doğru bir adım attı, durdu. Usulcacık sıyrılıp kaçmayı düşünmüştü. Fakat mavi gözlü delikanlı, siyah briç pantalonunun cebinden parlak bir tabanca çıkardı ve emredercesine, bambaşka, yabancı sesle :

— Kimse yerinden kımıldamasın! dedi.

Yüzündeki o açık gülümseme kayboldu. Mavi gözleri, kurşuni bir parlaklıkla, karşısındakilerden her birinin yüzünde dolaşmaya başladı. Muhtar işin aslını anlamıştı. Şimdiye kadar komünistlere karşı ne kadar günah işlememiş de olsa, biraz yumuşadı ve mecalsizce sandalyeye yığılıverdi. Müşavirlerle çorbacılar da kırağı çalmış yaprak gibi sararıp solarak, yerlerine çöktüler.

Müşavir ve çorbacılardan işkilli olanlar ümitle pencereye doğru bakışmaya başladılar. Ama soluverdi ümitleri. Pencere altında heybetli bir erkek duruyordu. Karabinasının borusu pencereye bakıyordu. Vergi memuru, arka pencereye de bir göz attı. Orada da bir silâh vardı.

Tıkanıyormuş gibi, ağır ağır soluyordu muhtar. Ama yine de memnundu. Çünkü konuşmalarının sonunda vatan hainlerine karşı, Hitlerci Almanya'nın zaferi uğrunda kısa, ama ateşli bir konuşma yapmaya hazırlanmıştı. Hitler hakkında birkaç methedici söz söylemeden geçemiyeceğini sanıyordu. Söylemezse Krum Palamidof ile onun polis dairesindeki dostları, köydeki işlerden mem-

nun kalmıyacaklardı, bunlar bunu biliyordu. Kendi kendine «İyi oldu da bu çocuk kapıyı tam zamanında açtı. Aksi takdirde aptallık etmiş olacaktım ve kimbilir neler olacaktı...» diye düşünüyordu.

Mavi gözlü delikanlı :

— Efendiler! dedi. Biz mühim bir iş için geldik ve rica ederiz bize engel olmayın!

Delikanlı başı ile bir işaret yaptı ve hemen içeri silâhlı iki kişi daha girdi.

— Araştırın! diye emretti delikanlı.

Onlar da çabuk çabuk, korkudan donakalmış olan müşavir ve çorbacıları aramaya başladılar. Hepsi gönüllü kaldırdı kollarını Daha çabuk ve daha iyi arasınlar diye, dönüp duruyorlardı. Araştırmaya başlamadan önce sekreter - tahsildar siyah saplı küçük bir tabanca çıkardı ve uzanarak mavi gözlü delikanlıya verdi.

Delikanlı kurnazca gülümsedi :

— Bu tabanca niye lâzım size?

Vergi memuru, başını eğdi:

— Maliye memuru değil miyim? dedi.

Sonra korkudan iki yana sallanmaya başladı, çekildi ve yerine oturdu.

Tabancaya baktı delikanlı. Sonra şarjör ve emniyet sürgüsünü yokladı, pantalonun cebine soktu.

Diğerlerinde silâh bulunmadı. İki partizan kapının yanına çekildi ve hakiki birer asker gibi «hazır ol»a geçti.

Mavi gözlü delikanlı sakin ve enerjik bir tavırla içerdekilere döndü:

— Muhtar efendi! Belediyenizde kaç silâh ve kaç fişek var?

Gözlerini de atmaca gibi onlara dikmişti:

— Sakın bizi aldatmaya çalışmayın. Zira baş-

larınızla cevap vereceksiniz. Peşin olarak söylüyorum.

Başı döndü muhtarın, az kalsın yıkılacaktı. Gözlerini, kara tahta başına imtihana çıkarılmış, dersini bilmiyen bir talebe gibi, vergi memuruna dikti. Vergi memuru kara yılan kovalamış gibi soluk soluğaydı, sararıp solmuş, dişleri takır takır ediyordu. Aklından: «Alçak herif, sana soruyorlar, cevap ver,» diyordu.

Muhtar ölü gibi :

— Kaç silahımız var? diye sordu.

Vergi memuru, istemiyerek kalktı ve rüya görüyormuş gibi:

— On, dedi.

Mavi gözlü delikanlı, hafifçe eğildi ve kaş altından vergi memuruna baktı :

— Sadece on mu? dedi.

Vergi memuru, doğruldu ve ter içinde kalmış koca alnını sildi :

— Sözümü bitirmedim. On yeni ve on eski... Hepsi burada, göreceksiniz.

Partizan sert bir tavırla:

— Bizi aldatmaya kalkışmayın. Biz biliyoruz... diye ihtarda bulundu.

Vergi memuru yutkundu ve derin bir göğüs geçirdi:

— Sizi kimse aldatmıyor.

Derin bir titreyişle omuzlarını kısıyordu.

Sarışın erkek, gözlerini ondan ayırmaksızın :

— Bakacağız, dedi. Peki, kaç fişeğiniz var?

— Binyüz fişek.

Partizan tasdik edercesine başını eğdi. Karşısındakisine soluk aldırmıyordu.

— Kaç silâh dağıttınız?

— On.

— Kimlere dağıttınız?

Vergi memuru sorgudan kurtuluş kapısı gördü ve herşeyi muhtarın üzerine atmak istedi.

— Kesin olarak bilmiyorum... onları ben dağıtmadım, dedi ve başıyle işaret ederek muhtarı gösterdi.

Partizan ara vermeden hep soruyordu:

— Kim dağıttı ya?

— Muhtar efendi dağıttı, dedi vergi memuru ve rahatlarcasına nefes aldı.

Sarışın saçlı delikanlı :

— Peki. Muhtar efendi, gelin şimdi de onları bize teslim edin, dedi.

Tepeden tırnağa bir titreme nöbeti geçirdi muhtar ve kabahatli kabahatli göz kırparak, içinden «Ben sana göstereceğim alçak herif. Hele bir sağ kalayım da!...» dedi. Vergi memuruna kızıyordu. Kapıya doğru yolandı. Müşavir ve çorbacılar onu sanki ilk görüyorlarmış gibi korkulu gözlerle takip ettiler. Fakat muhtar, bir iki adım attıktan sonra, birdenbire durdu ve yavaşça :

— Silâhlardan vergi memuru sorumludur, dedi.

Sarışın partizana, bir şey soruyormuş gibi, rica dolu gözlerle baktı.

Mavi gözlü delikanlı :

— O zaman ikiniz de çıkın, diye emretti.

Vergi memuru, dişlerini gıcırdatarak, sıtmalı gibi sendeliyerek kalktı. Kendi kendine öfkeyle : «A'çak herif, beni de yokettirmeğe çalışıyor!» dedi ve kapıya doğru yürüdü.

Koridorda üç partizan daha vardı. İki belediye memuruna yol açtılar ve onların arkasından vergi memurunun odasına girdiler. Vergi memuru, lâmbayı yakmak istedi, ama elinde ağır bir tabanca olan kısa boylu, çevik delikanlı onu bu kararından vazgeçirdi.

— Ben yakarım, dedi.

Sonra tabancasını kılıfına sokarak bir kibrit kutusu çıkardı. Yavaşça lâmbayı yaktı :

— Geçin!

Partizanlar, on tane yeni, on tane de eski silâh aldılar. Silâhlar, çoktan beri temizlenip yağlanmamıştı. «Manliher»diler. Dikkatle silâhların hezne ve sürgülerinin çalışıp çalışmadığını yokladılar. Kabul etme komisyonuydular sanki, ağır ağır yokluyorlar, hiç de ace'e etmiyorlardı. Yaptıkları işi ustacasına yapıyorlardı. İki memurun da kafasından: «Silâhtan anlıyorlar» düşüncesi geçti.

Çevik çocuk muhtara:

— Geçin masa başına! dedi. Şimdi sizden ne alırsak bir kâğıda yazın, ben imzalıyacağım.

Sazla mürekkep araştırmaya başladı muhtar. Cebinde dolma kalemi olduğu neden sonra aklına geldi. İnce yaz ceketinin iç cebinden kalemi çıkardı.

Partizan bu sefer de vergi memuruna döndü:

— Siz de, «evde istifade» için silâh alanların ad'arını yazın dedi ve alaylı bir göz kırpışıyla masayı gösterdi.

Vergi memuru, hoşnutsuzlukla:

— Ben yazacağım, cetveli muhtar efendi hazırlasın, kime verdiğini biliyor... dedi.

Partizan razı oldu:

— Öyle de olur. Sadece acele edin, vaktimiz yok...

İtaatkâr bir tavırla masanın bir köşesine oturdu vergi memuru ve bir posta kâğıdına yazmıya başladı. Muhtar ise ümitsiz ümitsiz ağzını şapırdatarak eğildi. Cetvel hazır olunca eli titriye titriye verdi. Çocuk cetveli aldı, okudu ve asker kurtkasının cebine koydu.

Partizan kime baktığını belirtmeden:

— Öteki odadaki er arasında silâhlı kimse var

mı? diye sordu.

Başını sallayarak onayladı muhtar.

Çevik çocuk emredercesine:

— Gelin gösterin onları! dedi ve geçmeleri için yol açtı.

Muhtar ile vergi memuru darağacına giden kimseler gibi başları eğik yürüdüler. Öteki odadan silâhları olan yedi kişi gösterdiler. Bu adamlar köyde, hükümetin en güvenli kimseleriydi. Bir çarpışma olursa, partizanlara karşı bu insanlar çıkacaklardı.

Mavi gözlü delikanlı silâhları olanların kapıya doğru yürümelerini emretti. Kalktılar. Korkudan yüzleri buruş buruştu. Yavaş yavaş kapıya yaklaştılar.

— Daha çabuk, daha çabuk! diye bağırdı delikanlı.

Ve sonra onlara döndü:

— Efendiler... Eğer dediklerimizi yerine getirirseniz, size birşey yapmıyacağız. Amma aranızdan kaçmak veya hainlik yapmak teşebbüsünde bulunan olursa, cezasını bulacaktır. Burada bizim adamlarımız var. Şimdi onlarla evlerinize gidip, ne kadar silâhınız varsa hepsini vereceksinir...

Ötekilerin yürekleri biraz serinledi. Biraz rahatladılar. Koridordan çıktılar ve bu akşam partizan müfrezelerine katılacak olan birkaç köy delikanlısıyla partizanların önünde yürüyerek karanlığa daldılar.

Yarım saat kadar bir zaman geçmişti ki, hepsi köyün çeşitli yönlerinden yeniden belediyeye döndüler. Sokakta, evlerine geç dönen köylülerle karşılaşıyorlar, karanlıkta birbirlerini geçiyorlar, nereye gittiklerini kimse bilmiyordu. Köy içinde daima üniformalı ve sivil polisler gezinip duruyordu ya!

Evlerinde silâh olan müşavir ve çorbacılarından tek biri partizanları a'datma tecrübesinde bulunmadı. Hepsi büyük bir sırla evdekilere birşeyler sezdirmeden sakince silâhlarını, fişekleriyle birlikte teslim ettiler ve yanlarından ayrılmayan partizanlarla birlikte belediyeye toplandılar.

Koridora yığılmıştı silâhlar. Mavi gözlü delikanlı belediye avlusunun büyük kapısından yola çıktı. Cep feneriyle bir sinyal verdi ve biraz sonra kapının önüne boş bir kamyon geldi. Silâh ve fişekleri kamyona yüklediler. Sarışın saçlı delikanlı muhtarın odasına döndü. Ve silâhları olanların, vatanı işgalci Hitlercilerden ve bulgar faşistlerinden kurtarmak için savaşan bulgar partizanları olduklarını söyledi. Sonra da şunları ekledi: «Halkın kurtuluş savaşına engel olmak tecrübesinde bulunan her kişi, lâzım geldiği cezaya çarptırılacaktır, efendiler. Bunu unutmayın.» Yarım saata kadar belediyeden kimsenin çıkmamasını emretti. Biri çıkacak olursa öleceğini söyledi. Mavi gözlü delikanlı büyük bir saygıyla selâm verirken, yaptıkları için af istedi. Hayırlı geceler diledi. Hemen koştu, kamyona. Şoförün yanına girdi ve hareket etmeleri için işaret etti.

Partizanlar bu kamyonu hazırlamış oldukları plânla ele geçirmiştiler. Şimdi onunla gayet çabuk ve tehlikesizce bu köye gelmiştiler. Şimdi de kamyonu hız'a sürerek çabucak gözden kayboldular. Aralarından bazıları şarkı söyliyecek oldu, ama mavi gözlü delikanlı hemen pencereyi tıklattı, onlar da sustular.

Öte yandan muhtarın odasında henüz kimse kıpırdanmıya, kendinde gülümsemeye, şakalaşmaya cesaret bulamıyordu. Herkes oturuyor ve hipnotize edilmiş gibi donuk donuk bakıyordu. En sonunda muhtar, ölüm cezasından şimdilik kurtulmuş bir

adam gibi ayağa kalktı ve güç bir halle:

— Gidelim, dedi.

Müşavirlerden biri, göğüs geçirerek, alaylı bir biçimde:

— Eh insan polise güvenirse... dedi... vay haline!

Ne bu sözler, ne de bu sözleri söyliyen dikkati çekti. Çünkü hepsi bu anda onun gibi düşünüyordu.

Muhtar telefonun ahizesini kaldırdı. Fakat onun da dili tutulmuştu.

— Telleri kesmişler, dedi muhtar.

Vergi memuru, yumuşak bir eda ile cevap verdi.

— Burada değiller ya!

Muhtar ümitsiz ümitsiz hem başını sallıyor, hem de alaylı gülümsüyordu:

— Görüyor musun? Kamyonla geldiler. Haydi de, işin yoksa git kovala bakalım. Palamidof efendi de, on'arın bizim köye gelemiyeceklerine, hattâ köyün yakınından bile geçemiyeceklerine bizi inandırmaya çalışıyordu...

Müşavirlerden biri, öfkeli öfkeli mırıldandı:

— Bizi teselli ediyor, kendisi gene kasabaya kaçıyor.

Çorbacılardan biri derin bir göğüs geçirdi:

— Bunlar şeytan, hey! Kamyonla değil, kağnıyla bile kaçıp giderler.

Öfkeden avuçları içinde sıkıp buruşturduğu hasır şapkasını başına geçirdi.

Vergi memuru yavaşça:

— İyi oldu da, Palamidof ge'medi... dedi. O burada olsaydı, iş fenaya sarardı...

Hâlâ kendine gelemiyordu. Bütün vücudu tir tir titriyordu. Parmakları arasında zor tuttuğu sigarasını yaktı.

Muhtar öfkeyle mırıldandı :

— Onun zaten bizi adam yerine koyduğu mu var? Büyük büyük siyasetlerle uğraşıyor...

Vergi memuru şefine baktı :

— Şimdi ne yapalım?

Muhtar gayet resmî olarak :

— Şimdi otur da, şumkacıların baskınları hakkında kaymakama bir rapor yaz. Bütün incelikleriyle, partizanların bizi nasıl şaşırttıklarını, silâhları nasıl aldıklarını yaz. Hizmetçilerden biriyle hemen yollarız, dedi. Telefon tellerini kestiklerini de yaz, unutma, diye ekledi.

Vergi memuru, kederle mırıldandı :

— Yarın burada büyük gürültü olacak. Polisten, efendim, o kocaman adamlar geldi mi...

Muhtar omuzlarını kıstı, yani «Ne yapalım. On'ar kahramandırlar, ama komünistlerin elleri ayakları bağlıyken...» demek istiyordu.

Vergi memuru derin nefes aldıktan sonra kendi kendine konuşuyormuş gibi :

— Çok fena oldu, çok! Gayet gayet fena... dedi.

Ertesi günü, erkenden köye, kaymakam geldi. Korkudan keçiyi, koyunu kaybetmiş, ne yapacağını bilemiyordu. Daha büyük adamların gelmesini bekliyordu. Ve biliyordu ki, kendisini şöyle adamakıllı bir kalıplıyacaklardı, bundan şüphe yoktu. Çünkü kaç kere, kaç yerde bu köye şumkar'arın inmeye cesaret edemiyeceklerini söylemişti. Böylelikle köydeki idare adamlarının ve idareye sadık kimselerin ilgisiz davranma'arını sağlamıştı. Böylelikle partizanların cesaretini arttırmış, hareketini kolaylaştırmış oluyordu.

Köye biraz sonra bir sürü subay, jandarma ve sivil polis geldi. Arkalarından Kumyu da yetişti. Korkmuş görünüyordu. Suskundu. Beti benizi kal-

mamıştı. En sonunda da belediye önünde bir motorsiklet durdu. Sepetinde kafası at kafasına benziyen bir adam oturuyordu. İndi.

Sivil polisler, aralarında fısıldayarak:

— Kikiridkof! Kikiridkof! dediler.

Hürmetle başlarını eğerek selâma durdular. Kikiridkof aralarından geçerek odasına girdi muhtarın.

Yüzünden kar yağıyordu sanki. Partizanların ansızın baskın yaparak bunca silâh ve fişek almalarını doğrusu ya beklemiyordu. Üstelik komşu köyden bir de kamyon geçirmişler, ellerine onunla gidip geliyorlardı. Bu nasıl şeydi? Olacak bir şey miydi bu?... Eh, elinde bir kuvvet olsaydı, şimdi, bu öfkeyle bütün köylüyü yediden yetmişe kadar gözünü kırpmadan kurşuna dizerdi! Zaten Kikiridkof fakir giyimli herkesi partizanlara yatak sanmıyor muydu!..

Beraberinde, bir yarbay, bir binbaşı ve Koritkof'ların kulübesini yakan yüzbaşı Kirof olmak üzere, ilkönce vergi memurunun odasına girdiler. Orada uzun boylu görüştüler. Zaten peşin konuşma ve sorgulardan, illegal komünist ve partizanların körü körüne hareket etmediklerini anlamışlardı. Demek ki, onlar köyde tam ne kadar silâh olduğunu biliyorlarmış, silâhları şöyle cetvel gereğince top'lar gibi toplamışlar. Bu neyi gösteriyor? Komünistlerin eline bütün bu bilgileri veren biri var! Anlaşıldı. Demek oluyor ki, bu köyde artık sağlam bir komünist teşkilâtı var. İşte, görün, baskın yapanlarla birlikte, köyden yedi komünist, partizanların yanına kaçmış. Partizanların arasına yedi kişi daha katılmış!... Demek, bu yedi genç, önceden baskın yapılacağını biliyormuş. Yardım edecek'leri ve sonra beraber dağa kaçacakları, anlaşılan önceden kararlaştırılmış. Mesele açık!.. Zenginlerden

bazıları köyde şumkarların yatakları olduğunu sezmişlerdi. Şimdi bunu da söylediler. Böylece, akşam oturumda olanları dikkatle sorguya çekmeyi, şüpheli olan her kişiyi tevkif etmeyi ve yarbayın da dediği gibi, köydeki bu komünist yuvasını bozmayı kararlaştırdılar.

Sonra da muhtarın odasına geçtler. At kafalının selâm verdiği Kumyu öfkeliydi, çünkü vergi memurunun odasında yapılan görüşmeye onu çağırmamışlardı... Akşam oturumda olanların hepsi muhtardan başlıyarak, ayrı ayrı sorguya çekildi. Fakat şimdiye kadar bilinenlerden fazla bir şey öğrenemediler. O zaman da komünist, antifaşist ve illegal komünistlerle ve partizanlarla bağlantısı var diye şüphe ettikleri kimseleri tevkif etmeyi kararlaştırdılar. Muhtarla vergi memurunu bu konuşmalara katmadılar. Onlara güvenleri olmadığı belliydi. İki belediye memuru ikisinin de yüzü buruşuk, oturuyorlar. Zaman zaman başlarında vızıldaşan sinekleri kovuyorlardı. İkisi de susuyordu. Belediyeye şimdi polis ve jandarmalar hâkimdi. Cetvel yapıyorlar, dosyalar karıştırıyorlar, çeşitli yazı ve kâğıtları aktarıyorlardı.

Sinek bile vızıldamıyordu köyde. Dışarı kimseyi salmıyorlardı. Harmanlar ıpıssız kaldı. Demet taşımak yasak edildi. Tek kimse hayvanını otlatmaya salmadı. Elliiki kişi tevkif ettiler. Kırküç evi dikkatle arayıp taradılar. Birşey bulumadılar. Ne illegal edebiyat, ne de tek bir silâh... Kumyu'nun göstermiş olduğu dört komünist köyde değildi. Kıra, işe diye çıkmışlardı. Ama nereye gitmişlerdi acaba? Evdekiler bunu söyliyemedi. Sadece dört komünist tevkif edilmeden kaldı. Onlardan biri Minü'ydü.

Tevkif edilenlerden sekizini, gece sorgusundan sonra serbest bıraktılar. Diğerlerini ise, dö-

vülmekten kan içinde, üstleri başları yırtık pırtık, okula kapadılar. Jandarma ve polisler de oraya yerleşti. Birkaç günlük bir sorgudan sonra yedi kişi daha serbest bırakıldı. Beş kişi de koru yanına çıkarıldı ve «kaçma teşebbüsünde bulundukları için» kurşuna dizildi.

Kolları bağlı olarak kurşuna dizmeye götürürlerken Minü diğer dostlarını gördü. Jandarmaların üstüne atılıp, onları kurtarmak istediler, ama ellerinde silâh yoktu. Boş elle de ne yapılabilir? Bu illegal dört komünist, silâhsız olunca herşey karşısında kendilerini kuvvetsiz hissederek dudaklarını ısıra ısıra dönmek zorunda kaldılar.

Gece yarısına doğru, işitilen silâh sesleri yüreklerini acıyla doldurmuştu.

Minü kederden ağlamamak için ellerini sıkarken:

— Arkadaşlarımız gitti artık! Ah, partizanlar şimdi niçin burada değiller! dedi.

— Alacakları olsun. Yakında onlara göstereceğiz. Hem de adamakıllı göstereceğiz! dedi genç bir delikanlı da öfkeyle ve ağır ağır göğüs geçirdi.

Çıplak ayakları lâstik çarıklara zor sığan yaşlı bir erkek:

— Petü, alacakları olsun, olsun ama, biz bunu yapıncaya kadar bu alçaklar hayli insan tepeliyecek! diye inledi.

Petü, ağası ile babasının da tevkif edildiklerini bildiği için telâşla:

— Acaba kimleri kurşuna dizdiler? diye sordu.

Hepsi omuzlarını kıstı.

Yaşlı erkek:

— Partizanlarla bağlantıya girmemiz lâzım. Aksi takdirde bizi de burada yakalarlar ve...

— Partizanlarla bağlantıya girmek kolay Amma, ilkönce silâh bulmalıyız... dedi Minü.

— Müfrezeden silâh verecekler bize, dedi bir başkası da.

Sonra da daha iyi görsünler, diye parmaklarının ucuna basarak yukarı kalktı. Kuvvetli ve dayanıklı bir erkekti.

Bir misafir gibi müfrezeye gitmeyi kabul etmiyordu Minü. Gerçi silâh bulmak da şimdi güç bir işti ama, ne olursa olsun, nereden, hangi yollarla olursa olsun, mutlaka silâh edinmeliydiler.

Minü çıkışırcasına:

— Dostlar, müfrezede silâh depoları yok ya. Bu işe kendimiz düşünüp bir çare bulmalıyız. Aksi takdirde oraya eli boş gidersek aşçı olacağız.

Dördü de düşünmeye başladı. Evet, gerçekten, silâh bulmaları lâzımdı. Ancak bundan sonra partizan müfrezesine katılabilirlerdi. Düşündüler, taşındılar, sonunda yine belli bir karara varamadılar. Bu baskından sonra, belediyeye sokulup silâh almanın artık lâfı bile olamazdı. Faşistler gözlerini dört açacaklardı artık. Tanıdık yatak ve sosyalistlerden hiçbiri bu durumda onlara bozuk bir tabanca bile veremezdi. Çünkü ellerinde tek silâh kalmamıştı. Öte yandan, ne satın alabilirler, ne birine rica edebilirler, ne de çalabilirlerdi. Fakat herşeye rağmen birer tabanca edinmeliydiler. En sonunda katiyetle başını kaldırdı. Minü.

— Ben, kendim için, bulmağa çalışacağım. Şimdi bulmaya gidiyorum, dedi.

Ertesi gece tam saat onikide buluşmayı kararlaştırarak, bir sinyal düşündüler.

— Eğer teker teker, silâh bulamazsak, beraber hareket edeceğiz, dedi Minü.

Ayrıldılar.

Minü çevre yollardan köye gitti. Lenko'yu dü-

şünüyordu. Ona şimdi sadece Lenko yardım edebilirdi. Daha çocuktu ama, mert ve akıllı bir çocuktu. Durakladı Minü. Düşündü. Bir de bu çocuk muvaffak olamazsa? Bir de keşfedip tevkif ederlerse onu? Bir de öldürürlerse? Sonra ablasına ne diyecek, onu nasıl teskin edecekti? Minü uzun boylu düşündü ve en sonunda yine «bunu yaparsa, Lenko yapar» kararına vardı.

«Evet, yapar» dedi ve hızlı hızlı yürüdü.

SEKİZ

Lenko, ertesi günün akşamı kimse görmeden evden çıktı, dayısının evine gitti. Bugün öğle üstü onlara dayısının karısı gûya biraz kırmızı biber almaya gelmişti. Çıkarken Lenko'ya, ne yapıp edip, akşama, annesinden habersiz ve kimse görmeden evlerinin göz altında olduğunu bilse de onlara gelmesini istiyordu. Küçük bir çocuğun kimsenin dikkatini çekmiyeceğini sanıyordu.

Lenko'nun yengesi harmandaydı. Alıp onu içeri götürdü. Kendi çocuklarını susturduktan sonra, dayısının haber yolladığını ve onunla görüşmek istediğini söyledi.

Lenko şaşırdı:

— Benimle görüşmek mi istiyor?

Yengesi başını eğdi. Büyük bir telâş içindeydi. Yavaşça konuşuyordu. Bazan o kadar yavaş konuşuyordu ki, Lenko onu güç işitebiliyordu.

İkna edici ve ciddi bir tavırla:

— Evet, Lenko, seninle görüşmek istiyor. Dayın öyle dedi. Bu akşamdan tezi yok, onunla görüşmelisin.

Yerini tarif etti, onu avlu içinden geçirdi.

Oradan da köy kenarındaki bahçeliğe kolayca çıkabilir ve karşılaşacakları tarafa gidebilirdi.

Telâşlıydı Lenko. İlk defa olarak böyle gizli ve tehlikeli karşılaşmaya gidiyordu.

Yengesi kaygıyla fısıldadı:

— Dikkatli ol. Eğer jandarmaya veya partizana, kime olursa olsun raslarsan ve sana nereye gittiğini sorarsa, söyleme. Hıyar filân toplamak için bahçeye gidiyorum dersin. Öyle dedin mi, ne kimse darılır, ne de birşey yapar...

Başını sallıyarak anladığını söylemek istiyordu Lenko. Düşündüğü bir şey vardı şimdi. Bir gelincik gibi nasıl çıkmalı, ne yapmalı, nasıl geçmeliydi buradan. Yüreği telâşlı telâşlı vuruyordu. Ama bu telâş onu görecekler veya tevkif edecekler korkusundan değildi. Ellerine düşse bile, kolayca kurtulabilirdi. Lenko'nun yüreği, idarecilerin yerde gökte aradıkları illegal bir kişiyle karşılaşacağından vuruyordu.

Golomeşof'ların tütünlüğünün yanına vardığında parolayı söyledi. Cevap verdiler. Korkmadan yürüdü. Dayısı, karşılamaya çıktı. Şaşırdı kaldı Lenko. Hiçbir vakit, dayısını böyle yalınayak, sırtında bir gömlek ve bir ceketle, yüzü uykusuzluktan buruş buruş olmuş, göreceğini sanmıyordu. Yakışıklı, mağrur, tepeden tırnağa silâhla sarılmış bir partizanla karşılaşacak zannediyordu. Kendini ne kadar şen ve mert göstermek istese de, hayli dalgındı, üzüntülüydü dayısı. Bunu zor gizliyebiliyordu. İlk işi köydeki durumu sormak oldu. Sonra, oraya, böyle ustalıkla ulaşabildiğinden ötürü, Lenko'yu övdü ve ellerinde tek bir silâh olmadığından ve izine düşüp onu burada bulurlarsa, çaresiz, bir tavşan gibi tutulabileceklerinden şikâyet etti.

Kara, kemik saplı, uzun ve sivri bıçağını gös-

tererek:

— İşte, üstümde sadece şu bıçak var! Ben bir bıçakla da olsam, teslim olmıyacağım. Ama, kendimi niçin köpek gibi öldürteyim. Yani, nasıl silâh bulmalıyım? Bu işte bana, sen yardım edeceksin, dedi.

Dayısı için her tehlikeye hazır olan saf bir yürekle:

— Nasıl? diye sordu Lenko.

Minü, atlamak istiyormuş gibi uzandı ve yeğenini kolundan tuttu. Çocuk onun kuvvetli parmaklarından sadece sert nasırları sezmekle kalmadı, boyu pek o kadar uzun olmasa da, çalışmaktan çevikleşmiş kuvvetini hissetti.

— Bak, nasıl olacak Lenko, dedi Minü. Senin de söylediğine göre, köye hakikaten on silâh dağıtı'mış. Bu silâhlardan üçü toplanılmadan kaldı. Bunlar ise Palamidof'lardadır. Gezinerek onlara varman, bu silâhların yerlerini öğrenmen, hattâ fırsat bulursan, oradan alıp kaçırman lâzım. Silâhları görüp, yerlerini öğrenip de, almaya güvenemezsen, bana haber ver. Sonrasına ben bakarım.

Dayısı, ikircimlik edermiş gibi, tir tir titremeğe başladı. Devam etti:

— Ve bir şey daha söylemek istiyorum Lenko, Hem bu işte çok dikkatli ol... Tutup sezerlerse, dayının üstüne saldırırlar... Anlıyorsun değil mi... Onlarla pek şaka olmuyor...

Lenko, kendisine yapılan bir hücuma hazırlanırmış gibi bir tavır takınarak, güvenle:

— Hayır, anlamıyacaklar! dedi.

Elleri bomboş diye, dayısına acımıştı. Baksana, çayır, tepe, eli ayağı bağlı gibi dolaşıyordu. Kendi kendine: «Ne olursa olsun, ona yardım edeceğim!» dedi.

Dayısı rahatsızdı. Tekrar tekrar hatırlatıyordu.

— Ama bak ne diyorum sana... Aklını başına topla...

«Sonra anne ve babana ne derim ben...» demek istedi, ama diyemedi. Dudaklarını ısırarak elini çekti. Biraz geri çekilerek âdeta akıl verircesine :

— Pek acele etme. İş ortaya çıksın da... Bir lâf vardır hani acele işe şeytan karışır. Birşey ele geçirirsen yengene bildir. Ama kimse birşey anlamasın... İşittin mi?

Susarak başını salladı Lenko.

Yeğenini bir yere kadar uğurladı, sonra gerisin geriye dönerek, karanlıkta kayboldu. Sessizce eve kadar geldi Lenko. Kimse duymadan içeri girmek istedi. Ama annesi her zamanki gibi, şimdi de mutfağın eşiğine oturmuş onu bekliyordu. Geciktiğini ve bu gecikmenin böyle tehlikeli günlerde olduğunu da biliyordu ve bunun için annesinin ona çıkışmasını bekliyordu. Ama annesi sadece :

— Eve zamanında gel! Görüyorsun ya, neler oluyor?

Ses çıkarmadı. Hâlâ dayısıyla karşılaşmasını, kendisine verilen tehlikeli görevi düşünüyordu. Acaba başarabilecek miydi? Acaba dayısını silâhsızlıktan kurtarabilecek miydi? Yatağına yattı ve bilmem yorgunluktan, bilmem heyecandan olacak, hemen uyudu. Geç vakte, kadar derin derin uyudu. Uyandığı vakit, hemen gözlerini kırpıştırmağa başladı, çünkü ne yapacağını birdenbire hatırlayamamıştı. Neden sonra ilk işinin gözetlemekten ibaret olduğu aklına geldi. Hemen bir plan yaptı. İlkönce yemiş bahçesindeki evi şöyle bir süzecekti. Olabilir de silâhları oraya gizlemişler-

dir. Orada değillerse. Palamidof'lara da girmeye çare bulmalıydı.

İki yapı vardı Palamidof'ların avlusunda. Biri, iki katlı, büyük, bir yapıydı. Çerçeveleri kahverengi boyalı, yüksek pencereleri küçüktü. Sokak boyundaydı. Diğeri avlunun daha gerisinde kalıyordu. Alçak bir yapıydı. Üç yarı bodrum odası vardı. Birisi mutfak yerine kullanılıyordu. Burada yaşlı Manol Palamidof'un torunu Ganço Palamidof oturuyordu. Ganço Palamidof'un babası zamanın birinde kasabadan zengin bir tüccara vekil olmuş. Tüccar işlerini yoluna koymıyarak iflâs etmiş. Böylece bütün mülkü mezat edilmiş. Manol Palamidof satın almış. Her zaman mezatta, satımlarda olduğu gibi, mülkü gayet ucuz bir fiyatla gitmiş. İlkönce, her yerde bu mülkü kardeşine satın aldığını söylüyordu. Sonra herşeyi unuttu. Ganço, kızkardeşiyle birlikte tarlasız ve evsiz, bir sözle, malsız mülksüz kalıverdi. Ganço Palamidof kasabaya, Kumyu da Sofya'ya yerleştiği vakit, Manol Palamidof, bu büyük evde yalnız başına kaldı. İşte o zaman, hem bu mülkte çalışsın, hem de karısıyla ona baksın diye torununu yanına aldı. Ganço Palamidof'un iki oğlu ile üç kızı vardı. Kızları evliydiler. Küçük oğlu askerdi. Büyük oğlu Manol yanında oturuyordu. İhtiyar Manol Palamidof'tan ayırsınlar diye, ona «Nolü» veya «Noleto» diyorlardı. Ganço Palamidof da, çocukları da babalarını suçlandırıyorlar, dayılarını kendilerine iyilik eden biri olarak görüyorlardı. Dayılarının kapısında çırak gibiydiler. Bütün aileye hizmet ediyorlardı. Bir gün gelip de dayılarının onların üstüne birkaç dekar tarla geçireceğine eni konu inanıyorlardı. Dayı da bunu söylüyordu arada bir. Halbuki yalandı bu. Ötekilerini sadık bir köpek gibi çalıştırmak için aldatıyordu.

Değirmenin yanındaki evi arayıp taramak, Lenko için güç bir iş değildi. Bu işte sarhoş yardım etti. Eve girmesine, şunu bunu araştırmaya kendisini gönderdi. Fakat üst katta bile Lenko birşeycikler bulamadı. Ertesi günü Palamidof'ların evine gitti. Bunu kimse sezmedi, çünkü tam o günü Palamidof'ların geniş harmanlarına harman makinesi gelmişti. Yardım etmek için birçok komşu ve akrabaları gitti. Böyle hallerde, düğün'erde olduğu gibi, yaşlılar küçüklerle hiç ilgilenmiyorlar, onlara hiç kulak asmıyorlardı. Harmanda, avlu içinde on kadar çocuk kaçışıp oynaşıyorlardı. Lenko da katıldı onlara. Saklambaç oynadı, harman makinasının yanında yardım etti. Kuyuya, suya gitti. Ama işi gücü büyük evin dolayında gezinmekti.

Yukarıdaki kat, şimdi kilitliydi. Belediyeye partizanların baskın yapmasından sonra Kumyu ailesini kasabaya götürdü. Ona kendi büyük ve güzel evinden iki oda verdi Ganko. Bir aralık Kumyu'nun iki kızı da avlu içinde ve harmanda göründüler. Ama, tozu dumanı görünce bisikletlerine binip kasabaya gittiler. Lenko yaşlı Manol Palamidof'un odasına bakmıya fırsat bu'du. Amma odada birşeyler yoktu. Aşağıdaki kattaki, yemek sobasının ve çimento lavabonun bulunduğu odada da birşey bulamadı. Bu hiç iyi değildi. Partizanlara silâh bulmak lâzımdı. Minü, Palamidof'larda üç tane, silâh olduğunu söylemişti. Bu üç tüfeği bulmalıydı! Eğer silâh varsa da, yukarıdaki kattaki odalarda olacağını düşündü. Ne varki o odalar kilitliydi. Nasıl girilir? Uzun uzun düşündü, taşındı, bir karara varamadı.

Avlu içinde mahalle çocuklariyle oynarken, Ganço Palamidof'un oturduğu alçak evin koridoruna saklandı. Şöyle bir seslendikten sonra, bu-

rada kimse olmadığını anladı ve sol kapıyı iterek içeri girdi. Odanın bir köşesinde iki tane yeni parlak açık kahverenginde tüfek görünce, sevincinden az kalsın bağıracaktı. Bu iki tüfeği burada göreceğini hiç ümit etmemişti. Anlaşıldı. Bu tüfekler Ganço Palamidof'a oğluna verilmişti. Ötekiler de, yani Palamidof'larınkileri de, bunlarda. İnsanın nereden aklına gelecek kimde olacağı?! Minü, üçünü de Kumyu'larda sanıyordu. Dudaklarını ısırdı Lenko. Duyacaklar diye, en küçük bir gürültü ve sesten korkuyordu. Parmaklarının ucunda doğrularak avluya baktı. Dış kapıyı dikkatle kapadı, çocuklar'a oynamaktan vazgeçti. Ekin yığınlarının arasına girdi, Palamidof'lardan kimin nerede, ne yapacağını gözetlemeye başladı. Bir aralık harmanın alt tarafında, biraz biber, patlıcan ve hıyarın olduğu bahçe yanındaki baldıranların arasına sokuldu, ortalığın kararmasını beklemiye koyuldu. Ortalık karardıkça, harman ve bahçede yarasa'ların uçuşları çoğaldıkça, Lenko kızıyordu. Ortalık iyice karardıktan sonra küçük evi kilitlemelerinden, silâhların bulunduğu odaya herhangi birinin girmesinden, onu son dakikalarda görmelerinden, yakalayıp polise teslim etmelerinden korkarak, tir tir titriyordu. Kendisi için korkmuyordu. Onu diri diri de yüzseler, sır vermiyecekti. Ama dayısı.? Dayısı silâhsız kalacaktı!...

Geniş avlu içindeki ambarların arkasına sokulan Lenko kuyunun ardından geçti, gelin gibi açılan uzun ve geniş yapraklı zambakların ardına sindi. Bir süre kulak kabartarak bekledi. Avludan birinin geçip geçmiyeceğini görmeye çalışıyordu. Daha emin olabilmesi için, gidip yüksek sağlam ve kiremitle örtülü olan dış kapıyı kilitledi. Bu kapı Lenko için bir kale vazifesi görüyordu. Sonra, yine kuyunun arkasından geçti. Tam orada çıkacağı sı-

rada yaşlı Manol Palamidof geçti avludan. Ağır a-ğır yürüyor, ince, fakat sağlam bastonuna dayanarak adımlıyordu. Nolyö Palamidof'un karısı da beraberindeydi.

Lenko kendi kendine: «İşe bak! Bana engel olacaklar. Harman döğülür döğülmez eve gelecekler ve bundan sonra buralara gelemiyeceğim.» dedi.

Gelin, onu kolundan tutmuş götürürken; dalkavuk'uk edercesine:

— Amca, yemek için ne getireyim? diye sordu.

— Canım biraz ayran istiyor kızım. Var mı?

— Var, var. Şimdi getiririm, dedi gelin başını çevirerek.

— Soğuk mu?

— Soğuk amca, soğuk, soğusun diye kuyuya aldım, dedi.

İhtiyar Palamidof'un odası ışıldadı. Sonra Nolyü'nün karısı dışarı çıktı, kuyuya doğru koştu. Zambakların arkasına zoruna çekilebildi Lenko. Yüreği hızla vuruyordu. Eliyle yüreğini bastırdı. Bir karınca da sırtından yürüyerek ısırdı. Ama dişlerini sıktı, hattâ yerinden bile kımıldamadı. Gelin sevinçliydi. Kuyudan, ucuna bir sepet bağ'anmış olduğu urganı çekti. Sepette ayran dolu birkaç şişe vardı. İki şişe aldı, yavaşça yere koydu, sepeti yeniden kuyuya saldı. Şişeleri a'arak büyük eve koştu. Orada yarım saat kadar bekledi. Bu yarım saat, Lenko'ya yarım yıl gibi geldi.

En sonunda ihtiyar Palamidof'un odasındaki ışık söndü. Gelin çıktı. Bir an için küçük eve uğradı ve sonra yardım etmek için harman makinesinin yanına koştu.

Gizlendiği yerden çıktı Lenko ve kedi gibi, büyük avlu içinde bir iki gezindikten sonra, yavaşça kapıyı açtı. Etrafı dinledi. Bakındı. Harmandan kimsenin gelmediğine ve evde de kimsenin gizlen-

mediğine emin olmak için biraz bekledi. Kapıyı sol tarafa doğru açtı ve nefesi kesilmiş, tıkanmış gibi, soluyamaz bir halde, geniş yatağın arkasına geçti, iki tüfeği de aldı. Şaştı. Zannettiğinden daha hafiftiler. Tam dışarı çıkacağı sırada eline acayip bir torba geçti. Eğilip onu da elledi. Muşambadan bir çantaydı. Ağır birşeyler vardı. Hem ağır, hem de içi cevizle doluymuş gibi takırdıyordu. Kendi kendine «Fişekler!» dedi. Torbayı aldı, boynuna geçirdi ve çıkarken birşeyi devirip gürültü olmasın diye, yatağa dayanıp, ayaklarının ucuyla yavaş yavaş kalktı, pencereden dışarı baktı. Avlu ıpıssızdı. Lenko yastığı da kaldırıp baktı. Bir zamanlar babasında da tabanca vardı. Akşam, tabancayı yastığın veya döşeğin altına koyuyordu. Lenko bunu değirmende babasının yanında yatarken görmüştü. Yastığın altında birşey yoktu. Sonra bir köşesinden tutarak döşeği de kaldırdı. Döşeğin altında elini gezdirmeğe başladı. Eline ağır birşey geçti. Tabancaydı! Evet, kılıfı kara deridendi. Tabancayı beline soktu Lenko, korku ve gerginlikten kendinden geçmiş bir halde, geriye döndü.

Dikkatle kapıyı açtığı bir sırada, yumuşak bir şeyin onu bir ayağından tuttuğunu hissetti. Şimdiye kadar hiçbir zaman korkmamıştı bukadar! Tüyleri diken diken oldu. Az kalsın elindekileri atıp korkudan bağıracaktı. Fakat bağırmadı. Hemen kendine geldi. Bir an içinde, eğer bu insan olsaydı ayaklarımdan mı tutacaktı, diye düşündü. Bunun içeri giren ve ayaklarına sürünerek geçen, bir kedi olduğunu anladı ve yüreği serinledi. Kendi kendine «Yere batası! Aklımı alacaktı!» dedi.

Sonra çok düşünmeden, evin arkasına çıkıp, ilk anda ulaşabildiği bir sayvanın altına gizlendi. Biraz durakladı orada. Ne yapacağını düşündü. Bu lânet olası avludan nasıl çıkmalıydı? Sokak kapısına hiç

de çıkmak istemiyordu. Ne olur, ne olmaz! Bakarsın, birine raslar ve bu parlak, uzun silâhlarla götürürler! Ortalık daha karanlık, ay henüz doğmamıştı ama... Gece, kış geceleri gibi zifiri karanlık değildiki. Dört bir yanına bakındı Lenko ve sokak tarafındaki yüksek avludan atlamayı kararlaştırdı. Bu sokak, kör bir sokaktı. Oradan çok insan geçmiyordu. Sayvanın altında boş bir sepet gördü. Onu duvarın dibine koydu. Sepetin delik dibine bir tahta yerleştirerek, üstüne çıktı. Sokak sakindi. Ne gelip geçen, ne de ses vardı. Elindeki silâhları hafifçe duvarın öte yanına attı. Sonra kendisi de duvarın üstüne çıktı. Arkasını sokağa doğru döndürerek usulca aşağıya atladı. Sağ ayağının topuğu biraz soyulmuştu, ama buna şimdi kim bakar! Tüfekleri yerden aldı, eğildi ve duvar dibinden, sine sine yavaşça koşmaya başladı.

Palamidof'ların harmanındaki makine gürlüyor, yardıma gelenlerin sesleri duyuluyordu. Traktörle makinenin arasında asılı olan petrol lâmbasının ışığı, geniş, parlak bir halka biçiminde taa sokağın sonuna vuruyordu. Ama Lenko, duvara yapışık bir halde bu ışıklı yerden geçti ve daha dar bir sokağa saptı. Şimdi harman zamanı, köylüler harmanlarına toplanmışlar, ve sabahları da insana pek rastlanmazdı. Üstelik, zaman öyle bir zamandı ki, herkes çok gezinmeden, zamanında evine dönmiye çalışıyorlardı.

Lenko yavaş yavaş, ses çıkarmadan tüfekleri sımsıkı tutmuş bir halde koşarken, nereye gideceğini ve bu kıyametli yükünü nereye saklıyacağını da düşünüyordu. Doğrudan dayılarına varmaya cesaret edemiyordu. Belki de evlerini gözetlerler. Dayısı da bunu söylemişti zaten. Gidip ovada bir yere gizlese? Bir de orada bulurlarsa? Değirmendeki kendi sığınağına gizlese? Orası da pek güveni-

lir yer değildi. En sonunda eve saklamayı kararlaştırdı. Ne de olsa, orasını gözetlemezler. Şimdi de sokak kapısından içeri girmiye korkuyordu. Belki olmaz, bakarsın orada da onu tanıyacak biriyle karşılaşabilir. Evlerinin arkasında işlenmeden bırakılmış, boş bir çimenlik vardı. Onların avlularıyla bu yerin arasında bir duvar, duvarın dibinde de bir yığın taş vardı. Yakınları herhalde bir vakitler ev kurma niyetindeymişler. İşte, oraya gidecek, taşların üstüne çıkacak, tüfekleri bırakacak, yavaşça fişek torbasını da yerleştirdikten sonra dönüp eve girecekti. Biliyordu ki, annesi bu işi öğrense, darılmak şöyle dursun, hattâ silâhları saklamaya bile ona yardım edecekti. Ama annesini rahatsız etmek, telâşlandırmak istemiyordu. O zaten her zaman üzülüyor, Nasko için gözyaşı döküyordu ya...

Avluya girdiği zaman, karanlık sundurmada duran annesi, onu :

— Değirmende miydin? Sözleriyle karşıladı.

— Ya... oraya da gittim, diye mırıldandı.

— Yemek yiyecek misin?

— Yiyeceğim, ama sonra, cevabını verdi.

Sesinde bir güvensizlik titriyordu.

— Hadi öyleyse, ben sofrayı hazırlıyacağım, dedi annesi.

Küçük gaz lâmbasını yakmak için mutfağa girdi.

Lenko da bunu bekliyordu. Hemen avluya koştu. İki tüfeği de alıp karşıda kurak bir kuytuluğa, koydu. Burası ekin ve mısır toplama yeriydi. Kaplumbağayı andıran bir yerdi. Dört büyük taş üzerine kurulmuştu. Lenko aşağıya uzandı. Yeri oydu. Sonra eski bir çuval buldu. Tüfekleri ona sarıp gömdü. Fişek torbasını da taşların birinin ardına gömdü. Tabancayı kiremitlerin altına gizledi. Sonra içeri girdi. Annesinin hazırladığı yemeği acele

acele yiyerek kalktı. Bu sırada aklına bir şey gelmiş gibi mırıldanmaya başladı.

— Tinko'ya birşey söyliyecektim, unutmuşum! dedi annesine de.

Hemen dışarı kaçmak istedi. Annesi elinden tutarak :

— Yarın söylersin, dedi.

— Anne, hemen şöyle... azıcık işim var...

Annesini aldatmak için birşeyler düşündü :

— Babam onlara un öğütüyor da... yarın sabah arabayı yollamalarını söyledi... Varıp haber verecektim, unutmuşum...

Annesi, Lenko'nun söylediği bu araba meselesini düşünürken, gitti.

Sonra bu gibi çıkmaları sıklaşmaya başladı. Hep böyle, güya ansızın aklına bir şey geliyormuş! Ve böyle annesi meseleyi iyice an'ayıncaya ve gidip gitmemesini söyleyinceye kadar fırlayıp çıkıyordu Lenko. Hem de öyle çabuk çıkıyordu ki, annesi arkasından çağırmağa vakit bile bulamıyordu. Sonra da dönünceye kadar yüreği sızılar içinde onu bekliyordu annesi. Döndü mü, onu sağ salim, güler yüzle görünce fena düşünceleri unutuyor, rahatlıyordu. Şimdi de Lenko, Tinko'lara değil de, dayılarına gitti. Dayısının karısına olup biteni anlattı. Kadıncağız, heyecan'a Lenko'yu bağrına basmış okşuyor ve yürekten teşekkürler ediyordu.

— Sen onu kurtarıyorsun Lenko! Sen onu kurtarıyorsun! Böyle, boş elle gezerken, onu yakalıyabilirdiler. Sen onu kurtarıyorsun, oğlum!..

Ertesi akşam dayısının evlerinin arkasındaki çimenliğe gelmesini kararlaştırdılar. Gelince, dayısı yavaşça Lenko'ya seslenecekti. O zaten duvar dibinde bekliyecekti.

Öyle de oldu. Ertesi akşam dayısı geldi. Çok geç gedi. Lenko, annesine, bir türlü uykusu gelme-

diğini, biraz dışarda avluda gezineceğini söyledi. Bütün çarelere baş vurdu annesini kandırmak için. En sonunda, oğlunun evde kalacağına, dışarı çıkmıyacağına inanarak biraz rahatladı kadın. İçeri girip yattı, uyudu. Lenko tüfekleri, fişekleri ve tabancayı getirdi. Minü'ye verdi. Karanlığa doğru bir işaret yaptı Minü. Uzun boylu yakışıklı bir delikanlı geldi. Taşların üzerine çıktı. Lenko onu hemen tanıdı. Petü Peçenkof'tu. Tüfeği aldı Petü. Uzanıp Lenko'nun başını okşadı, alnını öptü. Sonra da :

— Fişek var mı? diye sordu.

Minü sevinçle çantayı kaldırarak :

— Torbayı karıştırıver! dedi.

On şarjör aldı Petü. Şarjörlerden birini tüfeğin haznesine yerleştirdi, ateş etmiye hazırladı, emniyet sürgüsünü sürdü.

Kendine güvenir bir eda ile:

— Şimdi isterse karşıma Hitler'in kendisi çıksın! dedi.

Hayretle bakıyordu ona Lenko. Petü, tüfeğini kaldırmış öpüyordu. Sonra taşların üstünden indi.

Minü karanlıkta tabancayı kılıfından çıkardı, gözden geçirdi.

— İyi, dedi, iki şarjörlü. Her ikisi de ateş etmiye hazır durumda.

Sevinç içindeydi Minü. Doğruldu. Başını kaldırdı. Lenko karanlıkta bile dayısının gülümseyen yüzünü görüyordu. Oysa geçen akşam köyün kenarındaki bahçede karşılaştıkları zaman başı nasıl eğik, yüzü nasıl sapsarıydı! O, hazneye yerleştirdiği şarjörü çıkardı. Sürgüyü de... Tüfeğin borusunu üfledi. Sonra yine ateşe hazırladı tüfeği. Sağ eline aldı ve kuzeninin elinden tutarak :

— Lenko, çok teşekkür ederim! Sen bizi kurtarıyorsun! dedi ve yüreği heyecanla dolup taşıyordu.

Sonra ekledi :

— Bize şimdi silâh, ekmekten daha önemli, kardeşim. Evet, silâh oldu mu ekmek de bulabiliyoruz. Ama silâhsız ne yapabiliriz?

Dağınık sarışın saçlarını okşadı Lenko'nun.

— Ama, sen korun. Yine lâzım olacaksın bize. Halkımız şimdi şu hain faşistlere ölüm kalım savaşında. Biz yeneceğiz. Halk galip gelecek. Ordu geliyor yaklaşıyor. Bize yardım edecek. Halka eziyet edenlerin, onu öldürenlerin sorguya çekilecekleri güne az kaldı. Biz de onlardan intikamımızı alacağız. Ve sonra yine tekrar tekrar korun ve gözetle diyorum. Sen partizanlara hem göz, hem de kulak olacaksın.

Birdenbire geriye çekildi Minü. Aceleyle taşların üzerinden yere atladı, karanlıkta kaybolup gitti. Giderken oralara yakın olan büyük bir can eriğinin altından, selâm niyetine sağ elini salladı. Lenko da cevap verdi.

Evet, iki partizan gitmişti. Memnun ve ümitle gitmiştiler. Bu Lenko'ya en büyük bir armağandı... Arkalarından bakakaldı. İki leventin görünmez olduğu karanlığa gözünü dikmiş avluya dayalı duruyordu. Gözlerinin önünde hâlâ duruyordular. İnançla çınlıyan, dinç seslerini hâlâ işitiyor gibi geliyordu ona. «Ordu geliyor, yaklaşıyor!» Dayısının bu sözleri kulağında çınlıyordu. Lenko acaba karşılayabilecek miydi onları? Stanço Mazgalo! dede, «Bratuşkiler!» diyordu. Stanço dede, «Bratuşkileri» esaretten, kurtuluşumuz yıllarında görmüştü. Onları karşılamıya çıkmıştı. Bugüne bugün, açık açık hep methediyordu. «Şimdiye kadar bratuşkaları kimse yenememiş, yenemiyecektir» diyordu... Lenko'nun gövdesinden sarsıcı bir titreme dalgası geçti. Sevinçtendi. Askerler buraya geldikleri zaman Nasko ağabeyisini de kurtaracaklar. Annesi de artık derin derin göğüs geçirmiyecek, her gün kahır-

lanmıyacak, gizli gizli ağlamıyacaktı. O zaman heryer şenlik içinde olacaktı. Çünkü partizanlar da evlerine geleceklerdi. Ve o zaman şu alçaklar aradıklarını bulacaklardı...

Küçük sayvanın altına giden basamaklara oturdu. Lenko, karanlıkta, düşünceli, sevinçli ve memnun, daldı kaldı. Sırtından ağır bir yük düşmüştü. Yarın değirmene gidip gölde iyi bir yıkanacak ve sonra, doyasıya düşünüp arzulara daldığı sığınağına kapanacaktı.

DOKUZ

Belediyeye baskından sonra, köyde yedi ev ateşe verilip, yedi hane sürgüne gönderildi. Tevkif edilenlerden on kişi temerküz kampına yollandı. Diğerlerini iyice ezip vücutlarını yara, çürük içinde bıraktıktan sonra serbest bıraktılar. Jandarma dolu kamyonlar sokaklarda sık sık dolaşmaya, polis arabaları uğuldamaya ve her köşe başında hafiyeler göze çarpmaya başladı. İllegaller sanki yok olmuşlardı. Partizan müfrezesi dağın uzak bir yerine çekilmişti. Yavaş yavaş sakinleşti halk. Tarladan mahsulü toplamaya koyuldu. Herkes gazeteleri karıştırarak cephe haberlerini okuyordu. Tabii, halkın büyük bir kısmı Doğu cephesindeki durumla ilgileniyordu. Hangi vasıtalarla olduğu pek belli değildi ama, radyo ile olacak, köylüler, askerlerin nerelere vardıklarını, Hitlercilerin verdiği kurbanları, bizdeki direnme harekâtının belli başlı başarılarını biliyorlardı. Onlar gazetelerin yayınladığı, «büyük kayıpları» okuyorlar ama, buna karşılık sadece aralarında mânalı mânalı bakışıp, kurnazca gülümüsüyorlardı. Hitlercilerin bu malûmatlarına kimse inanmıyordu. Faşitlerin ağır durumda

olduğu, Doğu cephesinde dayak yedikleri, durmadan geri çekildikleri de apaçıktı. Krum Palamidof ile köydeki bütün çorbacıların, yağmurdan ıslanmış kedi gibi bir köşede büzüldükleride gözden kaçmıyordu. Onlar bile artık almanların bir stratejik taktik olarak geri çekildiği masalları anlatmamaya başlamışlardı. Faşistlerin neden geri çekildiklerini artık çocuklar bile biliyordu. Çünkü, almanlardan çok, pek çok kuvvetliydi, dost ordular.

Köyde, köy belediyesine partizanlar tarafından yapılan baskından sonra, muhtarın azledileceği, vergi memurunun başka yere gönderileceği konuşuluyordu. Ama ne muhtarı azlettiler, ne de vergi memurunu başka yere değiştirdiler.

— Onlara niye dokunalım? Daha iyisini bulamıyacağız ki... dedi, kaymakam.

Şimdi de kaymakamlıkta, Ganço Palamidofun evinden çalınan silâhların sözü başlamıştı. Gelip odayı gözden geçirmişler, çalanın duvarın neresinden geçtiğini görmüşler ve sonunda bunun tecrübeli bir erkek işi olduğu sonucuna varmışlardı. Onların birkaç kişi olduklarını ve her ihtimale karşı Krum Palamidof'u öldürmek istediklerini, onun tam o zaman köyde bulunmaması büyük bir saadet olduğu fikirlerini ortaya atmışlardı...

Krum Palamidof, hakikaten geceleri babasının evinde yatmıyordu. Ama her gün veya gün aşırı yaz evinin değirmenin etrafında geziniyordu. Pavel'le de sık sık görüşmeye başladı. Ona birşeyler fısıldıyor veya bazı şeyler hakkında talimat veriyordu. Kimi vakitler ikindi üstü hava serinledi mi, Kumyu çiftesini alıp ava gidiyordu. Ama artık ormanın içine pek giremez oldu. Sadece ormanın kenarından geçiyor, hattâ sapları kesilmiyen, mısırlık içine bile giremez olmuştu. İllegallerden ve partizanlardan korkuyordu. Anızlıkta gezinse de, göz-

leri fener gibi dört yanında dönüp duruyordu. Öyle ama, bütün köylü biliyordu ki, onun maksadı sadece av değildi. Günden güne rahatsızlandığını, gün geçtikçe daha sinirli olduğunu da görmüyor değillerdi. Kumyu ya anızlığa çıkarken veya avdan dönerken sık sık değirmene uğruyor, değirmenciden yiyecek için birşeyler istiyordu. Değirmene gelenler de onun etrafına toplanıyorlar ve siyasi sorularına başlıyorlardı. Bir gün köylünün biri ona doğrudan doğruya, ordunun buraya gelip gelmiyeceğini sordu. Kumyu, büyük bir inanç ve kesinlikle buralara ayak basmıyacağını söyledi.

Değirmene gelen gencin biri onun etrafına toplananlara mânalı mânalı baktı :

— İyi amma, Almanlar çekilmiye devam ederlerse ne olacak?

Herkes içinde, "işte, yarasına tuz serpti. Doğrudan doğruya yüzüne vurdu" dediler. Büyük bir merakla, nasıl cevap verecek diye gözlerini ona diktiler.

Kumyu, daha büyük bir cesaretle ve öfkeyle :

— Almanlar geri çekilseler de, buraya onların ayağı basmıyacak, dedi.

Genç, kendisini siyasetten anlamaz yaparak, safça gözlerini kırptı :

— Niçin ya?

— Çünkü İngiliz ve Amerikanlar buna müsaade etmiyecekler, diye cevap verdi Kumyu, kinle.

Değirmene gelenlerden diğer biri koruna koruna :

— Ama bunu belki de İngiliz ve Amerikalılara sormıyacaklar! dedi.

Sabırsızlıkla okumuş adamın buna nasıl cevap vereceğini bekledi.

Kumyu, dönüp ona dik dik baktı ve ısırıcı bir gülümsemeyle cevap verdi :

— Bundan sadece biz kazançlı çıkacağız...

Değirmene gelenler şaşıp kaldılar buna. Onlar başka bir cevap bekliyorlardı. Sofya'lı avukatın şaşıracağını, kızacağını, kibirleneceğini zannediyorlardı. Oysa böyle cevap veriyordu, şimdi.

Genç üçüncü defa olarak:

— Ne kazanacağız? diye sordu.

Kumyu hiddetle ve otoriteli bir şekilde:

— Eğer buraya gelirlerse, kendi müttefikleri tarafından mukavemet görecekler. Batı kuvvetleriyle arasında böyle bir anlaşmazlığa varıldı mı, işleri bitmiş demektir.

Korkuyla değirmene gelenlerin bu kurnazca sorularını takibeden Pavel sevinerek göğüs geçirdi :

— Allah versin de öyle olsun!

— Başka türlü de olmaz zaten!

Kumyu bunu öyle bir inançla söyledi ki, etrafındakiler artık ağızlarını kapamışlar, bir söz söylemez olmuşlardı. Akıllarından şu düşünce geçiyordu: "Amerikan ve İngilizlerin planlarını kim bilecek ama! Belki öyle de olabilir. Bu avukat, her halde bizim gibi cahil köylülerden bu işleri daha iyi anlar!.."

Lenko da dinledi bu konuşmayı. Yüreğine keder doldu. Kumyu'dan korkuyordu. Sofya'da yaşamış büyük adamlarla görüşen bir adamdı. Çok biliyor ve bildiklerini inançla söylüyordu. Ve işte ona kimse diş sıkamıyordu! Eğer dost ordular memleketimize gelmezlerse, mahpusların, partizanların ve bütün iyi insanların fena olacaktı durumu...

Biraz sonra, babası elinde kürek, değirmen bendine birşeyleri düzeltmiye çıktı. Hemen arkasına takıldı. Babası durdu. Lenko tasalı tasalı babasına:

— Baba, Krum amcanın o anlattıkları doğru

mu? dedi.

Babası irkildi:

— Ne doğru mu?

— Yani... şu dostların Bulgaristan'a gelmiyecekleri?

Çocuk pırıl pırıl yanan küçük gözlerini babasına dikti. Sanki onların gelip gelmiyeceği babasının vereceği cevaba bağlıydı.

Babası hiç aldırış etmeden, ilgisizce:

— Bakacağız. Gelirlerse gelecekler...

— Gelmezlerse çok fena olacak, dedi Lenko gizlice.

Babası birdenbire ona doğru döndü ve kızdı. Herşeyden anlamıyan bu çocuk, başına herhangi bir belâ da getirebilirdi. Gider tanımadık birinin önünde ağzını açar ve bunu o Palamidof'ların yırtıcısı da duyar... Ne olacak sonra?... Bu polis köpekleri şimdi öyle kükremişler ki, gidip onu tevkif de edebilirler... Çocuk mocuk bakacak adam mı onlar?

— Niçin fena olacakmış? diye sordu babası. Çocuk yutkunarak cevap vermiye çalıştı :

— Çünkü... çünkü, buraya gelmezlerse ağabeyim hapiste kalacak ve belki de Minü dayım da..

Babası bu sözleri işitince onu çoktan beri görmemiş gibi dik dik baktı :

— Böyle şeyleri ağzına alma!... Ne olursa bizsiz de olacak...

Lenko babasına : «Bizsiz galiba olmıyacak» demek istedi. Onun bu düşüncelerini doğru bulmadığını belirtmeyi düşündü, ama korktu. Sustu. Gerisin geriye döndü. Babasının böyle mühim olaylara ilgi göstermemesi, Kumyuların taraftarı gibi konuşması ona ağır gelmişti.

Bu konuşmadan sonra, hiçbir zaman babasına böyle meselelerden söz açmadı. Ama yüreğinde de-

rin bir acı kaldı. Bratuşkaların gelmiyeceğini düşününce, tüyleri diken diken oluyordu. Demek ki, köydeki durum hep böyle kötü, hep böyle çaresiz devam edecekti. Oysa Lenko, neşeli olmayı, insanların sevinç içinde sıçrayıp oynamasını istiyordu.

Akşamları eve bu düşüncelerle dönüyor, onlarla yatıyor, onlarla kalkıyordu...

Böylece üç hafta gelip geçti. Günlerden cumartesiydi. Babası o gün biraz balık avlıyacağını söylemişti. Lenko da annesine balık götürmek için değimen dolayında geziniyodu. Güneş artık batmıştı. Ama yazın sıcak ve açık günlerinden biri olduğu için, ortalık henüz kararmamıştı. Gün batısı kızıllıklar içinde yıkanıyordu. Karşı dağlar da resmedilmiş gibi, mavi mavi görünüyordu... Lenko kendi kendine : «Şu kaynağa gidip soğuk bir su içeyim,» dedi. Birkaç adım atar atmaz, durdu, hemen gerisin geriye döndü. Çünkü yakında bir ağacın altında Kumyu yatıyordu. Herhalde kırlarda gezinmiş, sıcakta bayılmış, şimdi de buraya yatarak memnuniyetsizlik içinde dinleniyordu. Çiftesi, dizlerinin üstündeydi. Çoğu zaman geziden dönerken sıcak ve yorgunluktan bunalmış bir durumda buraya, bu kaynağın yanına oturur, biraz dinlenir, sonra evine dönerdi.

Değirmene daldı Lenko ve derenin üzerine uzanmış duran, tahtaları simsiyah olmuş çardağa geçip oturdu. Burası serin, hoş bir yerdi. Değirmen çakıldağının takırtısı, ağır değirmen kayasını döndüren ağaç oluktan akan suyun etrafa sıçrayarak çıkardığı şırıltı, kalbini okşuyordu. Ne de olsa, burada böyle oturmak yine de şimdi ona pek uygun gelmiyordu. Çünkü değirmene gelenlerden biri onu görürse, ya dağılan kepekleri toplamıya çuval ağzı açtırmağa çağırırdı... Tam bu anda Tatarliyef'lerden bir çocuk koşa koşa oraya geldi. Aşağı yuka-

rı, onaltı yaşlarında bir çocuktu. Yakası açıktı. Yalınayak, lâstik çarıklaydı. Değirmencilerden kimse aldırış etmedi ona. Bu yaştaki çocuklar, hafif düşüncelidirler. Koyun güdücü ve sığırtmaçlar, buralardan sık sık kovalaşarak geçerlerdi. Hattâ çeşitli çılgınlıklar bile yaptıkları olurdu.

— Partizanlar köyü bastılar! dedi çocuk değirmene girer girmez.

Gözleri faltaşı gibi açılmıştı; bön bön bakınıyordu.

Değirmene gelenler de bakıştılar birbirlerine.

Onlardan biri, güvensizlikle :

— Lâf olsun ağam, ver bir kilo tütün!. dedi.

Başındaki unlanmış kukuletesini silkti ve yine dikkatle başına koydu.

Çocuk öğünerek göğsüne vura vura :

— Gözümle gördüm! Köyü aldılar ve bütün sokakları sardılar. Kuş bile uçamıyor!. dedi.

Pavel içeri girdi. Uykudan gözleri yumruk gibi şişmişti. Palamidof'ların bir akrabası sıfatiyle, güvenilir bir adamı gibi değirmende geziniyor, oradakilere kaba hareketlerde bulunyordu.

Ne hakkında konuşulduğunu anlıyamadığı için, aldırmazlıktan gelerek, çocuğa küçümseyici bir bakış attı :

— Ne dedin? Nereden kuş uçamazmış?

Değirmene gelenlerden diğer biri şüpheci bir gülümsemeyle Pavel'e döndü :

— Partizanlar, köyü almışlar, diyor! Almışlar ama, kasabaya bir telefon çekerlerse, bir saate varmaz buraya koskoca bir ordu gelir. O zaman ne yapacaklar ya?

Çocuk ona dönerek :

— Öyle ama, onlar telefon tellerini kesmişler önceden. Kasabada nereden öğrenecekler? Onlara haber edince de buradan gidecekler... İşte, bak ko-

ru yakında, hele bir de ortalık karardı mı... dedi.

Yaşlı bir değirmenci mırıldandı :

— Madem köyü basmışlar, hesabını yapmışlardır onun. Dünkü çocuk değiller ya...

Gözlerini açıp kapamaya başladı Pavel. Boğazına lokma durmuş gibi boynunu ileri uzattı. Anlaşılan korkulu habere henüz inanamıyordu. Kollarını savurarak, dışarı fırladı. Kapıda Lenko'nun babasiyle karşılaştı..

Yüzünde öyle bir ifade vardı ki, Jeko ondan korktu.

— Jeko, Kumyuyu görmedin mi? diye sordu.

Jeko gözlerini ondan ayırmaksızın kaynağı işaret etti :

— İşte bak nerede!

Gizlice göğüs geçirerek! «Aklını kaybetmiş galiba» dedi.

Hemen Kumyunun yanına koştu Pavel.

Acayip bir halde :

— Partizanlar köyü basmışlar! dedi.

Kumyunun yüzü sararıp soldu.. Hattâ bu şaka da olsa, kötü bir şeydi. Ama istifini hiç bozmadı. Dik dik baktı Pavel'e öfkeyle «Partizanlar köyü alabilirler mi, yoksa onu korkutmak için biri şaka mı etmişti..» diye düşündü. Değirmende her şey konuşulabilir. Balkandan uzakta bir köyü almak kolay iş değildi. Beş on şumkacının köye kamyonla gelmelerine; belediyede gezinmelerine ve kaçıp gitmelerine benzemiyor ki...

— Bana, bak, dedi sadece. Bugün haddinden fazlaca içtin galiba.

Pavel soluk soluğa, değirmeni gösterdi :

— Şimdi bir çocuk geldi söyledi.

Kumyu'nun yüzü daha da sarardı. Alnı ter içinde kaldı. Çifteyi eline aldı, kalktı hemen.

Değirmene vardığı zaman, hâlâ anlatıyordu

çocuk. Onu dinledi. Partizanlar bütün köyü sarmışlar. Köyün alt tarafına çok, pek çok partizan gelmiş. İlk önce, bütün gün mısırlık içinde beklemiş'er. Çocuk, heyecanla, soluk soluğa anlatıyordu. Kumyu, partizanların hakikaten köyü ele geçirdiklerine inandıktan sonra, derin derin düşündü kaldı. Sonra eliyle «oldu o!» gibilerden bir işaret yaparak, fırladı çıktı. Orada, bir taligaya bağlanmış olan, pek semiz olmasa da kuvvetli bir beygirin yanına vardı. Sahibine sormadan beygiri arabadan aldı, değirmenin avlusundan çıkarak, değirmene gelenler işin aslını anlayıncaya kadar, atı bir hendeğe çekip bindi ve dörtnala sürdü.

Atın sahibi arkasından bakakaldı .

— Hey, nereye! diye bağırarak olduysa da atlı artık oralardan uzaklaşmıştı.

Değirmene gelenler gülüştüler.

— Palamidof efendi tüylü! dedi aralarından biri.

Başka biri de alayla ilâve etti.

— Canı tatlı. Koruyor! Öyle ya, bir yakalarlarsa, muhtar gibi parçayı kurtaramaz...

Başka bir değirmenci de başını sallıyarak :

— Hayır, o gidip kasabaya haber verecek dedi.

Söze değirmene un öğütmeğe gelen nöbetçilerden biri katıldı :

— Kasaba uzak. Diplânova'ya gidecek de oradan telefon edecek vakit yok... Böyle hallerde dakikaların bile büyük önemi var.

— Yarım saat sonra Diplânova'da olacak. Bakarsın bir saat sonra jandarma gelebilir.

— Kim ne ararsa, onu bulacak! dedi değirmenci ilgisizce.

Sonra Lenko'ya kendisiyle beraber gelmesi için gözüyle işaret etti. Şaşaka'mıştı Lenko. Partizanlar acaba işlerini başarıyla görebiliyorlar mıydı?

Köyde acaba ne oluyordu? Babasının yapmacıktan sakin ve ilgisiz davrandığını sezdi... Aslında öyle değildi. Dudakları, kinden tir tir titriyordu. Yüzü kül rengi oldu. Ama ihtiyar değirmencinin yüzündeki bu değişikliği, onu iyi tanımıyanlar zor sezebilirdi. Küçük odaya girdiler.

Babası eğildi, yatağın altından bir torba çıkardı.

İçinde birkaç kap vardı. Onları oğluna verdi.

— Git bunları derede yıka. Ama acele et, dedi ve onu eliyle kapıdan dışarı itti.

Tam Lenko değirmenden çıkıyordu ki, babası arkasından çağırarak durmasını söyledi. Döndü. Babası kapları aldı. Dereye yollanınca :

— Bunları ben yıkayacağım. Sen hemen köye koş... komutanı... veya partizanlardan birini bul ve Kumyu kasabaya haber vermeğe gitti, diye söyle.. Ama ustaca, anlıyorsun ya... Git oralarda gezin. Yanına yaklaşınca ya'andan düşüver. Fısılda. Ama öyle yap ki, senden kimse şüphelenmesin... Şimdi yukarı Derin Göl yanından geç, ama öyle yap ki, senin orada olduğun değirmenden görülmesin, sonra da kestirmeden... anladın mı?

Şimdiye kadar babasını bu derece kaygılı, düşünceli ve şen görmemişti Lenko. En sonunda babası da açıldı. Oğlu çoktan beri babasının böyle söz söylemesini bekliyordu.

— Anladım, diye cevap verdi Lenko sevinçle.

— Kumyu için haber ederken, öyle yap ki. bunu kimse an'amasın. Ondan sonra eve git... Ustaca... Koş...

Dereye indi babası. Torbadan kapları çıkardı. Lenko ise dikenli telin altından geçti ve etrafına bakına bakına sazlık içine daldı. Herşeyi, gözönünde bulunduruyordu. Hemen gölün arkasından döndü, dereye indi. Ama bu gidişinde ne eşek dikenle-

rine, ne sıcak kuma, ne de gölcüklere, aldırış ediyordu. Partizanlara, Kumyu kasabaya haber vermeden önce ulaşmak istiyordu. Kumyu hakikaten başka köye gidiyordu, uçuyordu âdeta. Partizanları ele vermiye gidiyordu. Önce bunu bildirmeliydi. Gecikmeden partizanlar haber vermeliydi. Çabuk! Çabuk! Çabuk! Lenko'nun soluğu kesiliyordu. Gömleğinin yakaları açıktı. Nefesi kesildi kesilecekti. Sanki boğazına biri sarılmış, boğmaya çalışıyordu onu. Az kaldı!

İşte, artık kenar mahalleye giriyor. En kör bir sokağı tuttu. Bu sokak ot içinde kalmıştı. Bir can eriğinin altında iki küçük oynuyordu Lenko, onların oyuncaklarının üstünden uçup geçti. Çocuklar kızarak ardından bağırışıyorlardı. Ardına bile dönüp bakmadı Lenko. Yamuk bir kapıdan bir köpek çıkıp üzerine yürüdü. Hemen yerden bir taş alır gibi eğildi, koşarak ona gözüktü ve bir kavşağa çıktı. Lâkin çok dolanmağa vakit yoktu. Kestirme bir avludan geçti. Avludan atlıyarak şoseye çıktı. Oradan da kestirme belediyenin yanındaki meydana doğru yürüdü. Kadınlar, kapılara çıkmışlar, bakıyorlardı. Yanlarında da çocuklar birbirlerini itip bakıyorlardı. Kızlar da korkak korkak bakışıyorlardı. Birdenbire, ayakta olan bu köyün, kilisenin çanı hazin ve törenli bir çağrıda bulunurmuş gibi inlemeye başladı. Çabuk! Çabuk! Çabuk! Birdenbire kösteklendi Lenko, az kalsın düşecekti. Ama bu onu sanki daha da ileri itmişti. Uçup gitti. Biraz sonra yüzü kıpkırmızı olmuş, yorgunluktan soluğunu ala ala belediyenin bir köşesinde durdu. Meydana artık meraklılar toplanmıştı. Bazıları köyden üç savaşta da kurban düşen askerlerin anıdı etrafına toplanmışlar, diğerleriyse öteye beriye küme küme olmuşlar. uzaktan uzağa ne olacağını merak ediyorlardı. Partizanlar uzaktan belli olmuyorlardı. Onlar çeşitli

elbiseler giymişlerdi. Bellerinde tabancalar, yumurta şeklinde el bombaları ve fişeklikler vardı. Aralarından biri demir dipçikli şmayzeri göğsüne çapraz çekmişti. Onlar kokart yerine, VC yazılı küçük birer şerit takmışlardı. Bu artık herkesin bildiği Vatan Cephesi demekti.

Birkaç yürekli kadın anıda yaklaştı ve kendi tanıdıklarına el sallamaya başladılar.

Zayıf sıska bir gelin:

— Gelin buraya Mari! Elâlem bize birkaç söz söylemek istiyor, buraya onun için gelmişler! diyordu.

İlkönce kadınlar, arkalarından da erkekler, meydanın ortasına doğru yürüdüler.

Her yere dalıp çıkıyordu Lenko. Dayısını arıyordu. Ama dayısı burada değildi. Todor Koritkof da burada yoktu. Yakında müfrezeye katılan yeni partizanlardan da kimseyi göremiyordu. Bu hal Lenko'yu düşündürdü, kahırlandırdı, hattâ biraz korkuttu bile. Keşke bir tanıdığı olsaydı. Şimdiyse. Partizanlar durmaksızın aşağı yukarı geziniyorlar, oraya gelenlerle konuşuyorlar, şakalaşıyorlardı. Bir kaçı durmadan belediyeye girip çıkıyordu. Onlar cetvel, dosya, defter çıkarıp belediye önüne atıyorlar, gülüşüyorlardı. Ne neşeli çocuklardı, sanki düğün yapmıya gelmişlerdi. Lenko bütün partizanları gözden geçirdi. Aralarında en belirlisini bulmak istiyordu. İşte. Boğa ile güreşecek gibi geniş omuzlu biri vardı. Herhalde komutanları olacaktı. Lenko, pek iri olmıyan, fakat kuvvetli ve sağlam bir başka partizan gördü. Hani o şmayzerli olandı. Bu adam öteki iriyarı erkeği çağırdı. O da hemen yaklaştı. Şmayzerlinin karşısında bir şefin önünde dururmuş gibi bir vaziyet aldı. Şmayzerli partizan ona birşeyler hatırlattı. İri adam başını kaldırdı ve:

— Başüstüne politkomiser yoldaş, dedi.

Lenko, bunu görünce sevindi. Çünkü gidip doğrudan ona söyliyebilirdi.

Kendi kendine, fakat sesle olarak:

— Demek, bu olacak, dedi.

Sonra şmayzerlinin etrafında dolanmaya başladı. Bir aralık önüne geçmek için koştu. Kasten yuvarlandı.

— Kahraman, yavaş ol! dedi Politkomiser ona.

Ve onu kaldırmak için eğildi. Lenko kalktı hemen ve büyük bir ustalıkla, yavaşça, dikkati çekmeksizin:

— Köyden bir adam beygirle gitti... koştu... Haber verecek... Korunun... Belki de artık haber vermiştir... diye fısıldadı.

Politkomiser doğruldu. Bu anda onun birşeyler düşündüğünü, herkes kolay kolay anlıyamıyacaktı. O görünüşte kaba bir hareketle Lenko'yu itti ve yüksek bir sesle :

— Çekil bir tarafa, ayak altında gezinip durma!... diye bağırdı.

Sonra ekledi:

— Bekle! Şuraya çekil!... Kaybolma...

Sekerek belediyenin köşe başına gidip, durdu Lenko. Bu esnada politkomiser sarışın bir gençle konuşuyordu. Sarışın genç, âniden yanına çıkarak başından şapkasını çıkardı. Politkomiser ise emirlerini vermeye başladı. Aralarından birini köyün üst tarafına gönderdi. Onu oraya niçin gönderdiklerini bilmiyordu Lenko. Ama, zaten buna pek düşünemeden, aklı birden önünde konuşmaya başlıyan sarışın gence gitti. Delikanlı açık, yüksek ve yalın konuşuyordu. Halk birbirini iterek, etrafına toplanmıya başladı. Genç, konuşurken dört tarafa da dönüyordu. Sakin olmak istiyordu. Konuşmasında peşin düsündüğü ve plânlaştırdığı herşeyi söylemek istiyordu. Ne de olsa, acele ettiği belliydi.

Lenko onun nekadar zaman konuştuğunu anlıyamadı.

Bir aralık komutanın yanında Petyü Peçenkof bitiverdi. Komutan, kolundan tutup bir köşeye çekti ve Lenko'yu gösterdi. Herhalde, bu çocuğu tanıyıp tanımadığını ve ona inanılıp inanılmıyacağını soruyordu. Çorbacıların onları aldatmak ve buradan kovmak için gönderdikleri bir kimse olmasın sakın diye şüphelenmişti. Petü, Lenko'yu görmezden geldi. Lenko da Petüyü. Sonra da komutan birkaç partizan çağırarak, birşeyler emretti. Partizan'lardan Konuşan, konuşmasını çabucak bitirip anıdın önünden indi. Belediyeden gaz dolu bir tüp çıkardılar. Gazı dışarıdaki kâğıtlara serpip tutuşturdular. Daha anlayış'ı olanlar, partizanların yapacak işlerini bitirmediklerini anladı. Ortalık kararıyordu. Partizanlar aceleyle, sıra halinde çekilmeye başladılar. Telâşlıydılar. Onlardan sonra köy meydanına köyün belli baş'ı yol başlarındaki nöbetçiler geldi. Halk tarafından onların hemen çekildikleri anlaşılmaması için, meydandaki anıdın etrafına toplandılar, oradakilerle konuştular. Sonra yine yukarıya, nehre doğru gittiler.

Partizanların birinci grubu artık köyden hayli uzak'aşmıştı. Sonuncusu ise ana sokağı terkediyordu. Ve bu grup ancak köprüye varmıştı ki, köyün her iki tarafından jandarma, po'is ve asker dolu kamyonlar geldi. Çabucak köy meydanına giden sokakları tuttular. Partizanların hücumları hakkında bilgi edindiler ve ansızın partizan hücumlarına maruz kalmamak için meydana doğru koşuştular. Fakat partizanların hakikaten çekildiklerini ve tuzak olmadığını anlayınca, kamyonlar da meydana sürü'dü. Yere inen jandarmaların bir kısmı nehre doğru koştu'ar.

Partizan grubu aceleyle köprüyü geçti. Jandar-

malar ateş etti. Partizanlar dağılıp yerlere yattı. Ortalık kararmaya yüz tutmuş da olsa, şimdilik herşey görünüyordu. Bir, bir buçuk saat sonra ortalık büsbütün kararacak, karanlık da o zaman partizanlara çok yardım edecekti. Ama şimdi çok sayıda ve tepeden tırnağa silâhlı olan düşmanla çarpışmaları lâzımdı. Partizan müfrezesi geri çekilirken düşmanı oyalamak için kalan grup, müfrezenin politkomiseri tarafından idare olunuyordu.

— «Emge» dut fidanlarının arkasındaki toprak yığınına yerleştirilsin! Köprü korunsun! Çabuk olun! diye haykırdı politkomiser.

Sonra kimin nerede duracağını söyledi. Kendisi de yol kenarındaki hendeğin yanına koştu, devrilmiş bir kilometre taşının ardına yattı. Kurşun yağmıya başlamıştı. Beş on jandarma köprüye koştu. Ama «Emge»nin püskürdüğü ateş, onları hemen geri dönmeye mecbur etti. Köprünün üstünde bir cesetten başka kimse kalmadı. İki kişi yaralanmıştı ve yıkıla kalka, güç halle kenar evlerden birinin arkasına gizlenebildiler.

Jandarmalar kısa bir duraklamadan sonra dağılarak nehre inmek istedi. Fakat, yukarıda bulunan «Emge» ve aşağı taraftan yaylım ateşi, onları bu niyetlerinden de vazgeçirdi. Aşağı inenlerden sadece bir jandarma bir taş yalağın arkasına gizlenmeğe muvaffak oldu. Osmanlı devrinden kalma birkaç taş yalak bulunuyordu buralarda. Önceleri daha çoktular ama, bir takımlarını, seller nehre doğru yuvarlamış, nehir de onları sürüp götürmüştü. Şimdi bu yalakları odundan yapıyorlardı. Bütün jandarmalar bu taş yalakların arkasına kaçabildikleri takdirde, partizanlara daha kolayca sokulmak imkânı bulacaklar, elverişli mevziler alabileceklerdi. Taş yalak arkasına gizlenmeye muvaffak olan o tek jandarma, biraz sonra koşarak başka bir

yalağın arkasına gizlendi. Nehir kenarındaki bahçe yanında, dolap dibine yatmış olan Petü Peçenikof, gördü onu ve yalağın bir köşesini hedef aldı. Jandarma yeniden emekleyip kaçmak niyetiyle başını kaldırdı. Tam bu sırada tetiği çekti Petü, jandarma biraz geri çekildi, bir çiftçinin sabahları erken kalkıp havanın nasıl olacağını anlamak için gökyüzüne bakması gibi bakındı, elindeki şmayzer düştü ve arkası üstü iri çakılların üzerine düştü.

Aynı jandarmayı herhalde göz okuna almış olacak, partizanlardan başka biri:

— Tepeledin mi? diye seslendi.

— Canına ezan okudum. Ama... biraz yakında değil, diye kızıyorum... şmayzerini alamıyacağız... dedi Petü.

Sonra biraz doğrularak dipçiği yine yanağına dayadı, heyecanla gözlerini kıstı. Kenar evlerden birinin alçak duvarı arkasında koşmakta olan başka bir jandarma görmüştü. Tam bu sırada jandarma duraklamış, düşmanı iyice görmeye çalışıyordu. Başını ileri uzattığı bir anda ateş etti Petü. Başı omuzları üzerinden kesilivermiş gibi arkaya yuvarlanıverdi.

— Birisini daha! dedi Peçenikof.

Böylece dakikalar geçiyordu. Yeni kuvvetler ulaştı. Jandarmalara mitralyözler takırdamaya, roketler parıldamaya başladı. Orası hakiki bir cepheye dönmüştü. Dakikalar sanki hiç geçmiyordu. Partizanlar telâşlanmaya başladı. Buradan çok zor çekilebileceklerdi. Kurtuluş, sadece karanlıktaydı. Ama henüz alacakaranlıktı ortalık. İnsanların, etraftaki eşyaların şekilleri henüz gayet açık belli oluyordu...

Bu durumda yarım saat geçti. Biraz daha, azıcık sonra karanlık bahçeler, ıpıssız ova, artçı grubu kucağına alacak, çocukları ölümden kurtara-

caktı. Politkomiser, komşu sokaklarda da jandarmaların gezindiğini sezdi. Zaten bunu bekliyordu. Ama hiç olmazsa, biraz gecikmelerini istiyordu. Öyle de oldu. Jandarmalar bu işte epeyce oyalandı. Politkomiser sıçrıya sıçrıya bütün çocukları dolaştı ve geri çekilmiye başlamalarını söyledi. Kendisi ise, Petü ile birlikte iki yakann ateşini devam ettirmek ve düşmanın ilerleyişine engel olmak için kaldı.

Partizanlar hendek içinde emekliyerek yukarı doğru çekilmeye başladı. Bir araya toplanmadan, ateş edip dururken, usulca, birer birer mevzilerini terkediyorlardı. Ölen yoktu, partizanlardan. Sadece iki kişi hafifçe yaralanmıştı: biri sağ omuzundan, öteki de yanağından. Jandarmalar köprünün alt tarafından büyük bir çember yapıyorlardı. Hemen hemen kurumuş olan nehrin çevresi çıplak bir açıklık olduğu için, siyah çakılların üzerinde partizanlara tam bir nişan tahtası olacakları tehlikesinden korkarak, taa aşağılardan dolanarak geçiyorlardı.

Biraz doğrularak seslendi Politkomiser. Petü'nün tüfeği susmuştu. Adını haykırdı, cevap vermedi Petü. Emekliye emekliye onun olduğu yere vardı. Petü göğsünden vurulmuştu. Birine küsmüş gibi yüzüstü yatıyordu. Komutan, Peçenikof'ta kalan bütün fişekleri aldı. Yeni manliherin sürgüsünü çıkardı. Bu ağır anda onu buradan götüremiyeceği için üzülmüştü. Derin bir göğüs geçirdi. Sonra emekleyip sinerek şosenin öte tarafına geçti. Kaçarken, sağ omuzunu bir şeyin yaktığını hissetti, ama kaçmaya devam etti. Omuzu ıslandı. Kolunun kuvveti gitgide kesiliyordu.. Sanki kötü bir hastalığa yakalanmış da yavaş yavaş kuvvetten düşüyor, yavaş yavaş mecalsiz kalıyordu.

Korkulu bir düşünce geçti Politkomiserin kafa-

sından: «Bir de burada şuurumu kaybeder de, beni diri diri yakalarlarsa!... O zaman ne olacak ya?.» dedi, kendi kendine.

Daha yürüyebilecekti. Öyle hissediyordu. Bütün iradesini vererek yürüdü, sendeliye sendeliye ilerledi. Sebze bahçelerine kestirmeden vurdu. Biberlik içinden geçti, bir ara kösteklenip düştü. Zar zor kalkarak, yürümesine devam etti. Değirmen deresine çıkarak, yukarı doğru yollandı. Ama jandarmaların burasını yoklayabilecekleri aklından geçti ve hemen dönüp nehri geçti, yarasını sarmak için bir yere gizlenmeyi kararlaştırdı.

Jandarmalar artık köprüyü geçmişler, şoseden ötelere koşuyorlardı. Geniş bir cepheyle ilerliyorlardı. Politkomiserin bulunduğu yerden yirmi adım aşağıda çok uzun boylu, zayıf bir çavuş, dereyi geçti, ötelere doğru giderek kayboldu. Komiser, iri bataklık otları içine dalıp bekledi. Yardıma muhtaç, can çekişiyordu. Alt taraflardan kesik kesik emirler, ağır çizmelerin nalça sesleri, silâh takırtısı, küfürler işitiliyordu. Bütün jandarma ve polis takımları partizanlara erişmek, onları sabaha kadar olduğu yerde oyalamak veya çember içine alıncaya kadar tutsak edip, sonra yoketmek ümidiyle yukarı doğru çekiliyorlardı. Politkomiser kendi kendine «Yakalarsınız siz artık uçan yelleri!» dedi.

Ortalık karardı. Yönler sayısızdı artık!.

Burada epeyce bir zaman kaldı politkomiser. Sonra etraf sakinleşince, değirmen deresinden çıktı, nehir boyuna doğru yollandı. Oraya inmeyi ve akıntı boyunca yukarı doğru bütün gece yolculuk etmeyi, gündüz ise kamışlık veya nehir kenarındaki küçük korucuklar arasında gizlenmeyi ve ertesi gün de güvenilen bir yatağın kulübesinde kalmayı düşünüyordu. Ama yüz, ikiyüz adım gider gitmez yorularak oturdu. Düşündü. Acaba daha emin bir

yer buluncaya kadar kuvveti yetecek miydi? Ölse bile polisin eline düşmeden ölseydi bari. Göğsünde sallanan şmayzere dokundu. Silâh ağırlık ediyordu. Kendisini bulup yakalarlarsa bu güzel ve sadık silâhını alacaklar, diye üzülüyordu. Yanında bir partizan olsaydı da, şmayzeri ona verseydi bari! Öyle ağır bir durumda, düşman eline düşeceğini anladı mı, kendini öldürmeye, tabancası da yetecekti.

Komutan, Palamit'lerin değirmenine giden yola çıktı. Bir dut ağacına dayanarak çıktı ve kabartılmış toprağın üzerine düştü.

ON

Lenko, kamyonların köye erişip te jandarmaların telâşlı telâşlı yere atladıklarını gördüğü zaman, bir kör sokağa daldı ve duvar dibine, bir köşeye sindi. İşini bitirdikten sonra eve gitmesini söylemişti ona babası. Fakat Lenko babasını dinlemedi. Olayların nasıl cereyan edeceğini görmek mümkün olduğu bir sırada, orasını bırakıp, eve nasıl gidebilirdi ya! Şu tepeden tırnağa silâhlı, zalim ve korkunç adamların partizanlara bir şey yapacaklarından korkarak tirtir titriyordu. Dakikalar onun için de ağır geçiyor, karanlık onun için de bu akşam daha geç çökecek gibi geliyordu. Oysa başka akşamlar ne çabuk kararıyordu ortalık!..

Belediyenin önünde toplanan pazvant ve bekçiler alevler içinde yanan arşivi söndürmeye çalışıyorlardı. Fakat kâğıt ve defterler eşelendikçe, daha fazla parıldıyor, yalınlar daha yukarılara uzayarak, karanlık gökyüzüne sayısız kıvılcımlar gönderiyordu. Su atmıya başladılar üstüne. Ama, iki teneke sudan n'olur! İşte «yangın söndürme takımı» da geldi. O da neden ibaretti ya? Sadece bir fıçıdan.

Talimatnameye göre, bu fıçı her zaman dolu olmalıydı. Oysa, bu anda kupkuruydu. Yangın söndürücüye gelince, Dünya savaşında sakatlanmış bir adamcağızdı. Fıçının azıcık su dolabilmesi için, yarım saat musluk altında tutulması gerekiyordu.

Çıldırmış gibi dört yanına bakınıyor ve hiç arasız ellerini sallıyarak:

— Koşun! Koşun, söndürelim! diye bağırıyordu.

Fakat demin meydanlıkta partizanların etrafın sarmış olanlardan kimseler kalmamıştı. Jandarmalar gelir gelmez herkes, hemen dağılıvermişti. İçlerinden en mertleri, yan sokaklara dalarak, saçak altlarına sinmişler, oradan sessizce bakıyorlardı. Kamyonlardan inen subaylar, çeşitli emirler veriyorlar ve sıraların bir başından öbür başına koşuyorlardı. Açık bir ciple omuzlarında apoletleri parlayan üç kişi geldi. Anlaşılan, bütün bu jandarmaların komutanlarıydı. Birkaç dakika geçer geçmez birinci gruptakiler nehire doğru indiler. Diğerleri sabırsızlıkla bekliyorlardı. Çok geçmedi onlar da koşarak diğer sokaklara dağıldılar. Bir grup, Lenko'nun yanından geçti. Ağır ve kocaman çizmeleri, hayvan sürüsü geçmiş gibi toz kaldırıyordu. Lenko, yanından geçen, uzun boylu, ince, yılan gibi oynak ve başında büyük bir demir şapkası olan genç bir subaya baktı.

Durduğu yerden, akın akın koşan jandarma sürülerini, nefret dolu gözlerle uğurladıktan sonra, nehre gitti Lenko. Daha ötelerde nelerin olacağını görmek istiyordu. Fakat bu sırada bir evden ihtiyar bir kadın çıktı önüne. Büyükannesinin kızkardeşi, Delya teyzeydi. Lenko'ya, kaşlarını çatarak baktı ve böyle bir zamanda köy içinde gezindiğinden ötürü çıkışırcasına:

— Çabuk eve git. İşittin mi? Anamı düşün bir

kere! Fakir, nerelerde olduğunu bilmediği için, kimbilir ne halde şimdi! diye bağırdı.

Birden irkildi Lenko. Utandı. Başını eğerek, aşağı doğru yürüdü. Düşündü. Sahiden de annesini unutmuştu. Üstelik babasının dediklerine de yapmamıştı. Ve karşısına çıkan ilk sokağa sapıp eve gitti. Annesi telâşlıydı. Sabırsızlıkla onu bekliyordu. Onu görünce yüreği serinledi. Aynı zamanda, onun bu itaatsizliğinden, ataklığından ve gezginciliğinden ötürü azarlamaktan da alamadı kendini. Fakat Lenko yavaşçacık değirmende babasının yanında olduğunu, babasının onu partizanlara haber vermek için gönderdiğini anlatmağa başlayınca, annesi sustu ve dudaklarını kanatırcasına ısırdı.

Kalbi sızladı annenin. Nasko'yla ilgili bütün üzüntülerini bir anda unutuvermişti. Şimdi kocasıyla Lenko'yu düşünüyordu. İçine bir korku çöreklendi. Bu canavarlar şimdi partizanlara haber verenin kim olduğunu öğrenirlerse, mutlaka yakalayıp öldürecekler... Sonra... Sonra, partizan müfrezesinde bir de kardeşi vardı onun! Onun başına ne geldi acaba?

Sustu. Epey zaman sustu. Sonra düşünceleri arasında:

— Dayını görmedin mi? diye sordu.

— Hayır, göremedim. Petü Peçenikof amcayı gördüm, cevabını verdi Lenko da kederle.

Annesi yavaşça, derin bir acıyla:

— Mademki Petü orada, demek ki, dayın da oradaymış, görememişsin, dedi.

Bundan biraz önce nehir boyundan ilk silâh sesleri işitilmişti. Şimdiyse, mitralyöz başlamıştı takırdamıya. Bütün köy kurşun yağmuru altında kaldı. İnsanlar evlerine sığındı, sokaklarda jandarma ve polislerin aşağı yukarı koşuşları başladı.

Yakınları partizan olanlar, evlerinde sapsarı

kesilerek, titreşiyorlar, işin sonunu bekliyorlardı. Hepsinin kalbinde bir yalvarış vardı. Şimdi, herkes yürekten: «Sağ salim kurtulup kaçsalar!» diyordu.

Ortalık kararmıştı. Gitgide yavaşlıyordu çarpışma. Tek, tük silâh sesi işitilmeye başladı. Sonra ortalık büsbütün sakinleşti.

Lenko'nun annesinin dudaklarından sessizce:

— Keşke kurtulmuş olsalar! sözleri döküldü.

Partizanların halini düşünüyordu. Lenko da partizanları düşünüyordu. Gidip neler olduğunu görmeye can atıyordu ama, evden de nasıl çıkabilirdi? Şu anda üzerinde bir şahin gibi bekliyen annesini nasıl kandırırdı? Öyle kolay kolay razı geleceğe benzemiyordu hiç. Bunu biliyordu. Ne de olsa, ayakları kıpır kıpır ediyor, yüreği güm güm vuruyor, aklı fikri hep orada, değirmen dolaylarında geziyordu. Partizanlar o tarafa gitmişlerdi. Dağa doğru. Derenin yeni ağaçlandırılmış yakasından dağa giden en kestirme yol o taraftan geçiyordu.

Annesi yiyecek birşeyler hazırladı. Fakat lokmalar boğazından geçmiyordu.

— Babama partizanlar hakkında birşeyler söylemem lâzımdı, dedi annesine

Sonra kaş altından annesine baktı.

Annesi, sebebi belirsiz bir ilgisizlikle:

— Yarın, dedi.

— Ama babam merak edecek...

— Herşey ilkönce değirmende öğreniliyor, dedi annesi, aynı eda ile. Baban öğrenmiştir olup bitenleri.

Lenko, sorucu gözlerini annesine dikerek:

— Nereden öğrenecekler ya? diye sordu.

— Oraya durmadan gidip gelen oluyor.

Lenko sevinerek başını eğdi:

— Mademki, başkaları gidiyor, demek ki, ben

de gidebilirim. Daha çok erken.

Annesi ciddileşti:

— Erkenmiş! Neresi erken? Hem köyden dışarı insan salıp salmadıkları da belli değil...

Lenko geri kalmıyordu:

— Niçin salmıyacaklarmış ya? Bir de salmasınlar. Beni kim görebilecek?.

Annesi öfkelendi:

— Başına nasıl karıncalar üşüştü senin gene bilmem! Haydi git yat.

Lenko biraz öfke ve gücenlikle:

— Yatsam da uyuyamıyacağım. Ama babamın yanına gidersem herşeyi anlatacağım...

— Gitmiyeceksin, diye çıkıştı annesi.

Lenko yalvardı:

— Niçin gitmiyeyim, anne? Jandarmalar alıp başlarını gittiler... Köyde kimsecikler kalmadı... Kalıp da burada ne arayacaklar? Güya partizanları kovalamağa gittiler ya!...

Annesi kızmıştı:

— Sen fena çocuksun, Lenko! Bir yere yollamıyacağım, bunu bil!...

Lenko dudaklarını bükerek:

— O zaman sen uyuduktan sonra gideceğim, dedi.

Annesi, oğlunun şaka mı ettiğini, yoksa sahiden mi öyle dediğini anlıyamamıştı. Yoksa Lenko'nun kararlı tabiatını ve yapacağım, dediği bir şeyi mutlaka yaptığını iyi biliyordu. İşte bu yüzden oğlunun bu ısrarı onu korkutmuştu.

— Sen gidersen, ben gece gözümü yumabilecek miyim acaba? Bunu düşündün mü hiç? dedi gücenik.

Lenko yerinden sıçrayarak, sevinçle:

— Anne! Ben hiç gecikmiyeceğim. Değirmen işte şurada. Sen yatağı hazırlayıncaya kadar dö-

neceğim, dedi.

Annesi güvensizlikle başını salladı:

— Biliyorum, biliyorum, ne kadar çabuk döneceğini!

— Gel bahise tutuşalım istersen!...

Sağ elinin baş parmağını uzatarak:

— Göreceksin işte! diyerek dışarı fırladı.

Ana, vücudundan bıçakla et kesmişler gibi derinden bir «ah» çekti. Yüreğini tutarak, diz kapakları acıya acıya kalktı. Arkasından haykırmak istedi. Sesi çıkmadı. Sadece birşeyler mırıldandı ve üzgün, halsiz, korkudan içi geçmiş bir halde yer çöküverdi.

Lenko ise avlu içlerini, çitleri ve sokakları geçerek hızlı hızlı ilerliyordu. Evden çıkabildiği için çıldırasıya seviniyordu. Bütün bu işlerin sonunda neler olduğunu öğrenmeden uyuyabilir miydi? Zaten, evde kalmış bile olsaydı, yine uyuyamıyacaktı. Şimdi ise gidip herşeyi öğrenecek, iyi bir rahatlıyacaktı. İşte şimdi, bile bile köyün en kör sokaklarından geçiyordu. Bir avlu içinden nehire çıktı. Her adım atışta duraklıyor, etrafı iyice dinliyordu. Değirmene giden yolun üst tarafına çıktı. Tetikteydi. «Jandarmalar buralara belki bekçi de koymuşlardır,» dedi. Bir yerden ses duysa, hemen duracak, değirmene babasının yanına gittiğini söyliyecek. İnanmazlarsa, gelip yoklasınlar...

Palamidof'ların yaz evine yaklaştı Lenko. Bu ev ona şimdi kendisini ezmek, yok etmek için bekliyen bir canavara benziyordu... Evin siyah gölgesine ve duvar dibindeki ağaçlara bakarken, komşu bahçede birisi öksürdü. Lenko hemen sıçradı. Korkudan tüyleri diken diken oldu. Acaba neydi bu? İnsan mı, yoksa hayvan mı öksürmüştü? İnsansa eğer, dost muydu, düşman mıydı?

Biraz eğilerek, o yana dikti gözlerini. Bir dut ağacının altında yığına benzer bir karaltı görünü-

yordu. Yatan bir insan olsa gerek. Lenko meraklanarak, kendini korumaya ve gelecek her türlü hücuma hazır bir vaziyette eğile eğile adımlamaya başladı. Diş arasından sızılan derin bir oflama duydu.

Kendisini bile şaşırtan, değişik bir sesle:

— Kim o? diye sordu Lenko.

Kimse cevap vermedi. Sadece güçlükle olan ağrılı ve derin bir soluma işitti.

Daha da eğildi Lenko. Sonra ileri yürümek istediği halde, bir adım geri çekildi ve daha yüksek bir sesle:

— Kim o? diye sordu.

Yığın halindeki karaltı kımıldadı hafifçe. Son kuvvetiyle yavaş yavaş doğrulan bir insandı bu. İşte başı, sonra vücudu belirdi, sonra kolu kımıldadı. Pavel değil miydi acaba? Çok defa onun şuurunu kaybedinceye kadar içtiği ve kendini değirmene atıncaya kadar, bütün gece yerlerde süründüğü oluyordu. Cesaretlenerek birkaç adım daha attı ve yerde yatana dik dik baktı.

Yerde yatan adam yavaşça :

— Gel, çocuk gel, korkma, sana fenalık yapmam, diye seslendi.

Lenko ikircimledi. Eğer bu adam düşman olsaydı, bahçe içinde böyle sürükleneceği yerde, bir ümit kapısı aramak için yola çıkacak ve ilk geçenden yardım istiyecekti. Yavaş yavaş bu adamın düşman olmadığına kanaat getirerek, ona doğru daha cesaretli adımladı.

İki büklüm yürüyor ve göz'eri tereddütle parıl parıl yanıyordu. En küçük bir tehlike görse, sıçrayıp kaçmaya hazırdı.

— Kimsin sen? diye sordu.

Minü dayısı, ona gayet dikkatli olmasını, kendisini hemen bildirmemesini, tanımadığı kimsele-

re birşeyler söylememesi, tatlı söze kolayca inanmamasını söylemişti. Düşmanlar büyük canavardırlar, diyordu dayısı. Birşeyler öğrenmek için, çok vakit kendisini çeşitli kılığa sokarlar, kendilerini dost göstermeye çalışırlar demişti.

Yerde yatan daha yüksek bir sesle:

— Küçük çocuk, bana yardım et, yaralıyım, dedi.

Korkusu geçmişti Lenko'nun, ona yaklaştı. Evet, bu adam partizan olsa gerekti. Çünkü, göğsünde çaprazlama bir şmayzer, belinde tabanca vardı. Adamı tanımaya çalışıyordu. Hattâ yardım edeceğini bile söylemiye hazırdı. Fakat söylemedi, sadece ona daha yaklaştı ve dikkatlice baktı. Hâlâ ikircimlik geçiriyordu. Kiminle işi o'duğunu bilemiyordu henüz. Bu yüzden de ihtiyatlı davranıyordu. Ne de olsa, yavaş yavaş anlamaya başlamıştı biraz.

— Nereye gidiyorsun? diye sordu tanımadık adam.

— Değirmene, babamın yanına gidiyorum.

Tanımadık adam derin bir göğüs geçirerek, hayatı bu çocuğa bağlıymış gibi:

— Değirmeniniz mi var? diye sordu.

— Hayır, babam orada çalışıyor.

Ve sevinçle kendi kendine: «Bu partizan!» dedi.

Yaralı biraz kendine geldi:

— Ha, öyle demek! Demek baban başkalarına çalışıyor?

— Değirmen Palamidof'ların, dedi Lenko.

Sonra da açık'arcasına ekledi:

— Onlar köyün en büyük zenginleri.

Keskin bir sezişe sahip olan partizan, çocuğun bu sözlerinde bir övgü veya itaatkârlık değil de, kin ve nefret olduğunu hemencik anlıyabil-

mişti. Sonra bir de bu ses, bu yüz tanıdık gibi geliyordu. Bu çocuğu nerede görmüştü acaba? Karanlıkta herşeyin farkında olmadığı için bu çocuğu nerede gördüğünü hatrlamaya çalışıyordu.

Büyük bir güçlükle eğilerek:

— Sen... okula gidiyor musun? diye sordu.

— Gidiyorum.

— Kaçıncı sınıftasın?

— Üçüncü sınıfa geçtim.

Lenko da tanımağa çalışıyordu bu adamı. Onu görmüştü, hem de yakında... Ama nerede, bir türlü hatırlayamıyordu.

— Ağabeyin, kardeşin var mı?

— Bir ağabeyim var.

Tanımadık adam, bitkin bir sesle:

— O nerede şimdi? dedi.

Aynı zamanda çocuğun lâflarından bir şeyler anlamaya çalışıyordu.

Lenko, sesinde bir titreklikle:

— Ağabeyim hapiste... dedi.

Adam, gayet büyük bir canlılıkla ilgi göstererek:

— Ha, öyle mi? Hangi mahpusanede ya? diye sordu.

Lenko aceleyle :

— Sliven mahpusanesinde, diye cevap verdi.

Onun bu cevabından partizan herhalde daha da rahatlamıştı.

— Niçin mahkûm edildi?

— Ağabeyime komünist diyorlar.

Bundan sonra partizan onu omuzundan tuttu ve yüzüne doğru eğildi. Büyük bir canlılık ve ilgiyle:

— Sen bu akşam köy meydanında mıydın? diye sordu.

— Oradaydım! cevabını verdi Lenko, gururla.

— Beygirle birinin haber etmeye gittiğini bana söyliyen sen miydin, ha?...

Son derece heyecanlanmıştı Lenko. Adeta sallanarak:

— Bendim, dedi.

Rahatlamıştı. Kumyu'nun hainliğini söylediği o şmayzerli partizandı bu!

— Ben yaralıyım. Ağır yaralıyım. Yürüyemiyorum. Bir yere gizlenmeye ve... yaramı sarmaya... bana yardım et... Olur mu?

Lenko, sarışın başını sallıyarak:

— Olur! dedi.

Sanki ona yardım etmiye hazır olduğunu göstermek için, hemen partizanın beline sarıldı.

Adam gülümsedi:

— Hayır, hacet yok. Okadarlık ben kendim de yürüyebilirim. Sadece beni nereye götürebileceğini söyle.

Derin bir şefkatle Lenko'yu okşadı.

Çocuğun gözleri parıldadı:

— Benim sığınağım var. Hem de orasını kimse bilmiyor... diye öğündü.

— Uzakta mı?

Lenko, partizanın kuvvetten düştüğünü gördüğü için ümit verici bir şekilde:

— Hayır, yakında, çok yakında... dedi. İşte, şimdi varacağız... Buradan doğru oraya gideceğiz...

— Nehre inelim, su var mı? dedi partizan.

— Biraz var. Ama şimdi galiba kuruyor...

Partizan, kaygu ve telâşla, izah etmeye çalıştı:

— Yaradan çok kan aktı. Belki de ta ayaklarıma kadar indi... Bastığım yerlerde iz bırakabilir... Sudan geçelim de, izler kaybolsun.

Partizanı, siyah çakılların arasından tembel

tembel akan dereye doğru götürdü. Yavaşça alçak kıyısından indiler ve suda koruna koruna yürüyerek yukarı doğru gittiler. Dikenli telin altından geçerek, sazlıklar arasından sığınağa doğru yürüdüler. Lenko partizanı en kısa yoldan götürüyordu. Arada bir, partizana, önlerine dikilen bir gül fidanı veya çakır dikeninden korunmasını fısıldıyordu. En sonunda çocuk yüzüstü yere yattı, ve dönerek misafirine, emekleyip emekliyemiyeceğini sordu. Otuz adım kadar bir mesafe kaldığını söyledi. Partizan da yere yattı ve kurtarıcısının arkasından sürünmeğe başladı. Oflamamak için dişlerini sıkıyordu. Çünkü değirmen yakınlardaydı. Değirmen suyuyla, çakıldağın çıkardığı ses, bu yaz gecesinin derin sesizliğinde etrafa yayılıyordu. Bir yere varınca çocuk daha ace'e emeklemiye başladı ve sonra doğrularak, kendi eviymiş gibi misafiri de içeri davet etti.

Misafir içeri girerek kendine gösterilen rahat yatağa attı ve derin bir nefes aldı. Kolu büsbütün uyuşmuş, sol kürek kemiği tutulmuştu. Düz alnını, boncuk boncuk soğuk ter kaplamıştı. Biraz kendine geldikten sonra, çocuğa arka çantasından yedek sargıyı çıkarmasını söyledi. Lenko, çabucak partizanın çantasını karıştırarak, sargıları çıkardı ve kalbi acıya acıya ona uzattı. Partizan, yaranın iyice sarılmasının gerekli olduğunu söyledi. Yazlık ceketini sırtından çıkardı. Sonra, gömleğini de attı ve düşman fişeğinin vurduğu yeri gösterdi. Partizanın sırtında büyük yarayı görünce, birdenbire titredi Lenko. Fakat kendini toparlıyarak etrafındaki pıhtılaşmış kanı sildi, sonra üzerine pamuk koyup sarmıya başladı. Karanlıkta da olsa, siyah bereler belli o'uyordu. Çocuğun küçücük parmakları, kurşun deliğine ilişiyordu. Partizan kıvrım kıvrım oluyor, oflamamak için

dişlerini sıkıyor, yanaklarını şişiriyordu. Dayanabildi de. Lenko, biraz acemi de olsa, yarayı sardı ve pıhtılaşmış kandan, yapış yapış olan el'erine baktı... Yarası sarıldıktan sonra, biraz rahatlamış gibiydi partizan. Kımıldanmaya, hattâ şaka etmeye başladı. Buralardan insan gelip geçmediğini, istemeden bir inlediği olursa, duyulup duyulmıyacağını ve buraya çocukların oynamaya gelip gelmediklerini soruyordu. Lenko onu teskin etti. Sonra, yaralı bir kere daha onun ana ve babasını, yakın'arını sordu. Hele Minü Peef'in dayısı olduğunu ve iki tüfek bir tabanca ile, bir çanta fişek çalan çocuğun kendisi olduğunu öğrenince, pek sevindi. Bundan sonra hepten rahatladı. Şimdi de sıra, yiyecek ve suya gelmişti. Lenko, tam yere yatarak, dışarı çıkmaya hazırlanmıştı ki, yaralı partizan onun ayağından tutarak çekti

— Çok dikkatli ol! İlkönce ellerini adamakıllı yıka. Hiçbir yerinde kan filân kalmasın...

Sonra zayıflıktan tıkanır gibi olarak, biraz durak'adı, devam etti:

— Kimseye çit yok, anladın ya?... Birine bir şey söyliyecek olsan bile, sadeec benim iznimle söyliyeceksin...

— Bi'iyorum.

Emekliyerek dışarı çıktı.

Lenko sarhoş gibiydi. Bu acayip adamla hiç beklenilmedik karşılaşması onun bütün varlığını sarmış bulunuyordu. Şimdi onu nasıl doyuracağını ve yardım edip nasıl kurtaracağını düşünüyordu. İnsanı sürükleyip götüren o romanlardaki kahramanların yılmazca maceralarını ve tehlikeli hücumlarını unutmustu. Simdi, derin. son derece müthiş bir korkunun esiriydi o. Polislerin, partizanı tevkif edeceklerinden, fena kimselerin onu görüp ele vereceklerinden korkuyordu.

Değirmene koruna koruna girdi. Hafifçe ışıyan lâmbanın etrafında çok çok gezinmek istemiyordu. Onu görünce, babasının gözleri faltaşı gibi açıldı, gözlerini kırpıştıra kırpıştıra yanına geldi:

— Sen... Sen deli misin, bu vakitte dışarı çıkılır mı?

Hem ciddî, hem de öfkeliydi. Babasını şimdiye kadar bu derece öfkeli görmemişti hiç...

Babası devam ediyordu :

— O annen de... Seni nasıl salmış böyle bilmem?

Lenko mırıldandı :

— Annem beni salmıyordu ama... şey, ben kendim seni görmek istedim... Ne halde olduğunu bilmek istedim.

— Ne halde olacak mışım ben? dedi babası çıkışarak.

Ama biraz yumuşadığı belliydi.

— Sen beni düşünme, diye ilâve etti.

Sonra onu küçük odaya itti ve omuzlarından tutarak :

— Ne oldu? Ölen, yaralanan var mı? diye sordu.

Lenko emin olmıyan bir tavırla :

— Birşey bilmiyorum... Yok galiba... Kimse birşey demedi ,diye cevap verdi.

Babası, birşeyler daha sorduktan sonra, eline küçük bir damacana verdi.

— Bugünden sonra, aşağıda, nehir boyunda koyunlarını öğlen gölgesinde yatıran çobanlar, bize gün aşırı biraz süt getirecekler... Annen kahvaltı etmediğinden şikâyetçi... Bak azıck kendine, neye dönmüşsün!..

Damacanayı göstererek:

— Bunu sadece senin için alıyorum... Anladın mı! Haydi şimdi git, ama dikkatli ol ...Nöbet-

çiye raslarsan, bağırdılar mı, dur, anladın mı? sözlerini ekledi.

Gözleriyle „Herşeyi anladım," işareti yaptı Lenko. Çıkmak için acele etmiyordu. Babası da biraz durakladı. Sonra işine bakmaya gitti. Çocuk ise acele yatağın arkasındaki küçük dolabı karıştırdı. Bir parça poğaça bulup kırdı, damacanayı kavrıyarak dışarı koştu.

Ortalık sessiz ve sakindi. Biri geçiyordu. Bu adamcağız, iki üç saat evvelsi burada ciddî bir çarpışma olduğundan, kan döküldüğünden, bütün köyün karanlık içinde kalıp nice korkular geçirdiğinden, insanların merak ve endişeyle avlularda bakındıklarından ve öğrendikleri havadisleri birbirlerine ulaştırdıklarından tamamiyle habersizdi. Ne bilsindi adamcağız, bunları aklından bile geçiremezdi...

Yukarıda, köy kenarında ve ormanlarda, orman içindeki alanlıklarda bir partizan müfrezesi jandarmalardan gizlenmek için acele acele ilerliyordu. Eğer jandarmalar müfrezenin izini keşfedip arkasından erişmiş olsaydılar, oralarda muhakkak, bir çarpışma kopacaktı ve bu tüfek ve mitralyöz seslerinden belli olacaktı...

Köy yolu yerine, sola saptı Lenko. Durdu. Etrafına bakındı. Seslendi ve dikenli telin altından geçti. Yaralı partizan onu bekliyordu. Küçük dostunu, kurtarıcısını görünce, sevindi, gülümsedi Lenko, içinde koyun sütü bulunan damacanayı yaralı partizanın yanına bıraktı, ekmeği çıkardı. Partizan, sütün nereden, kimin ve niçin verdiğini sordu. Tabii, böylelikle işin içinde tehlikeli bir oyun olup olmadığını anlamak istiyordu. Acaba bu çocuk babasına sırrı açıklamış mıydı? Bu değirmenci nasıl bir adamdı, düşman mıydı, yoksa dost mu? Damanacaya afyon kabilinden birşeyler

veya zehir filân atmış, olmasınlar sakın!...

Hem soruyor, hem dik dik çocuğun yüzüne bakıyordu.

— Mademki, bu sütü sana vermişler, ilkin sen iç, kalırsa ben de içerim.

Bu sözlerin, çocuğun yüzünde doğuracağı etkiyi görmek istiyordu. Çocuğun bozulup bozulmadığını, sıkılıp sıkılmadığını anlamaya çalışıyordu.

Çocuksa, sâf ve temizdi. Yaralı partizanın sütü niçin içmek istemediğini bir türlü farkedemiyordu. Aç olmasına, açtı. Sabahtan beri birşey yememişti. Süt tam onun içinde şimdi, biraz can verecekti ona... Gelgelelim, partizan bir türlü içmiyor, ikide bir çocuğa uzatıyordu sütü. O, «Gecenin bu vaktinde burada, sanki ısmarlamışsın gibi süt ne arıyor?» diye düşünüyordu. Lenko ise, partizanın teklifini reddediyor, onun içmesi için ısrar ediyor. İçmediğine de güceniyordu... Fakat en sonunda misafirinin sözünü dinliyerek damacanayı kaldırıp dikti ve iştahla epeyce içti. Sonra da:

— Kalanı sana, dedi.

Yaralı partizan, sevinçle derin bir göğüs geçirerek:

— Teşekkür ederim! dedi.

Şimdi içi büsbütün rahatlamıştı artık. Küçük dostuna inanıyordu. Ona rasladığına yürekten seviniyordu. Raslamasaydı eğer, hali kimbilir ne olacaktı!....

Lenko, getirdiği ekmeği de partizanın başının yanına koyarak geri çekildi:

— Yarın, erkenden buradayım:

Partizan, ihtarda bulundu:

— Aman dikkatli ol, sakin seni kimse görmesin!...

Lenko, güven ve gurur dolu bir eda ile:

— Beni kimse göremez!... diyerek gözden kayboldu.

ONBİR

Lenko o gece, annesine birçok şey anlattı ama, koyun sütü dolu damacanadan söz açmadı. Onu söyleseydi, yaralı partizan hakkındaki sırrını da açması gerekecekti. Daha doğrusu, sütü partizana verdi diye annesi birşey demiyecekti ama, korkacak, korkudan dudaklarını ısıracaktı ya... Sonra büyük bir rahatsızlığa düşecekti. Babasının yanına gitmesini, ona herşeyi anlatmasını, istiyecekti. Böylelikle de yaralının gizlenmesiyle ilgili herşey alt üst olacaktı. Hayır, sütten tek söz etmiyecekti, öyle kararlaştırdı. Hem bu sütün yakında lâfı olmıyacaktı. Babası seyrek geliyordu eve. Annesi de değirmene ondan daha seyrek uğruyordu. Yaralı partizansa, bir iki gün sonra belki de iyileşip gidecekti. Ondan sonra da damacanayı her akşam eve getirmiye başlıyacaktı Lenko. Bir gün damacanın sözü olmuş da olsa, çocuğun eve kaç defa getirip, kaç defa getirmediğini sayacak değillerdi ya...

Yaz günleri güneş gayet erken doğduğu için, insan, zamanı güç ayarlıyabiliyordu. Erken erken okul dolaylarında arabalar gürlemeye başlıyordu. Avlu içlerinde tavuklar da erkenden gezinip koşuşmaya başlıyordu.

Uyandı Lenko ve yeniden uyuyup gecikmemek için hemen kalktı. Annesinin de darılmaması için kahvaltı sordu. Annesi, Lenko'nun kendiliğinden kahvaltıyı sormasına son derece sevindi ve ona hemen iki yumurta pişirdi. İlkten annesine yumurtaları yağda kızartmasını söyliyecekti, son-

ra yumurtanın birini yaralı dostuna götürmek geldi aklına.

Yumurtanın birini yedi.

Sonra evden çıktı ve yolda kendisini kimseler görmesin diye çeşme başında epeyce dolaştı, dolaştı, sonra da yaralı dostunun yanına gitti. Partizan, onu görünce gülümsedi. Sabırsızlıkta beklediği belliydi. Aydınlıkta kendi dostuna iyice baktı Lenko. Yarasının sızlayıp sızlamadığını sordu. Hattâ yarasına bakıp aydınlıkta yeniden sarmayı bile teklif etti.

Partizanın durumu pek iyi değildi. Sağ omuzu tutulmuş, yüzü sararıp solmuş, gözlerinin altı morarmıştı. Böyle olduğu halde, ne acısını, ne de rahatsızlığını söyledi. Köydeki durumu sordu. Tevkif edilen olup olmadığını, yaralı veya ölüden söz edip etmediklerini, Peçenkof'a dair birşeyler bilip bilmediğini sordu. Lenko bunları düşünmemişti. Fakat bugün herşeyi öğrenip onu haberdar edeceğini vaadetti.

— Söyle bakalım sen şimdi, atla jandarmalara haber vermeye gideni, nasıl akıl ettin de, bize gelip bildirdin?... dedi aPrtizan.

Bu soruya hemencecik cevap vermedi. Biraz düşündü. Hattâ endişelendi bile. Partizanlara haber vermek için kendisini gönderenin babası olduğunu söylemeli miydi acaba? Bu adam, düşman değil, partizandı. Üstelik yaralıydı da. En çok güvenilecek bir kimseydi... Lenko, bir an içinde bunları düşündü. «Evet» dedi, kendi kendine «Ona güvenebilirim!» dedi.

Sonra yaralı partizana dönerek:

— Babam yolladı, dedi.

Bu sözler yaralıyı hem hayrette bırakmış, hem de sevindirmişti galiba. Yeni, yepyeni bir şey gibi geldi bu ona. Yani, bir ihtiyacı oldu mu, bu

değirmenci ona yardım edebilirdi, demek.

Partizan sevinçle: «Bizim ne kadar bilmediğimiz yatak ve bizi düşünenlerimiz var!» diye düşündü. «Bu iyi, namuslu insanlar sırası gelince, bize canı gönülden yardım ediyorlar. Hem de en küçük bir şüphe sonunda kendilerini ölümün beklediğini bile bile... Bu halk, böyle... İnsanlar uğrunda insan canını bile esirgemiyor... «diye içini sevinç doldurmuştu bu anda. Sığınağın üzerine uzanan dallara baktı, baktı... Sonra düşüncelerin havasından silkinircesine başını salladı ve Lenko'ya:

— Bizi gidip polise bildirenin adı ne, biliyor musun? diye sordu.

— Kumyu... Krum Palamidof.

Çocuğun küçük gözceğizleri nefretle parladı.

— O, alçak bir adam. Bütün gün elinde çifteyle dolaşarak partizan izliyor...

Palomidof'lar hakkında bütün bildiklerini anlattı. Lenko. Yaralı partizan, dikkatle dinliyordu. Krum Palamidof'la Kikiritkof'un Derin Göl kenarındaki konuşmalarını, Koritkof'un kulübesinin yakılmasını, işte şu karşıki çardaktaki öğle yemeğini, Gançe Palomidof'un evinden aldığı silâhları... herşeyi, herşeyi öğrendi. Büyük bir ilgiyle dinledi bütün bunları. İlkin, ne yapıp yapıp, buradan bu akşam çıkarak en yakında oturan bir yatağın evine gitmeyi kararlaştırmıştı. Sonra kendisini değirmenciye açıklamayı düşünmeye başladı. Şimdi ise, kararını büsbütün değiştirdi. Lenko'nun sözlerini dinledikten sonra, bu mert ve namuslu, aynı zamanda da çok tedbirli olan çocuğa tamamiyle güvenilebileceği kanısına vardı. Yarası küçük değildi. Durumu gittikçe fenalaşıyordu. Gittikçe hararetinin arttığını hissediyordu. Kuvveti tükeniyordu. Doktorun yardımına ihtiyacı

vardı. Lenko'nun Blatiçevo'ya gidip bölge doktoruna haber vermesi ve onu geceleyin buraya getirmesi lâzımdı. Başka türlü bu işin sonu fenaya varabilirdi.

Düşünmeye, herşeyi incelemeye başladı partizan. Gizli çalışan biriydi, olur olmaz bir şekilde hareket edemezdi. Onlarca, yüzlerce, hattâ binlerce kişi üzerinde sorumluluk taşıyordu. Sık dokuyup, ince elemeye, ancak bundan sonra karar almaya borçluydu. Bir de bu çocuk korkarsa? Bir de görevini başaramazsa?... Kendini tutamayıp bir yerde ağzından bir lâf kaçırırsa... O zaman çok şeyler çıkacaktı meydana, çünkü kendisi de farkında olmadan, bu çocuk illegal ve direnme savaşına katılmış bulunuyordu artık... «Ne olursa olsun» dedi partizan. «Bu işler, tehlikeyi göze almadan olmuyor!» Herşeye rağmen, tehlikeli ihtimali bu olayda en az... Lenko'yu göndermeye karar verdi.

Şimdi çocuğun razı olması lâzımdı sadece. Partizan bu kararını Lenko'ya birdenbire söyliyemedi. Korkuyordu çünkü. Çocuğun ürküp reddedeceğinden korkuyordu. Ama bir kere denemeliydi, ne olursa olsun, denemeliydi... Yavaş yavaş başladı. Doktor getirilmesinin lüzumlu olduğundan, doktorun kendi adamlarından, güvenilir biri olmasından ve böyle bir doktorun yakın bir köyde bulunduğundan bahsetti, Lenko'ya Blatniçevonun nerede bulunduğunu bilip bilmediğini sordu...

Evet, biliyordu Lenko bu köyü.

Peki, şimdiye kadar gitmiş miydi bu köye acaba?

Hayır gitmemişti.

Uzak değildi köy. Oraya çabucak ve kolayca gidebilirdi. Kimseye görünmeden çıkıp doktor çağırmaya gidecek miydi? Lenko, razı mıydı buna?

Evet, razıydı Lenko.

Yaralı partizan sol elini uzatarak, içtenlikle, çocuğun saçlarını karmakarışık başını okşadı. Sonra da planını açıkladı. Lenko dikkatle dinliyordu. Bütün dikkatini ona vermiş, arada bir başını sallayarak herşeyi anladığını belirtiyordu. Bu görevin gayet güç ve tehlikeli olduğunu biliyordu. Fakat partizanın sözünden çıkamazdı. Bu genç erkeğe, bu mert partizana acıyordu. Onu burada böyle bırakmaya vicdanı müsaade etmiyordu... Nasko ağabeyi de bu duruma düşse, Lenko'nun yerinde bir çocuk ona yardım etmek istemese, iyi mi olacaktı? «Hayır,» dedi Lenko kendi kendine. «Ne olursa olsun, gideceğim!» kararını aldı.

Partizan yavaş, ama kandırıcı bir sesle:

— İyi belle! Diplânova'ya gittin mi..? Senin Diplânova'ya gittiğin var, değil mi?

Lenko başını, sallıyarak, Diplânova'ya gittiğini belirtti.

— Diplânova'ya yaklaştın mı, köye girmezden önce, köprüyü geçtiğin gibi yukarı doğru çıkan şoseyi göreceksin. Bu şose bozuk. Bozuk yerin başladığı yerde bir tabelâ var. Tabelâda «Blatniçevo dört kilometre» diye yazıyor. Bu şoseye gireceksin, bir yere sapmıyacaksın. Bayırı aştın mı da Blatniçevo'yu göreceksin. Eğer birisiyle karşılaşır ve nereye gittiğini soracak olursa, misafirliğe gidiyorum diyeceksin. Fazla tek lâf yok! Anladın mı? Bundan başka birşey söylemiyeceksin. Şose Blatniçevo'nun ortasından geçiyor. Köye girer girmez, sağ yakadaki evleri sayacaksın. Yedinci evin önünde duracaksın. İşte bu evde doktor oturuyor. Adı Slavco Stoef'tir. İki belle Slavço Stoef. Kapı koyu yeşil renkte boyalı Kapının yanı başında küçük bir tabelâ var, göreceksin ve oraya gireceksin. Avlu içinde tam kapının önünde,

sol tarafta büyük bir meşe ağacı var. Evi ondan da tanıyabilirsin. Doktorun ev sahibinin adı Petra. Petra teyze. Herkes ona öyle diyor. Sana birisi soracak olursa, Petra teyzeme gidiyorum dersin. Unutma ama, Petra teyze! Bu çok mühim. Birisi sana tesadüfen veya kasten soracak olursa, sakın ikircimlik etme. Doğrudan doğruya cevap ver. Bunun için, bu Petra teyzenin adını, kendi teyzen gibi bellemesin... Kocasının adı ise Trifon'dur. Ona herkes Dlignef Trifon diyor. Eğer doktor evde yoksa, Petra teyzeye, onu odasında bekliyeceğini söyliyeceksin. Doktor eve geldiği vakit, sana ne istediğini soracak. Sen ise ağzımı açamıyorum diyeceksin. O zaman o: «Şu halde ne yapayım?» diyecek.» «Elâleme ne yaparsan, bana da onu yapacaksın,» diyeceksin. Bundan sonra da, «Sana Andrey'den çok selâm var, «diyeceksin ve durumu anlatacaksın. Bu akşam gelip beni buradan almalarını istiyeceksin. Buraya, onu sen getireceksin Olur mu?

Bu tehlikeli işlerden başı allak bullak olan Lenko, ikircimlik etmeden:

— Olur! dedi

Söylenen her kelimeyi yutuyor, aklına mıhlıyordu. Bu acı içinde, hararetten yanan güzel ve genç yüzün hiçbir ifadesini kaçırmaksızın seyrediyordu. Lenko yapacak olduğu bütün şeyleri ve doktora söyliyeceği her sözü tekrar etti.

Yaralı partizan:

— Baban çok iyi bir adam olmuş da olsa, ona da birşey söylemiyeceksin. Tabii annen de birşey bilmemeli. Onlar kötü kimseler değil, ama, öyle işte. Biliyorsun bir defa söylendi mi iyi değil. Düşmanın kulağına da varabilir sonra. Yolda polise raslarsan, hemen yol kenarında bir hendeğe uzanıver. Etrafa bakmaya başla. Güya oralıymışsın gibi. Ya

hayvan güdüyormuşsun ya da başka bir işle oralarda geziniyormuşsun gibi...

Bu genç, ne güzel herşeyi iğneden ipliğe kadar izah edip, canı sıkılmadan yolu yordamı göstermeyi seviyordu. Başka vakit, başka bir işle ilgili, bu söyledikleri belki de aşırı sayılabilirdi. Fakat şimdi, bunlar pek önemliydiler. Farzedelim ki, yönünü şaşırdın, yahut da gideceğin yeri bilmeyip, yabancı bir kapıya vardın... Ne olur, bilir misin? Kendini de, başkalarını da felâkete sürüklersin, bu olur, işte..

Lenko birçok defalar üzerine böyle görevler almıştı. Kimseye tek kelime söylememesini, sır korumasını, anne ve babasından bile sakınmasını biliyordu artık. Bugüne kadar her görevini gerektiği gibi yerine getirmişti. İşte şimdi de, Blatniçevo'ya yolculuğunu, içinden nasıl çıkacağını düşünmeye başlamıştı. Bu anda aklından bunları geçiriyordu. Bu köyün, dünyanın herhangi bir köşesinde olduğu ve buraya varabilmesi için gece gündüz yolculuk etmesi lâzımgeldiğini hesabediyordu. Birgün gelip de dost ordular Bulgaristan'ı faşistlerden kurtarırsa İskra'ya başından geçen macera'arı anlatacaktı. O ise, şaşıp kalacak, ağzını açıp da dinliyecek, gıpta edecekti. Çocuk en çok iki şeyi düşünüp, merak ediyordu. Bunlar da İskra'yı görmek ve ordıyu karşılamak. Ve ona göre bunlar biribirine bağlı şeylerdi. Öyle ki, orduyu karşılamayınca, ne İskra'yı görebilir, ne de İskra'yı görmeden orduyu görebilecekti...

Lenko, misafirine, artık gidebilir miyim anlamında bir bakış attı. Misafir ise, dalmış, derin derin düşünüyordu. Yorgunluktan mıydı acaba, yoksa zayıflıktan mı? Başı eğikti, bu haliyle çaresizlik ifade ediyordu. Ağır ağır soluyordu. Göğsü zor kımıldıyordu. Lenko, önceleri, partizanlarla karşılaşmak, gözleriyle çarpışmaları görmek ve ağır

durumda bulunan birine yardım etmek emellerine dalar, saatlerce hayal ettiği olurdu. İşte şimdi, kendi sığınağında partizan yatıyordu. Artık şimdi önemli ve tehlikeli bir vazifenin yerine getirilmesine girişiyordu. Bu iş, hayalinden geçirdiklerinin yanından bile geçmiyordu. Fakat şimdi bunu düşünmeye vakit yoktu. Hareket etmesi lâzımdı. Son günlerde Lenko o kadar işler gördü ki, bunlara belki de alışmıştı artık. Belki bu yüzden olacak, Blatniçevo'ya kadarki bu yolculuk, ona şimdi, bir macera gibi değil de, bir borç gibi geliyordu. Minü dayısı ona sen sosyalistsin demişti ya! Fakat Lenko ancak şimdi anlıyordu ki, sosyalist olmak, önemli, çok önemli, herşeyden önemli bir şeymiş meğer ...

Lenko, misafirinin acılı yüzüne kahırlı gözlerini dikkat'e dikerek, yavaşça:

— Gideyim mi artık? diye sordu.

Misafir birden irkilmiş gibi alnından teri sildi:

— Ha, evet. Gitmen lâzım... Gitmen lâzım.

Lenko, artık epeyce yükseklere çıkmış olan güneşe baktı. Pantolonunun cebinden pişmiş yumurtayı çıkardı ve sıkıla sıkıla yaralının yanına bıraktı.

— Bu kahvaltı için.

Sevinçle gülümsedi partizan. Sonra çocuğun elinden tutarak uzun uzun sıktı. Memnuniyetini sözle ifade edemediğini gösteren bir hareketti bu. Lenko eğildi.

Yaralı partizan, güç hal'e:

— Aç değilim. Sütten içtim. Çok kovu bir sütmüş, ama ekşiyecek. Mümkünse damacanayı al ve matara ile bana su getir, dedi.

Ve aşağıda duran, mataray gösterdi.

Damacanayı babasına götürse iyi olurdu. Bel-

ki babası evden damacanayı almıya bir adam gönderir, birşeyden haberi olmıyan annesi şaşıp kalırdı. Sonra da al sana karışıklık. Lenko damacanayı şimdi iyice yıkayacak ve değirmene götürecekti. Akşama ise gidip yine alacaktı. Fakat suyu nereden almalıydı? Değirmenin arkasındaki kaynaktan dolduramaz, görürlerdi... Değirmende matara yok, Lenko'larda da yok. Bir de babası bu matarayı nereden a'dın diye sorarsa ne diyecekti? Tam şimdi korunması lâzımdı, kimse birşeyden şüphelenmemeliydi... Gölün üst tarafındaki kaynağı hatırladı. Matarayı doldurmak için etrafını biraz oyacak ve su durulunca kadar bekliyecekti, ne var bunda. Matarayı doldurunca da, damacanayı adamakıllı yıkayacaktı.

Lenko matarayı eline alınca, partizan:

— Suyu nereden getireceksin? diye sordu.

Nereden getireceğini anlattı. Partizan gülümsedi. Çocuğun böylesine düşünmesi hoşuna gitmişti...

Sonra Lenko'ya dönerek:

— Sen iyi bir konspiratör olursun, dedi.

Bu sözler sevindirdi onu... Minü dayısı ona sosya'ist demişti, bu partizan da konspiratör diyor, övüyordu.

Lenko gazetelerden olsun, büyüklerin konuşmalarından olsun, biliyordu ki konspiratör, gizlenen, kimse görmeden partizanlara yardım eden'ere denirdi. Değirmene un öğütmeye gelenler zaman zaman gazete getiriyorlar ve yüksek sesle, öldürülen veya ağır surette yaralanan, yahut da polis tarafından yakalanan konspiratör'er hakkında yazılar okuyorlardı. Bu gazeteler her zaman sosyalistleri, sosyalist ülke'eri kötülüyorlardı. Lenko'nun babası, böyle gazete okuyanların yanından ayrıldıktan sonra, ekşi erik yemiş gibi yüzünü bu-

ruşturuyor ve kendi kendine kalınca onlara küfrediyordu.

— Miskin çaputlar! Paçavralar! Pisler!...

Lenko partizanın övgü ve güveninden aldığı heyecanla yukarı, gölün yanına doğru yollandı, bir saat sonra sığınağına döndü.

Partizan, Lenko çıkarken, sığınağa girmeden önce daima parola vermesini rica etti ve böyle hallerde parolanın önemini izah etti. Parola kimseye bildirilmemeli. Bazan parola en iyi silâhtan daha da kuvvetlidir. Eğer yabancı bir parola bilirsen düşmanın cephesine, yabancı bir kaleye girebilir, nöbette duranın silâhını alabilir ve gık demeden öldürebilirsin. İşte partizan bunun için parolanın başkasına söylenmemesinin önemini açıklıyor ve bunun sadece tâyin edilen yerlerde söylenmesi lâzım geldiğini belirtiyordu... Yabancı biri duymasın, anlamasın diye Lenko'nun kurbağa gibi bağırması kararlaştırıldı. Bu da baştan yavaşça, biraz arası geçer geçmez iki defa arka arkaya daha yüksek olacaktı.

Partizan, Lenko'ya:

— Bunu sakın unutma. Buraya kimin geldiğini benim bilmem lâzım, diye hatırlattı.

Lenko, darma dağınık sarışın saçlı başını salladı, elini kaldırarak dışarı çıktı... Şu partizan nasıl bir adamdı! En küçük birşeyi bile unutmuyor, herşeyi hatırlatıyordu. Anlaşılan, ona bunları tehlikeler ve güçlükler öğretmişti...

Lenko heyecanlanıyordu. Onu görenler nereye gittiğini hemencecik anlıyacaklarmış gibi, kuşkulu kuşkulu etrafına bakınıyordu... Sonra «Hayır, kimse bir şey anlıyamaz! Elâlem benimle uğraşmıyor ya!..» diye düşündü. Ama babasını da unutmadı. Her vakit onu gözeten babası, şimdiki düşünceli tavrından birşeyler şüphelenebilirdi. Bu

yüzden, ona sadece bir göründü, damacanayı küçük odanın bir köşesine bırakarak, üst kapıdan çıktı. Koritkof'ların bahçesi, hepten darmadağın olmuştu, çiçekler, bitkiler, çiğnenmiş diken içinde kalmıştı, Anlaşılan, geceleri oraya hayvan salıyorlardı. Çünkü, yanan kulübenin ardındaki yüksek kamışlar bile kemirilip kırılmışlardı.

Lenko kaynağın yanından geçti. Soğuk su içti ve etrafına bakındı. Etrafta canlı varlık görünmüyordu. Bütün ova sessizlik içindeydi. Yalnız değirmen çakıldağının ve suyunun çıkardığı gürültü derin bir yerden çıkarmış gibi işitiliyordu... Köy her geçen günle kendi âlemine gömülüyor, insanlar üzülüp, susup birşeyler bekliyorlardı. Herkesin boynu eğik, herkes düşünceliydi. Hattâ kuşlar bile ötmez olmuşlardı... Her yer ne kadar çabuk değişiverdi! Oysa, bundan birkaç hafta önce burada hayat kaynıyordu. Bahçe, çiçek demeti gibi yeşillik içindeydi. Marin amcanın uzun ve kuru vücudu görülüyordu burada. İskra'nın zil gibi parlak, tatlı sesi işitiliyordu... Acaba şimdi İskra nerelerdeydi?... Lenko partizan ve ilegallerle iş görürken, iyi, şen, sevimli ve kendisiyle oynamayı seven okul arkadaşını sanki pek düşünmez olmuştu. Şimdi kimbilir neden yüreğine bir acı girdi. Onu, bir saniyecik görse, sesini biraz işitse, kalbi serinliyecek, yüreği yeni yeni kuvvetlerle dolup taşacaktı... Şu anda kendi kendine kızıyor, önceleri aralarında bir değirmen deresi varken, bahçeye seyrek gittiği için, kendi kendini suçlandırıyordu... Marin amcasını, Minka yangesini ve İskra'yı düşünerek, şoseye çıkan yoldan yürüdü. Bu dalgınlıktan ancak ıssız, sessiz kırlara çıktığı zaman sıyrılabilirdi. Aklını başına toplıyarak yukarı, Blatniçevo'ya doğru yollandı.

Doğduğu yerleri karış karış tanıyordu Lenko.

Onu da tanıyorlardı. Bu yüzden, karşıdan gelen bir kimseyi görünce, hemen şoseden saparak öteki yolu tutuyordu. Kendisini durdurup birşeyler soracaklar diye korkuyordu. Öteki köyün topraklarına ayak basınca biraz rahatladı ve daha hızlı yürümeye başladı. Yüreğini hafif bir korku sıkıyor, aklına kötü düşünceler geliyor; büyük bir merak içinde değirmen taşı gibi ağırlık veriyordu. Yalnız başına, ana ve babasından habersiz, böyle uzak yola ilk çıkıyordu. Anne ve babasının haberi olsaydı, onu mutlaka bırakmıyacaklardı. Yani bu, partizanlara ve konspiratörlere karşı oldukları için değil de, küçük olduğundan bu tehlikeli işi beceremiyeceğindendi. Halbuki, görecekler ya, bu işi başarıyla yerine getirecekti Lenko.

Diplânova'ya kadar yolu biliyordu. Oraya kadar daha rahattı, çünkü gittiği yönü biliyordu. Ama yukarı doğru, Blatniçevo'ya giden şoseye saptığı zaman, ikide bir etrafına bakınmaya ve koşmaya başladı. Köyün üst tarafındaki bir çukurda, yol dönemecinde, bir kuyu vardı. Kuyu kenarındaki yüksek ve geniş dallı bir karaağacın altında, yeşil otlar üzerine Diplânova'lı on kadar çocuk toplanmıştı. Susadığı için, kuyuya yaklaşıp, soğuk bir su içmek istiyordu, ama korktu. Çocuklar çoktu. Belki ona sataşırlar o da genellikle böylelerine hemen cevap bulurdu. Sonra da onlar, ona karşı koymaya kalkarlarsa, başa çıkamıyacaktı. Ve bir iki yutkunarak istemiye istemiye yo'una devam etti. Çocuklar, oyunlarına dalmışlardı. Kalkıp ona dik dik baktılar.

Çocuklardan biri:

— Blatniçevo'lu! dedi.

Başka bir çocuk, anlaşılan onu başkasına benzetmiş olacak ki, hemen çocuğun söylediklerine karşı koydu:

— Bizim köyden be, tanımıyor musun? Pışkovski'lerden Mitko Pişkovski'nin Goço'su, dedi.

— Sen çok biliyorsun! diye çıkıştı âdeta diğer biri de. Pışkovski'lerin bu tarafta tarlası marlası yok.

Lenko'yu, kimbilir kimin Goço'suna benzeten çocuk, hâ'â aşağıdan almıyordu:

— Ne var, tarlası yoksa? Belki bir işle gelmiştir.

Ve buna kendisi de inansın diye, avuçlarını huni gibi yaparak ağzına götürdü ve yüksek sesle:

— Goçkaa! diye bağırdı.

Hemen dönüp arkasına baktı Lenko. Sonra yine yoluna devam etti. Kuyu başındaki çocuklar, biraz daha münakaşa ettiler, anlaşıp anlaşamadıklarını Lenko bilmiyordu. Yürüyüşünü daha da hızlandırdığı için seslerini işitmez oldu. Bir hayli yol a'dıktan sonra, alçak ve uzun bayırın sırtına çıktı. Dönüp geriye baktı. Durakladı. Biraz soluk aldıktan sonra yine yukarı yürüdü. Çocuklar yine oturmuşlar, kendilerini yine oyuna vermişlerdi. Lenkonun yürüdüğü yol boyunca, kararmış anızlık içinde hayvanlar otluyordu.

Önündeki bayırı aşmaya can atıyordu. Lenko. Gerçekten de sabırsızlanmaya değermiş. Yukarı çıkar çıkmaz gözlerinin önüne Blatniçevo'nun kırmızı kiremitleri seriliverdi. Durdu ve kalbi hızlı hızlı çarpmaya başladı. Slavço Stoef dedikleri doktor bu köydeydi işte. Şose biraz batıya dönüyor ve sonra da köyü ortalıyordu. Gözlerini kenar evlere dikti ve sağ taraftan sırayla yedinci evi saymaya çalıştı. Ama şaşırdı. Yanına varınca, o ev olmadığını görecekti.

Köyün üst tarafında ağaç'andırılmış birkaç bayır vardı. Onların arkasında ise, yemyesil tepeleriyle ruhu okşıyan güzel dağ yükseliyordu. Uzaktan

bakınca güzel görünüyor, ruhu okşuyordu ama, yakından kimbilir ne kadar da mağrur ve korkuluydu. Oraya varıp yakından görmeyi ne kadar da arzu ediyordu Lenko. Uzak değil, işte şimdi yola çıkılsa akşama kadar en yüksek tepesinde olunur! Oradan bütün dünya avucunun içindeymiş gibi görünür. Asker, jandarma ve polislerin izinde gezdiği partizanları da görecekti orada.

Köye girdi. Birinci evden sonra tarla vardı. İkinci evden sonra taşlarla ve kuru dikenli çalıyla sarılmış geniş bir yurt yeri vardı. Bundan sonraki yanyana, iki kızkardeş gibi iki ev vardı. Sonra yine boş yurt yeri. İşte, beşinci altıncı ve yedinci ev Küçük kapı, tabelâ, kapının yanıbaşındaki meşe ağacı... evet, herşey, yaralı partizanın tarif ettiği gibi.. Küçük tabelâya dikkatle bakarak, yavaşca doktorun adını okudu. Bir delikten avlu içine bakmak istedi, ama öyle bir delik bulamadı. Sonra ikircimlik etti. Acaba kapıyı çalmalı mı, yoksa doğrudan doğruya girmeli miydi? Yaralı partizan beklemeden, bakınmadan içeri girmesini söylemişti, onu hatırladı. Korunması ve çok düşünmeden hareket etmesi lâzımdı. Hemen kapı mandalını bastırdı, içeri girdi. Ev, avlunun sağ tarafındaydı. Avlunun dibinde süpürülmüş, tertemiz bir sayvan vardı. Bu sayvanın altında bir kadınla, bir kız kuzeye doğru oturmuş, tütün diziliyorlardı. Önlüğüne bir yığın yeşil tütün koymuş olan kadın, yaprak yaprak tütünleri aceleyle parlak bir iğneye diziyordu. Kapıya doğru baktı ve yanındaki çocuğa:

— Bak, bakalım, bu çocuk ne istiyor, dedi.

Yerinden kalkarak kapıdan yana döndü kız, Lenko sanki, rüya görüyordu. Bu kız oydu! Evet o! Ta kendisi! İskra'nın ta kendisi İskra da gözlerini Lenko'ya dikmişti. Sonra el'erini temizlemek için silkti. Ve seke seke okul arkadaşının yanına geldi.

Ve hemen onun elinden tuttu. Lenko'yu böyle birden görünce, âdeta dili tutulmuştu. Tek söz söyliyemiyordu. Sevinçle misafirini sayvan altına getirdi.

Gözlerini dikerek, çocuğu yaşlı kadına doğru çekti ve :

— Teyze! Lenko! diye bağırdı.

Teyze kadın, tütün dizili iğneyi elinden bıraktı ve hififçe benzi attı. Akıllı ve dikkatli bir kadındı o. Bu çocuğun iyi haber getirmediğini hemen anlamıştı. Sonra, bu çocuk, İskra'nın evine gizlendiğini bilmiyordu, bilmemeliydi de. Komşu kadınlara İskra'yı kız kardeşinin kızı diye takdim etmişti. Bu, yine de öyleydi ama, bu köyde yeğeninin ağabeyinin partizan olduğunu, anne ve babasının başka yere kaldırıldıklarını kim biliyordu? Sonra öksüz bir çocuk bu, evine, himayesi altına almış diye kendisini mahkemeye verecekler değildi ya? Fena olan şey şu ki, kızın köyünde bu bir defa öğrenilirse, polisler gelip onu alırlar ve annesi ile babasının yanına gönderirlerdi. Blatniçevo çorbacıları onun partizan teyzesi olduğunu öğrenecekler ve takibetmeye başlıyacaklardı. O, en çok işte bundan korkuyordu... Mademki şu çocuk iki köy aşırı onu aramıya çıkmış demek ki, tehlikeli bir iş vardı orada. Acaba ne vardı? Kızkardeşi ile güveyisinin evini polisler basacaklar diye haber vermeye gelenin Lenko olduğunu biliyordu. Bu çocuğa karşı, daha görmeden önce büyük sevgisi vardı. Ve başka vakit gelmiş olsaydı, Lenko'nun geldiğine öz annesi gibi sevinecekti. Ama niye şimdi gelmişti? Nasıl bir haber getiriyordu? Partizanların hücumunu ve jandarmalarla çarpışmalarını duymuştu teyze. Todya'dan fena bir haber mi getiriyordu acaba?

Bu çocuğa bakarken yüreği sızlıyorsa eğer,

sadece yakınlarında fena bir haber getirmiştir diye değildi bu. Ne yapsın, şimdi zamanlar öyleydi. Polis, evinin illegallerin toplandığı bir yere döndüğünü, konspiratörlere barınak yeri olduğunu ve partizan hastanesi olduğunu sezerse, bütün soyunun kökünü söndürür, evin tozunu dumanını bile bırakmazlardı...

Petra teyze, güya yüzüne yapmacık bir soğuk kanlılık ifadesi vererek:

— Lenko, hoş geldin oğlum, dedi.

Ve yerinden kımıldamadan elini uzattı.

— Otur iskemleye, ha şöyle.

Çocuğa, bu andaki rahatsızlığını belli etmeden, mânalı mânâlı bakıyordu. Sonra konuşmaya devam ederek :

— Ne var, ne yok köyünüzde. Evdekiler iyi midir? Annen ve baban ne yapıyorlar? Nasko'dan hayırlı haber var mı? diye sordu.

Bu kadını ilk defa görüyordu Lenko. Fakat kardeşine, yani Minka teyzeye o kadar benziyordu ki, sokakta bir yerde görmüş olsaydı, onu herhalde Minka yengesi zannederdi. Petra teyzenin sadece sesi daha derin, daha kalındı. Giyimi de biraz başkaydı. Petra teyzenin elbiseleri, yukarı köylerdeki yaşlı kadınlarınki gibiydi. Kolları sıvalı, uzun, beyaz dantelâlı bir bluz giymişti.

Bütün sorulara cevap verdi. Lenko. Ama kadın yine de gözlerini ondan ayırmıyordu. En sonunda dayanamadı ve niçin geldiğini sordu.

— Doktora geldim, cevabını verdi Lenko da.

Ama, cevabı da okadar tabii ve saftı ki, teyze buna hayran kaldı.

Sonra Lenko'ya dik dik baktı ve:

— Kime doktor lâzımdı? dedi, yutkundu.

Lenko hep aynı tabiilik ve soğukkanlılıkla, gerçekten doktora muayeneye gelmiş gibi:

— Muayeneye geldim, cevabını verdi.

Teyze daha çok şaştı.

— Muayeneye mi? Nen var?

Yaşlı bir adam gelmiş olsaydı ve muayeneye geldiğini söyleseydi, belki teyzede hiçbir şüphe uyandırmıyacaktı, niçin geldiğini bile sormıyacaktı. Ama bu tanıdık çocuk, artık konspirasyonlara katılmış olan bu çocuk, neden kasabaya gitmemişti. Orada o kadar çok doktor var ki... Hem kasaba yakın da onlara!

Lenko, ilkönce biraz bozulmuştu, ama, derhal kendini toparladı. Acaba bu ev sahibinden korunması lâzım mıydı? O herhalde herşeyi biliyordu, seziyordu. Gelgelelim, doktordan başka kimseye söylememesi anlatılmıştı ona.

— Dişim... ağrıyor, dedi Lenko.

Kadın İskra'ya baktı ve başıyla işaret ederek :

— Git Slavço ağabeyini çağır! dedi.

İtiraz etmedi İskra. Bir şey sormadı. Hattâ şu kadarcık telâşlanmadan diziyi uzun sırığa bağlıyarak, sessizce ve yavaşça sokağa doğru yollandı. Lenko kızın arkasından bakmamaya, onu görmezden gelmeye çalışıyordu. Böylelikle onu doktordan başka birşeyin ilgilendirmediğini belirtmek istiyordu. Ama duramadı. Sokak kapısından yana döndü. Teyze çocuk soru sorup, birşeyler anlamıya çalışırken, genç doktor geldi. Kısa boylu, güçlü kuvvetli bir adamdı. Sarışındı. Traşlı, pembe yanaklı, saçları alnının üzerine dökülmüştü. Lenko gene onu tasavvurunda şöyle bir adam olarak yaşatıyordu : Uzun boylu, fakat zayıf değil, yaşlı, fakat ihtiyar değil, ciddî, fakat soğuk ve kibirli değil! Nedense, onun tasavvurunda böyle bir doktor mutlaka bıyıklıydı, sık, kara, kıvrak bıyıklı. Oysa... Doktor son derece çevik, şen ve şakacıydı. Küçük çantasını bir yana bıraktı, Lenko'ya karşı alçak bir

iskemleye oturdu ve kurnazca göz kırparak :

— Hasta sen misin? diye sordu.

Sorarken kara gözlerinde küçük bir kıvılcım parıldadı. Sanki, «Biz böyle hastaları biliyoruz,» demek istiyordu. Gelirken İskra ona Lenko hakkında birşeyler anlatmıştı. Doktor mânalı mânalı başını salladı. Bu çocuk öyle boşuna gelmiyordu. Bir haber getiriyordu herhalde. Şimdi doktora, kimse iyi haberle gelmiyordu.

Böyle müşteri karşılamaya alışmış olan doktor, gayet sakin ve kaygısız görünüyordu. Çocuğu dostça omuzundan okşadı ve bakışıyle evi gösterdi :

— Gel seni de muayene edelim, dedi.

Lenko kalktı ve neden acaba bu an kendinde bir zayıflık hissetti, bütün gün gezip dolaştığı çalı ve dikenlerden çizgi çizgi olan yaralı çıplak bacakları şimdi izah edilmez bir zayıflıkla tutuluvermişti!... Bu topraklar, dolgun, dar, yaz pantolonu içine zoru zoruna inadına tıkıştırılmış duran kısa ve kalın bacaklı genç onu bir an önce kovmak isterse?!...

Doktorun evi temizdi. Okadar temizdi ki, Lenko istemiyerek tozlu ayaklarına baktı ve ikircimlik geçirerek kapıda durdu.

— Geç! geç! dedi doktor dostane bir tavırla. Şuraya sandalyeye otur!

Sonra çocuğun çenesinden tutarak dikkatle gözlerine baktı ve emredercesine:

— Söyle, ne var! dedi.

Zamanı gelmişti. Gizli sözlerin bu gence tesir edip etmiyeceği şimdi belli olacaktı.

Lenko heyecanla titrer gib yavaşça:

— Dişim oğrıyor, dedi.

Doktor bunu hemen sezdi ve yavaşça içini çekti. Sustu, düşündü ve emretti:

— Ağzını aç!

Lenko gözlerini ona çevirdi ve birşeyler söyliyecekmiş gibi baktı.

— Ağzımı açamıyorum, diye cevap verdi.

Doktor biraz düşündü. İkircimlik nöbeti içinde ellerini ağır bir yükmüş gibi iki yanına saldı ve:

— Şu halde, seni şimdi ne yapayım? dedi.

Lenko, sert bir sesle:

— Başkalarına ne yaparsan, bana da onu yapacaksın, dedi.

Birden tüyleri diken diken oldu.

İşte, şimdi anlaşacaklar. Doktor onunla eski dostlarmış gibi, ellerinden tutup, herşeyi açıklayacağını, herşeyi sormaya başlıyacağını bekliyordu. Değil mi Lenko da bunun için bunca yol yürüdü, bunca korkuya katlandı. Herhalde, kendininkilerden olduğu için, hemen arkasını okşıyacak ve ona dostça gülümsiyecekti. Fakat hemen geri çekildi doktor. Beyaz püsküllü kebeyle örtülü yatağının üstüne oturdu ve duvara dayalı olan iki yastığa dayandı. Öfke ve üzüntüyle: «Bana nasıl çocuklar göndermiye başladılar. Ve bu çocuk parolayla geliyor. Yarın arkadaşlarına övünecek ve bu evin bütün sırları ta şeytanın kulağına varacak!» diye düşündü.

Tam bir ilgisizlik belirten bir hareketle :

— E, şimdi söyle bakalım! dedi.

— Andrey'in çok selâmı var! dedi mırıldanarak.

Dudakları ansızın kurudu.

Doktor aldırış etmedi.

Biraz hayret edermiş gibicesine:

— Bu Andrey ne iş yapıyor? diye sordu.

— Partizan, dedi Lenko güvenle.

Doktor, sanki çıkışırmış gibi:

— Ha, öyle mi! Sen öyle insanlarla mı karşılaşıyorsun?

Lenko sıkıldı. Ama bu sıkılganlık bir an içinde geçti. Bir saniye düşündü ve mertçe:

— Evet, böyleleriyle işim oluyor! cevabını verdi.

Doktor ona doğru eğildi:

— Ee, nasıl bir adam bu Andrey? Genç mi, ihtiyar mı, beyaz mı, kara mı?

«Doktor, Andrey'in nasıl bir adam olduğunu bilmiyor mu sanki?» diye düşündü Lenko. Ah, bir de adamına raslamadıysa, al başına belâyı! Hayır, hayır, hata edemezdi. Doktor, sadece kendini bambaşka bir adam göstermeye çalışıyor! Ama bu bir suç ve hata sayılmaz ki!

Lenko, yaralı partizanı incelikleriyle tanıttı. Bu çocuğun partizan brigadasının politkomiseri tarafından gönderildiğinde hiç şüphe yoktu.

— Yarası neresinde ve nasıl diye sordu doktor.

Lenko, yaranın tam nerede olduğunu anlattı. Ama yaranın tam nasıl olduğunu söylemedi.

Kollarını yayarak:

— Yarayı sararken karanlıktı, göremedim, dedi.

Doktor eğildi, gülümsiyerek baktı ona.

— Sen elimden sanatımı alacaksın be çocuk! dedi ve çocuğun kızarmış yanağını tutup okşadı.

İşte, iş yoluna giriyordu. Bu genç doktor açılmaya başlamıştı.

Lenko sanki kendini savunurcasına:

— Başka insan yok ki! dedi.

— Doğru doğru! Öyle olması da lâzımdı.

Sonra yaralının nereye yerleştirildiğini, oraya kolay gidilip gidilmiyeceğini, yoldan araba geçip geçmediğini, tehlikeli olup olmadığını sordu.

— Ben sizi götüreceğim. Sizi geceleri kimsenin geçmediği yollardan götüreceğim.

Doktor, inceden inceye, yollar hakkında, tehlikeye uğrayıp uğramıyacaklarına, yaralının ne kadar yol yürüyebileceği üzerine bilgiler edindi.

İyi ve akıllı bir çocuğa benziyordu çocuk. İcabında susmayı da becerebilecekti. Çünkü, yaptığı bu işin ne kadar ciddi ve tehlikeli bir iş olduğunu biliyordu.

Lenko otoriter bir eda ile:

— Lâf olmasın, yürüyemez! dedi.

Bu sanki doktoru biraz rahatsız etmişti. Alt dudağını yavaşça ısırarak düşünmeye başladı. Yaralı, iri, ağır bir adamdı. Demek ki, yalnız başına doktor ona yardım edemiyecekti. Hattâ iki kişi bile olsalar, onu güç halle taşıyabilirlerdi. Herhalde üç kişi olmaları gerekecekti.

Doktor kaygılı kaygılı eğildi:

— Hiç mi yürüyemiyor?

— O kadar da değil... Yürüyor ama uzak yol için değil...

Doktor, bunu onaylarcasına başını salladı:

— Bu artık başka mesele, dedi.

Lenko'nun sırtını dostça okşadı.

ONİKİ

Jandarmalar köprüyü geçtikleri zaman, Petr-Peçenekof'u kendi sığınağının ardından sere serpe, başı ölü gibi bir yana burkulmuş, yüzü sararmış cansız bir şekilde buldular. Onlara, teslim olan partizanların öldürülmemesi ve yaralılara karşı dikkatli olmaları, ilk sıhhi yardım gösterilerek hemen can kurtaranla hastaneye kaldırılmaları emredilmişti. Jandarma ve polis şefleri esir ve yaralı partizanlardan malûmat almak ve sonra öldürmek istiyorlardı. Halbuki, polisin eline tesadüfen

düşen yaralı partizanlar, genellikle bütün güçlüklere katlanarak kahramanca ölüyorlardı. Arada bir korkakları da çıkıyordu ama, bunlar binde birdi. Böyleleri için, istiyerek veya istemiyerek, ağızlarından birşeyler kaçırmak, partizan yeminini bozmak demekti. Böyle korkak kimselere polis ilgilendiği şeyi öğrenince tamamiyle hürriyet, saygı ve armağan vaadediyordu. Bundan sonra onları da öldürerek köpek gibi atıyorlardı.

Petır Peçenkof'un ölmeyip de göğsünden ağır yaralı ve şuursuz olduğu açıklandı. Acaba tedavi edecekler miydi, yoksa jandarmaların elinde can mı verecekti, bilmiyorlardı. Herşeye rağmen bir cankurtarana bindirerek kaza dairesine götürdüler. Orada yaralarını sardılar. Birkaç iğne vurdular. Aklı başına geldi ve kaza hastanesine kaldırdılar. Bulunduğu odaya bekçi koydular. Polis, sorgu hâkimi yerleşti. Silâhının numarasından, Ganço Palamidof'un evinden alınan silâh olduğu ispat edildi. İki silâhın çalınması, bilmedikleri bir şeydi. Ve bu, köyde iyi illegal bir örgüt ve bu örgütün partizanlara yemek ve silâh temin ettiğini gösteriyordu. Bunca tevkif ve dayaklara, bunca sürgün ve yakıp yıkmalara rağmen, köydekiler çalışmalarına devam ediyorlardı, demek. Sanki polislere «Sizin yaptığınız bütün zalimliklere inat olarak, biz yine işimize bakıyoruz!» demek istiyorlardı. Kikiridkof öfkesinden kendini yiyecekti. Dişlerini gıcırdatarak: «Bu köyü yok edeceğim! Yakıp yıkacağım!» diyordu.

Kaymakam, yaralı partizanda Palamidof'lardan çalınan tüfeğin bulunduğunu öğrenince, yıldırımla vurulmuşa döndü. Fakat eninde sonunda öyle oluyordu ki, eyalet polis müfettişliği, Kikiridkof'a kızıyor, Kikiridkof, kaymakama darılıyor, kaymakam muhtara küfrediyor, muhtar da bütün

kabahati gece bekçilerinin üstüne yüklüyordu. Eğer Peçenkof bu silâhı vereni söylerse, köydeki örgütün ilmeğini bulmuş olacaklardı. Bunun için Kikiridkof, yaralıya dört gözle bakmalarını, ona tatlı dille hürmet etmelerini, ne yapıp yapıp da, o kadar mühim olan bu sırrı öğrenmelerini emretti. Kikiridkofun sabırsızlıktan canı çıkacaktı. Ah şu çalanı bir eline geçirse Köyde öyle bir konspirasyon ağı çözülecek, öyle gizli konspiratörleri eline geçirecek ki, ta Sofya'daki şefleri şaşarak ağızları açık kalacaktı. Büyük şeylere, küçük şeylerden gidilir. İlmek ucu bulununca, bütün çorap sökülür. Bu köyde muhakkak partizan brigadasiyle bağlantı vardı. Partizan brigasını yoketmek, eski polis işçisine yüzbinlerce leva getirecekti. Âdi bir partizanın başı 50.000 leva ediyordu. Buranın partizan taburu hayli de artmıştı...

Kikiridkof, bir iki saatte bir yaralının durumuyla ilgileniyordu. Akrabalarından kimseyi kaçırmamak için, onların da tutsak edilmelerini emretti. Çünkü partizanın ebeveyni köyden sürülünce, akrabalariyle bağlantıda bulunduğu ispat olunuveriyordu. Akrabaları, aralarında konuşmasınlar diye kaza dairesinin çeşitli odalarına dağıtıldılar. Tevkif edilenler büyük bir korkuyla bekliyorlardı. Onlar, polislerin şimdi kudurduklarını biliyorlardı. Polisler, en küçük bir suç, hattâ bazı defalar bir şüpheden ötürü, kemik kırıyorlar, et kesiyorlar, tırnak çıkarıyorlar, kurşuna diziyorlardı. Ortalık karardıktan sonra kimse sabaha diri veya ölü çıkacağını bilmiyordu.

Sabırsızlanıyordu Kikiridkof. Peçenkof'un ölmesinden korkuyordu. Yaralarının durumu bir türlü iyileşmiyordu. Bir aralık fenalaşmıya başladı. Polise, sorgu hâkimine bir tek lâf söylemiyordu. Sadece zaman zaman inliyor, ağır ağır solu-

yordu. Gözleri kederle parlıyor ve bir şey ararmış gibi hastane odasının beyaz tavanında dolaşıyordu. Belki de bu anda dağın yeşilliklerini, şen erkek ve kadın partizanları, pek seyrek buldukları tatlı, kuru yemekleri, yorucu yolculukları hatırlıyordu... Sadece köyü basan müfrezesinin, nerede olduğunu bilmemesi tek üzüntüsüydü. Öldürülen ve yaralanan var mıydı acaba, varsa da kimler ve ne kadardılar, işte bunlar onu rahat bırakmıyordu. Politkomiserin kurtulup kurtulmadığını bilmediğine de çok üzülüyordu. O, şanlı ve iyi bir arkadaştı. Partizanlar için canını bile vermiye hazırdı. Şu anda arkadaşlarının başarısız baskından zararsız çıktıklarını bilse, rahatça ölecekti.

Kikiridkof'a, yaralının ağzından tek lâf çıkmadığını haber verdiler.

— Siz beceriksiz kimselersiniz! Âdi bir köylüden birkaç lâf bile kopartamıyorsunuz! diye çıkıştı adam onlara.

Sonra, şahsen gidip sorguya çekeceğini söyledi.

Polisler göz kırparak susuyorlardı. Bu şumkacı susuyorsa ne yapsınlardı onlar?! Yanlarına vardılar mı, inlemiyordu bile. Ama durumu gayet kötüydü. Bu belliydi. İyilikle birşey söylemiyordu. Kötülükle de sormaya izin verilmiyordu. Her ne de olsa onun kanını içeceklerdi. Şu polis şefi de kendini ne kadar methediyor ama, kuyruğunu kısıp, o da çıkacaktı. Bir denesin!

Ertesi sabah Kikiridkof, Krum Palamidof'la birlikte, Peçenkof'un yanına gitti. Kikiridkof yaralının başı ucuna oturdu ve elini alnına kuydu. Kanı, nefretle kaynıyordu ama, kendisini merhametli ve iyi gösteriyordu simdi.

Güya kendisine acırmış gibi:

— Hararetin var. Bir yerin ağırıyor mu? dedi.

Ve gözlerini partizana dikti.

Yaralı, şuurluydu, anlaşılan durumu da daha iyiydi, ama işitmezden geldi. Gözünü kırptı ve incecik kaşını kıpırdatarak bir sineği kovmak istedi. Kikiridkof elini sallıyarak sineği kovdu.

Krum Palamidof da gözlerinde bir kurnaz ifadeyle, hastanın üzerine eğildi ve :

— Petü, nasılsın, söyle? Biz sana yardım etmiye geldik... Sen beni tanıyorsun... Ben iyiliğini düşünüyorum senin...

Kikiridkof daha da büyük içtenlik göstermeye çalışarak :

— Birşey istiyor musun? Birşey lâzım mı? Yatağında rahat mısın? Eğer bir rahatsızlığın varsa söyle, hemen emredeceğim...

Yaralı sağır ve dilsiz gibi, birşey demeden bakıyordu onlara.

Palamidof, yaralı sanki olmıyacak birşey için kızan bir çocukmuş gibi, okşayıcı bir lâf söyle, ne istersen o olacak, dedi.

— Doktorlar iyi muamele ediyorlar mı sana? Onlardan memnun musun? dedi Kikiridkof.

Yaralı yavaşça göğüs geçirdi, başını örttü.

Kikiridkof ile Kumyu biraz daha durdular, birbirlerine bakıştılar ve yüzlerini buruşturarak çıktı'ar. Hastanenin bahçesine gittiler.

Kikiridkof yumruğunu sıkarak :

— Bu aptallardan bunca inat neden bilmem? Ölüyor, ama ağzını bile açmıyor, dedi.

— Unutma, o Peçenkof'lardandır. Onlar çok inatçı kimselerdir.

— Eh bu cinse cibiliyete bağlı birşey değil ki, dedi Kikiridkof. Komünistlerin hepsi de mi inatçı cinsten? Benim elimden ne kadar komünist geç-

tiyse, hepsi susuyor, burunlarını şişiriyorlar, diri diri pişiriyoruz da, yine tek söz söylemiyorlar.

Kumyu :

— Ben, iyilikle kazanacağımıza inanıyorum. Karısı ve çocukları hakkında konuşmamız lâzım, diye teklif etti.

Öteki birşeyler hatırlamaya çalışırmış gibi :

— Evli mi? Çocukları da mı var? diye sordu.

— İki çocuğu var. Ben ailesini çok iyi tanıyorum.

— Varlıklı mıdırlar?

— Hayır.

Polis şefi ilgilenerek :

— Orta halli insanlar, öyle mi? dedi.

— Fakirdirler. Babası bir gün, gündelikle, beş gün yarıya çalışıyordu... Bu kasabada hamallık yapıyordu. Demiryolunda çalışıyordu...

Mânalı mânalı başını salladı polis şefi :

— Evet, bu bolşevik hastalığına orada tutulmuş o.

— Kimbilir? Bu hastalık çoktan beri köylerde de var artık...

İki canavar, biraz daha mırıldandılar ve yaralının yanına döndüler. Kikiridkof aynı yere oturdu ve yüzüne doğru eğilerek, dostane ve samimî bir sesle :

— Petre, dedi, sen ne durumda olduğunu biliyorsun... değil mi?

Hem konuşuyor, hem de partizanın yüzündeki bütün hareketleri takibediyordu.

Sonra devam etti :

— Genç karını, çocuklarını düşünmen lâzım... Çocukların o kadar küçük ki, baba kaygısına muhtaç yavrucuklar... Bunu düşünüyor musun?... Biz buraya seninle konuşmaya geldik... Biz sana yardım edeceğiz... Plovdif'ten çok büyük bir doktor

çağıracağız, sana yardım edecek... Bundan sonra kendini biraz toplaman için seni sanatoryuma göndereceğiz...

Gözlerini yaralıya dikti :

— Anlıyorsun değil mi?... Biz senin iyiliğin için...

Kumyu da homurtulu sesiyle :

— Karını, çocuklarını görmek istiyor musun? dedi.

Yaralı sanki birden titredi, ama bu bir an içinde geçti. Daha derin bir nefes almak istedi ama, acısından büzüldü ve istemiyerek inledi.

İki adam gözlerini faltaşı gibi açtılar, hastanın üzerine eğildiler. Herhalde birşeyler söylemiye karar vermişti hasta. Ağzından çıkan tek kelimeyi bile kaçırmamalıydılar. Fakat yaralı yine aciz bir hareketle başını örttü, bir iki kere ağzını şapırdattı, o kadar!.. Sanki yeniden hayallere dalmıştı. Polisin aklından «Ah seni gidi alçak seni! Ben değneğin öbür ucunu da çevireceğim. Göstereceğim sana... Anandan emdiğin sütü bile söyliyeceksin!» düşüncesi geçti. Fakat sabretmek, beklemek lâzımdı. İyilikle söylemezse, tatlı dilden anlamazsa, o zaman sacayağına da kıstırabilirler...

Kikiridkof devam etti :

— Biz senden birşey istemiyoruz. Bize sadece tüfeği kimin verdiğini söyle...

Kumyu da lâfa karışarak :

— Kim olduğunu söyle, başkası için niçin acı çekeceksin.

Peçenkof gözlerini çevirerek baktı ona. Sanki bu bakışıyla «Ben senin ne kadar alçak bir adam olduğunu biliyorum. İyiliğimi düşünüyorsun öyle mi? Ben senin iyiliğini biliyorum, seni gidi canavar!» demek istiyordu. Sonra gözlerini yumdu ve Minü ile birlikte taş yığını üzerine çıktıklarını ve

Lenko'dan silâhları, kurşunları aldığı o harikulâde geceyi hatırladı. Bu alçaklar ondan şimdi bu kahraman çocuğu ele vermesini, hanesini karalara büründürmesini, annesini, kahırdan yakmalara sebep olmasını istiyorlardı.

Kumyu ile polis, yine dışarı çıktılar, doktoru çağırdılar. Yaralının onunla konuşup konuşmadığını sordular.

— Benimle konuşuyor, dedi doktor. Akıllı, tabii kültürlü bir köylü genci... dedi,

Polis, yüzünü buruşturdu ve eliyle tehdit ifade eden bir işaret yaparak :

«Ben onun ne olduğunu biliyorum!» diyerek bağırmaya başlıyacaktı, ama sustu.

Sonra hiddetle :

— Bizi şimdi başka bir şey ilgilendiriyor, dedi. Partizanların yanına gitmeden önce silâhı nereden almış. Bunu öğrenmek istiyoruz. Doktor efendi, mademki sizinle konuşuyor, şöyle bir taraftan lâf açıp da bunu öğrenmez misin?..

Doktor omuzlarını kısarak yavaşça :

— Bu sorgu hâkiminin işi, diye cevap verdi.

Polis, öfkeyle dişlerinin arasından :

— Bu her namuslu bulgarın vazifesidir! dedi.

— Ben insanları sorguya çekmek için tahsil görmedim. Benim tahsilim, insanları tedavi etmek, insanlara insanca yardım etmek içindir.

Doktorun yüzü kızardı ve hattâ hiddetten, konuşurken kekeliyordu bile.

Polis öfkeden patlıyacaktı. Parmağını mânalı ve ihtar edici bir şekilde sallıyarak : ·

— Bende sorguya çekmek için okumadım, ama yine sorguya çekiyorum! dedi ve son kelimeyi basa basa söyledi.

Doktor, onu kışkırtır bir şekilde :

— Bu iş, kimin, nasıl bir vergiyle doğuşuna bağlı, dedi.

Kikiridkof esmer başını salladı ve ona göz ucuyla kabarak :

— Peki-i-i! dedi. Sizde böyle bir vergi olmadığını gözönünde bulunduracağız!

Sonra askercesine döndü, dostuna işaret ederek, acele dışarı çıktı. Kumyu, arkasından zor erişebildi.

— Görüyor musun devletin ekmeğini ne gibi alçaklar yiyor, dedi öfkeyle.

Ellerini, sanki birisini boğuyormuş gibi kıvırdı.

— Bu doktor, burada bolşeviklerin bir âletidir, dedi. Bunun böyle olmadığını beni kimse inandıramaz!

Öfkesinden duracak yer bulamıyordu. Doktor, yardım etmek istese ne yapar, ne eder, bu şumkacıyı kandırır, ona yardım edeceğine söz verir, herhalde birşeyler söyletebilirdi... Böylelikle de bütün işler yoluna girerdi. Ama istemiyordu. Onlara karşı sert davranıyordu. Genellikle, kendilerinin de birşeyler öğrenmek teşebbüsleri taşa vuruyordu. Oysa polis sadece ipucu bulmaya çalışıyordu... Daha fazla değil! Yüzlerce partizan başı ve yığın yığın banknot, milyonlarca leva gelecekti...

— Bulgaristan, zaten devlet düşmanlarından çekiyor ne çekerse. Komünist olmak sanki, şimdi moda olmuş, dedi Kumyu.

Sabırsızlıktan ve öfkeden tıkanmış olan Kikiridkof derin bir göğüs geçirdi :

— Moda mı? Böylelerine kurşun! diye bağırdı.

Kumyu hastayı işaret etti :

— Şu bizimkini ne yapacağız?

— Şimdi onu kaza dairesine atmalarını emre-

deceğim ve hep susmaya devam ederse, biraz sorguya çekeceğim...

Yaralı partizanın öldürülmesini isteyen Kumyu da razı olarak :

— Ona bu düşer! dedi.

Polisler bir saat sonra Peçenkof'u kaza dairesine getirdiler. Muayene için kasaba doktorunu çağırdılar. Bu doktor dalkavuğun dalkavuğu, egoistin biriydi. İşten atmasınlar diye idarecilere kavuk sallıyordu. Kasabadan Doğu cephesindeki Hitlerci askerlere ilk paketi o gönderdi. Sovyet ordusunun «bozguna uğratılmaları» için yalancı haberleri o dağıtıyordu. İngiliz ve Amerikanları kötülüyor, Alman «Fau'larının kuruluşların fabri kalarına gitmiş gibi, anlatıyordu. Polisin ona büyük itimadı vardı. Şimdi ona, Peçenkof'u muayene edip, daha büyük bir acıya dayanıp dayanamıyacağını sordular. Doktor, hastanın fena durumda olduğunu ve hiçbir ağır cezaya dayanamıyacağını, fakat acı hafifse biraz dayanabileceğini söyledi.

— Dayanabildiği kadar dayansın. Bundan sonra biz onu zaten öldüreceğiz, dedi polis.

Yaralı partizanı, yine tüfeği kimin verdiğini söylemeye, davet ettiler. O ise hastanede olduğu gibi, susmasına devam ediyordu. O zaman Kikiridkof'un talimatı ve kasaba doktorunun gözlemi altında, işkenceye başladılar. İlkönce yarasını deşip tuz serptiler. Sonra ayak parmaklarını yaktılar. El parmaklarının tırnakları altına çöp soktular. Partizan, şuurunu kaybedince bıraktılar. Kasaba doktoru biraz sonra aklının başına geleceğini söyledi. Ama yaralı kendine gelmedi. Sayıklamaya başladı. Kikiridkof birşeyler kapmak, işitmek için eğildi. Kumyu'yu da dâvet etti. O herhalde bu sayıklamaların mânalarını daha kolay anlıyabilirdi. Birşeyler mırıldanıyordu yaralı. Son-

ra soluğu bitmiş gibi duruyordu. O vakit hepsi üzerine eğilerek daha soluyup solumadığını anlamaya çalışıyorlardı. Doktor kolunu tutarak nabzını yokluyordu.

— Ölmemiş! diyordu onları teskin ederek.

Kumyu onun üzerine eğilerek :

— Petü! Sen sade şunu, sana silâhı kim verdiğini söyle. Anlıyorsun değil mi? Silâhı kim verdi?... Silâhı! Silâhı ! diyordu.

Kasaba doktorunun talimatına göre, arasını kesmeden sormaları lâzımdı. Bu soru şuuruna varmazmış. İstemiyerek gerçeği söyliyeceği ümidi varmış. Polisler yaralı partizanın baş ucunda duruyorlar ve arası kesilmeden, silâhı kimin verdiğini soruyorlardı. Yavaşça, dostça, okşayıcı, sanki onun en iyi dostları, en yakınları ve onun iyiliğini düşünürlermiş gibi soruyorlardı.

Yaralının gayet çabuk düştüğü apaçıktı. Kasaba soktoru ona biraz kendine gelsin diye birkaç iğne vurdu. Peçenkof bir müddet gözlerini açtı. Gözlerinde sanki bir şaşkınlık vardı. Sonra yine dalarak sayıklamaya devam etti. Sabaha karşıydı : «Korun!» diye bağırarak kolunu kıpırdatmak istedi, fakat yine takatsiz kalarak, kolu yanına düştü. Polisler kulağına eğildiler ve hep tekrar ederek : «Silâhı kim verdi?... Ha? Silâhı kim verdi?» Yaralı sanki onları anlamıştı. Ağzını şapırdatarak gayet yavaşça :

— Len... dedi.

Bunu hemen yazdılar. «Len» Sonra yine üzerine atlıyarak alçakça : «Sana silâhı kim verdi?» diye sormaya başladılar. Yaralı kımıldamıyordu. Biraz sonra yine mosmor kesilmiş dudaklarını kıpırdattı ve yine : «Len»... diye fısıldadı.

Yine yazdılar. «Len» Ama bundan başka birşey yoktu ki... Bu kâfi değildi...

Polislerden biri, kendi kendine kızarak :

— Bu alçak nasıl bir «Len» den bahsediyor? Bütün gece onun için gözlerimizi bile kırpmadık, diye mırıldandı.

Başka biri de :

— Birşey kopartamayacağız, belli oldu artık. Sadece vakit kaybettik.

Sabah, Kikiridkof'a rapor verdiler. O, dudaklarını bükerek düşündü.

— Sadece bir «Len» Bu birşey değil. Devam edin. Ağzından çıkan hiçbir sesi kaçırmayın, dedi.

Ama yaralı partizan ağzından kaçırdığı bu heceden sonra sanki dili tutulmuştu. Bundan sonra ne bir ses, ne de bir inilti işitildi. Aynı günün akşam üstü öldü. Hiç kımıldamadan, hattâ nefes bile almadan öldü. Gece yarısından sonra onu kasaba mezarlığına gömdüler.

ONÜÇ

Şu doktor Slavço Stoef amma da şakacı bir adamdı!

Telâşlandı da, bu telâşını yüzünün tek kımıldanışı, tek bir ifadeyle olsun belli etmedi. Bir çocuk, şu tanımadık küçük çocuk, artık onun tehlikeli bir sırrını, yani onun partizanların doktoru olduğunu biliyordu. Onu böylesine doğrudan doğruya yolladığı için Andrey'e kızıyordu. Daha güvenilir, aklı başında bir adamla kendisini çağırtabilirdi. Bir de bu çocukcağız, polisin eline düşerse ne olacak? İki şamarda, ne bilirse hepsini söyliyecekti. Bakmışsın bir gün, polisler gelmiş ve saygılı saygılı : «Oho doktor efendi, sen diş de tedavi edermişsin öyle mi?» demişler... Fakat Lenko, genç doktorun bu düşüncelerini anlıyamadı. Çocukcağız, şimdi bu dolgunca, çevik ve becerikli

erkeğin görevi başarıyla yapışından memnun kalmıştı.

Doktor, parlak bir kerpeten çıkararak :

— Şimdi, bir dişini çekeceğim, dedi. Hepten boşuna gelmiş olmayasın. Olur mu? dedi.

Lenko gülerek ağzını iyice açtı :

— Olur!

Doktor ona bakarak :

—Dur o zaman. Senin karnın aç, canım, dedi. Nasıl dişten bahsediyorsun böyle!...

Sonra sıcaktan yanmış yüzünü okşadı.

— Ohoo! Saat on ikiyi geçiyor. Dur bakalım, Petra teyze ne hazırlamış?

Petra teyze sebze çorbası yapmış ve mangalda biber pişirmişti. Çoktan beri sarımsaklı biber yememişti Lenko.

Öğle yemeğini serin ve temiz mutfakta yediler. Konuşuyorlar, şakalaşıyorlar, gülüşüyorlardı. Fakat Lenko'nun ağrıyan dişlerinden kimse söz açmadı. Anlaşılan, Petra teyze de, İskra da bu genç ve şen doktorun yanına ne gibi hastaların geldiğini biliyorlardı. Petra teyze hep Lenko'nun ebeveynlerinden bahsediyordu. Durmadan Nasko'dan, Koritkof'lardan, köydeki partizanlardan, belediyenin baskına uğramasından ve köyün zaptedilmesinden bahsediyordu... Lenko herşeyi anlatıyordu, ama Minü dayısıyle karşılaşmalarından ve silâhlar için tek bir söz söylemedi. Ev sahipleri, kendilerinden de olmuş olsa, böyle sırları bilmeleri gerekmezdi. Blatniçevo'da henüz yaralı Peçenkof'un yakalandığı bilinmiyordu. Diğer partizanların talihleri hakkın da da birşey bilinmiyordu. Petra teyze, iki üç defa Todor Koritkof'u sordu. Ama Lenko onu köye hücum edilirken görmediğinden sustu. O da, bundan sonra sormadı. Fakat torunları için rahatsız olduğu belliydi. İskra da parti-

zanları düşünüyordu ama, bunu belirtmek istemiyordu. En çok ağabeyini düşünüyordu. Teyzesi partizanların çarpışmalarını ona söylemiyordu ama, neredense İskra bunları öğrenmiş. İskra, Lenko'nun gelişine çok sevindi. Teskin edici, iyi bir haberle gelmiş gibi geliyordu ona.

İştahla yiyordu Lenko ve arada bir, arkadaşına bakıyordu. İskra ne kadar büyümüş, ne kadar ciddileşmiş geliyordu ona. Önceki gibi gülmüyordu. Öyle, olur olmaz şeye öfkelenmiyor, çocuk gibi nazlanmıyordu. Bilmem düşünceden veya ağır işten mi neden, zayıflamıştı ve büyümüştü. Ne kadar da iyi olmuştu! Lenko'ya ne kadar da dikkatli davranıyor, nasıl sevimli ve kederli gözlerle bakıyordu! Bu baygın bakışla karşısında hayran oluyor ve kıza karşı saygısını göstermek için görülmedik kahramanlıklar yapmıya hazır olduğunu düşünüyordu...

Petra teyze öğleden sonra tütünleri yalnız dizdi. İskra ise su ısıttı ve kollarını sıvayarak mutfağın bir köşesindeki muslukta tabakları yıkamaya başladı. Lenko da ona yakın bir mindere oturdu. İskra'nın her bir sözünü susamışçasına içiyor, onun her hareketini takibediyordu. Sanki dünyada en eğlenceli ve önemli bir işti bu! Onlar okuldaki oğlan ve kız arkadaşlarından, ayrıldıktan sonra okudukları kitaplardan bahsettiler. Bahçeyi, değirmeni, kaynağı ve ikisini de ilgilendirip heyecanlandıran herşeyi, herşeyi andılar. Tatlı hâtıralara daldılar.

İskra, sanki köyü bir ay değil, bir yıl önce terketmiş gibi soruyordu. Köyün kenarındaki koca meşede bu yıl iki değil de, üç leyleğin yuva yaptığını ve bunların artık uçmağa başladıklarını dinlerken sevincinden zıp zıp zıplıyordu : Küçük köpeği Konço'nun komşuları tarafından bakıldığına

da çok sevindi. Ama bahçelerinin sessiz kaldığını, kuruduğunu ve çiğnendiğini duyunca biraz kahırlandı. Lenko da hemen konuşmanın nereye vardığını anlayınca, lâfı değiştirdi. Yeni şeylerden bahsetti, çeşitli olaylar anlattı. Lenko'yu dinlerken İskra'nın ağzı açık kalmış, fena, kahırlı şeylerin hepsini unutuvermişti.

Gün, anlaşılmadan geçiverdi. Güneş kavuştu, ortalık kararmıştı. İskra tabakları çoktan yıkamış, silmiş, rafa dizmişti. Ne zamandır Lenko'nun yanına oturmuş, onun yüzüne bakıyor ve seviniyordu. Doğduğu köyde bütün olup bitenleri soruyordu. Sonra herşey üzerinde derin derin düşünüyordu. Lenko onun derdini anlıyordu. Bu yüzden de anlattıkça anlatacağı geliyordu. İskra herşeyi öğrenmek istiyordu. Okul arkadaşlarını, hısım akrabalarını, herşeyi, herşeyi, soruyordu... Neden sonra genç doktor elinde küçük bir çantayla içeri girip de Lenko'yu çağırınca, kızcağız, az kalsın ağlayacaktı.

Ortalık çoktan kararmıştı. Köy artık uykuya dalmıştı. Doktor ile Lenko harmandan geçerek yola düştüler. Bomboş bir avlu içinden geçtiler, kestirme köy yolunu tuttular. Taş oluklu bir çeşme başında onları, yaşı hayli ilerlemiş, eşekli bir adam bekliyordu. Lenko ve doktor çeşmeden su içtiler, yine yollarına devam ettiler. Hiçbir şeyler konuşmadıkları yaşlı adam kuvvetli eşeğine binmiş, onlarla hiçbir ilgisi yokmuş, başka bir işle yola çıkmış gibi arkalarından, yüz adım arayla geliyordu. Doktor, hiçbir şey konuşmadan, dalgın, düşünceli, hızlı hızlı yürüyordu. Lenko geri kalmamak için, arkasından âdeta koşuyordu.

— Annen ile baban seni aramıyacaklar mı? diye sordu Doktor bir aralık.

— Hayır!

Bu kararlı, kesin cevap karşısında doktor şaşıp kaldı. Kafasında bir şüphe doğdu. «Acaba bu işten onların haberi var mı?» düşündü. Doğrusu böyle bir ihtimale canı sıkıldı. Çocuğa :

— Niçin? dedi.

— Çünkü annem beni değirmende, babamın yanında sanacak, babam ise, evde annemin yanında olduğumu düşünecek...

Genç ve tıkanz adam, kurnazca :

— Peki, sen onlara nereye gittiğini ve ne yaptığını söylemiyor musun? diye sordu.

— İcabettiği zaman, söylüyorum.

— Demek ki, sadece şimdi bunu onlara söylemen icabetmedi, öyle mi?

— Evet!

Doktor hoşnut, gülümsedi. Bu kendine güvenen küçük haberci hoşuna gitmeye başlamıştı.

— Böyle de olması lâzım, dedi doktor.

Ve sonra ekledi :

— Yolda birisiyle karşılaşır da bize nereye gittiğimizi sorarsa, hastaya gittiğimizi söyleriz. Meselâ anne hasta, güya onun için çağırmaya geldin beni...

— Jandarmalar geceleri geziyorlar mı? diye sordu Lenko korka korka.

Doktor önem vermiyerek elini salladı :

— Hayır. Her ihtimale karşı, diyorum. Jandarmalar geceleri gezmiyorlar, sonra böyle yollarda işleri de yok... Hele balkan yakınlarındaki yollarda. Partizanlardan korkuyorlar. Arada bir sadece casusları geziniyor. Onlar jandarmalardan da tehlikeli...

Lenko bunlara şaşıp kalıyordu :

— Ama onlar partizanlardan korkmuyorlar mı?

Doktor izah etmeye başladı :

— Casus veya iyi adam olup olmadıklarını neraden anlıyacaksın? Casus kendini Allah'ın adamı yapar, senin tarafını tutar görünür, bunun için de tehlikelidir...

Lenko, Blatniçevo'dan çıktıkları zaman, her fundalığa, her tepeciğe dik dik bakıyor, her tarla sınırından kendilerini gözetiyorlar sanıyordu. Sonra yavaş yavaş rahatlamaya başladı, korkmaz oldu. Gece sakin, yıldızlı, mehtaplı ve sıcaktı. Uzaklardan tren sesine benzer bir ses işitildi. Yolun üst tarafındaki bir ormandan baykuş sesi geldi. Korktu, tüyleri diken diken oldu. Bir an sonra bu da geçti. Bu yerler onun için uzak ve yabancıydı. Çocuk kör kör yürüyordu. Neden sonra, kendi topraklarına ayak basınca, hemen kendini toparladı ve daha hızlı yürümeye başladı.

Sığınağa saat kaçta vardıklarını bilmiyordu Lenko. Fakat şimdi bu onun hiç ilgilendirmiyordu. Onun aklı fikri yaralı partizanın buradan götürülmesindeydi. Partizan bekliyordu. Lenko kurbağa gibi bağırdı ve girdi. Arkasından doktor da girdi. Küçük bir ovada sazlıklar ve yaban güllerinin arasına girdiğini sandı. İlkönce nereye girdiğini anlıyamadı. Ne ağaç dallarını, ne de yaralıyı görebildi. Ama hemen işi sezdi. Elini ileri doğru uzatarak eğildi.

Doktor, hastanın karaltısını görünce :

— Andrey! Bak, bizim küçük dostumuz seni nasıl bir «hastaneye» yerleştirmiş.

Sonra eğildi. Dikkatle partizana sarıldı, sıcak sıcak dudaklarını öptü ve hemen yanına çömeldi.

— Dur, ateşin var mı bakayım! dedi yavaşça.

Elini alnına koydu :

— Evet, var, ama tehlikeli değil. Şimdi yara-

ya bakmıya ne zaman var, ne de imkân. Çok acıyor mu?

Andrey acıklı acıklı gülümsedi :

— Göğüs yarası! Ayağına batan diken değil ya!

Doktor alelâcele :

— İyi ama, yürüyebilecek misin? diye sordu.

Andrey şaka ederek :

— Senin yardımınla nice yüce dağlar aşarım! dedi.

Doktor onu teskin etti :

— Dereyi atlamışsın ya!

Yaralı hafifçe gülümsedi :

— Atlayıp atlamadığımı, faşistleri kovduktan sonra söyliyeceğim. Haydi şimdi gidelim.

Kuvvetle ve genç doktorun yardımiyle yavaş yavaş doğruldu.

Onları dere boyuna götürdü Lenko. Burası en tehlikeli yerdi. Belediyenin etrafında çeşitli belediye adamları, Kumyu, Pavel ve diğer fena insanlar dört gözle bekliyorlardı. Buradan iyi insanlardan da geçenler oluyordu, ama, şimdi onları burada kimsecikler görmemeliydi... Böyle hallerde iyi yürekli insanlar heryerde rastgeliyor ve büyük bir merakla soru soruyorlardı. Lenko köyden değirmene gelenlerle karşılaşıyordu ya, onları iyi tanıyordu...

Koru yolunda durdular. Eşekli adam onları burada bekliyordu. Yaralıyı yavaşça hayvana bindirdiler. Partizan, çocuğu saçlarından okşadı. Heyecanla :

— Lenko sana teşekkür ederim. Sen gerçek sosyalistsin, dedi.

Doktor çocuğun elini sıktı ve yanağını çimdikledi.

— Şimdi doğru eve git. Annen üzülmesin.

Ve o yaralı partizanı tutarak hayvanı dürttü. Eşek hemen yavaş yavaş yollandı ve çok geçmeden karanlıkta kayboldu.

Çok geç döndü eve. Bütün bu olup bitenlerden okadar yorulmuştu ki, annesi ona nerede kaldığını sormağa ve niçin gecikti diye azarlamaya başladığı zaman, ağzını bile açmadı. Çocuk, «Herşey başarıyle sonuçlandı ya! Annem biraz kahırlanacak, darılacak ve rahatlıyacak,» diye düşünüyordu.

Artık vakit hayli ilerlemişti, belki de gece yarısını geçiyordu. Lenko yatağına uzandı ve rahatlıyarak uyumağa çalıştı. Yorgunluktan mı yoksa heyecandan mı, uzun zaman gözlerini kapayamadı.

Ertesi sabah çok geç uyandı. Kahvaltı eder etmez, çıkacak oldu. Annesi yavaşça :

— Bir yere gitmiyeceksin, dedi.

Lenko «İşin içinde iş var!» diye düşündü :

— Niçin?

Annesi sert bir sesle :

— Sen haymanalık etmiye başladın. Burada otur da, ben de rahat olayım, dedi.

Lenko durdu. Düşündü. Kendi kendine mırıldandı ve kabahatli kabahatli gülümsedi :

— Artık böyle bir şey tekrarlanmayacak. Ortalık kararırdı mı evdeyim.

— Sana inanmıyorum, diye direniyordu. Annesi.

Lenko daracık omuzlarını kısmış, kaş altından annesine bakıyordu.

— Göreceksin!

Sonra kendi kendine «Bilsen neredeydim, ne yaptım,» diye düşündü ve kurnazca gözlerini kırpıştırdı.

— E, bütün gün burada mı duracağım? diye sordu.

Annesi sözünü geri almıyordu :

— Burada.

Ensesi kaşındı. İstemiye istemiye oturdu.

— Peki. Bütün gün sinekler yesin beni evde.

Annesi öfkeyle kükriyerek :

— Ben burada kahrımdan öleyim, daha mı iyi olacak? Sen beni hiç düşünüyor musun be? Düşünüyor musun, söyle?

— Düşünüyorum, cevabını verdi.

Lenko çok sesini çıkarmadan :

— Düşünüyorsun sen... Lâfa geldi mi düşünüyorsun!.. dedi annesi hiddetle.

Ve mutfağa girdi.

Şimdi değirmene gitmek için hiç de acele etmiyordu. Orada yapacak bir işi de yoktu, ama annesinin önünde dünkü heyecanından dolayı biraz kendisini göstermek istiyordu. Ama o, arası çok geçmeden, annesine birşeyler lâzım olacağını ve babasının yanına yollayacağını biliyordu. Ve hakikaten öğle olur olmaz, annesi, ona babasının yanına gidip birkaç leva almasını söyledi. Ama derhal eve dönmesini söyledi.

Başını salladı Lenko ve sokak kapısından çıkıp gitti. Doğrusu ya, onun pek oraya gitmeyi canı istemiyordu, çünkü babası dün niçin gelmediğini soracaktı. Lenko, annesiyle daha iyi anlaşabiliyordu.

Babası hakikaten de sordu. Lenko bir şeyler bulup söyledi ve iş bununla da bitti.

— İşte, burada biraz süt var. Al şunu, çünkü bozulacak. Hem torbayı da sakın unutma, dedi değirmenci.

Çocuk «peki» deyip değirmenden çıktığı gibi hızla sığınağa gitti. Yaralı partizan orada yattık-

tan sonra, orasının gündüzleri nasıl görüldüğünü anlamak istiyordu. İçerde biraz yumurta kabuğu ve poğaça kırıntısından başka birşeycikler yoktu. Daha sonra otlara bakarken bir şmayzer kurşunu gördü. Hemen kurşunu aldı ve mert kahramanla yeniden karşılaşmış kadar sevindi. «Bu bana bir hâtıra olsun!» dedi kendi kendine ve göle yıkanmıya gitti.

Koca söğüt acağının dalları arasından gözüne Kumyu ilişti. Kumyu, yemiş bahçesinin kapısını açtı ve içeri girdi. Lenko onu görünce ikircimledi. Ama hemen Minü dayısının sözlerini hatırladı. Söğütten indi ve Pa'amidof'ların yaz evine doğru koştu. Kumyu'nun yüzü ekşiydi. Doğu cephesinden gelen haberler onu rahat bırakmıyordu. Sovyet ordusu ilerliyordu. Almanlar Sovyet ordusunun önüne geçememişlerdi galiba. Kumyu'nun bütün ümitleri şimdi müttefiklerin aralarında kavga edecekleri, döğüşecekleri ve Bulgar hükümetine bir şey olmıyacağı ve böylelikle partizanları tuz'a buz edip herşeyin eskiden olduğu gibi sürüp gideceğiydi...

Kumyu birkaç gün yine yaz evine uğradı. Bu evde yalnız başına duruyor, düşünüyor ve Petır Peçenkof'un söylediği «len» sözüne hiçbir türlü aklı ermiyordu. Acaba bu «len» neydi, bu kelime acaba neden onun aklında kalmıştı?... Lenko hep onu izliyordu. Bahçesinin bir köşesine sinerek Kumyu ile Pavel'in çardağın yanındaki konuşmalarını din'iyordu... Tam bu sırada değirmenci oğlunu arıyordu ve dışarıya çıkıp:

— Len-ko! diye bağırdı ve etrafa bakınıp seslendi ve daha açık:

— Lennn-kooo! diye çağırdı.

Kumyu bu sesi işitti ve ilkönce kulak asmadı buna. Değirmenci oğlunu arıyordu, bunda ne var-

dı! Ama çocuğun adının ilk hecesi, kulağına bambaşka gelmiye başladı. Bu hece, gittikçe polis sorgusunda şuurunu kaybettikten sonra Peçenkof'un söylediği o acayip heceye benzedi.

Bu «Len-ko-» sesi gittikçe ona işlemiye başladı. «Len... Len... Len...»

Kumyu akşama kasabaya gitti. Yatağına yattı ve uzun uzun düşündü. Rasgele mi olacak neden, aklından : «Peçenkof bir de bu çocuğun adını söylemek istemesin?» düşüncesi geçti.

ONDÖRT

Kumyu, değirmencinin, sabahleyin çocuğunu «Len-ko, Lennnkooo» diye çağırdığını hatırladı. Durmadan Petır Peçenkof'un sayıklamalarına bağlıyordu bunu. Kumyu dizine vurarak : «O haydut, silâhı Lenko'nun verdiğini söylemek istemesin!» diye düşündü. Ama bu düşünceden hemen vazgeçti, çünkü bu akla sığmıyan bir şeydi. Bir çocuk, iki silâh bir tabanca ve koskoca bir çanta kurşun çalabilir miydi hiç?... «Ama Lenko, Minü Penef'in yeğeniydi. Herhalde o aldırmıştı ona, silâhları... Kumyu ikircimlik içindeydi. Hem silâhları Lenko'nun aldığına inanıyor, hem de böyle bir hırsızlığa inanamıyordu. Bu şüphesini söylemeye de utanıyordu. Elâlem «Artık gölgesinden de korkmaya başladı,» diye alay edecekti. Hakları da var. Çocuk, şeytan bir çocuk ama, çocuk işte, küçücük bir çocuk. Ona ne böyle tehlikeli bir görev veren olur, ne de o böyle bir işe girişebilir... Kumyu, ertesi gün kaza dairesine gidip Kikiridkof'u aradı. Bulamadı. Bir görev'e birkaç gün için kasabadan çıkmıştı. Kumyu, bu düşündüklerini kaymakama söyledi. Methe ve başarıya can atan adam, çocuğu tevkif

etmelerini emretti. Eğer bu işi yaptıysa, kolayca öğreneceklerdi. Çocuk korkacak, herşeyi söyleyecekti. Söylemese bile, bir iki şamar işi kolayca düzeltebilirdi. Şimdilik çocuğun Palamidof'larda olup olmadığını öğrenmek lâzım. Yani, çocuğun kiminle olduğu, kiminle görüştüğü öğrenilmeli. Sorgu esnasında delil, tanık, ispatla herşeyi açıklamak lâzım. Çünkü çocuklar, yaşlılardan daha fazla direnirler.

Derhal köye döndü Kumyu ve Ganço Palamidof'u buldu. Harman döğme gününde Lenko'nun da orada bulunduğunu öğrendi. O gün Palamidof'larda olan birkaç çocuğu da çağırdılar. Kumyu onları telâşlandırmadan sorguya çekti. Sorarken, oldukça tatlı dilli ve sevimli görünmeye çalışıyordu. Çocuklarla arkadaşları gibi güler yüzle konuşuyordu. Saklambaç oynarken kimin en çevik olduğunu, kimin ve kaç defa ebe olduğunu, kimlerin saklandıklarını, nereye saklandıklarını, soruyordu. En çok öğrenmek istediği şey, o gün kimlerin harmanda olduğu ve evlerine ne vakit gittikleriydi. Sordukça da, Lenko hakkında şüphesi artıyordu. Lenko harmanda oynamış, harman makinesi yanında yardım etmiş ve karanlık çöker çökmez, oradan kaybolmuş. Ve bir daha onu kimseler görmemişti.

Avukat Kumyu «Tüfekleri olsa olsa bu çocuk almalı» kararını verdi ve hemen onu yakalayıp herşeyi öğrenmek istedi.

Telefonla kaymakamı çağırdı Kumyu. Hemen geldi kaymakam ilmeği bulunca, çorabın sökülebileceğini sanıyordu...

Oturup görüştüler ve Lenko'yu tevkif etmeyi kararlaştırdılar. En sadık pazvant'arından birine, değirmenin yanına gitmesi, çocuğu izlemesi ve çocuk eve gittiğinde kimse görmeden yakalaması

söylendi.

İskra ile bahçede görüşecekleri o güzel ve sevinçli günlere dalmış yavaş yavaş yürüyordu Lenko. Bahçe o vakit güzel ve çiçekli olacak, küçük ev tamir edilmiş, sıvanmış olacak yine sık kamışlar arasında gülümsiyecekti. Herşey yine güzel, ruh okşayıcı olacaktı...

Pazvant tanıdık bir adamdı Hattâ Lenko'lara uzaktan uzağa biraz hısım da sayılıyordu. Yeraltından çıkıvermiş gibi, ses çıkarmadan çocuğun yanında bitiverdi. Çocukla yavaş yavaş konuşmaya ve şakalaşmaya başladı. Fakat, yan sokağa gelince hemen çocuğun incecik koluna sımsıkı sarıldı, güler yüzle, alçakça, belediyeye gitmesini rica etti.

Pazvant tevkif edileni muhtarın yanına getirdiği zaman, artık ortalık kararmıştı. Te'âşlıydı Lenko. Ama bunu kimseye belli etmiyordu. Kumyu'yu görünce kalbi sız'adı. Kumyu ise, kendi kendine «Silâhı bu çocuk çalmış olsaydı, daha ilk bakışta anlaşılacaktı,» dedi. Ama ne de olsa, madem tevkif edilmişti bir kere çocuğu sorguya çekmeleri lâzımdı.

Sorgunun ilk anlarında, belediyeye niçin getiri'diğini anladı Lenko. Fakat korkmadı. Zor ve dolaşık soruların içinden ustalıkla çıkıyordu. Harman döğülürken Palamidof'larda bulunduğunu, çocuklarla oynadığını, sonra da eve gittiğini reddetmedi. Ama, aklından : «Sokak kapısından çıkarken veya eve giderken onu sakın birisi görmesin?» diye düşündü. Hayır, o kimseyle karşılaştığını hatırlamıyordu. Sokakta sinek bile vızıldamıyordu, o aksam. Onun bu cevabına karşı koyamadılar, çünkü yazın bu günlerinde sokak'arda gerçekten insanlar pek gezinemiyor'lardı. Lenko bu ise annesini de katmamak için, eve gittiğini ve geç vakte kadar

bahçede oturduğunu söyledi. Sonra da annesi akşam yemeğine çağırmış, işte o kadar. O akşam dayısıgillere gittiğini söylemedi Lenko.

Çocuğun söylediklerinin hepsi inandırıcıydı. Ama herşeye rağmen sorguya çekenlerin üçü de biraz şüphe içinde kaldılar. Çocuklar çok vakit kendilerini vurdum duymaz yapmayı, kurnazlığı beceriyorlardı. Bilhassa daha cesurları artist gibidirler! Hattâ, ortada bir çok delil olmasına rağmen inkâr ederler. İşte bu da kendini birşeyden anlamaz yapıyordu.

En sonunda kaymakam çocuğa birdenbire Ganço Palamidof'un evine girip iki tüfekle bir torba kurşun çaldığını söyledi. Hemen konuşmanın nereye gittiğini anladı Lenko ve kendini bu ithama hazırladı. Doğrusu ya, bunların kendisine doğrudan doğruya sorulacağını beklemezdi. Fakat yine iradesini kaybetmedi.

Küçük omuzlarını kaldırarak, gayet saf bir şekilde :

— Bilmiyorum... Kimseyi görmedim... Tüfekleri herhalde başkası almış, diye cevap verdi.

Fakat kaymakam onu bu anda, görünüşte küçük bir meseleyle onu şaşırtmak istedi.

Sert bir şekilde çıkışarak çocuğun üzerine eğildi ve :

— Tüfeklerden başka, beş de kaşık çalmışsın, dedi.

Lenko, kapanı pek düşünmeden :

— Kaşık çalmadım! dedi.

Kaymakam ikna edercesine ve yüzünü buruşturarak eğildi :

— Demek, sadece tüfek çaldın öyle mi?

Lenko hemen aklını başına topladı, acı acı gülümsedi :

— Niçin kaşık ve tüfek çalacakmışım? Bizde

kaşık var. Tüfek neme lâzım...

Bu adamlar acaba tüfekler hakkında birşeyler mi öğrenmişlerdi, yoksa sadece şüphe mi ediyorlardı, Lenko işte bunu anlamaya çalışıyordu. Ve çok geçmeden bunun farkına da vardı : Birşey bilmiyorlar. Yalnız şüpheleniyorlardı... Onların bu işten yana sadece şüpheleri olmasaydı, işin aslını söyliyeceklerdi. Lenko da, bunu görünce, kekeleyip kalıverecekti. Fakat ne yaparlarsa yapsınlar, sırtından derisini bile yüzseler, susacaktı.

Aklından son günlerde olup biten bütün olaylar, maceralar gelip geçti. Bunlarda o kadar çok kişinin eli vardı ki! Babası, yengesi ve... ve... ve... Eğer ağzını açıp birşeyler kaçırırsa, arkasından tevkif edileceklerin ne kadar çok olacağını düşününce, Lenko'nun diken diken oldu tüyleri.

Çocuğu korkutmaya, itip kakalamaya başladıysalar da o, susarak kaş altından bakıyordu. Kumyu, muhtar, kaymakam soru sormaktan yoruldular. Kaymakam, kalktı, Lenko'nun kolundan tuttu, yüzüne bir tokat vurdu. Çocuk sendeliyerek başını duvara çarptı, oradan da yere yuvarlandı. Kalkabilirdi ama kalkmadı. Çok fazla inlemeye başladı, çünkü daha çok döğerler diye korkuyordu. Kaymakam, herhalde onun dayanıksızlığından çıldırmıştı. Hemen çocuğun kolundan tuttu, hızla ayağa kaldırdı.

Elini çocuğun başına doğru kaldırdı :

— Söyle be haydut! Söyle yoksa şimdi ciğerlerini çıkaracağım.

Lenko, yüzünü korumak için ellerini yukarı kaldırmışken, o alttan bir tokak daha vurdu.

— Söyle!

Yakasından kaldırarak iyice sarstı Lenko'yu ve üçüncü tokatı indirdi. İndirince de çocuk sallanıp onun ayaklarının dibine yığılıverdi. Sonra

kaymakam onu masanın yanına çekti ve beline bir yumruk daha vurarak «hazır ol» durumu almasını emretti.

Hıçkırıyor, burnunu siliyordu Lenko. Burnundan gelen kanı kasten eliyle yüzüne bulaştırıyordu. Böylelikle acı çeken bir biçareye benziyordu.

Kumyu ve muhtar ses çıkarmadan Lenko'yu gözlüyorlardı.

Kumyu yavaşça ona acımış gibi :

— Ama Lenko, sen suçunu bil... Bil ve şimdi eve gideceksin. Kabul etmezsen burada kalacaksın, annen bekliyecek.

Lenko kimseye bakmıyordu. Bir şey de söylemiyordu. Zayıf vücudunu bir tarafa bükmüş, sadece içini çekiyordu. Kendi kendine : Bir kere salsalar, ikinciye alacakları olsun, görebilirlerse! diyordu.

Bir şey kopartamadılar. Sorgu hoşuna gitmedi onların. Pazvantı çağırdılar, çocuğu koridora çıkarmasını söylediler. Fakat çocuğun şüpheli olduğuna inandılar. Bunun içinde mahzene kapamayı kararlaştırdılar. Sorgunun yarın devam etmesi lâzımdı, onu yine çağırdılar.

Kaymakam kızarak :

— Söyliyecek misin? dedi.

Lenko susuyordu.

— Söylemezsen, seni mahzene kapıyacağız.

Bu, küçüğü hiç de telâşlandırmadı.

— Mahzene götürün! emrini verdi kaymakam.

— Bu akşam onu fareler kemirsin de, bakalım yarın yine susacak mı?

Pazvart henüz çocuğu götürmemişti.

— Söyliyecek misin? diye sordu, bir defa daha kaymakam.

Lenko birşey demedi. Sadece bir göğüs geçirdi.

Herşeye hazır olmasına rağmen, bu adamların kendisiyle henüz şaka ettiklerini sanıyordu. Onu mahzene kapayacaklarını ne yapacak bakalım diye bekliyeceklerini ve sonra serbest bırakacaklarını sanıyordu. Gelgelelim, olup bitenler işin iyi sonuçlanmayacağını gösteriyordu. Bir çare bulup, buradan uzaklaşmalıydı. İşte, pazvant onu önüne katmış götürürken, kaçıp gidecek. Sadece biraz uzaklaşsın, sonra tutabilirse aşkolsun.

Pazvant onu kapıya doğru iterek, aşağıya götürdü ve belediyenin mahzenine kapadı.

Lenko, üstünden kapının kilitlendiğini görünce karanlıkta gözlerini kırpıştırdı ve yüreğine öyle bir kahır çöktü, öyle bir dert çöktü ki, az kalsın bağıra bağıra ağlıyacaktı. Artık en ağır şeyler başlıyordu. Onu da yakaladılar, eziyet edecekler, hattâ öldürebilirler de. Karanlık, bu kapandığı delik, kaymakamın kötü niyetleri aklına gelince yerinde donakaldı. Yardıma koşacak kimse de yoktu. Annesi onun tevkif edildiğini bilmiyordu. Bütün gece Lenko'yu bekliyecekti. Annesinin bütün gece gözlerini kırpmayacağını biliyordu. Sabahleyin ise değirmene, babasının yanına gidecekti. Ve bütün telâş işte o zaman başlıyacaktı.

Annesini düşününce, kalbini derin bir acı kaplıyor, eli ayağı kesiliyordu. Annesinin kahırlanmıyacağını ve ona acımayacağını bilse, herşeye katlanmaya hazırdı ama...

Avluya bakan dört köşeli, parmaklıklı bir pencere vardı. Bu pencereden içeri biraz yel giriyordu. Bu pencerenin başına dikildi, dışarı baktı Lenko. Belediye avlusunun içi karanlık ve ıssızdı. Arka taraftaki odadan bir gürültü geldi. Oraya belediyenin boğaları bağlanmıştı. Arada bir tepişiyorlardı. Gürültü de bu anda bir derece rahatlık veriyordu çocuğa. Yukarıda neler oluyordu acaba? An-

laşılan, Kumyu kaymakam ve muhtar henüz çıkmamışlardı. Derin bir gülüş, sonra sandalye veya masa takırtısı, daha sonra da kapı gıcırtısı işitildi. Gidiyorlardı. Pazvant onları uğurladı. Lenko, şimdi artık bırakılmayı bekliyordu. Ama pazvant kapıyı kilitledi ve avlunun içinden geçerek, çıkıp gitti. Sonra da bütün bu belediye binası sessizleşti.

Korkudan tüyleri diken diken oldu Lenko'nun. Onu gerçekten de kapadılar. Bu adamlar şaka etmiyorlardı. Demek ki, yarın onu yine alıp, sorguya çekeceklerdi. Kasabaya da gönderebilirlerdi. Herhalde o at kafalıya teslim edeceklerdi. Lenko bu adamdan korkuyordu. Ona öyle geliyordu ki, bu adam gözünü bile yummadan insanı öldürebilirdi.

Bir saat kadar pencere önünde durdu. Bacakları yoruldu, ama oturmak istemiyordu. Mahzenin yeri tozlu ve pisti. Çıplak ayakları altında, çeşitli kâğıt parçaları, tütün kutuları vardı. Yerdeki kiremit, topaç, yonga ayaklarına batıyordu. Bu karanlık odanın her yerini gezdi ve oturacak yer bulamadı Lenko. Odanın bir köşesinde bir iki kerpiç yığını vardı. Bundan başka birşey yoktu. Ayağına kocaman bir fare çarptı. Sanki, izbenin bütün köşelerinden sivri ve yırtıcı burunlar ona alay edici bir şekilde bakıyordu.

Başının ucundaki alçak kirişlerde kurtlar vardı. Lenko böyle çıtırtıları başka defalar, kendi evlerinin kirişlerinde de işitmişti. Bu yerebatası kurtlar, bütün gece kemiriyorlardı ama, buradakiler ona sanki başındaymış gibi geliyordu.

Lenko, çıkılıp çıkılmayacağını düşündü, buradan. Tutup kapının mandalını çekmek istedi. Mandal yerinden bile oynamadı. Kapı kilitlenmişti. Yine pencerenin yanına gitti. Demir parmaklık-

lara baktı. Araları biraz geniş oluverseydi, belki de çıkabilirdi. Ah, bir çıksa, izini bile göremiyecekler, ama çıkılmıyor ki buradan!

Lenko bütün kuvvetlerini toplıyarak bir çıkış yolu düşünmeye başladı. Hayli bir zaman yerde durdu. Ne kadar kuvvetli olursa olsun, birşey düşünemiyeceğini anladı. Herşeyi yoklayıp denemek istedi. Belki de bir kolayını bulurdu.

Bütün demir parmaklıkları gözden geçirdi Lenko. İkinci parmaklık orta yerinden yamuktu. Tuttu, yamuk yeri yukarı doğru çevirmeğe çalıştı. Demir çubuk, dönüverdi. Lenko yukarı kalkarak hemen çıplak ayaklarını soktu. Zarzor göğüs kafesine kadar çıktı. Ama bundan fazla geçemiyordu, parmaklıklar arasından. Güç halle gerisin geriye girdi. Buradan nasıl çıkmalıydı? Nasıl kaçmalıydı acaba? Kolay kolay ümidini kırmak istemiyordu. Ama gücü yetmiyordu. Herşey sapa sağlam mıhlanmış, ustaca işlenmişti. Babası «Herşeyin kolayı vardır,» derdi. Onun bu sözlerini hatırladı.

Herhalde gece yarısı yakındı artık. Bütün köy uykudaydı. Köylüler, dinleniyorlardı. Sadece Lenko'nun annesinin gözleri yoldaydı. Biliyordu. Ve bu iyi kadıncağıza acıyordu. Nasko ağabeyisini düşünüp ağladıkları yetmiyormuş gibi, şimdi üstelik bir de onu düşünüyordu...

Demir çubukları sırasiyle çekmiye başladı. Demir, çocuğun kuvvetine dayanıyordu. Yukarıdaki çubuğu da biraz eğriltirse başını sokup kaçabilecekti. Yanında bir ağaç falan olsa, onunla demir çubuğu eğmeye çalışırdı. Belki bulurdu. Kör gibi, el yordamiyle izbenin tozlu paslı köşlerini aramaya başladı. Burada yığılı kerpiçlerden başka birşey yoktu.

Yine pencerenin yanına döndü ve çubukları yukarıya, kendinden yana çekmiye başladı. İkinci

çubuğun tahta çerçevesi içinde oynadığını gördü. Hemen bu demiri sağa sola çekmiye koyuldu. Demir parmaklık yavaş yavaş sol taraftaki duvara doğru batmaya başladı. Yoruldu, ter içinde kaldı, biraz soluk almak için durdu. Tir tir titriyordu. İçinde bir korku vardı. Son dakikada, tam buradan çıkacağı bir sırada, biri gelip onu yakalıyıverecek ve yeniden izbeye atıverecekti. Öyle bir seziş vardı içinde. Demiri düşündü yine. Kerpiçe değil de iki kerpiç arasında boşluğa rasgelirse, onu sağ taraftan kurtarıp eğecek, böylelikle daha büyük bir delik açıp kaçacaktı.

Aradan yirmi dakika geçer geçmez yine parmaklığı yakaladı ve bir bu tarafa bir o tarafa oynatmağa başladı. Demir parmaklık çocuğun kuvveti karşısında durmadan duvarın sol tarafına milimetre milimetre batıyordu. Belki biraz daha lâzımdı. İki üç defa daha, hücum! Birkaç hamle! Bütün kuvvetiyle hücum ediyordu. Biraz sonra demir çubuk birden duvara girdi ve sağ tarafı pencere çerçevesinin dışına çıkıverdi. Lenko o titrek elleriyle çubuğun serbest ucundan tuttu ve bir tarafa kıvırmak istedi. Kuru tahta çatladı ama, demir bükülmedi. Lenko yine demiri sol tarafa itmeye başladı. Çubuk bir karış kadar girdi. Yine çubuğu itmek istedi, duvara büyük bir delik yapınca kaktı. Ve işte o zaman mahzenin bir köşesinde olan kerpiçleri hatırladı. Aceleyle dokuz-on tane kerpiç getirdi, onları dizdi, üstlerine çıktı. Hayır, daha itmeliydi! Belki de birkaç santimetre daha iterse çıkabilecekti. Bunu gayet acele yapması lâzımdı, çünkü belki ansızın birisi gelirdi.

Lenko sonunda çubuğu iki eliyle tuttu ve olanca kuvvetiyle kendine doğru çekti. Sonra yine duvara itti ve yine kerpiçlerin üzerine çıktı. Başını uzattı, ellerini kuru yere dayadı. Tamam! Ayağa

kalktı. Sıtmalı gibi ağır ağır soluyordu. Hemen etrafa bakındı, çünkü çıkabildiği zaman nereye gideceğini düşünmemişti.

Gelinkadı gibi avludan kayıp geçti ve kuruluşu yarıda bırakılmış bir yapının arkasına gizlendi. Bu yapının arka tarafında dut ağacı vardı. Hemen dut ağacına, tırmandı, sonra duvara basarak yere indi.

Serbestti artık! İçi sevinç içindeydi, kendini âdeta kanatlanmış, uçuyor hissediyordu. Varsın kovalaya dursunlar artık! Tutsunlar bakalım, tutabilecekler mi! Arkasından bütün bir ordu gelse, teslim olmıyacaktı artık. Nereye gidip saklanacağını düşünmeğe vakit vardı daha. Bütün kırlar, koru, mısırlık onundu. Gerçek âsiler gibi yaşayacaktı. Silâhla birlikte partizanların yanına giden yolu bulacaktı. Şimdilik en önemli iş, köyden uzaklaşmaktı. Uyuyan evlerin duvarlarına yapışa yapışa, yavaşça nehre doğru koştu. İşte, önüne ova açılıverdi. Şimdi herşey uykudaydı. Yalnız uzaklarda bir yerden baykuş sesi işitiliyordu. Onun çirkin sesi gecenin bu derin sakinliği içine acı acı yayılıyordu. Biraz sonra yine sessizlik çöktü. Ne ses, ne kıpırtı...

Dereye indi. Sıcak ve yeşilimtrak suya girdi, öte taraftaki değirmen deresine doğru geçti. Sonra durakladı. Tehlikeden uzaktı artık. İlk olarak, en büyük güçlüklerin şimdi başladığını düşündü. Kırlar genişti, ama kurt gibi yapayalnız yaşıyabilecek miydi?...

Değirmen deresinin arkasındaki söğütlerin arasına girdi Lenko. İlkönce, eve dönüp dönemiyeceğini düşündü. Annesi saklanmasına yardım edecekti. Ama avlunun pek küçük ve dar, evlerinin de buna uygun olmadığını düşününce, başını çevirerek eve dönmemeyi kararlaştırdı. Orada hücre-

de gibi kapalı, olacaktı. Yarın pazvant ve polisler onu aramıya başlıyacaklardı. Değirmenin yanındaki sığınağına gizlense yine iyi olmıyacaktı. Çünkü, oradan da bir yere çıkamıyacaktı. Orada onu kim doyuracaktı? Ah, doğrudan doğruya, çok gezinmeden partizanların yanına gitse nekadar iyi olacaktı! Tüfek verecekler ona, göğsüne kurşunlar dizerek süsliyecekler ve tamamiyle eski haydutlara benziyecekti. Ama dağ uzak, partizanlar meydanda değil'erdi, onlara nasıl ulaşabilirdi? Bir yolunu bulup da dayısına seslense. Dayısı inip onu alacaktı. Bağlantıya girmek lâzımdı. Blatniçevo'ya gitmek aklına geldi. Genç doktor, partizanlarla karşılaşıyordu, onu yukarı yollayacaktı. Blatniçevo'da İskra'yı da görecekti. Onunla bir defa daha karşılaşmaya, doktoru çağırmaya gittiği o güzel günde olduğu gibi ikisinin yalnız başına konuşmalarını ne kadar da arzu ediyordu...

Blatniçevo'ya giden kestirme yolu biliyordu. O tarafa yollandı. Çayırlıktan geçiyordu, küçük küçük tepeleri bir solukta aşıyor, sivri sivri anızlıklardan geçiyor ve sapsarı kesilmiş mısırlıkları aşıp gidiyordu. Mısır kırımı yaklaşıyordu. Blatniçevo'ya giden kara yoluna çıktı, adımlarını sıklaştırdı. Bir yerde bir arabaya rastladı. Daha uzaktaki yoldan saptı. Büyük bir anızlığın fundalıklarına saklandı. Araba çuvalla doluydu. Ekin götürüyorlardı. Arabada iki erkek vardı.

Arabanın orta yerinde oturan adam:

— Aman dürt, şunları, gecikeceğiz, dedi.

Öküzleri süren adam da onu teskin etti:

— Gecikmiyeceğiz, korkma.

Herşeye rağmen uzun üvendiresi ile öküzleri dürtmekten de çekinmedi. Hayvanlar hızlandı, araba takırdadı ve çok geçmeden aşağı doğru saptı.

Hemen tavşan gibi fırladı Lenko. Etrafa bakı-

narak, yoluna devam etti. Artık Blatniçevo'daydı. Kenar evlere yaklaştıkça yüreği rahatsızlanıyor, hızla çarpmaya başlıyordu. Korku muydu, yoksa başka bir şey için heyecanlanıyor muydu?

İşte avlular. Duracak, düşünecek zaman değildi. Köyde horozlar öttü. Biraz sonra herkes tütüne gidecekti. Bir arka sokaktan geçti, harmana çıktı ve samanlığa daldı. Petra teyzeye veya İskra'ya seslenmek için elverişli bir an bekliyecekti. İkisinden biri ille çıkacaktı.

Aynı avlu içinde köpek havladı. Hemen durdu Lenko. Fakat köpek sustu. O da sessiz avlu içinden geçerek Trifon amcalarının harman tokatlarını açtı, samanlığa kadar koştu. Trifon amcalarda köpek yoktu, ama komşularının palileri onu duyabilirlerdi. Yavaşça samanlığın geniş kapısını açtı, içeri daldı. Burnuna saman, mısır kabuğu kokusu geldi. Yanıbaşında fasulye ve fiy samanı vardı. Burada hava biraz boğucuydu, ama sıcaktı. Sabah serinliği çıktığı için, Lenko artık soğuktan büzülmeye başlamıştı. Sadece gömlekleydi. Eve dönerken pazvantın yakaladığı gibi.

Kapının önünde durmaya ve tahta samanlığın deliğinden bakmaya hacet yoktu. Otların üzerine yatıp ısınacak, daha iyi dinlenecek ve ortalık ağarmaya başladı mı, Petra teyzeye veya İskra'ya seslenmeye elverişli bir an bekliyecekti. Duvarın dibine sokuldu, samanla adamakıllı sarıldı ve kafası bir sürü düşünce, korku ve tahminler içinde, tozlu kiremitlere baka kaldı. Uzun yolun telâsından, uykusuzluğun yorgunluğuna dayanamayıp, uykuya daldı. Yorgunluktan mı, başına gelen büyük telâşlardan mı neden, bir takım karmakarışık rüyalar gördü. Güya evde, onlardaydı, ama bir bakarsan, onlarda da değildi. Burada ona herşey yabancıydı. Nasko ağabeyi mutfaktan çıkıyordu.

Kurumuş solmuş ayaklarının üstünde güç hale duruyordu. Lenko onu mahpusta böyle tasavvur ediyordu. Sonra bilmem nereden, telâş içinde korkudan aklını kaybetmiş bir şekilde İskra çıktı. «Todya ağabeyimi öldürdüler! Polisler size gidiyorlar!..» diye bağırdı. Lenko sokak kapısına doğru döndü... ve uyandı.

İlkönce kendi sığınağında sanmış ve ortalık kararmış gibi geldi. Fakat toz içinde kalmış Türk kiremitleri arasından ışık demetleri giriyordu. Hayır, hayır, burası sığınak değildi. Bir an sonra, akşamdan beri olup bitenleri hatırladı. Saatin kaç olduğunu bilmiyordu, ama ne kadar çok uyuduğunun farkındaydı. Bundan biraz rahatsızlanıyordu da. Herhalde Petra teyze ve İskra tütünlükten çoktan dönmüşlerdir. Belki harmandan geçmişler, belki de samanlığın içine bi'e bakmışlardır, ama ne çare, o uyuyordu o zaman. Şimdi nasıl da onlara haber vermeliydi. Belki yabancı falan da vardı onlarda. Onun ise yabancı kimselere görünmemesi lâzımdı. Lenko yumuşak alafın üzerine oturdu, düşündü. Acıkmıştı. Buraya gelinceye kadar herşey iyi geçti. Ama bundan sonra işin güç ve korkulu tarafı başlıyordu. Ne olursa olsun, ama, o polislerin eline düşmemeliydi.

Kendi kendine «Sabır! Sabır!» dedi Lenko. Yavaşça kapının deliğinden dışarı baktı. Herhalde öğle üstüydü. Dışarısı aydınlık, hoş ve serindi. Birkaç tavuk bir saman yığınını eşeliyordu. Dışarıda ne insan sesi ve ne de bir gezinti vardı. Herhalde sayvan altındaydılar. Petra teyze tütün diziyor ve İskra da dizileri bağlayıp güneşe karşı koyuyordu.

Öğleden sonra, geç vakit, Petra teyze samanlığın duvarının dibine dizilmiş kesik odunlardan almıya geldi. Ona seslendi. Kadın çocuğu samanlıkta görünce şaşakaldı. Çocuk, bir şeyden sıkılmış,

korkmuş gibiydi. Yalınayak, gömlekle, sokağa atılan bir kediye benziyordu. Kadın bu bek'enilmedik gelişe pek sevinmese de, çocuğa acıdı. Yüreği sızladı ve kahırlandı.

Lenko, aceleyle başına gelen maceraları anlattı. Petra teyze baştan gülümsüyordu ama, sonra gitgide yüzü ciddileşti, birşeyler hesaplıyormuş gibi düşündü. Eve gitti. Kocasına danıştı ve biraz sonra Trifon amca da samanlığa geldi. Uzun boylu, iri kemikli, yüzü kararıp kavrulmuş, siyah bıyıkları aşağı doğru sarkmış bir köylüydü.

Ev sahipleri onu dikkatle dinleyip birşeyler düşünüyorlardı. Böyle işlerde tecrübeleri olduğundan bu davetsiz misafirin ne derece kabahatli olduğunu, polisin eline düşerse, dâvaya bir tehlike getirip getirmiyeceğini düşünüyorlardı.

Çocuğu içeri a'dılar. İkinci kata, tam doktor Stoef'in odasına karşı olan odaya götürdüler. Bu mert ve akıllı çocuğun başına gelenler tehlikeliydi. Eğer tevkiften kaçışından sonra, polisin eline düşerse, onu hayli zorlıyacaklardı. Fakat çocuk ağzından tek kelime kaçırdı mı da, sonra rahat bırakmıyacaklardı, anasından emdiği sütü bi'e söyleteceklerdi. Çağrı'an doktor da, çocuğun korunması, polis cellâtlarının eline düşmemesi lâzım geldiğini söyledi. Ama, nasıl korunmalı? Burada bırakmış olsalar, İskra ve bu tanımadık çocuk, çok olacak... O da, bu tehlikeli zamanlarda! Komşulardan biri be'ki şüphelenir, ağzını açar, istemiyerek ağzından kaçırır. Sonunda çocuğa da yazık, bağlantısı olan kimselere de.

Çocuğu burada tesadüfen bulurlarsa ne olacak? Orasını da düşünmemeliydiler. Böyle bir halde, İskra'nın teyzesine misafirliğe, onu görmiye geldiğini söylemeliydi.

Partizan müfrezesine, Lenko'yu oraya almaları

için ısrar etmeyi kararlaştırdılar. Her ne kadar güç de olsa, çocuğa en elverişli orasıydı. Misafir odası gibi olan odada kaldı Lenko. Kimseye görünmemesini söylediler. Yanına arada bir İskra geliyordu. Onun gelişi, bu kapalı hayatta ona yetip artıyordu. İskra, avluda gezinirken veya sayvan altında çalışırken, o perdenin bir köşesinde ona bakıyordu. Müfrezeye haber verdik'lerini ve belki en yakın bir zamanda onu almıya geleceklerini söylediler. Lenko dağa gideceğine seviniyordu, ama burada da onun akıllı, iyi arkadaşının oluşu da hoşuna gidiyordu..

ONBEŞ

Petra teyze, evdekilerin hepsine ilgi gösterdiği gibi, Lenko'ya da, bir elbise bulmağa çalışıyordu.

— Canım, o artık koskocaman çocuk. Ta, yukarı dağa çıkacak. Orada soğuktan, donacak zavallı, diyordu kocasına.

Bu, eline ve ayağına çabuk kadın, yorulmadan bütün illegallere ve partizanlara ilgi gösteriyor, onları kendi evine alıyordu. Lenko'yu da kendi oğlu gibi sevdi. Onun doğruluğu, onun nazik sâf yüreğini seviyor ve olanca kuvvetini, faşist ejderhalarına karşı savaşan partizanlara yardıma koştuğuna hayran kalıyordu. Ve böyle çırılçıplak gördükçe, tüyleri diken diken oluyordu. Onu yukarı almazdan önce giydirmeliydi.

Çocukları çoktan büyümüşlerdi Petra teyzenin. Elbise'eri de çoktan yıpranmış, yama içindeydi. Böyle bir çocuğa elbise şimdi nereden bulabilirdi?.

Annesine, Lenko'nun sağlam olduğunu ve onu düşünmemesini bildirdiler. Bu sevinçli haberi götüren adam, giyecek nesi varsa hazırlamasını söyledi. Aradan bir iki gün geçer geçmez, bu adam iki

gömlek, uzun bir yün pantolon, ceket ve bir palto getirdi. Partizan müfrezesine gitmeye hazırdı Lenko, ama dağdan henüz haber yoktu. Aradan bir hafta geçti, ikinci hafta başladı, ama müfrezeden onu almıya adam gönderilmedi. Petra teyze rahatsızlıktan, korkudan kızmaya başladı. Trifon amca ise, uzun bıyıklarını kıvırıyor, bu işe hiç üzülmüyordu. Kendi kendine: «Nelerine lâzım, böyle belâ onların!» diyordu. «Olup olacağı bir çocuk işte. Partizanlara ne iş yapabilir o? Yalnız engel olabilir!...»

Trifon amcanın ailesindekilerin hepsi bir akşam mutfağa toplandı. Doktor Stoefi de çağırdılar. İskra, Lenko'nun yanına gitti. Petra teyze, hepsinin toptan, bu çocuğu ne yapacakları üzerine karar alma'arını istedi. Çocuğu eğer ebeveylerinin yanına gönderirlerse, tehlikeli olacak. Hemen tevkif edecekler ve belki ağzından birşeyler de kaçırır. Burada da daha fazla kalması fena. Bir çocuk için evlerini de yakacaklar.

Doktor Stoef:

— Başımıza gelen belâ büyük olacak. Hem ev, hem de ben gideceğim. Şimdilik partizanlara yardım eden bir benim dedi.

Sustu. Evin, artık çok kişiler tarafından öğrenildiğine kızıyordu. Aralarında yalnız biri polisin eline düşüp dayanamazsa, burada herşey yok olacaktı.

— Haber bari etseler! dedi Petra teyze.

Trifon amca teskin etti onları:

— İlk karşılaşmada yoldaşlara söyliyeceğim.

Ertesi akşam, Lenko'yu almak için gönderilen adam geldi. Petra teyze çocuğu giydirdi, ona eski bir torbadan, arka çantası yaptı, içini yiyecekle doldurdu, elini sıktı ve omuzunu okşadı.

— Korkma! Faşistleri öyle öldür ki, tozu bile kalmasın...

Biraz korkarcasına gülümsedi Lenko. Ona henüz herşey bir rüya veya masal gibi geliyordu... Dağa, halkın koruyucularının şimdi gezindikleri yere hakikaten böyle kolay tehlikesiz gidiliyor mu?... Bir, gün öğretmenleri onları komşu köye geziye götürmüştüler. Lenko'ya, şimdi de geziye çıkmış ve yakında eve dönecek gibi geliyordu. Ama bu seferki ne kadar geziye de benzemiş olsa, bambaşka, tehlikeli ciddi ve mühim bir şeydi. Son olarak kendisiyle İskra elleşti. Kızın elini iyice sıktı Lenko, biraz tuttuktan sonra bıraktı. İskra'ya samimi ve sevindirici bir şey söylemek istiyordu, söyliyemedi. Telâştan dili tutuldu. Gözleri yaşardı. Yutkundu. Yavaşça yüzünü bir tarafa çevirdi.

Trifon amca arka sokağa çıkardı onu. Lenko hem yürüyor hem de arkadan, polisler geliyormuş, yahut ta bir yerde bekleyip üstlerine ansızın çullanıvereceklermiş hissiyle korku içindeydi. Bu histen ancak yüz adım geçince kurtuldu, sakinleşti.

Ovaya çıktılar. Burada yer alçaklı yüksekli taşlıydı. Anlıkların üstleri ağaç ve diken içindeydi. Köy arkasında kalıyordu. Uzaktan kararıyordu. Evler biraz sonra karanlıklar içinde kaybolup gitti. Ortalık sessizlik içindeydi, etrafta ses yoktu. Bir anlık yanında Trifon amca karatavuk gibi ıslık çaldı. Pali gibi havlamayla cevap verdiler. Kalpaklı, eli sopalı bir genç çıktı. Lenko, birden bu «Çoban» dedi. Bu «çoban», Trifon amcayı biraz öteye çekti, birşeyler fısıldadı ve sonra çocuğa başiyle işaret ederek:

— Hey kahraman, haydi yol'analım, dedi.

Trifon amca çocuğu ensesinden tuttu, göğsüne doğru çekti, onu kucakladı, sıktı sıktı ve omuzuna vurarak elini sıktı:

— Haydi, yolunuz açık olsun! dedi hemen geri döndü.

Lenko, tanımadık adamla yürümeye başladı.

Uzun boylu iri yarı bir gençti. Partizanların yanına değil de, panayıra gider gibi korunmadan yürüyordu. Hangi yoldan götürüleceğini bilmiyordu Lenko. Yiyecek doldurulmuş arka çantası, sanki çocuğu geri geri çekiyor, üstündeki elbiseleri ağır geliyordu. Bütün yaz kısa pantalona alışmış olduğundan şu ayağındaki ev dokunmasından dar paçalı pantalon şimdi onu zorluyordu. Kalın yünlü elbisesiyle sırtında taşıdığı yük, geceyi daha sıcak ve boğucu yapıyordu. Bütün vücudu ter içinde kaldı. Yavaş yavaş soluğunu alamamağa başladı. Kalpaklı genç, bu bayırlara, taşlara alışmış olduğundan yavaş yavaş yürüyor, dikkatle önüne bakıyor, birşey söylemiyordu.

Bir aralık durdu, dikkatle yol arkadaşını süzdü. ve:

— Yoruldun mu? Yorulduysan oturalım, dedi.

Lenko yorulmuştu. Oturup dinlemek istiyordu biraz. Ama durmadı.

— Hayır...

Ama, böyle cevap verdiğine, oturup biraz soluk almadığına üzülmüyor değildi. Ne çare, «Hayır» demişti bir kere. Söylediğinden dönmezdi. Sonra bu genç de acele ediyordu.

Şakayla, Lenko'ya dönerek:

— İlk partizan yürüyüşün bu mu? diye sordu.

Lenko o kadar yorulmuştu ki, ona cevap bile veremedi.

— Sen yoruldun galiba? Bu ise en kolay yol! Yukarısı bilsen nasıl kötü...

Biraz durakladı Lenko. Ceketinin yeniyle alnını sildi. Ağır arka çantasını sırtına daha iyi yerleştirdi.

— Alışacağım, dedi sadece.

Yanındaki genç de ona gülümser gibi:

— Herşeye alışılıyor! Sadece dolu olsun karnın.

Dallarını hayvanların kırdığı bir ormana girdiler. Bu delikanlı anlaşıldığına göre bu taraftandı. Buralarını adım adım tanıyordu. Dar, kör bir patikaya saptı. Bir çukura indi. Oturdu, hemen elini yokladı. Lenko geri kalmamak için koşuyordu. Yolu şaşırıp kaybolacağından korkmuyor da, onun la alay etmesinler diye acele ediyordu. Bu kuvvetli ve iri adam «Balkana partizan olmaya yollanmış, ama yürüyemiyor bile,» diye düşünebilirdi.

Bu onun birinci imtihanıydı. Buna dayanması lâzımdı.

Delikanlı yanında ona yer açarak:

— Haydi, bir sigara içinceye kadar arka çantanı indir, dedi.

Lenko da bekliyordu bunu. Çabucak torbayı indirdi. Yanı başına koydu. Paltosuna sarıldı, biraz uzandı. Göm'eği su içindeydi. Yüreği yerinden fırlayacakmış gibi çarpıyordu. Delikanlı büyük bir tabaka, çıkardı. Bir parça yırttı gazeteden. Kalın bir sigara sardı. Sonra gazetenin kenarlarını tükürükledi ve yapıştırdı. Kavı, çakmak kayası üzerine yerleştirdi. Herşeyi yavaş yavaş yapıyordu. Bu ise Lenko'nun pek hoşuna gidiyordu. Böylelikle biraz dinlenecek ve yukarı çıkmaya kuvvet toplıyacaktı Lenko. Daha ne kadar yürüyeceklerdi acaba? Bunu sormaya cesareti de yoktu. Çünkü Trifon amca insan, köy ve başka yerlerin adları sorulmuyor, demişti.

Burada ormanda durum pek tehlike'i değildi. Polis, jandarma, casuslar pek buralarda gezinmiye cesaret edemiyorlardı. Ve böyleleri buralardan geçseler de, gündüz geçiyorlardı. Partizanlar bu balkan etek'erine gündüzleri inmekten kaçınıyorlardı. Geceleri ise, yakın balkanın iri ağaçları

yanında gerçek âmirler onlardı.

Delikanlı kalın bir sigara yaktı. Tatlı tatlı çekti ve dirseğine dayanarak uzandı.

— Sen sigara içiyor musun? diye sordu, yerinden kımıldamadan.

Lenko yavaşça başını çevirdi:

— Hayır, içmiyorum!

— Ve içmen de lâzım değil. Sen daha küçüksün, dedi delikanlı büyük bir kaygıyla.

Lenko da gücenmiş gibi:

— Sen de pek o kadar büyük değilsin, dedi.

— Bıyığım yok da ondan mı? Var, var ama, tıraş oluyorum da onun için bıyıksızım... dedi. delikanlı.

Lenko, «Şakacı,» dedi kendi kendine. Böyle kimseleri seviyordu. Böyleleriyle çalışmak da, yolculuk yapmak da kolay geçer. Delikanlı arkası üstü uzanmış gözlerini yukarıda par par parıldıyan karanlık semaya dikmiş bir durumda sigarasını içti. Sonra kalktı, çarığıyle sigara artığını ezdi ve elini yukarı kaldırarak:

— Haydi! dedi.

Arka çantasını omuzladı Lenko. Yürüdüler. Lenko şimdi daha ağır adımlıyor, daha derin ve rahat nefes alıyordu. Fakat herşeye rağmen bu gece yolculuğunun sonu olup olmadığını sormak istiyordu.

Lenko yol arkadaşının önüne geçmek için biraz koştu ve:

— Partizanların yanına ne vakit varacağız? diye sordu.

Uzun boylu genç gayet ilgisiz bir şekilde:

— Çok acele ediyorsun. Daha çok var, dedi.

Lenko merak ederek:

— Bu gece varacak mıyız? dedi.

— Varmamız lâzım, dedi delikanlı yine aynı

ilgisizlikle.

Lenko neden bu gece varmalarının gerektiğini biliyordu. Ama yazgeceleri kısaydı. Dağ ise daha uzaktaydı. Bunca yolu nasıl geçeceklerdi? Çocuğu buna benzer meseleler rahatsız etse de, soramıyordu ki. Ama, doğrusu ya çevikleşmiş bir adama, tecrübeli bir yolcuya bu uzun bir yol değildi ve dağa varmak onun için o kadar büyük güçlük teşkil etmiyordu. Lenko'ya ise, bu yol gayet yorucu, sonsuz geliyordu. Arada bir yutkunuyor, arka çantasını kaldırıyor ve geri kalmamak için hızlı hızlı yürümeye çalışyordu. Partizan olmanın kolay iş olmadığını anlaşılıyordu. Her zaman yolculuk yapmak, rasgele her yerden geçmek, olur olmaz şey konuşmamak gerekiyordu.' Açlığa, susuzluğa da dayanacaksın, arka çantası omuzlarını da ezecek... Ve bunlar yetmiyormuş gibi, üstelik bir de hücum edeceksin, korunacaksın da, tetik de duracaksın...

Dikkatle bakınıyordu Lenko. Yol gittikçe daha dik ve kötü oluyordu. Kimi seyrek gürgen ağaçlarından, kimi küçük tepelerden, kimi küçük tarlalardan geçiyordu... Gece geçiyordu. Dağın serin esintisi duyuluyordu. Tam eteğinde küçük bir nehir akıyordu. Bu nehir, kendi köyünden geçen nehirden daha dar ve taşlıydı. Ama bu kurak zamanda daha olgun akıyordu. Tam nehrin önünde delikanlı çocuğa sessizce bir işaret yaptı, sağ tarafa saptı. Nehri geçitten değil de, ot ve diken içinde kalmış dik bir kıyıdan inerek geçtiler. Susamıştı Lenko. Dili damağı kurumuştu, dudakları çatlıyordu hemen hemen. Berrak dağ suyunu görünce, bilhassa içinden geçerken dayanamadı, avucuyla su almak için eğildi. Delikanlı anlaşılan bunu sezmişti, hemen arkadaşının yakasından tuttu, yavaşça:

— Sabret! Şurada, yukarıda çeşme var. Oradan içeceğiz, dedi.

Lenko koruna koruna nehirden geçti, ses çıkarmadan. Artık dağın yüceliğine giriyorlardı. Dağa ilk geliyordu. Sabırsızlanıyor, heyecanlanıyordu. Demek, partizanlar burada gizleniyorlardı! Onların yanına varmak için nice bayırlar, nice çukurlar ve dereler aşmak lâzımdı. Karşıdan herşey yan yan yükseliyor gibi görünüyordu ama, gerçekten dağ duvar gibi yükseliyormuş meğer!...

Çocuk yabani gibi etrafına bakınırken, delikanlı durdu ve seslendi. Bundan sonra hafifçe, incecik, bülbül sesi gibi ıslık çaldı. Sonra yine soluğunu kesti. İkinci defa ıslık çaldı. Üçüncü defa çaldı. Yukarı taraftan kararan bir ağaç kümesi yanından aynı ıslıkla, yalnız bir derece daha yüksek sesle cevap verdiler. Biraz eğilmiş olan delikanlı aceleyle doğruldu. Lenko'ya devam etmeleri için işaret etti. Gür ağaçların yanına vardılar. Çeşmenin yanında durdular. Çeşmenin üç büyük oluğu vardı. Oluklar zamanla sudan kararmışlardı. Oluklardan gürültü çıkararak, üçünden de aynı şekilde, aynı ahenkle serin dağ suyu akıyor ve biraz yeşillenmiş, yosunlanmış taş kurnaya akıp gidiyordu. Lenko dâvet filân beklemedi. Aynı zamanda yukarıdan kimin ıslık çaldığını ve onları kimin karşılayacağını da öğrenmeden çeşmenin oluğuna yapıştı, hızlı hızlı su içti. Oluktan akan su, yanaklarını, kaşlarını ıslattı, böylece biraz serinlemişti. Doğrulduktan sonra, yukarı bakınca, çeşmenin üst tarafından çıkıp aşağı gelen iki gölge gördü. Herhalde bunların ikisi de partizan olacaktı. Un ve daha başka yiyeceklerle yüklü iki eşek vardı yanlarında. Altmışbeş yaşlarında olan adamın biri, dik dik Lenko'ya baktı ve gülümsedi.

— Voyvoda bu mu? diye sordu çocuğun kuru yanağını çimdikliyerek.

— Sahiden de voyvoda, dedi genç partizan.

Ve ancak şimdi dönerek onu başından okşadı ve:

— Bunca yolu bir solukta aldı... Hep önümde yürüdü, arkasından erişemedim... dedi.

İkinci adam:

— İyi partizan olacak, dedi.

Lenko'nun, bu adamın tüfek, el bombası ve tabancalı oluşu dikkatini çekti.

Yaşlı olan adam bu silâhlıya:

— Milyü, duracak vakit yok, dedi. Ortalık aydınlanıncaya kadar yollanın, işte bak, tan yeri ağarmaya başladı....

— Gidiyoruz dedi Milyü de kati olarak.

Lenko'nun yoldaşı da:

— Geciktik mi? diye sordu.

— Hayır, tam vaktinde geldiniz. Yarım saattan fazla beklemedik, dedi Milyü.

— Hiçbir yerde eğlenmedik. Çocuğu da yanıma vaktinde getirdiler.

Yaşlı adam onlarla vedalaştı, aşağıya doğru indi. Çok geçmeden dar bir patikaya çıktılar. Anlaşılan, bu partizan patikasıydı. Alanda biraz dudular. Burada Milyü:

— Lenko birinci eşeği, yol arkadaşı da ikincisini alıp yürüsünler, diye emretti.

Kendisi de otuz adım kadar ileri geçti.

— Arkamdan geleceksin, diye emretti Milyü.

Lenko da başıyle anladığını işaret etti.

Lenko'nun hayvanı iri ve kuvvetliydi. Yükü de ağırdı ama. Hayvanın çok yerde boynu damar damar oluyor, ayakları dolaşıyordu. Daha alandayken, arka çantasını semere bağlıyan Lenko

şimdi daha kolay yürüyordu. Bayır büyük de olmuş olsa, yavaş yavaş çıkıyorlardı.

Biraz yukarıda Milyü onları bekledi ve aralanmalarını söyledi. Lenko dönüp geriye baktı. Doğuda tan yerinde ilk pembelikler belirmişti. Düzlüğe ise erken yola çıkan yolcuları herhangi bir düşman gözünden korumak için, hafif bir sis çökmüştü. Orman buraya kadar seyrekti. Çalılar kimi yapraklarını dökmüş, kimi irili ufaklıydı. Uzun ağaçlar ise seyrekti. Yüz adım kadar yukarıda sık kayın ormanı kararıyordu. Yirmi dakika sonra onlar da ormana girdiler. Lenko, bu kadar bir yerde, böyle sık, birbirlerinden kalın uzun ve düz ağaçlar görmemişti hiç. Burada patika araba da geçebilecek bir yolla birleşiyordu. Lenko, hem yüklü eşeği itiyor, hem Milyü'yü gözünden ayırmıyor ve hem de gayet düz ve kabukları parlak ağaçlara bakıyordu. Sonra orman yine seyrelmeğe başladı. Yolcular yine düz, kurumuş otlu bir çalılığa çıktılar. Oradan da taze filizlenmiş, yakında kesilen bir ormana girdiler. Çok geçmeden bu yamacı aştılar ve güney eteklerine doğru yollandılar. Ne güzellik, ne yücelik, nice bilinmedik bir dünyaydı bu! Bu ağaçlandırılmış dağ eteğinin karşı tarafında, insanın gözlerini kamaştıran, iki derin çukura gömülüp, masmavi tepesinin efsanevi yüksekliğini gösteren gayet güzel bir dağ silsilesi görünüyordu... Sivri, sivri yuvarlak tepeler, dağ sırtında, kuzeydeki verimli ovayı görmek için sanki sıra olmuşlardı... Hava gayet temiz, gayet hoş, çam sakızı, yemyeşil yaprak, korkuyordu. Körpe otlar ve yaban çiçekleri alacalı, kalın bir halı gibi etrafı kaplıyordu... Doğu artık alevler içindeydi. Orman, bu yeni ,aydın ve unutulmaz bir güne uyanıyordu.

Yorgunluktan, uykusuzluktan, geçen gecedeki başından geçenleri gözönüne getirmiş, eşeği çe-

kerek ileri bakıyordu Lenko. Şimdiye kadar dağı bir duvar gibi, dümdüz tasavvur ediyordu. Yani yamacı aştın mı, onların ovası gibi, çiçekli ve düz bir ova bekliyordu. Hiç de değilmiş. Her tepenin arkasında yeni yeni tepeler beliriyordu. Bunların doğunun neresinden başladıkları ve güneyle batının neresinde bittikleri belli değildi. Partizanların niçin buraya gizlendiklerini ve bunca polis ve jandarmanın onları neden yokedemediklerini şimdi anlamıştı. Demek ki, dayısı da buralarda gizlenmiş. Müfreze buradan ovaya iniyor, köylere hücum ediyor, çeşitli yerler zaptediyor, mandraları, depoları, düşmanlara gönderilecek herşeyi yokediyordu. Faşistler bunun için partizanlardan korkuyor, bunun için onları izliyor, onların yardımcılarını öldürüyorlardı. Bu harikulâde ışıklı ve sonsuz dağ sabahı, yorgun çocuğun gözlerinde, partizan harekâtının sırrını ve kuvvetini açıyordu... Bunların hepsi Lenko için yeniydi. Bunlar şimdiye kadar kitaplarda okuduklarından çok daha önemli çok daha güzeldi...

Yolcular karşıki çukura indikleri ve dağın hep sol sırtından giderek sık ormana vardıkları zaman, yaz mevsiminin ilk ışınları dağın tepelerinde yıkanıyordu. Milyü durdu. Uzun ve güç yolda yorulan hayvanlar da biraz soluk aldılar. Lenko'nun canı biraz oturmak istiyordu, ama utandı. Ayaklarının altı, döğülmüş gibi acıyordu. Bacakları zor adımlıyordu. Milyü, yol arkadaşlarına durmaları için işaret etti ve kendisi ileri geçerek, yüksek sesle eşeğe:

— Çüşş... Marko! De - de! D - u-rr! diye bağırdı.

Biraz bekledi ve yine bağırdı. Karşıdan esmer bir delikanlı belirdi, yaklaşarak:

— Hayda! dedi.

Milyü yine yol arkadaşlarına işaret etti, onlar da devam ettiler.

Delikanlının yanına vardıkları zaman:

— Geldik! dedi.

Rahatladı Lenko. Kendi kendine: «İyi oldu da geldik,» dedi. Çünkü bu uzak yolda daha fazla dayanamıyacağını sanmıştı.

Fakat müfrezenin birinci nöbetçilerinden partizanların bulunduğu yere kadar daha hayli yolları vardı. Yorgun yolcuları en sonunda partizanlar karşıladı. Yolcuları geniş, ve biraz çukurda kalan ovaya götürdüler. Lenko, partizanlar arasında iki de kız görünce şaşaladı. Ayaklarında pantalon başlarında kasket vardı, turist ayakkabıydılar.

— Bakın! Bir de çocuk geliyor! dedi kızlardan biri Lenko'yu göstererek.

Lenko yüzünü buruşturdu hemen. Bunda şaşacak ne vardı, canım, sanki çocuk görmemişlerdi. Diğer kız, bir yere gitmek için acele ediyordu. Eliyle işaret ederek ormana doğru yollandı. Arkadaşı gelip Lenko'nun elini sıktı. Eşeğin yükünü indirmeye yardım etti ve hemen eşyayı taksim etmiye hazırlandı. Sonra çocuğun elinden tutarak bir kenara çekti. Kestane kahverengisi, yuvarlak gözlerinde gençlik, sevinç ve iyilik parıldıyordu. O kadar cana yakın ve sıcaktı ki bu gözler! Ne dağ güneşi, ne rüzgâr görmüş gibi duran bembeyaz, tertemiz, nazik ve dümdüz alnının üzerine, eski bir şapka oturtmuştu. Başının iki yanındaki beyaz kulaklarına tıpkı bebeklerinki gibi tel tel ince dalgalı saçları dökülmüştü.

Kız dikkatle eğildi:

— Adın ne?

Lenko'nun kalbi oynadı. Onun üzerine, böyle, sadece şefkatli annesi eğiliyordu.

Çabucak ve nezaketle:

— Lenko, cevabını verdi.

Kız daha fazla eğilerek, yeniden sordu.

— Bu takma adın mı?

Lenko anlamadı. Neyi soruyordu acaba?

Kız hemen işi anladı:

— Demek senin henüz partizan adın yok! Sana şimdi yeni ad koyacaklar. Benim partizan adım Boyka, diye açıkladı.

— Boyka, diye tekrarladı Lenko.

Çocuğun terli arkasını yokladı kız. Arka çantasını karıştırarak, kuru bir gömlek çıkardı, çamaşırlarını değiştirmesine yardım etti.

Kız tutmuş elbiseyi hem düğmeliyor, hem de:

— Burası serin! Korunmalısın. Kendini üşütürsün, diye mırıldanıyordu.

Bu sırada biri çağırdı Boyka'yı. O da bu en küçük partizanın omuzuna vurarak, yukarı doğru koştu. Lenko onu kalın sık ağaçların arasında kayboluncaya kadar takibetti. Etrafına bakınıp ne yapacağını düşünürken yukarıdan dayısı geldi. Lenko'yu kuvvetle bağrına basarak, tekrar tekrar öptü.

Yavaşça:

— Lenko!... Lene... En sonunda... Senin için düşünüyordum... diyordu...

Öteki hayvanın yükünü de indirdiler. Lenko arka çantasını toplıyarak bir kenara çekildi. Ortalık artık tamamiyle aydınlanmıştı. Güneş ufka yükselmiş, çukurları ve kuz yerleri de kızdırıyordu.

Çocuğu tabur karargâhına götürdüler. Bir şeyden sıkılırmış gibi önüne bakarak yürüyordu. Partizanların en büyükleri olsa gerek, genç iriyarı, gayet kuvvetli görünen biri, çocuğun elini sıktı, yavaşça, nazikçe çenesini kaldırdı.

Sonra okşayıcı bir şekilde:

— Niye böyle başını eğmişsin? dedi. Oho, biz seninle eski tanıdığız.

Onun beline sarıldı. Alnından öptü. Dostça omuzunu okşadı ve gülümsiyerek bıraktı. Bundan sonra sırasiyle karargâh odasında olanların hepsinin ellerini sıktı Lenko.

Saçı dökülmüş bir adam:

— E, senin adın ne? diye sordu.

Çocuk çabucak ayağa kalkarak:

— Elenko Jekof, dedi.

Genç olan:

— Elenko... Evet. Lenko... dedi. Seni burada herkes tanıyor. Ama bizim partizan âdetimize göre sana başka bir ad takacağız... yani partizan adı. Nasıl bir ad takalım sana ha?

Utanarak omuzlarını kıstı Lenko.

Kısa boylu, iri yarı partizan dikkatle, derin bir sevgiyle gözlerini çocuğa dikti ve gülümsedi.

— Lenko, Lenin... Ona İliç diyelim olmaz mı? dedi ve dostça gülümsedi.

— Ben bilmem ki, dedi Lenko mırıldanarak.

Şimdiye kadar eğilmiş de sadece gözlemliyen, gülümsiyen ve susan, uzun boylu partizan:

— Ad güzel! Ve o da buna lâyık! dedi.

Genç ve şişman partizan ona mânalı mânalı baktı:

— Ve onun bu adı taşımaya hakkı da var... Ve buna lâyık da olmalı.

Bu anda içeri, Boyka girdi. Selâm vererek :

— Komutanım, Koza, Maya ve Mustafa bekliyorlar! dedi.

Komutan eliyle işaret ederek:

— Bir dakika, dedi ve kalktı.

Kuvvetli elini çocuğun omuzuna koydu:

— Demek ki, sen şimdiden sonra İliç'sin. Dayı-

nın yanına git. Ama şunu da bil. Dayının adı Minü değil Metodi. İyi belle Me - to - di! Köyünüzden olanların hiçbirinin adlarını söylemiyeceksin. Metodi onlara ne diyeceğini sana söyliyecek. Haydi!

Ve sonra onu kolundan tutarak bir tarafa çekti. Minü'ye işaret etti. Büyük ve enerjik adımlarla yukarı doğru yollandı.

Lenko donup kaldı yerinde. Karşıki yüksek tepelerden sıcak sıcak bakan güneşin ışınlarına karşı gözlerini kırpıştırıyordu. Başına, görülmedik, yeni yeni şeyler geliyordu! Şimdi ona silâh da vermeleri lâzım! Silâhsız hakiki partizan sayılmayacak ki! Hem de bir çarpışma olursa, boş elle mi dövüşecek?... Silâhın kıt olduğunu biliyordu, ama hiç olmazsa bir tabanca bari bulacaklarına inanıyordu... Ve ne de olsa, hakiki bir tabanca olacaktı bu, ağaçtan yapma tabanca değil ya...

Lenko, silâhın bir partizan için ne demek olduğunu burada anladı. Hattâ en küflü bir tabanca, başını torbaya koyan kimseye en yakın bir dosttu. Ve Lenko, her rasgelen insandan, hattâ her sesten tavşan gibi korkmaması için, nasıl olursa olsun, bir silâh istemiye niyetliydi. İyi bir silâhla partizan kendisini kuvvetli, cesur ve mert hissediyordu. Çocuk: «İyi silâh! Varıp varıp da bana mı düşecek!» diye düşünüyor, derin derin göğüs geçiriyordu.

Dayısı Lenko'yu kahvaltıya çağırdı.

Partizanlar çok, yemek ise azdı. Un ve ekmek buraya çok zor getirildiği için herşey az harcanıyordu. Ama partizanlar bu sabah domuz yağı ile kaçamak yediler. Bu ise bol yemekti. Bu ona da tatlı geldi. Karnını iyice doyurdu. Kızgın güneş de ısıtınca, vücudunu ölesiye bir yorgunluk kapladı.

Dayısı ona:

— Şimdi gel, yatıp uyu. Bütün gece yolculuk etmişsin, dedi.

Sonra onu bir kayın ağacının gölgesine götürdü:

— İşte, sarın ve yat, uyu!

Lenko'yu yatırdı. Kendi yağmurluğuyla da örttü ve oradan uzaklaştı. Lenko derin derin temiz dağ havasını teneffüs ediyor, partizanların ayak seslerini dinliyor, onun yanından işitilen yavaş yavaş konuşan seslere kulak kabartarak, birşeyler anlamaya çalışıyordu. Böylece uyuyakaldı.

Öğlenden sonra hayli geç uyandı. Kamp sakinlemişti. Dağ sakindi. Sadece uzaklarda bir yerden balta sesleri geliyordu. Biri odun kesiyordu.

ONALTI

Lenko, Todor Koritkof'u aradı, ama bulamadı. Onun köyünden diğer iki partizan da yoktu. Çocuğun başına en kötü düşünce ve tahminler girdi. Todyu öldürülmüş olmasın sakin?.. Ama öldürülmüş olsa, işitilecekti. Petra teyze ve İskra bunu bileceklerdi. Onlar rahattı... Ve bunları dayısına sormak istiyordu. Ama, tam bu sırada, biri gelip, sert avuçlarıyle birdenbire Lenko'nun gözlerini kapattı. Bu şaka edenin ellerinden tuttu. Kim o'duğunu anlamıya çalışıyordu. Böyle çocuk gibi onunla kimin oynadığını anlamaya çalışırken, iki kuvvetli el onu küçücük omuzlarından tutup çevirdi. Lenko sevinçten şaşakaldı. Önünde dağ güneşinde yanmış, dinç ve gülümsiyen Todyu'nun durduğunu gördü.

— Oho, haydut Lenko! diye çocuğa sarsıyor-

du. Sen de bizim diyara geldin, öyle mi? İyi ama değirmeni kime bıraktın?

— Ben İliç'im. Sen kimsin? dedi Lenko ciddî olarak :

Todyu ona sarıldı ve nazikçesine iterek:

— Oho! Sen artık şumkacı tabalığını da aldın, öyle mi? Bravo! Ben Pavel'im, dedi.

Kendisine bir çocuk gibi hareket ettikleri zaman, kızıyordu Lenko.

Todyu arası kesilmeden, cevap beklemeden sorular soruyor ve soracağını unutmamak için acele ediyordu.

— E, nasılsın? Köyde ne var, ne yok! Bizimkiler nasıl?. Onlardan iyi haber var mı? İskra ne yapıyor? Demek ki, sen onu gördün? Petra teyzeyi de mi? Trifon amcayı da?

Lenko, herşeyi anlattı ona. Todyu dinliyordu ve gitgide hafif bir kin ve derin bir nefret dalgası dolaşıyordu yüzünde. Köyde jandarmalar geziniyor, halk susuyor ve korkudan tir tir titriyorlarmış, çünkü en küçük bir şüphe sezilen kimseler, tevkif ediliyor, döğülüyor, öldürülüyormuş. Partizanların son zamanlardaki hareketleri, faşistleri öyle korkutmuş ki, şefler korkudan kımıldıyamaz hale gelmiş. Halk her akşam bakkal dükkânına gidip, radyodan yeni havadisler dinlermiş Ama bu havadislere kimse inanmazmış. Herkes ordunun zaferini öğreniyor, seviniyormuş.

Todyu, muhtarın tutumundan, antifaşistleri izleyip izlemediğiyle ilgilenivor, Kumyu Palamidof'un değirmene uğrayıp uğramadığını, ava gidip gitmediğini, giderse, genellikle ne vakitler gittiğini, nerelerde dolaştığını, yalnız başına mı, yoksa bir çeteyle mi gezindiğini soruyordu. Lenko, muhtarın odasındaki sorguda Kumyu'nun da hazır bulunduğunu söyleyince, Todyu acı acı gülümsedi.

Sonra kızıl bozul oldu:

— Bu alçak adamın bütün tevkif ve öldürmelerde parmağı var. Ama alacağı olsun. Biraz daha beklesin, az kaldı...

Lenko'nun küçük gözleri birdenbire alevlendi ve korkulu bir cevap beklermiş gibi:

— Ben buraya geldiğim zaman, sen neredeydin? Seni aradım, ama sormağa korkuyordum.

Kısaca ve sert bir şekilde:

— Köylerdeydim, dedi Todyu.

Ve ilâve etti:

— Bizim işimiz aşağıda...

Başını salladı Lenko. Evet partizanların, inip yataklarla, çeşitli siyasi işler için bağlantıları vardı. Artık bu siyasi işin ne demek ve nasıl olduğunu biliyordu. Biraz önce politkomiser yardımcısının konuşmasına katılmıştı.

Lenko'nun diğer iki kardeşi de geldi. Onlarla daha görüşmemişti. Fakat geciktikleri için onlara da nerede olduklarını sormadı. Köylerde oldukları besbelliydi. Çocuk, partizan kampını görürken gözünün önüne Ganço Palamidof amcanın kovanları geldi. Tıpkı arı kovanı gibi, partizanlar gelip gidiyorlardı. Bütün taburun en az yarısından fazlası, kamp dışındaydı. Yiyecek için gidiyorlar, istihbarattan dönüyorlar, kuriyeler köylerde dolaşıyorlar, diğer taburlarla bağlantı tutuyorlar, brigadanın karargâhına refakat ediyorlardı. Bir grup partizan Yunan partizanlariyle bağlantı kurup, onlardan silâh almak için Akdeniz bölgesine gitmişti. Anladığına göre, burada en büyük kaygı, silâh kaygısıydı. Silâh yetmiyordu. Yalnız iki mitralyözle birkaç şmayzerleri vardı. Tüfekler çeşitliydi, tabancalar da doksandokuz fabrikadan, doksandokuz markadandı'ar... Eşek de yetmiyordu. Herşeye rağmen, yeni partizanların talimi de

unutulmuyordu. Bilmem nerede bulunan bir yere talime çıkardılar.

Brigada komutanı:

— Biraz barut koksunlar. Patlamaya alışsınlar, başlarında faşist kurşunu cıylamaya başladı mı korkmasınlar, diyordu.

Henüz düşmanla karşılaşmamış olan partizanlar, düşmanı küçümsüyorlardı. «Yalnız faşist çıksın karşılarına, vay başına geleceğe!» kabilinden bir şey.

Minü, Lenko'ya manliherin nasıl çalıştığını gösterdi. Lenko tüfeğin sürgüsüne şarjörün nasıl yerleştirildiğini ve emniyet sürgüsünü açmıya, kurşunları ateşe hazır etmiye, tüfekten çıkartmıya, nişanı hedefe almaya öğrendi. Hiç olmazsa bir defa patlatmak istiyordu.

Birkaç defa dayısına, nasıl olursa olsun bir silâh edinmesi lâzımgeldiğini hatırlattı. Dayısı omuzlarını kısıyordu.

— Şimdilik yeter derecede tüfek ve şmayzerimiz yok ama, yakında olacak, diyordu.

Ama nereden bulacaklarını söylemiyordu.

Buraya gelişinin beşinci günü. Akdeniz tarafından partizanlar döndü. Onlar birkaç şmayzerle birkaç tüfek getirdiler. Aynı zamanda bir şubayla beraber kaçan oniki de asker geldi. Onlar oniki şmayzer ve sekiz tüfek getirdi. Birisi, Lenko'nun tarafındandı, bir çoban kulübesinde, borusu kesik bir tüfeği (mavzer) bulmuş. Bu tüfeği yirmidört kurşunla beraber Lenko'ya verdiler. Şimdi, Todor Koritof'un komutan olduğu beşinci çetenin hakiki bir partizanı, neferi olmuştu. Minü de bu çetedeydi.

Lenko az yemeğe, ciddî disipline, bir sözle partizan hayatına alışmağa başladı. Boyka, birkaç gündür oralarda yoktu. Döndüğü vakit ise, Len-

ko'ya bir peşkirle bir sabun verdi. O günden sonra bir abla gibi kaygı göstermiye başladı.

Bir gün güzel kıza gülümsiyerek:

— Sen benim ablamsın, dedi.

Genç kadın da kurnazca gülümsedi:

— Niçin ablan olmıyayım! Senden hem büyüğüm, hem... de senin ablan yok değil mi? diye sordu.

Ablası olmadığını söyledi.

Boyka, onun yanaklarını okşadı:

— İşte, gördün mü! Bugünden itibaren bana Boyka abla diyeceksin!

İlkten ona böyle şaka edercesine hitabetmiye başladı Lenko, sonra buna alıştı. Diğer kadın ve erkek partizanlar da buna alıştılar.

Bir gün Nasko ağabeyisinden söz açıldı.

— Tanıyorum, dedi Boyka ve hafifçe yüzü kızardı.

Başka bir gün, gene tesadüfen:

— O, nasıl, sağ mı? diye sordu.

— Mektuplarında iyi olduğunu yazıyor. Ama ben görüşmeye gitmedim... Annem de göndermedi. Parası yok...

— Sağ olsun da, dedi Boyka kederli kederli.

Ve başını yan tarafa çevirdi.

Birkaç gün geçti aradan. Bir sabah dayısı onu erkenden uyandırdı ve acele hazırlanmasını istedi. Kahvaltı yaptılar, silâhlarını aldılar ve öteki, yeni yedi partizanla birlikte güneye doğru yollandılar. Karşı tepeyi aştılar, sık bir ormandan geçerek, derin bir kuza, kayın ağaçlığına indiler. En ufak bir ses olmıyan, ve sanki senelerce buraya insan ayağı basmamış olan bir yeri gözetlemiye başladılar. Sonra en önemli yerlere bekçi bırakarak aşağıya indiler. Todor Koritof, kuytu bir yer seçti. Burası sanki özel olarak ateş meydanı için hazırlanmıştı.

Koritkof, partizanların, teslim aldıkları silâhları tanıyıp tanımadıklarını yokladı. Lenko'nun becerikliliğinden memnun kaldı. Sonra büyük bir kayın ağacının kütüğüne, bir nişangâh koydu ve mesafeyi ölçerek döndü.

— Buradan nişana yüz metre kadar var. Hakiki kurşunlarla atış yapacağız. Tam orta yerini hedefe alacaksınız, dedi.

Sonra geri döndü ve hazır olması için işaret etti yeni gelenlerden birine. Bu, ayağında tüyleri kazınmamış öküz derisinden bir çift çarığı olan iri bir erkekti. Kampta da öğrettikleri gibi biraz koştuktan sonra, hemen önünü kazmıya başladı. Becerdi bu işi. Sonra Balkan savaşından kalan eski manliheriyle nişan alarak tetiği çekti.

Lenko ansızın belinledi. Ama bunu kimse anlamadı. Patlayışın yankısı ta karşıya vardı, sık ormanda derhal kayboluverdi.

Yokladılar. Kurşun nişanının sağ köşesinin alt tarafına vurmuştu.

Todor Koritkof:

— Senin gibi bir kahraman doğrudan doğruya ortasına nişan almalı. Farzedelim ki, nişanın orta yeri bir düşmanın yüreği, öyleyse tam yüreğine isabet ettirmek gerek, değil mi?

Adam ikinciye nişan aldı. Fakat patlatmadan önce, yavaşça başını çevirdi ve kendisini haklı çıkarmak istermiş gibi:

— Tüfek benim değil... Onunla ilk nişan alıyorum, dedi.

İkinci kurşun nişana vurdu, ama çok sağa...

— Bu defa daha iyi ama, yine kâfi değil, dedi Todor Koritof.

Herkesin ikişer kurşun atmıya hakkı vardı. Sonra sırayla hepsi birer kez nişan aldı. Sonra birer kurşun daha atacaklardı.

İri partizan kendine konuşurmuş gibi:

— Üçüncüsü orta yerine vuracak, dedi ve yavaşça yana çekildi.

Anlaşılan memnun değildi atışından.

Göğüs geçirerek:

— Ah bilseniz nasıl tüfeğim vardı. O tüfek elimde olsaydı şimdi, görürdünüz... dedi.

Koritkof :

— Madem tüfeğini faşistlere bırakmışsın, şimdi bu bozuk tüfekle patlat, diye takıldı.

İri yarı genç, tüfeği omuzuna koydu. Kederden yüzü buruşmuştu sanki. O, tüfeğini gizliyormuş, hattâ partizanlar bile böyle iyi bir tüfek olduğunu bilmezlermiş. Delikanlı bir akşam temizleyip yağlamak için onu çıkarmış. Tam tüfeğin kısımlarını söküp çıkardığı bir sırada, avluda polisler bitivermişler. Bu davetsiz misafirlerin niçin geldiklerini derhal anlıyan genç, yalnız, kilerin penceresine koşup, komşulara geçmiye ve oradan da dağ yolunu tutmaya vakit bulabilmiş. Tüfeği ise, öylece bozuk bir şekilde evde kalmış, yani polislerin elinde.

Atışa en sonunda Lenko çıktı. Yiğit çocuk o kadar heyecanlıydı ki, sağ kolu, tüfeğin parlak dipçiğini bir türlü zaptedemiyordu.

En küçük partizanın her hareketini etraftan dikkatle izleyen Todor Koritkof:

— Dur, acele etme, bırak kendini, diye seslendi. Bu senin ilk kurşunun. Bak boşa gitmesin...

Lenko, yüzünü dipçiğe dayadı, gözünü kırptı. Tüfeğin arpacığı yoktu, bu tam hedef almıya engel oluyordu. Ama nişangâh önceki atıcılar tarafından delindiğinden, Lenko tek kurşunun boşa gitmiyeceğini sanıyordu.

Dikkatle, uzun uzun nişan aldı. Lenko. Hattâ bir aralık uzak dağ-kucağında bulunduğunu bile unutmuştu. Dikkatini oraya çevirmişti. Bütün ira-

desi, kuvveti oradaydı. Tetiği çekti. Tüfek böyle küçük bir çocuğun eline düştüğünden gücenmiş gibi, öfkeyle sahibini tepti. Fakat, çocuk şahin bakışlarını nişana dikmiş olduğu için, bunu hissetmedi bile. Todor Koritkof koşarak nişangâha baktı. Önceki delikler kalemle çizilmişti. Elini kaldırarak:

— Alâ. İliç! Biraz yukarı, sağ tarafa vurmuşsun, diye bağırdı.

Ve kurşunun tam nereye isabet ettiğini gösterdi.

Bu övgüden memnun kalan Lenko'nun yüzü kızardı. Tüfeğin dipçiğine yapışarak, «Göreceksiniz siz şimdi,» dedi. Hepsi büyük bir gerginlik ve sabırsızlık içinde ikinci atışı beklediler. Çocuğun çok bencil olduğunu görüyorlardı ve birinci kurşunun oraya rasgele vurduğunu tahmin ediyorlardı. Bunu başka türlü de izah edemiyorlardı. Nasıl olur da, ilk defa atış yapan bir çocuk böyle bozuk bir tüfekle hedefe isabet ettirebilir? Lenko borusu kesilmiş mavzerin dipçiği üzerinde donakaldı. Sol gözünü iyice kapamış, borunun ucundan bir nokta seçmişti. Bu nokta ona arpacık görevini görmüştü. Tetiği yine çekti. Todor Koritkof, hiç üşenmeden nişangâha koştu. Sabırsızlıkla bekliyordu Lenko.

Koritkof:

— Bu defa daha iyi. Biraz sola alsaymışsın hedefi, tam ortasına isabet ettirecekmişsin, dedi.

Birer defa daha attılar. Üçüncü atışta daha da iyiydi Lenko.

Dayısı, memnuniyetini ifade ederek :

— Benim tüfeğim gibi tüfeğin olsaydı, tam hedefe vuracaktın, dedi.

Hakikî kurşunla yapılan bu talim ve atıştaki başarılar, en küçük partizanı pek sevindirdi. Kampa, omuzunda borusu kesik tüfekle girdi. Başı dimdikti. İlkönce Boyka ablasına övündü. Kızcağız,

bu başarı kendisininmiş gibi sevindi. Akşama kadar herkes İliç'in bu başarısını öğrenmişti.

Lenko o gece rüyasında kendini Derin Göl ovasında, silâh talimlerinde gördü. El değmemiş, yepyeni bir manliheri vardı. Tüfeğin haznesi pırıl pırıl yanıyordu. Köylüler, birinci çıkanı görmeye gelmişlerdi. İskra da buradaydı. Biraz gülümseyerek bakıyordu. Lenko da, onun nişancılıkta ustalığına gülümsediğini zannetti... Nişangâh, ikiyüz adım kadar uzakta bir söğüt ağacına binmişti. Lenko gözünü yumarak, tüfeğin dipçiğini iyice göğsüne bastırdı. Ama tam tetiği çekeceği sırada, elini bir şey ısırdı. Titreyerek çekti tetiği. Kurşun söğüdün yanından vızlayıp geçti ve karşı yamaçta toz kaldırdı.

İskra onunla alay ederek:

— Amma da nişancı brey! diye haykırdı.

Uyandı Lenko ve hemen kalktı. Minü onu bir tarafa itti ve kısa borulu tüfeğini kavradı.

— Arka çantasını al! diye bağırdı emredercesine.

Ortalık henüz aydınlanmamıştı. Orman karanlık ve serindi. Yukarıda silâh sesleri işitildi. Kamptakiler telâşlandı. Uykulu partizanlar çabuk çabuk kalkıyorlardı. Herkes silâhına sarılıyordu. Karargâhtakiler yukarı doğru koşuşuyorlardı.

Yüksek sesle bir emir işitildi:

— Herkes çarpışmaya hazır olsun!

Kuzey batı yönünden silâh sesleri geliyordu. Bir partizan telâşla gelerek:

— Askerler, dedi.

— Nasıl asker? Nereden? diye sordular.

Cevap alamadılar.

Aynı adam yüksek sesle:

— Telâşa düşmeyin! Herkes çetesiyle beraber gitsin, dedi.

Partizanlar dört tarafa kaçışıp, arka çantalarını, battaniyeleri, çinileri topluyorlar, acele acele silâhlarını ateşe hazırlıyorlardı. Komutan döndü, yüksek sesle talimat vermeye başladı. Her çetenin nereye gideceğini ve görevlerini anlattı. Çetenin biri ormanın üst tarafındaki kanaralığı alması lâzımdı. İkinci kampın üst kısmına çekilmeliydi. İki çete de silâh seslerinin geldiği yöne yönelecekti. Diğer bir çete de kuzey tarafa geçip, düşman belirirse hücuma geçecekti.

Bu emri herhalde, yanına toplanmış olan çete komutanlarına veriyordu. Çünkü bu gürültü ve kargaşalık içinde sadece «Başüstüne komutanım!» sesleri işitiliyordu.

Henüz talimden yorgun olan, uykulu partizanlar, hemen yerlerini alıyorlar ve gösterilen tarafa doğru gidiyorlardı. Kimse birşey bilmiyordu. Bu düşman acaba nasıl bir düşmandı? Asker mi, polis veya jandarmalar mı ateş açtı? Düşman kuvvetleri nasıldı? Kimse bilmiyordu. Diğer taraflarda nöbette olanların bu alarmdan haberleri yoktu.

Lenko, kısa borulu tüfeğini sımsıkı eline alarak, dayısıyle birlikte yollandı. Bu anda onu taburun politkomiseri gördü :

— Hey? Nereye? Çabuk buraya gel!

Ve emredercesine elini ona salladı.

Hemen yüzünü buruşturdu. Lenko. Sakindi. Partizanların en büyük kuvveti, onların disiplinindeydi. Disiplin olmasa, onlar bir hafta bile dayanamıyacaklardı.

Lenko, gözlerini ona doğru çevirmiş olan ciddi şefin karşısında :

— Başüstüne politkomiser yoldaş! dedi.

— Hemen mutfağa koş! Kazan ve diğer çinileri çıkarmaya yardım et! dedi politkomiser eliyle işaret ederek.

Selâm vererek, mutfağa koştu. Onu çeteden ayırıp, kazan ve bakır taşımağa yolladıklarına gücenmişti, ama başka çare yoktu. O da, jandarmaları görmek onlarla çarpışmak, bu Koritkof'ların kulübesini yakan ve kabahatsiz, iyi insanları öldüren katillerden hiç olmazsa birisini tepelemek isterdi.

İçlerine daha birçok küçük çiniler doldurulmuş bakırları omuzladı ve aşçıyla yardımcısının arkasından yollandı. İki büyük kazanı, bir sırığa geçirmişlerdi, acele acele yürüyorlardı. Boyka da, sağlık çantasını almış onlara doğru geliyordu. Kapların altında iki kat olmuş olan çocuğu gördü. Biraz durakladı. Birşeyler söylemek, birşeyler yapmak istiyordu, ama sadece başını salladı ve yukarı, silâh seslerinin geldiği yere doğru koştu.

Ortalık aydınlanıyordu artık. Silâh sesleri kesildi. Durum aydınlandı. Devriyeler, akşam partizan kampına doğru gelirken, partizan müfrezesinin ön nöbetçileriyle karşılaşmışlar. Böylece silahlar atılmış. Bu da bütün kampı ayağa kaldırmış...

Partizan kampına doğru gelen faşistler geri de dönmüş olsalar, partizan müfrezesi karargâhı buradan gitmeyi kararlaştırdı. Kampı bir ele veren mi vardı, yoksa, rasgele olan bir iş miydi, henüz bilinmiyordu bu. Partizan müfrezesi çembere düşmemeliydi. Komşu köylerden olan partizanlar bütün dağın her yerini biliyorlardı. Birkaç yer teklif ettiler. En sonunda, gayet zor bulunabilecekleri ve oradan bütün etrafı gözetliyebilecekleri, hücum edip, davranabilecekleri gayet elverişli bir yerin üzerinde durdular. Öğleden sonra geç vakit, partizanlar yemek yedikten sonra yeni kampa çekilmeye başladılar. Lenko artık partizan sıralarında yürümeyi, maskelenmeyi, yolculukta gayet dikkatli olmayı ve herşeye şüpheyle bakmayı ve dağa has olmıyan seslerden şüphe etmeyi öğrenmişti.

Kısa borulu tüfeğini sırtına vurmuş, iki bakır taşıyordu. Bu bakırlar ona teslim edilmişti ve bundan sonra bakırların sorumlusu o olacaktı. Köyde, evde iki bakırın lâfı mı olur! Ama partizan eşyaları arasında onlar gayet kıymetlidirler. Bu bakırlarla yemek yapmak için, içmek ve yıkamak için su taşınıyordu.

Partizanlar gece yarısına doğru yeni kampa ulaştı. Sabahın bu erken saatlerinde herkes aşağı yukarı koşuşuyor, yerleşmeye çalışıyordu. Lenko yakın kaynaktan su taşıyor, odun topluyor ve yanan ateş ocaklarına göz kulak oluyordu.

Onu kazanların etrafında gezinirken gören bir partizan, alay edercesine :

— İliç, seni aşçı mı yaptılar? dedi.

Lenko işini bırakmadan :

— Evet, aşçı yaptılar. Aşçısız açlıktan öleceksiniz, dedi.

Partizan onu onayladı :

— Evet, doğru!

Lenko, kazanda küçük küçük parçalara bölünerek kaynamakta olan koç'a uzanıp baktı.

Fakat bu iki bakıra ne kadar kaygu gösteriyorsa, kısa borulu tüfeğine de iki katını gösteriyordu. Tüfeği bir kayın ağacının dalına asıyor, silip temizliyor ve hiç gözünden ayırmıyordu. Akşamleyin dayısının yanına gidip, onun paltosuna sarılıp yatarken, kısa borulu tüfeğini de başının yanına koyuyordu. Partizanın daima tetikte olması lâzımdı. Bir an sonra neye tesadüf edeceğini bilmiyordu. Silâh ise onun en yakın dostu ve koruyucusudur.

Ormanda, gezilerde, işte ve öğretimde çevikleşip kuvvetleşti Lenko. Her gün yapılan öğretimde, kendinden büyük partizanlardan geri kalmamaya çalışıyordu. Böyle de olması lâzımdı, çünkü faşist kurşunu büyük, küçük bilmiyordu. Madem küçük

partizana da silâh vermişler, onun da büyükler gibi çalışması lâzımdı. Serbest vakitlerinde kitap okuyordu. Partizanlar, kurşun, bomba ve ekmekle beraber, kitap ta bulup getiriyorlardı. Her partizanın arka çantasında birkaç kitap bulunuyordu. Bu bir gezici kütüphaneyi andırıyordu. Bu kitaplar arasında, romanlar, hikâyeler, şiirler bulunuyordu. Onları, bir kayın ağacı kütüğüne oturup merakla okuyordu. Ama henüz okuyup da anlıyamadığı kitaplar da vardı. Bu kitapları okumağa ve anlamaya başladığı zaman da gelecekti.

Tabura onbeş kadar yeni partizan geldi. Onların çoğu orduda hizmet gördüklerinden silâhtan anlıyorlardı. Henüz askerlik hizmetini görmemiş olanlar, tüfekle, mitralyözle, şmayzerle ateş etmeyi, el bombası atmayı öğrenmeliydiler. Lenko da onlarla birlikte öğreniyordu.

Daha eski partizanlar yeni gelenlere, yemin etmeden halkın kurtarıcı ordusunun hakiki erleri olmıyacağını söylüyorlardı. Lenko da sık sık bu yeminden bahsediyordu. O, halka sadık olacağına andiçeceği günü sabırsızlıkla bekliyordu. Birkaç defa bunu dayısına sormak istedi ama, yüzü tutmadı. Bir gün Boyka'ya da soracak oldu, ama dili tutuluverdi.

Bir sabah, bütün komutanlar ve politkomiserler karargâha toplanmışlardı. Brigada komutanları da buradaydı. Onlar buradan bir iki gün önce geçen diğer taburun yanına gidiyorlardı.

Bu sabah partizanlar daha erken kalkıp hazırlanmaya başladılar. Elbiselerini temizliyorlar, silâhlarını gözden geçiriyorlar, tıraş oluyorlar, yıkanıp taranıyorlardı. Bilhassa yeni gelen partizanlar büyük bir dikkat ve kayguyla hazırlanıyorlardı. Bugün partizanlar andiçeceklerdi.

Bugün, mutfak da büyük bir canlılık vardı.

Besli bir öküz kesmişlerdi. Kazanlar yağlı etten köpük içinde kalmıştı. Lenko, dün gömleğini yıkayıp kurutmuş, pantolonunu temizlemiş, paltosunu da düzeltmişti. Tüfeği temizlikten par par parlıyordu. Elinde olan kurşunları da, fişekliğe dizip, beline bağlamıştı. Şimdi hakiki partizana benziyordu.

Ama Lenko, tüfeğiyle nekadar da gezse, ne kadar da faaliyet gösterse, partizan yemini vermeyince, Bulgaristan'ın halk kurtuluş kuvvetlerinin hakiki bir eri olamıyacağını biliyordu. Ona daha dün, taburun rems grubu sekreteri, onun bu direnme savaşındaki hizmetlerinden ve iyi ahlâkı yüzünden RMS'e üye kabul edecekleri, rems grubunun en küçük üyesi olacağı söylendi. Lenko, sabırsızlık ve heyecanla yemin etmeyi ve gençlik teşkilâtı sıralarına girmeyi bekliyordu. Dayısı partiye üyeydi. Belki bu yüzden olacak, çok biliyor, çok cesur, ciddî ve dayanıklıydı.

Yazın parlak ve sıcak güneşi artık ormanın yükseklerinde bulunuyordu. Tabur sıra oldu. Karargâh çadırı altında, brigada ve tabur yönetmenleri çıktı. Brigada komutanı taburu gözden geçirerek selâmladı.

Yumruğunu yukarı kaldırarak :

— Faşizme ölüm! dedi.

Partizanlar da bir ağızdan :

— Halka hürriyet! cevabını verdiler.

Komutan, halkın faşist diktatörlüğüne ve Hitlerci Alman işgalcilerine karşı savaşından bahsetti. Dost orduların kanlı faşizmi tuzla buz ettiğini ve yakın zamanda bütün esir halkları kurtaracağını söyledi. Komutan, Vatan Cephesinin bayrağı altında hürriyetsever Bulgaristan halkının ölüm kalım savaşına giriştiğini de kaydetti. Monarşifaşist idareye karşı açıkça savaşa çıkan Savaş-

çı Bulgaristan halkının, ön sıralarda savaşanları, bu halkın silâhlı kuvvetleri, halk partizanlarıdır. Yeni arkadaşlarımızın en sevimli evlerini, yurtlarını bırakıp, bizim savaşçı sıralarımıza geldiklerini ve bugün partizan gibi and içeceklerini söyledi.

Herkes mum gibi dikilmiş, gözlerini komutanlarına dikmiş, dikkatle dinliyordu. Orman o kadar sakin, o kadar sessizdi ki, komutanın sözleriyle birlikte, bir ağaçkakanın vuruşu bile işitiliyordu.

Komutan sesini yükselterek :

— Biz buraya kimseyi zorla çağırmıyoruz. Bizim yanımıza gelenler gönüllüdür. Bizim yanımıza halk evlâtlarının en mert, en şuurlu, en disiplinli ve en sadıkları geliyor. Yeni gelen partizanlardan en yaşlısı olan Jelü dededen tutun da, bizim brigadamızdan en küçük partizan olan şanlı İliç'e varınca, bu yoldaşların hepsi, elimizde silâhla savunmaya çıktığımız dâvaya kendilerinin sadık olduklarını gösteren yoldaşlardır.

Lenko taş kesilmişti yerinde. Güneşten kavrulmuş gibi zayıf yüzünde tek bir tüy kıpırdamıyordu. Yalnız komutan onun adını anınca ve onu, artık kendi kendileri arasına katınca, sanki vücudunda bir an için bir soğukluk hissetti.

Nutkunu bitirdi komutan. Sonra ceketinin iç cebinden, sert ve sarı bir kâğıt çıkardı. Kâğıdı yavaşça açtı, yavaşça partizan yeminini okumaya başladı. Yeni partizanlar da onun okuduklarını heyecanla, kalbten gelen bir sesle, parlak ve öç alıcı gözlerle, sert bir sesle tekrar ediyorlardı. En küçük partizanın zil gibi dalga dalga çıkan sesi, diğer seslerden ayrılıyordu. Bu henüz çocuk sesiydi. Ama kendi sesini duymuyordu Lenko. Gözlerini komutana dikmiş, onun en ufak bir kımıldayışını yutuyormuş gibi bakıyor ve bir sözünü bile kaçıracağından korkuyordu. Komutan okumasını bitirdi,

son sözünü söylediği zaman, yeni partizanlar da bunu tekrar etmiye çalıştılar. Karargâha diğer üyelerine baktı. Bu anda onların hepsinin ona baktıklarını zannetti. Ama aldanmıyordu. Hakikaten bakıyorlardı. Brigadanın politkomiseri yardımcısı, taburun komutan yardımcısına doğru eğildi.

— Bak şu küçük İliç'e!... Ne kadar da ciddi! dedi fısıldayarak.

Biraz sustuktan sonra ekledi :

— Faşizm çocukları da silâhlı savaşa sevketti...

Lenko, hakkında konuştuklarını anladı ve yüzü yavaşça kızardı. Ama, karargâh üyelerine bakmıyacaktı. Çünkü brigada komutanı Jelü dedenin yanına gitti, onun elini ateşli ateşli sıktı, sonra sarılıp iki defa öptü. Çok defa tevkif edilip polis karakollarına kapanan eski solcunun gözleri yaşla doldu. O, daha gençliğinde silâh elinde dağa çıkmayı ve halkın düşmanlariyle savaşmayı arzu ediyordu. İşte bu zaman geldi. Partizanlara yataklık ve kuriyelik yaptıktan sonra, jandarmalar tarafından izlenince, sarp haydut patikalarının yolunu tutmuştu.

Brigada komutanı bundan sonra sırayla her yeni partizanla el sıkıp, öpüşmeğe başladı.

Lenko sırada en sonuncusuydu. Komutan onun karşısına gelir gelmez gülümsedi. Ama Lenko, onun toparlak gözlerinin yaşlarını gördü. Sonra elini sıktı. Sarıldı, kolları arasına aldı sıktı, sıktı, okşadı, alnından arası kesilmeden öptü. Bütün tabur üzüldü.

Hayatının en şanlı günü gibi geliyordu Lenko'ya bu. Hiç bir zaman bu kadar derin coşmamış, kalbi hiçbir zaman bu kadar hızla, heyecanla ve sevinçle vurmamıştı. Kendi kendine «Partizan yemini! Bak, neymiş o!» diyordu. Ona bugün güne-

şin daha parlak ışınlar yaydığını, yeşillikler de gayet güzel, dağ da ona daha yakın, onu koruyan öz ana gibi geliyordu!...

Komutan geri çekilerek :

— Siz artık partizan yemini verdiniz! dedi. Biz hepimiz, sizin her anda ve durumda sadık olacağınıza inanıyoruz. Zaferimiz yakındır. Bunu artık kör olan da biliyor. Ama bu, rahatlamak demek değil. Bunun tam aksi demek. Siz biliyorsunuz ki, can tatlıdır. Faşistler böyledir. Bunun için tetikte durmamız lâzım. Bu, sevinçle kendi partizan sıralarımıza aldığımız bizim yeni yoldaşlarımız içindir özellikle...

Bu yeminden sonra, yani Jelü dedenin dediği gibi bu «seremoni» den sonra, yeni ve eski partizanlar birbirlerine sarılıp öpüşmeğe başladılar. Kendi evlerini alevler içinde bırakan, yakınlarının ne âlemde olduğunu bilmiyen, dikenli ve çetin halk savaşının yolunu tutan, bu iyi yürekli ve samimi insanlar arasında âdet böyleydi.

ONYEDİ

Partizan müfrezesinin istihbarat brigadası, dağın eteklerine yerleşmiş olan köylere doğru jandarma takımlarının hareket ettiğini bildirdi. İlkönce ne kadar ve hangi takımların hareket ettiğini anlamak güçtü. Ama iyi bir yoklamadan sonra, aşağıya dört alayın yerleştiği anlaşıldı. İdare çevreleri bu dört alayla brigadanın hareketini durdurmayı, taburu çembere almayı ve yoketmeyi kararlaştırmıştı.

İş zamanı da olmuş olsa, jandarma takımları ve polis mangaları köyü abluka ettiler. Yazılı müsaade olmadan, köye kimse ne girebiliyor ne de çıkabiliyordu. Tarlalar ıssız kaldı. Hayvanlar kır-

dan sayalara toplandı. Halk evlere kapanıp kapının dışına çıkamıyordu. Sivil ve üniformalı polis, jandarma ve subaylar, «Vatan haini» dedikleri, faşizme karşı savaşanlardan, ihtiyar ve genç, kadın ve erkekleri tevkif ediyorlar, dövüyorlar, sorguya çekiyorlar, partizanlara bağlantısı olan bir iz bulmaya çalışıyorlardı. İkircimli kimseleri korkutuyorlar, açgözlüleri satın alıyorlar, hain bulmağa çalışıyorlar, dağa kendi istihbaratçılarını gönderip, provakatörleri keşfetmiye çalışıyorlardı.

Partizanlar yiyeceksiz kaldı. Köyle bağları bir bir kopuyordu. Arada bir gayet mert, gözüaçık bir yatak partizanların yanına gelebiliyordu. Bazan da herhangi biri, ya bir çuval un, ya bir teneke domuz yağı veya bir damacana gündöndü yağı getirmeyi başarıyordu. Ama bir çuval un hiç yüzlerce kişiye yeter mi? En tecrübeli partizanlar polis ve jandarmanın arasından geçip, dağa, biraz yiyecek, silâh ve kurşun getiriyorlardı. Arada birbirlerine kurşun sıkmalar da başladı. Ölenler, hafif ve ağır yaralanan partizanlar da oldu. Hafif yaralı olanlar taburla beraber hareket ediyorlardı. Ağır yaralılar ise, abluka olmıyan daha aşağıda bulunan köylerdeki sadık yataklara yerleşiyorlardı. Brigada karagâhı faşistlerin hareketini gözetliyordu. Düşmanın acaba ne gibi plânları vardı? Partizan yönetmenleri bunu öğrenmeğe çalışıyorlardı, ama bunu anlamak ko'ay değildi. Partizanlar geri çekilmiye, manevra yapmıya, çembere alınmaktan kaçmıya ve hattâ düşmanın baş kuvvetleriyle çarpışmadan kaçınmaya hazırlanıyorlardı. Düşman gayet kalabalıktı. Yani binlerce kişi, yüzlerceyle karşılaşacaktı. Düşmanın silâhları mükemmeldi. Siper havanı, ağır ve hafif mitralyöz, top ve uçaklar'a silâhlıydı. Ama düşmanda zafere güven ve inanç yoktu.

Brigadada disiplin daha ciddileşti. Partizanlar nöbetteler, her biri tetikteydiler. Nöbetçiler daha çoğaltıldı. Parolalar sık sık değiştirilmeye başlandı. Çeteleri yeni baştan gruplara böldüler. Lenko sıhhi takımlara kaydedildi. Sıhhi takımın yönetmeni Boyka'ydı... İlâçlar da, kurşunlar gibi azdı. Tasarruf yapmaları lâzımdı. Ama her partizan, her ihtimale karşı, arka çantasında veya cebinde pamuk, bant bulunduruyordu, ama daha ağır yaralanmalarda elde yardıma koşulacak birşeyler yoktu. Brigadanın kendi doktoru yoktu. Hattâ sıhhiye memuru bile bulunmadı. Doktor Stoef'i ise legal çalışabiliyorken henüz almak istemiyorlardı. Bu genç doktor partizanlara ilâç, sargı bezleri ve pamuk temin ediyordu. Boyka bir nevi sıhhiye kursları bitirmişti ve bunun için de o hastalara, yaralılara bakıyordu.

Lenko sevinçle onun yanına gitti. Görevi, bir çantada bulunan ilâçlara dikkat göstermekti. Ama, mutfaktaki işini de bırakmıyordu. Tabura küçük bir bıçak getirdiler. Onunla kuru ağaç dallarını kesmiye gidiyordu. Bu iş, baltayla pek elverişli değildi, çünkü, baltanın sesi etrafa yayılıyordu. Todor Koritkof «Balta insanı ele veren bir âlettir.» diyordu. Oduna en çoğu dayısı ile gidiyordu. Minü de çocuğu yalnız başına bırakmak istemiyordu, çünkü daha tecrübesizdi. Düşman ise dört gözle tetikteydi. Onu bir yerde tutarlarsa, alıp da götürebilir'erdi. Lenko birçok sırlar biliyordu. Onun düşman eline düşmemesi lâzımdı. Bu çocuk mert ve akıllıydı. İşkencelere katlanabilirdi, ama korunursa daha iyi olurdu pek tabii.

Ağustos yağmurları yağıyordu. Radyo, zaferler hakkında sevindirici havadisler söylüyordu. Partizanlar, Hitlerci askerlerin Yaş-Kişinef civarında mahvedildiklerini öğrenmiş'erdi. Bu erleri se

vindiriyordu, ama hepten de rahata bırakmıyordu. Yatak ve istihbaratçılardan alınan haberlere göre, jandarma takımlarının dağa doğru geldikleri haberi alındı. Onlar taburu nal biçiminde sarıp sadece yiyecek aldıkları yerlerde değil de, onu «çuval» a alıp, gayet kalabalık kuvvetleriyle hücum edip yoketmiye çalıştıkları apaçıktı.

Düşman çemberinden kurtulup da kendi takımları arasına gelen istihbaratçılardan partizanlar nerede ne gibi takımlar bulunduğunu öğrenmişlerdi. Askerler çarpışmak istemezlermiş, jandarmalar ise obur gibiymişler. Her partizan başına elli bin leva almak için, yerlerinde duramazlarmış.

Karargâh, taburun bir yerde durmamasını sessizce hareket etmesini, düşmanın kendilerinin nerede bulunduğunu bilmeyip, körü körüne hareket etmesini kararlaştırdı. Brigada yöneticileri herşeyi gözönünde bulunduruyordu. Ama...

Tabur, tam gizlenmek, korunmak ve hattâ hücum için elverişli sık bir ormanın içinde büyük bir alana yerleşmişti. Çocuklar birkaç günden beri sadece birer avuç yağsız kaçamak alıyorlardı. Kazanlarda bugün büyük bir öküz pişiriliyordu. Bir balkan köyünden un, ekmek ve mısır getirmişlerdi. Herkes yemek bekliyordu.

Bir dağ kulübesinden olan yaşlıca bir köylü hasta karısına ilâç almaya, dağ eteklerindeki büyük bir köye gitmek için pusula almıştı. Dağı avucunun içi gibi tanıyordu. Ve büyük dönemeçleri olan yoldan değil, otlu bir patikadan gitti. Bu patika yeni partizan grubunun üst tarafından geçiyordu. Köylü sık orman içinde duman gördü. Bu onu hayli düşündürdü. Hemen patikadan saptı, siyah karanlıktan etrafa bir göz attı. Bu kanaralarda güya partizan bekçileri vardı, ama güneşin kızdırıcı ışınlarından, bekçiler, büyük gölgeliğe çekilmişler-

di. Öyle oldu ki, onu bir kimse ne gördü, ne de duydu. Böylece köylü gruba kadar vardı, partizanları gördü. O, çok şeyler dinlemişti onlar için. Kendisine fena bir şey yapmıyacaklardı. Bunu biliyordu. Çünkü partizanlar onun iyiliği için savaşıyorlardı. Ama oradan kurtulup, ilâç için köyün yolunu tuttuğu zaman, gördüğünü birisiyle paylaşmaya can atıyordu. Köye vardı. Muhtarın yanına uğradı. Muhtar, buranın yerlisi, genç, sabık bir öğretmendi. Bir vakitler ona küçük bir yardımda bulunmuştu. Öyle ki, bu sâf balkancı da o günden beri onu dost sayıyordu. Ve o, sırrını muhtarla paylaşmak istedi. Olduğu gibi her şeyi anlattı. Muhtarın buna şaşıp kalacağını, onu öveceğini zannediyordu. Oysa...

Muhtar öfkeyle başını sallıyarak :

— Ha! Demek oradalar ha! Peki. Dur bakalım, dedi.

Hemen koştu ve alay komutanına haber verdi. Albay ensesini ovalamıya başladı. Bak sen belâya! Akşam çeşitli radyo istasyonlarını dinlediydi. Şimdi düşünceli ve rahatsızdı. Artık Hitlerci Almanya'nın savaşı kaybettiği belliydi. Müttefiklerden acaba Rus'lar mı, Amerikanlar mı veya İngilizler mi, ilkönce Bulgaristan'a kimlerin ayak basacağını bilmiyordu. Sovyet ordusunun Bulgaristan sınırlarına yaklaştığı bu anda, hiç de partizan kovalamayı canı istemiyordu. Ama, başka çaresi yoktu. Bu artık onun için bir sır değildi. Eğer birşey yapmazsa, mutlaka işten kovacaklardı. Belki de mahkemeye bile verirlerdi. Ve bunun için, hemen bu dağlıyı yanına getirmelerini emretti.

Albay, partizan'arın yerleştikleri yeri öğrenince, kendi yardımcılarını yanına çağırdı. Taburu çembere alıp, yokedilmesi için plân yaptılar ve alayı alarma kaldırdılar. Plân korkunçtu. Partizanlar, arkadan ve yemek aldıkları yerlerden kesilme su-

retiyle basılacaktı. Partizanlar için sadece bir çıkış yolu kalıyordu. Ama bu yolda da onların canına bir hafif mitralyöz yetip artacaktı.

Dağlının bu istemiyerek yaptığı hainliği kimse bilmiyordu. Ve bunun için partizanlar yine sakince her günkü talimleriyle meşguldular. Minü ve Lenko, kuru derenin üst başındaki kayın ormanına kuru odun toplamaya gittiler. Sil'âhlarını omuzlarına vurmuşlardı. Akşama odun olsun diye, birkaç dal kesmek için kuru bir kayın ağacının yanına vardılar. Minü, senelerin geçmesiyle ihtiyarlamış olan büyük kayın ağacına baktı ve manliherini Lenko'ya uzattı. Bir ağaçkakan, ağacın tepesinde bir yerde, kuru kabuğuna vurup takırdatınca her iki oduncu birden irkildi. Ama sonra yine rahatladılar. Bu körolası ağaçkakanlar onları böyle sık sık korkutuyordu. Ama Minü tam alçak bir dala tutunmuşken, karşıda birşey hışıldadı. Minü «Belki de yaban domuzları geçiyor» diye düşündü. Ama partizanlarda, gördükten sonra inanmak âdeti vardı. Ve Minü elini kaşlarının üstüne koyarak bakındı. Ve hemen o an yeğenini tutup çekti ve saklanıp susmasını işaret etti. Karşıdaki seyrek fındık ağaçları arasından asker, iki asker çıktı. Minü ilkönce bu askerlerin tam nasıl olduk'arını göremedi, ama sonra anladı. Lenko artık dört gözle onları gözetliyordu. Korkmuştu. Gözleri par par ediyordu. Bu düşmanlar buraya acaba rasgele mi gelmişlerdi. yoksa bir görevle mi gönderilmişlerdi?

Dayısı, yavaşça Lenko'nun korunmadan, kuru kayın ağacının kütüğünün üzerinden başını uzattığını görünce ihtar ederek :

— Saklan! dedi.

Çocuk eliyle işaret etti :

— Dur! Dur! Şu, iri olanı, benim tanıdığım kimse.

Ve sonra heyecanla titreyerek ekledi :

— Bu, Marin amcaların evini yakan adam.

— Demek bunlar jandarma. Korun. Dur bakalım ne yapacaklar dedi Minü hemen.

Adamın elinden hafif bir mitralyöz vardı. Mitralyözün delikli borusu karanlıkta parlıyordu. Beraberinde olan da mitralyöz şeridi taşıyordu. Boynuna ise yenice bir şmayzer geçirmişti.

Biraz aşağı indi adam. Kendine ateş etmek için bir yer seçti. Önündeki ufak taş parçalarını ileri itti ve tehlikeli silâhı yerleştirmeye koyuldu.

— Bu iyiye değil! Mevzi alıyorlar. Acaba neden? dedi Minü.

Ve sonra yerinden kımıldamasın diye yeğeninin elini sıktı.

Doğrudan doğruya partizanların yerine doğru bakıyorlardı. Bu ise, jandarmaların, onların mevzilerinin, nerede olduğunu bildiklerini gösteriyordu. Adam yardımcısına birşeyler söyledi. Öteki hemen çömelip bir mitralyöz şeridi çıkardı. Mitralyözü yerleştirdiler, şeridi de koydular, Minü sessizce yutkundu. Bu adamlar burada rasgele durmamışlardı. O, telâşla «Herhalde keşfetmişler,» diye düşündü, ama çocuk telâşa düşmesin diye birşey belli etmedi.

Lenko gözönünden jandarmaları ayırmaksızın kısa borusuyla yattı. Minü kendi kendine, partizanlara yakında düşman olduğunu nasıl bildirmeliydi? Çocuğu mu yollamalıydı? Evet, Lenko, gözüaçık, ayağına çabuk bir çocuktu. Hemen koşar, haber verirdi. Minü artık bunu fısıldamaya düşünüyordu. Ama bu sırada arkalarından dehşetli bir patlayış, ıssız dağı bir an sarstı. Minü «Siper havanı!» dedi. Ve hemen arası kesilmeden mitralyöz, siper havanı, tüfek ve şmayzer patlayışları başladı. Baskın yapılmıştı. Partizanlar da ateşle cevap ver-

diler. Partizanlar bir kilometre kadar uzaktaydılar.

Apoletli mitralyözün arkasına yattı. Öteki de iki eliyle kurşun dizili şeridi tutarak onun yanına sokuldu.

Minü öfkeyle :

— Ha! Karıncanın kardeşleri kapan yapacaklar öyle mi? Peki! Göreceğiz! dedi.

Partizanların, bu ansızın ve acele hücumdan paniğe düşerek gizlenmeleri ve kuru dereye doğru kaçmaları lâzımdı. Karşıki çıplak bayırdan aşağı doğru, onları mitralyözle yere serecekti böylece apoletli olan.

Minü yeğenini dürterek :

— Dinle! İyice yat! İşte, şu taşların arkasına! Sağ taraftakine nişan alacaksın! Dikkatle! Ama, onu sakın kaçırmayasın dedi.

Lenko kesinlikle :

— Hayır! dedi.

Sonra izah ederek :

— Her ikisini de tepelemeliyiz! Aksi takdirde arkadaşlarımızı öldürecekler! Hedef al! Üç dedim mi patlatacaksın! Göğsüne al hedefi! Ben apoletliyi tepeleyeceğim! Todyü'nün evi için de hesabımızı göreceğiz.

Lenko, kısa borulunun dipçiğinin arkasında dondu kaldı. Küçük vücudundaki bütün kuvveti topladı, bütün dikkatini bir yere çekti.

— Bir... iki... üç! dedi Minü.

İlki yere serildi, döndü. Mitralyöz devrildi ve onunla beraber yığılan toprak üstüne devrildi. Öteki, sanki ansızın, beklenilmedik bir şey olmuş gibi kalktı. Göğsünü tuttu. Nefes almıya çalıştı, ama yere serilmeden Minü sadık manlıheriyle ona da ateş etti ve bir kurşun yarası daha açtı.

— Alın size çember, alçaklar! dedi Minü öfkey-

le ve nefretle etrafına tükürdü.

Sonra büyük bir merakla göğüs geçirerek :

— Ah, şu mitralyözü ele geçirebilsem! Bu tavukçular sonra nasıl ateş edildiğini görürler.

Bu anda partizanlar artık açık alana doğru koşuyorlardı. Onlara bağırdı. Ama işitmediler. Yaklaştıkları zaman kalktı ve ellerini kaldırarak :

— Beri! Beri! diye işaret etti.

Daha ötelerde başka bir tuzak olup olmadığına emin değildi. Burada, orman kenarında, kolayca kendilerini koruyabilirler, gizlenirler, hücum ederler ve geri çekilebilirlerdi. Bir partizanı çağırdı birkaç lâfla karşıda ne olup bittiğini izah etti ve iki cesetle mitralyözü gösterdi.

— Git al! Ben burada gözetliyeceğim. Silâhını da al. Ama şeritleri sakın unutmayasın!

Partizan, bir saniye bile ikircimlik etmeden oraya tırmandı. Minü ile Lenko, ansızın başka bir yerden bir düşman çıkmasın diye gözetliyorlardı.

Minü kendi kendine :

— Köpeklere bu düşer! diyordu.

Tabur komutanı, düşman, partizanların yolunu kesmek isterse, onları tutsak etmek için, dağın üst tarafını almalarını emrediyordu.

Minü ve Lenko'nun üst tarafından Jelü dedeyle beraberinde sıhhiye yardımcısı kadın geçtiler. Ayağından yaralıydı. Kız onu kargaşalık içinde acele sarmıştı. Ama kanın henüz durmadığı belliydi.

İhtiyar kurumuş dudaklarını yalayarak :

— Beni yukarı götür. Beni daha serin bir yerceğizde bırak da, şu köpekleri önleyeyim. Sen ise kaç... Kurtul!

Ama kız onu çekiyor, bırakmak istemiyordu.

Minü ihtiyara dönerek :

— Hepsi çekildi mi? diye sordu.

İhtiyar sert ve sanki öfkeli bir tavırla :

— Sadece ölüler kaldılar! Güya korunuyorduk. Bekçiler koyduk. Ama bizi tuttular... Pfüü!

Partizan yine Minü'nün yanına tırmandı.

Mitralyözü onun eline uzatarak :

— Tut! Sen herhalde bu köpoğluyla çalışmayı daha iyi bilirsin, dedi.

Minü hemen mitralyöze sarıldı :

— Ah, ah, şimdi gelsinler bana!

Çabucak mitralyözü gözden geçirdi. Lenko'ya başıyla işaret etti ve ormanın yukarısına, tek tük tüfek sesi işitilen tarafa doğru gitti.

Partizanların kaçıştığı çıplak tepenin arkasında birkaç asker vardı. Hemen mitralyözü oraya yerleştirdiler ve ateşe başladılar. Minü, Lenko'ya ileri doğru gitmesini söyledi. Kendisi de iki kayın ağacı arasındaki bir taşın arkasına yattı. Bir iki patlattı. Düşman mitralyözü sustu. Askerler saklandılar ve görünmediler. Minü, eli tetikte biraz bekledi. Ama geri kaldığını görünce mitralyözü kavrıyarak hızla yata - kalka arkadaşlarının arkasından yollandı. Düşman herhalde yukarıdan hücum etmiye cesaret edemiyordu. Orada da silâh sesleri kesildi.

Minü acıdan sızıldayan, güç halle yürüyen bir çocuğa yetişti. Nesi olduğunu sordu ve acıyarak ona baktı. Çocuk, havan parçasından topuğu kopan sol ayağını gösterdi. Ayağını kendisi sarmıya çalışmış, ama, kan yine de durmamıştı. Minü, sıhhiye memuru olan kızlardan birisine bakındı, fakat kimseyi göremeyince, kendi sargı bezini çıkardı, hemen çocuğun yarasını sardı. Çocuk biraz dinçleşti, hızlı hızlı yürümeğe başladı.

Yukarıdan taburun politkomiseri koştu ve geri kalanın olup olmadığını sordu.

Minü yaralı partizanı beklerken :

— Bence, bizden sonra kalan yok, dedi.

Politkomiser yaranın sebebini öğrendi. Hücum edenlere küfür etti. Ve bundan sonra yeni mitralyözü gördü.

Gözlerini dikerek :

— Ama, bu acayip şey nereden ya? dedi.

Minü mânalı mânalı gülümsiyerek :

— Ganimet. Bu silâhla bize tuzak kurmuşlardı ama tuzlu çıktı... diye cevap verdi.

Politkomiser, yeni toplanacakları yer hakkında bazı talimatlarda bulundu ve hemen yukarı çıktı. Çeteler karışmıştı. Henüz kimlerin öldüğü, ağır yaralı veya esir düştükleri bilinmiyordu.

Minü yeğenine baktı. Ama o çok ilerlemişti.

Lenko, arka çantasının kampta kaldığı, akşam paltosuz uyuyacağı için kızıyordu. Herşey öyle ansızın oldu ki, bunlar ona henüz korkulu bir rüya gibi geliyor. «Bak partizan hayatı nasılmış.» diye düşünüyordu. Ve evi, değirmeni, annesini, babasını hatırladı. Onlar şimdi acaba ne yapıyorlardı? Petra teyzesiyle Trifon amca ne âlemdeydi? İskra faşistlerle çarpışmanın ne demek olduğunu biliyor muydu acaba?

Lenko, yürüyerek arada bir arkasına bakan ve yavaş yavaş geri kalmakta olan arkadaşını gördü.

O, dürttü çocuğu, arka çantasını verdi :

— Seni arıyorum. O kargaşalıkta aldım...

Arka çantasını aldı Lenko. Sanki boş bir arka çantası değildi. İçinde birkaç ekmek kabuğu, küçük bir kâğıt parçasına sarılı bir parça kaçamak ve kolsuz bir de fanile vardı.

Lenko sevindi :

— Ben gitti sanmıştım.

Kızlardan biri yine onu arıyordu. Birisi ona yaklaştı, yanına gelince durdu :

— İliç, aç mısın?

Aç mı? Öğle yemeği yemediğini ve artık geç bile olduğunu unutmuştu.

Birisi durmalarını söyledi. Lenko dönüp baktı ve durdu birden.

Kız ona çıkışırak :

— Bu sana değil, acele et dedi. Ağır yaralılar var, getirilmeleri lâzım...

En dayanıklı ve dağı en iyi tanıyanlar epeyce ilerlemişlerdi. Onların, yeni bir tuzağa düşmemek için dikkatli olmaları lâzımdı.

Tabur komutanı geldi. Öfkeyle :

— Koyun gibi neye dağıldınız böyle? Birbiri ardına geçin... Çabuk... Sıra olun... dedi.

Otların içinde kalmış dar ve eski bir patika buldular. Çok geçmeden patika aşağı saptığından partizanlar onu bırakıp, genç bir gürgen ormanından geçip güneydoğu tarafına yollandılar. Giderken köstekleniyorlar, içlerinden küfrediyorlardı. Ama gittikçe sakinleştiler. Onlar ölenleri ve ağır yaralıları hatırlayınca rahatsızlanıyorlardı.

Dün yeni bir grup partizan gelmişti. Henüz silâhsızdılar. Onlardan birisi muhakkak esir düşmüştü...

Lenko partizan kızın arkasından çabukçabuk yürüyerek «yazık paltoma,» diyordu.

ONSEKİZ

Tabur yeni kampa yerleşti. Ama, bütün eşyaları bu geri çekilmede gitti. Her iki kazan da yok oldu. Önceleri onda pişirirlerdi yemeği. Partizanlar şimdiyse kuru yemek yemeğe başladılar. Ama çocuk ve kızlar kazanlara değil de, yeni gelen ve çarpışmada kurban giden yedi arkadaşına üzü-

lüyorlardı. Üç kişi ağır, birkaçı da hafif yaralıydılar. Ağır yaralıları köylere gönderdiler. Hafif yaralıları ise orada kaldı. Oniki kişi yokoldu. Onlardan üçü taburdan ayrıldıkları zaman, birkaç gün dağda gezinmişlerdi ve sonra kampa dönmüşlerdi. Yeni gelenlerden, tecrübesiz, henüz silâh verilmedik dokuz partizan esir edilmişti. Polis ve jandarmaların esir alınan halk savaşçılarını, uzun zaman ve alçakçasına işkence edip, sonunda kurşuna dizdikleri biliniyordu. Partizan yönetmenleri telâşa düştüler. Esir düşenler hakikaten hiçbir yatağı tanımıyorlardı. Fakat aralarında belki bazıları dayanamayıp, kendi yakınlarını ele verebilirdi. Ve bunun için özel haberciler gönderilip halka ihtar edip, tetikte olmaları söylenildi.

Partizanlar yavaş yavaş, kendilerine geldiler, canlandılar ve hücuma karşı hücum etmeyi konuşmaya başladılar. Meselenin kötü tarafı, elde silâh olmamasıydı. Ama bir hafta sonra tabura Akdeniz tarafından on asker karıştı. Onlar üç hafif mitralyöz, hayli fişek ve yedi şmayzer getirdi Ağır yaralıları yerleştirip, düşmanın bulunduğu yeri gördükten sonra partizan ve brigada yönetmenleri darbeye, darbeyle cevap vermeyi kararlaştırdılar.

Brigada komutanı :

— Onlar bize hücum ettiler ve yine de hazırlık yapıyorlar. Bunları gözönünde bulundurmamız lâzım. Ama bu bizim hergün yaptığımız gibi olmasın. Onlara gayet sert, ağır bir darbe indirmeliyiz. Şimdilik bizim için en iyi korunma şartı hücumdur. Akıllıca, mertçe hücum edelim. Bizden biraz olsun darbe bile beklemiyen düşmanı ezelim. Düşmanın bize yaptıkları, bize ders olmalı. Ümitlerimizi kırmamalıyız. Bizim için en elverişli usül, şimdilik hücum etmektir. Jandarmalar bir taraftan

kendilerini saldılar, çünkü bizi yokettiklerini zannediyorlar, diğer taraftansa dostlarımızın artık bizim hudutlarımızda olduğunu bildikleri için telâşlıdırlar...

Partizan istihbaratçıları köylere dağıldı. Onlar düşmanının nereye yerleştiğini ve kuvvetini öğrendiler. Büyük balkan altı köylerinden birine yerleşmiş olan bir jandarma takımına darbe indirmeye karar verdiler. Jandarmalar güzel okul binasına yerleşmişlerdi. Yapı hücum için pek elverişli değildi. Yapıya ne taraftan hücum edebilmek için yönetmenler, köye tecrübeli ve becerikli bir partizan göndermeye karar verdiler. Gönderilecek olana Maksim diyorlardı. Maksim, bu köyde çıraklık yapmıştı. Halkı da, okulu da, evleri de biliyordu. Ama o zamandan beri seneler geçmişti. Öyle ki, onu sık kara bıyıkları, kırarmış ve seyrekleşmiş saçı ile pek kolay tanıyamıyacaklardı. Bu teklifi kabul etti Maksim. Yapıyı iyice öğrenmek için plân yaptı, ama İliç'i ona yardımcı vermelerini istedi. Bu istibarat işi gayet tehlikeliydi. Ama, iş mühimdi. Bundan olacak, partizan komutanları uzun zaman çocuğu yollayıp yollamıyacaklarını düşündüler. Onlar İliç'in mertliğini ve tecrübesini biliyorlardı. Ama ne de olsa, o henüz çocuktu. Bunun için onun korkup, tehlikeli bir anda işi bozacağına ikircimlik ediyorlardı. Bir kendini ele verirse, bütün iş biterdi.

Minü'yü de çağırdılar. Onun da bu iş için sözünü söylemesini istiyorlardı. Kendi yeğenine inandığını söyledi Minü. Ama, kalbi keder ve korkudan sızladı. Çocuk bir de ölürse? Sonra kardeşine ne diyecekti? Fakat, bu günler ne risksiz, ne de kurbansız olur. Ve çocuğu göndermeye karar verdiler. Ama çocuğa da sormaları ve işin ne olduğunu izah etmeleri lâzımdı.

Lenko taburun politkomiserinin izahatını dinledi, düşündü ve dağınık kula saçlı başını sallıyarak, kabul ettiğini işaret etti. Bu görevin ne kadar büyük önemi olduğunu biliyordu. Bunun için heyecanlanıyor, gururlanıyor ve aynı zamanda korkuyordu. Herhangi yabancı bir köyün okuluna girmek, nöbette duranların yerlerini öğrenmek, uyanık olup olmadıklarını anlamak ve partizanların okula girmelerinin nereden daha kolay ve elverişli olduğunu anlamak için, gayet dikkatli olmak gerekirdi.

Maksim ile Lenko akşamüstü, kör dağ yollarını tutarak, dağ eteğindeki büyük köye gittiler... Bir yatağın samanlığına saklandılar. Orada ev sahibiyle birlikte görevin tam nasıl yapılacağını görüştüler.

Jandarmaların yanına gitti Lenko. Saçı başı karma karışık olmuş, toz içinde kalmış, burnu kan içinde, ağlıyarak, kendisini yaramazlardan korumalarını rica etti. Asker ve subaylar gülüştüler, çocuğa takıldılar, onunla eğlendiler. Yaramazları kovalamak için bir çavuşla iki asker gönderdiler. Ama onların izi bile kalmamıştı. Lenko «koruyucularına» teşekkür etti. Böylelikle boş bir avluya saptı, gitti. Onu korkak bir çocuk sanmıştılar. Arkasından gülüştüler ve döndüler.

Görev iyi yapılmıştı. Her iki partizanın şimdi hemen dönüp olanı biteni karargâha rapor etmeleri lâzımdı. Köy kenarında ormanda ve ormana giden yol boyunca konuşmalar işittiler. Durdular, dinlediler. Yavaşça bakındılar ve ses çıkarmadan çalılıklar arasına daldılar. Burada bir grup jandarma vardı. Bu yolkesiciler acaba burada ne arıyorlardı? Yatakları, onlara ormanda düşman grubunun bulunduğunu söylememişti. Bu silâhlı kimselerin ne olduklarını anlamadan geçmek olur

muydu hiç? Maksim, çocuğa, yolunu kaybetmiş bir çoban gibi yanlarına gitmelerini söyledi. Görüşecekleri yeri de tâyin ettiler.

Maksim çocuğa :

— Ben seni gözetliyeceğim. Sen rahatça git. Sonra yolumuza devam etmemiz için haber veririm, dedi.

Başını salladı Lenko.

Yavaş yavaş askerlerin bulunduğu alana giden yolu tuttu. Onları görünce, telâşlı ve biçare bir çocuk gibi ağlayarak, kaybettiği keçiyi aradığını anlattı. Babasının onu döğdüğünü ve keçisiz eve dönmemesini istediğini söyledi.

— Keçiciğimizden başka sağılırımız yok. Kardeşim hasta ve şimdi yiyecek bir şey de yok ona.

Askerler ona inandı ve acıdılar. Sonra hepsi, şu yere batası keçinin nereye gidebileceğini araştırmaya başladılar. Tam bu anda genç bir jandarma gözlerini çocuğa dikti ve dudaklarını bükerek, sinirli sinirli ve şüpheyle :

— Ben seni nerede görmüştüm? diye sordu.

Ama birden sustu, çünkü diğer jandarmalar :

— Canım, nerede olacak, burada köyde, görmüştür! diye gülüşmiye başladılar.

Lenko korktu. Ama bunu anlaşılan kimse görüp anlayamamıştı. O da bu jandarmayı bir yerde görmüştü. Ve birden hatırlayınca irkildi. Evet, onu. Koritkof'ların kulübesini yakmazdan önce Palamidof'ların değirmeninde görmüştü. Marin amcayı o iki subayın yanına götürürken galiba beraberindeydi...

Jandarmalar, Lenko'ya ormanda gezinmenin yasak olduğunu ve eve dönmesinin gerektiğini izah ettiler. Lenko, söz dinler gibi bunu kabul etti, hemen geri döndü. Ateş üstünde yürüyormuş gibi

geliyordu ona. Bir tutsak etmiş olsalar, bir de yoklasalardı, kulaklarına kadar batacaktı. Bu yere batası yerden bir an önce kaçmak, âdeta uçup gitmek istiyordu ama, o kaybettiği keçiyi ararmış gibi durumu bozmadan yürüyordu. Küçük bir dönemeçte, onu takip edip etmediklerini anlamak için, eğilip güya çarığının başını bağladı. Hayır, takip etmiyorlardı. Ama bu eğilme onu yarım dakika geciktirdi.

Çalılıklar arasına bakmak, saklanmak için doğru'duğu vakit, alanda dört askerle bir prodporuçik belirdi. Bu anda jandarmalardan birisi arkasından :

— Babana, keçinin kurtların yanına gittiğini söyle! diye bağırdı.

Diğeri de ekledi :

— Veya şumkacıların yanında!

Podporuçik çocuğu gördü, durmasını söyledi. Sanki yerinde donup kalmıştı Lenko. Ve bu an içinde hemen aklından kaçayım mı, durayım mı fikri geçti. Önce onu görmemişti. Jandarmalardan birisi olduğunu ve bu adamların onunla şaka yaptıklarını düşündü. Durdu. Podporuçiği görünce benizini attı.

Genç subay ona :

— Gel buraya! diye emretti.

Lenko, aldırış etmeden, keçiyi kaybettiği için aklı yerinde olmadığını, babasından korktuğunu belirtmek istedi. Ama bacakları kesilir gibi oldu. Az kalsın kösteklenip düşecekti. Podporuçik, çocuğu tutsak etmedikleri için asker'erine kızmıştı.

Podporuçik, şeflerinin emirlerini yerine getirren bir komutan gibi :

— Her şüpheli kimsenin tevkif edilmesi emredildi. Siz bunu kimin ve niçin yolladığını biliyormusunuz? diye bağırdı.

Ama bu çocuğun saf bir köylü çocuğu olduğuna ve ormanda gezmiye alışık olduğuna da emindi. Ama o askerlerine ne kadar uyanık ve verilen emir'lerin nasıl yapılması gerektiğini göstermek istiyordu.

— Bu çocuğun ne maksatla gönderildiğini anlamak için babasının kim olduğunu öğrenmek lâzım. Acaba keçi mi arıyor veya başka bir şey mi?

Jandarmalar ses çıkarmadan dinliyorlardı. Yüzlerinde ona karşı nefret ve alay vardı. Onlar: «Bu çocuğun konspiratör olmadığını sen de biliyorsun ama, böyle yapmakla kendini ciddî göstermiye çalışıyorsun!» demek istiyorlardı.

Güç hal'e yutkundu Lenko. Bu ağır ve tehlikeli yaz mevsiminde, ilk olarak ümitsiz bir duruma düşünüyordu. Dikatle adama baktı. Serbest bırakmaları için ağlasın ve rica mı etsin, yoksa da kendini budala yapıp sussun mu? Ama o burada göz yaşlarını tutmıyacağını anladı, başını eğdi ve babasını hatırladı. Yaşlı değirmenci «Her işin kolayı bulunur,» diyordu. Ama, bu, ansızın başına gelen işten nasıl kurtulmalıydı? Bir de bu özel bir ödevle ilgili olsaydı neyse ama kendi kendine bu köpeklerin eline düşmüştü. Giderken kaçmaya çalışacak. Ormanda be'ki bir fırsat bulamazdı ama, köyde, herhangi bir avluya girip saklanacaktı. Maksim'i de düşündü. Şimdi acaba ne yapıyordu? Aman bu yerebatası yerden bir çıksa... Buradan yalnız başına belki de çıkamazdı...

Lenko'dan şüphe eden podporuçik, genç jandarmaya, onu okula götürüp, karargâha teslim ederek dönmesini emretti. Çocuk tek bir lâf söylemeden, usulca, sanki onu hiç te i'gilendirmezmiş gibi, yollandı. Ama küçük gözleri fır fır dönmiye başladı. Etrafındaki çalılıklara, bayırlara, dönemeçlere bakıyor ve kalbi daha da hızlı çarpıyordu.

İsteksiz isteksiz şmayzeri boynuna geçirmiş olan jandarma, bıkkın bıkkın bozulmuş orman yolundan yürüyordu. Derin araba yollarını dönüyor, uygun yer bulmak için ya sağa ya da sola sapıyordu. Lenko karşı tarafta yürüyor, dikkatle ve yavaşça düşmanına bakıyordu. Çocuğun köyden olduğuna inanan ve biraz önce onu başkasına benzeten jandarma, ona dikkat bile etmiyordu. Burada, köyün üst başında bulunan ormanda iki günden beri partizan aranan yerde bile korkmadan geziniyordu.

— Nerede oturuyorsunuz? diye sordu jandarma bir aralık.

Lenko, onu ilkönce belki eve götürüp uydurma babasını bulacağını düşünerek:

— Karşıda... diye işaret etti.

Ormanda boşu boşuna bir gezinmeden sonra, tozlu dağ yollarını da boşuna yürüdüğüne kızan yorgun jandarma ilgiyle:

— Keçileri orada mı güdüyorsun? dedi.

Lenko çok düşünmeden :

— Orada, diye cevap verdi.

— Öyleyse keçiyi neden burada arıyorsun?

İlkin ne söyliyeceğini bilemedi. Bir an sonra aklını başına topladı:

— Bütün orasını dolaştım ve... bulamadım.

Jandarma cevaptan memnun kalmıştı. Sustu ve sanki yanındaki çocuğu hepten unutmuştu. Lenko onun önünde koşuyor, sonra atlamak için daha elverişli yerler aramış gibi yapıyor, dikenlere dönüyor, kasten geri kalıyordu. Korkuyordu, çünkü bir taraftan köy yaklaşıyor, diğer taraftansa kaçmak için gittikçe elverişli yerler geliyordu. Biraz daha... bir dönemeç daha... şu ağacı da geçsinler... işte orası çok uygun... Lenko üzülerek dişlerini gıcırdattı ve «Ah, şimdi tabancam yanımda olsa! Ama korunayım derken tabanca Maksim'de

kaldı...»

Artık başarıyla kaçması için dakikalar değil, saniyeler rol oynuyordu. Buraları yol boyu, bayırdı. Aşağı tarlalarla birleşiyordu. Oradaysa tavşanı gibi avlıyacaklardı onu. Lenko biraz geri kalmak ve sapmak için bir dere aranyordu. İleride, sol tarafta küçük bir köprü vardı. Orman orada çok sıktı. Daha ilk adımları başarılı olacaktı...

Lenko hem kaçacağı köprüyü gözden geçirmek, hem de jandarma o geri kaldığı vakit ondan şüphe etmesin diye epeyce ileri gitti. Ama tam düşmanıyla yanyana geldiği zaman arkalarından biri yavaşça atladı. Sol eliyle jandarmanın şmayzerine sarıldı. Sağ eliyle de böğrüne uzun, parlak ve korkunç kamayı dayadı.

Lenko bu beklenilmedik olay karşısında soluğunu alamadı. Bu Maksim amcaydı!

Jandarma hemen şmayzeri çekti ama kamanın ucu derisine dayandı.

Eski partizan, sert ve emredercesine:

— Davranma, ciğerlerini sökerim! dedi.

Lenko hemen atıldı ve kendi düşmanın tehlikeli silâhına sarıldı. Şmayzeri çıkardı ve öğretimde aldığı tecrübeye göre yokladı ve düşmanının arkasına geçti.

— Araştır! diye işaret etti Maksim.

Çocuk jandarmayı yokladı. Sadece küçük bir çakı, tabaka, bir avuç şmayzer kurşunu ve küçük bir ayna buldu.

Maksim tevkif edilen jandarmaya:

— Sola! diye emretti.

Jandarma ansızın olan bu işten korkmuştu. Kukla gibiydi artık. O, ansızın hücum edenle, bu çocuğun eski tanıdık gibi beraber hareket etmelerine şaşıyordu. Onu orman içerisine götürünce her iki partizan da durdu. Maksim, tevkif edilene

çömelmesini, sonra da yüzüstü yatmasını emretti. Tevkif edilen, hayatının son dakikaları olduğunu zannetti, kekeliyerek:

— Karım ve kızanım var! dedi.

Maksim ona daha yavaş bir sesle:

— Sen onları yine görmek istersen, söylediklerimizi dinle! dedi.

Sonra Lenko'ya:

— İliç, bağla şunun kollarını.

Lenko etrafına bakındı:

— Neyle?

— Kendi kayışınla.

Çocuk şmayzeri bir tarafa koydu. Kayışını çıkardı. Acele ve ustaca jandarmanın kollarını bağladı. Maksim adama kalkmasını emretti Jandarma, duvar gibi sararıp solmuş, dizleri titriyerek kalktı. Alt dudağı patlamış ve çenesinden ince, alkan sızmaya başlamıştı.

Hem kahırlı, hem yalvarıcı, hem de canı gönülden:

— Beni öldürmiyecek misiniz? diye sordu.

— Böyle işleri siz yapıyorsunuz! dedi. Maksim.

Ama bu tevkif edileni korkutacağı yerde dinçleştirdi.

— Yaşayıp yaşamıyacağın veya karını ve çocuklarını görüp görmiyeceğin sana bağlı...

— Benden ne istiyorsunuz? dedi jandarma yalvarırcasına.

Ama bakışında öyle bir keder ve öyle hayvani bir korku vardı ki, Lenko bunu görünce ferahladı, yüreği kederle irkildi.

Yaşlı partizan kurumuş dudaklarını büzerek:

— Ne mi istiyeceğiz! Birincisi, hiç kaçmıya teşebbüs etme...İ kinci olarak da sizin jandarmaların bütün plânları hakkında ne biliyorsan anlata-

caksın.

Jandarma ümitle bakıyordu :

— Herşeyi anlatacağım. Sanki gizliyecek de ne var! Sizin halk için olduğunuzu görmüyor değilim ya...

Maksim ona dik dik, mânalı mânalı baktı.

— E, madem görüyorsun, o zaman niçin bize ve... halka karşısın?

Adam cevap vermedi. Suçlu suçlu başını eğdi. Eski partizanın da, onun başının eğmesi ve hiçbir şey söylememesi hoşuna gitti.

Maksim yavaşça :

— İnsan aldanıyor, ama aldandığı gibi aklı başına da gelebilir... dedi.

Şmayzeri aldı. Sıkılı olup olmadığını, içinde kaç kurşunun olduğunu yokladı. Sonra cebindeki kurşunları da aldı ve yukarısını işaret etti:

— Şimdi patikaya çıkacağız. Oradan da Uzun Çayırlığa gideceğiz. İliç, haydi!

Sonra jandarma döndü:

— Sen beş altı adım arkasından gideceksin. Kolların bağlı, biraz zor olacak ama, başka çare yok...

Jandarma yalvarırcasına ağzını şapırdatarak:

— Bir sigara içebilir miyim? dedi.

Maksim biraz düşündü. Sonra onu ararken aldığı tabakayı açtı. Ağzına bir sigara koydu, yaktı ve geri çekildi:

— Haydi!

Üçü birlikte, eski partizanın avucu gibi tanıdığı sessiz, sonsuz dağın yolunu tuttular...

ONDOKUZ

Adam brigada karargâhında, jandarmaların önemli planlarını açıkladı. O, bundan birkaç za-

man önce partizan taburuna hücum eden takımdanmış. Brigada karargâhında, ilk defa olarak budala köylünün istemiyerek yaptığı haninliği ve jandarma yönetmenliğinin durumları öğrenildi. Onlar, kendi zaferlerinden dolayı takdir, öldürülen ve esir edilen partizanlar için de taltif edilmişlerdi : Esirler dokuz kişiymişler. Onları her akşam sorguya çekerlermiş. Aralarından gayet zayıf, ama öteki türlü gayet mert, yaşı hayli ilerlemiş bir erkek dayanamıyarak üçüncü akşam ölmüş. Esir düşenler, partizanlarda yeter derecede kurşun olmadığını, sadece otuz kadar el bombası ve otuz kadar da «Edirne» bombası bulunduğunu, yemeklerinin kıt olduğunu, yirmi kadar olan «yeni»lerin ellerinde bozuk birer tabanca bile olmadığını anlatmışlar. Jandarmalar şimdi bu kolayca elde ettikleri zaferden yüreklenerek, ormanı temizlerlermiş ve oradan bir kuş bile uçurtmazlarmış. Yakın bir zamanda yine partizanlara hücum etmeyi düşünürlermiş. Onun şeflerinin konuşmalarına bakılacak olursa, birkaç gün sonra, bütün jandarma takımı, tam nerede bulunduğuna dair malûmat aldıkları, partizanlara hücum edeceklermiş.

Partizan brigadası karargâhı, jandarma takımlarının onlardan beklemediği gibi, ansızın, onlardan önce hücuma geçmeyi kararlaştırdı. Birinci hücumda partizanların kötü silâhlandıkları apaçıktı. Ama onları bundan sonra yeni mitralyöz, bir çok kurşun, şmayzer bomba aldılar. Jandarmalar bunu bilmiyorlardı. Bundan başka Romanya teslim olmuştu, artık Sovyetler Birliği taraftarıydı. Faşist Almanya orduları kalıntıları Yaş ve Kişinef yanında iyice döküldükten sonra kaçıyorlardı. Ordular onların arkalarından ayrılmıyor, onları yokediyorlardı. Bulgar faşistleri daha nelerine güveniyorlardı?

Partizanlar dikkatle ve korunarak jandarma takımlarının ilerlemelerini izliyorlardı. Jandarmalar, büyük bir güvenle ve korunmadan ılerliyorlardı. Partizan brigadasının her iki çetesi sabaha karşı toplandı. Bu, artık gerçek bir halk kurtarıcı ordusu, Vatan Cephesinin bu tarafta büyük bir hamle kuvvetliydi. Düşmanın yokedilmesi lâzımdı. Kaybedecek ve duracak zaman yoktu.

Partizanlar ikindi üstü hücuma geçtiler. Hava sakin ve sıcaktı. Gökten sanki ateş saçılıyordu. Rüzgâr da esmiyordu. Kayın ve gürgen dallarında tek bir yaprak oynamıyordu. Tükrükleri kurudu Partizanların. Dudakları baruttan, sıkıntıdan ve susuzluktan karardı. Suyu sadece mitralyözleri serinletmek için koruyorlardı.

Öyle bir hücum ettiler ve onların ateşi o kadar kuvvetliydi ki, düşman bu süpriz karşısında şaşırdı. Ne yapacağını bilmiyordu. Geri dönüp çekilmiye başladı. Bazı yerlerde jandarmalar silâhlarını bırakıp kaçıyorlardı.

Minü ve Lenko cephenin sol tarafındaydılar. Dayı, sanki elinden birisi alacakmış gibi, mitralyözü göğsüne dayamış, tetikte duruyordu.

Yeğenine:

— Biraz daha sabret, birazcık daha dedi. Onlara galiba yardım geliyor. Aşağı doğru inmeye başlayınca ateş etmiyeceksin. Aşağıya boşluğa indiler mi, ben sana söyliyeceğim.

Ve, hakikaten, gayet güzel donatılmış koskocaman bir bölük geldi. Başlarında tolgalı genç bir podporuçik vardı. Bölük, karşısındaki otlu yakaya yayıldı. Onların siper kazmıya vakitleri yoktu. Hepsi de nişan tahtası gibiydiler. Bu anda Minü birden emredercesine:

— Haydi! dedi.

Ve tetiği çekti. İlkönce, kurnaz komutan yüz-

üstü düştü ve aşağı doğru yuvarlandı. Lenko onun elindeki parlak tabancanın fırlayıp yuvarlandığını gördü. Jandarmalar dönüp dönüp bakıyorlardı. Bir yerden yardım bekliyorlardı. Birer birer düşüyorlar, ümitsiz ümitsiz haykırışlar işitiliyordu. Yaralılar son kuvvetleriyle bayırın arkasına gizlenebilmek için yerde sürükleniyorlardı. Minü alt dudağını yamıltmış, gözlerini büzerek, koyu yeşil jandarma sıralarını tam hedefe almış, arası kesilmeden, biçiyor mu biçiyordu. Lenko iyice bir taşın ardına yapışmış hedef alıyordu. Ona kurşunlarının kıymetini bilmesini söylemişlerdi. Ama bu olaylara dalan çocuk, kaç kurşun patlattığını anlıyamadı. Bir aralık başının ucundan bir kurşun fırlayıp taşa saplandı. Bir yerden onlara ateş etmiye başladılar. Minü korunabilmek için biraz geri çekildi. Lenko da. Tam bu anda da dirseğinin altını birşey çimdikledi. Buna aldırış bile etmedi, ama biraz sonra yeninin içi ıslandı. Yokladı ve dayısına dönerek:

— Beni yaraladılar, dedi.

Minü ona dik dik baktı. Çünkü yeğeni bu işten hiç de korkmamıştı. Elinden silâhını bile bırakmamıştı. Lenko sol kolunun yenini gösterdi. Kan artık yenden dışarıya çıkıyordu.

Minü ihtar ederek:

— Yarayı bastır ve korun, çünkü ateş ediyorlar, dedi.

Kasketini taşın üzerine koydu ve kurşunların geldiği tarafa doğru bakmıya başladı. Jandarmalar aldanarak şapkaya ateş açtılar. Fındık ağaçlarının arasından ateş ediyorlardı. Minü dikkatle oraya bakınca, ateş açıp da onun mitralyözünü sıradan çıkarmıya çalışanları gördü. Yavaşça mitralyözünü o tarafa çevirdi. Sağ gözünü mitralyöze dayadı, nişan aldı. Mitralyöz öfkeli öfkeli titredi ve durdu. Düşman yokedilmişti.

— İşte size! Alın size. Bu bizim kederlerimiz, kurbanlarımız, yaralananlarımız ve esir edilenlerimiz için... diye bağırıyordu Minü.

Artık düşmanın bozguna uğratıldığı belliydi. Jandarmalar kaçıyorlar,, gürlükler arasına gizleniyorlar, hafif yaralananlar sağlık yardımının bulunduğu yerlere kaçıyorlardı. Ağır yaralılar ise inliyorlardı.

Atışlar azalmıya başladı. O zaman, Minü, bir siyah kanaranın arkasına çekildi ve çocuğu kendine doğru çekti. Onun elbisesini çıkardı ve yarasına baktı. Kurşun derisini çizmiş, ve sadece bir yerde biraz kasını parçalamıştı. Minü kendi yedek sargı bezini çıkardı, yeğeninin yarasını sardı.

— Birşey yok. Yaması kendinden. Sonra Boyka'nın yanına git. Yaranı daha iyi sarsın...

Sol taraftan «ura» sesleri şitildi. Partizanlar ilerliyorlardı. Minü ile Lenko da kalktılar. Zafer dolu partizan sesleri orta yerde ve sol tarafta da gürledi. Geride birkaç fındık ağacının arkasından jandarmaların yüklerini bile indiremedikleri iki katır belirdi.

Minü ansızın yüksek bir sesle:

— Siper havanı! dedi.

Ve Lenko'ya katırları tutmasını söyledi.

Lenko, daha kırmızımtırak olana doğru koştu. Ama o döndü, galiba tepmiye çalışıyordu. Çocuk vazgeçmedi. Birkaç defa koşar gibi yaptı ve o mendebur hayvanı en sonunda yakaladı. Bir gürgen fidanının arkasına bağladı. Sonra emireri gibi kırmızımtırak katırın arkasından giden diğer katırı da tuttu. Onu da bir çalıya bağladı. Ve yukarı doğru koştu. Arada bir, birkaç defa mitralyöz patlayışları, şmayzer sesleri işitiliyordu.

Genç yüzlü, korkudan yüzü buruşmuş heryeri barut içinde kararmış bir jandarma, dar bir alan-

dan koştu ve sık fundalıklar arasına gizlendi. Hemen onun izine düştü Lenko. Yavaşça üst tarafına geçti ve öyle bir gürültülü bağırdı ki, o bile şaşıp kaldı buna.

— Dışarı! Eller yukarı!

Jandarma sanki bunu beklermiş gibi, uzun ve ince kolların bostan korkuluğu gibi kaldırdı. Arkasını dönmesini emretti Lenko. Düşmanları silâhsızlandırmayı böyle öğretmişlerdi. Genç jandarma, ağır bir kabahat için cezalandırılacak bir öğrenci gibi döndü. Lenko onu iyice aradı. Sonra silâhının nerede olduğunu sordu. Korkudan dili tutulmuş olan jandarma sadece peltek peltek birşeyler söyliyerek, işaret etti arkayı.

Lenko ona:

— Nereye attığını göster! dedi.

Ve onun arkasından gitti.

Tüfek, gerçekten bu tarafa atılmıştı. Aldı. Sürgüsünü, haznesini yokladı. Sonra omuzuna vurdu, esiri geri götürdü. Ona, karşılık göstermiyen, kaçma teşebbüsünde bulunmıyan esir öldürülmemelidir, demişlerdi. Ama bunu kime teslim etmeli acaba? Şimdi herşey öyle karışık ve dehşetli ki! Jelâsko dede bir ağaca dayanmıştı. Henüz topallıyordu ama, dinçti. Ona sıhhiye nöbetinin bulunduğu yerde durmasını emretmişlerdi, ama, o dayanamamış savaş hattına gelmişti.

— Bu köpekler, hücum ederlerse, şunları karşılayayım, demişti kendi kendine.

Lenko ona teslim etti, esiri. Tüfeği de verdi, geri döndü. Dayısını aradı. Minü ileride bir yerdeydi, görünmüyordu. Lenko'nun bilmediği, başka bir taburdan partizanlarla hareket ediyordu. Onlar küçük partizan hakkında birçok şeyler işitmişlerdi. Mânalı mânalı bakıyorlar, ciddî tutumunu görünce gülümser gibi oluyorlardı. Kolu sıvalı el-

bisesine, toz içinde kalmış kan lekesine bakıyorlar ve bu mertliğine ve telâş etmemesine şaşıyorlardı. Öyle ama, bu çocukcağız yaşlı bir er gibi hareket ediyordu. Yaşlı bir partizan kolundan tutarak:

— Sen yaralı mısın? dedi.

— Yaralıyım.

— Git de yaranı sarsınlar.

— Sardılar! dedi Lenko.

Ve kısaborulu tüfeğine sımsıkı sarılmış bir şekilde ileri geçti.

Çarpışma sağ tarafta yine canlandı, ama uzun sürmedi. Dehşetli partizan «ura»ları dağı yine çınlattı. Düşman bozguna uğratılmıştı. Düşman kaçıyordu. Çocukların çoğu düşmanı izlediler ve hayli geç döndüler. Atılan silâhları toplamıya başladılar. Hafif ve ağır mitralyözler, kurşun dolu sandıklar, kurşun şeritleri, şmayzer, manliher, el bombası ve tabancalar buldular. İki de karabina...

Politkomiser Lenko'nun omuzuna vurarak:

— İliç, at şu küflüyü elinden! dedi.

Ve politkomiser çocuğun kısa borulusunu dürterek:

— Al şu karabinayı! Bak! Parlıyor. Sanki fabrikadan dün çıkmış.

Kendi kısaborulusuna alışmıştı Lenko. Ondan hiç de ayrılmak istemiyordu. Ama kaş altından karibanaya bakınca, kalbi çarptı. Ve o yeni tüfeği aldı. Tecrübeli biri gibi ona baktı. Sürgüsünü çekti, haznesini yokladı, şarjörünü çıkardı, yine koydu, silâhı sıkıladı ve emniyet sürgüsünü çekti. Bu karabinanın dipçiğinin bir yanı koyu kahverengindeydi. Bu onun hoşuna gidiyordu. Hiç olmazsa bir el bombasını beline takmak istiyordu, ama olmadı. Ona el bombası vermediler. Sadece, geldiğinin ilk günlerinde bu silâhla da nasıl ateş edildi-

ğini gösterdiler. Ve bu kadar...

Lenko, baruttan kavrulmuş, silâh seslerinden başı dönmüş ve yaralıların bağırışları, çağırışları, inlemeleri karşısında şaşıp kalmış bir halde, geçen defalar taburun niçin hemen bozguna uğratıldığına aklı ermemişti. Şimdiyse, düşmanın bukadar kuvvetli ve iyi silâhlanmasına rağmen, aç ve zayıf partizanlar onları acaba neden bir saat içinde tuzla buz ettiler? Acaba onun, Lenko'nun bu çarpışmada payı neydi? Komutan onu övmüştü. Ama niçin? Sadece birkaç kurşun attı, iki siper havanı ile yüklü iki katır bağladı ve korkmuş genç bir askeri yakaladı. Bunları herkes yapabilir... Ve kendi kendine, «Ama daha yaşlı olan askerler ondan daha büyük bir iş yaptılarsa, bunu mert olduklarından değil de, daha yaşlı ve tecrübeli olduklarından yapmışlardı. Büyüdüğüm vakit dayımın ateş ettiği mitralyözle ateş edeceğim», diye düşünüyordu.

Bu çarpışmada iki erkek ve bir de kız partizan öldürülmüştü. Boyka da ölmüştü... Ölüyü gördü. Uyuyormuş gibi yatıyordu. Nazik alnında, bir tarafına eğdiği şapkasının altından incecik bir kan sızmıştı. Lenko irkildi. Dağa geleli ilk defa olarak kalbini ağır, acı bir şey sarıyordu. Derin bir acı, ifade edilmiyen bir yara, anlatılmayan bir gariplik sanki kalbini delik deşik etmişti. Bu acıyış Boyka'yı öldürenlere karşı bir nefrete döndü gittikçe. Karabinasını göğsüne sıktı ve döndüğünde, istemiyerek gözlerinden yuvarlanan gözyaşlarını hemen paltosunun yeniyle sildi. Bu kız, anası kardeşi gibi kaygı gösteriyordu kendisine. Elbiselerini, örtülerini topluyor, daha iyi yemek veriyor, orman çileği getiriyordu... Bir gün Lenko'ya büyük bir mantar kızarttı. Çok tatlıydı. Boyka abla! Buradakilerin en iyisi, en sevimlisi, en şeni! İşte

bu akıllı ve iyi Boyka abla şimdi ölmüştü. Artık onun nazik, cana yakın ve gönlü okşıyan sesini işitmiyecekti. Büyük Göl gibi parlak ve derin gözlerini de artık görmiyecekti. Onun akşamları, işi veya nöbeti falan olmadığı zamanlar, sıhhiye çantasına dayanıp söylediği türküleri artık dinlemiyecekti... Çocuğun kalbi yaralanmıştı. Yaşlı erkeklerden bunu kimse bilmiyordu. Ama, bir de bilseler... Bu anda onu kim teskin edebilirdi?

Onu gömerken cesedinin yanından en son Lenko geçti, eğildi, elini öptü. «Kıymetli Boyka abla! Seni hiçbir vakit unutmıyacağım! Hiçbir vakit, Boyka abla, hiçbir vakit! ..» dedi içinden. Başka vaatlerde de bulunmak istiyordu ama, aklına gelmiyordu ki. «Senin ve bütün diğer ölen arkadaşların intikamını alacağım,» dedi ve dolu gözlerindeki yaşları durdurmağa çalışarak geri çekildi.

Sonra üç gün aklı başına gelmedi sanki. Önceki gibi gülüp koşmuyor, partizanlara takılıp şaka etmiyordu. Boyka aklından çıkmıyordu. Bu derin acıyı unutmak için başka şeyler düşünmeye çalışıyordu...

Bir defasında dayısı ona telâşla baktı:

— Ne oldu? Hasta mısın?

Lenko, birşey demedi. Hemen başını öteye çevirdi. Minü, onu yanına çekti, dik dik gözlerine baktı. Partizan, çocuğun gözlerindeki derin kederi sezmişti. Ve onu okşıyarak:

— Ne oldu? Bu sana ağır mı geldi? diye sordu.

Öyle bir sıcaklıkla sormuştu ki, çocuğun kalbi dayanamadı.

İçini çekerek:

— Ağır geldi, dedi.

— Neye üzülüyorsun?

Minü çocuğun, annesini, babasını, yakın arkadaşlarını, köyünü ve geniş ovaları, özlediğini zannediyordu.

— Boyka ablamın ölümü çok ağır geldi!

Minü, çocuğa baktı. Bir yere dayandı ve gökyüzünün sonsuz maviliklerine, uzaklara baktı. Kavrulmuş yüzü yavaş yavaş buruştu.

Üzülerek göğüs geçirdi.

— Faşizm ne kadar insanı yoketti ve daha ne kadar da silip süpürecek! Güya kültürlüymüş efendiler. Öğrenimleriyle hava atıyorlar, ama, kesip biçiyorlar. Kendi köpekleri onlar için insandan daha kıymetli. Çünkü insanları, gözlerini kırpmadan öldürüyorlar. Burjuva! Faşizm! Efendiler utanmadan, fakirlerin evlerini yakıp yıkıyorlar. Çocukları kurşuna diziyorlar. İşte böyle beyaz eldivenliler, bizim Boyka'yı da alıp gittiler! Ah, ne yaman kızdı o! Onda ne yürek vardı, dedi, ve yine derin bir göğüs geçirdi.

Lenko ona sokuldu:

— Sen onu önceden mi tanıyorsun?

— Nasıl tanımıyayım! Partizan taburuna gelmemden önce, illegal basını bana o ulaştırırdı...

— Nereli?

Minü omuzlarını kısarak:

— Kasabamızdandı. Fabrikada çalışıyordu. dedi.

Lenko ölen partizan kız hakkında daha fazla birşey sormadı.

Almanlar geri çekiliyordu. Dost ordular artık bütün Romanya'yı almışlardı. Çocuklar ve kızlar çocuk gibi sevinerek sıçrayıp, bağırıyorlardı. Artık Tuna'ya gelmiştiler. Ve Dobruca'ya dayanmışlar.

Jelü dede, manliherini yukarı kaldırarak heyecanla bağırdı:

— Çocuklar, hazır olun! Ayı komşuda oynadı mı bizde de oynıyacak.

Todor Koritkof ona takılarak:

— Jelü dede beyaz ayı değil mi? dedi.

İhtiyar ihtar edercesine:

— Beyaz ayı değilse, hemen derisini kepekleriz, deyip uzun bıyığını ayı balığı gibi oynatıyordu.

Haberciler polis ablukalarından kurtularak, partizanlara haber ve yiyecek getiriyorlardı. Ama partizanlar şimdi un ve domuz yağından çok, yeni haberlere seviniyorlardı. Akdeniz tarafından mitralyözlü, şmayzerli ve bombalı yeni bir grup asker geldi. Artık iyice silâhlanmış olan partizan brigadası, aşağı doğru hareket etmiye başladı. Sofya'da yeni hükümet meydana getirilmişti Yeni hükümet partizanları aldatmaya çalışıyordu. Gönüllü teslim olanları affedeceğini vaadediyordu. Buna gülüşüyorlardı partizanlar. Onlar, kendilerini aşağıda jandarma ve polislerin beklediğini biliyorlardı.

Jelü dede yüksek bir sesle :

— İnersek, milyoner olarak ineriz! diyordu.

— Niçin milyoner olarak be Jelü dede?

Jelü dede uzun bıyıklarını kıvırarak gülümsüyordu. Sonra devam etti:

— Bir partizan başı kaç leva ediyor? Ellibin leva. E? Sadece bizim taburda ikiyüz seksenbeş partizan var. Ellişer bin levadan. Hesaplayın bakalım. Milyon etmiyor mu?

Geceleri soğuk olmıya başlamıştı. Lenko, partizanlardan birinin ona verdiği yeni asker şinelinе sarınıyordu. İvan Vazof'un bir şiirinden, merakla beklediği askerleri nasıl karşılayacağını biliyordu : «Günaydın, kardeşler!» (Zdrastvuyte bratuşki!)

Babası ve annesiyle ilgili birşeyler bilmiyordu. Nasko ağabeyisinden de hiçbir haber almamıştı. Ve bu durum onu düşündürüyordu.

Radyo, en sonunda en güzel havadisi de söyledi. Havada kalpaklar atılmaya, yumruklar kaldırılmaya başlandı. Lenko'nun henüz işitmediği heyecanlı «ura» sesleri sanki dağı oynattı ve aşağıya, sıcaktan yanmış olan şişekler gibi dönüp durdu, jandarmaların yanına bile vardı.

Brigada karargâhı, köyde bulunan jandarma takımını tamamiyle bastırıp yoketmeyi kararlaştırdı. Hücuma hazırlık başladı. Silâhlar gözden geçiriliyor, bombalar ve fişekler taksim ediliyor, planlar kuruluyordu. Yönetmenler saatlerce görüşüp danışıyorlardı. Partizanlar ise, bu büyük hücuma hazırlık yapıyorlardı.

Harikulâde bir eylül gecesiydi. Partizanlar erkenden kalktılar ve henüz mahmurlu bir şekilde, hazırlanmaya başladılar. Tam köyün üst başında bulunuyorlardı. Köy, düzlüğün başladığı yere ağır, rahatsız ve kızdırıcı yaz mevsiminden sonra, sanki dört ucunu birden salmış sere serpe uzanmıştı. Uzaktan jandarmaların yerleşmiş oldukları okulun beyaz yapısı görünüyordu. Şimdiye kadarki partizan eylemlerinden farklı olarak, bunun, ortalık ağarırken yapılması gerekiyordu. Okulu da ansızın almak için plan yapıldı. Ama o ana kadar ne bir silâh sesi, ne de şüphe uyandıracak bir gürültü kaldırılmalıydı. Okulun yanından iki araba geçmeliydi. Hücum, güpegündüz halkın köy içinde gezinmeye başladığı, meyhane ve bakkalların açıldığı, askerlerin ise darmadağınık gömlekle, oda'arda, avlu içinde ve yüz numaralarda oldukları zaman, başlaması lâzımdı.

Todor Koritkof'un çetesi, doğudan hareket edip ansızın bir hücumla okulun arka kapısından

girmeliydi. Askerler yüksek taş duvarın dibinden, avlu içine ve oradan da yapıya girmek için koşacaklardı. Minü ile Lenko, küçük bir tepenin arkasına gizlenip, doğru pencerelerindeki jandarmalara ateş edip oradakilerini telâşa sokacaklardı. Ayrıca Minü mitralyözüyle güneyden çıkmak istiyen düşman olursa, onları yere sermeliydi.

Heyecanlıydı Lenko. Çünkü o, bu hücumun ne kadar tehlikeli ve çetin olduğunu biliyordu. Bir daha, karabinasının haznesini yokladı, emniyet sürgüsünü çekti ve eliyle tam omuzuna atacağı sırada birisi başına elini koyuverdi. Bu brigadanın yaralanmış olan politkomiseriydi. O, henüz zayıftı. Benzi uçuktu. Ama, gayet dinçti ve daima gülümsüyordu. Gözleri, uzun bir ayrılıktan sonra, yakınlarını gören bir çocuk gibi sevinçten parlıyordu.

Derin bir teşekkür edasiyle :

— E, İliç, yine karşılaştık, öyle mi? dedi.

Lenko bu karşılaşmaya o kadar şaşıp kaldı, o kadar sevindi ki, ilkönce sadece gülümsedi, elini sıktı, selâm durumu aldı. Bundan önce yaralı politkomiser için birkaç defa söz olmuştu ama, Lenko köye hücumdan sonra, onunla karşılaşmanın lâfını etmez oldu. Onun bir yerde tedavi olduğunu biliyordu, ama acaba nerede? Bunu sormak da, akla geleni konuşmak da yakışık almıyordu... Ve işte bu kahraman erkek, yine kendi arkadaşları arasındaydı!...

Brigada çıkış mevzilerini aldı. Bu ana kadar herşey gayet büyük bir disiplin ve zaman içinde yapılıyordu. Herkes, eylemin önemini biliyordu. Bunun için herkes olanca kuvvetini toplamıştı. Bu büyük, en büyük bir hücumdu. Ölüm ka'ım meselesiydi bu. Düşmana karşı koymak için bir imkân

bile verilmiş olsa, herşey önemini kaybetmiş olacaktı.

Köye girmek için ayrılan grup gitti. Brigadanın politkomiseri önderlik yapıyordu. Bu sağlam erkek en öndeydi. Ama daha köye girer girmez onları karşılamak ve tâyin edilen yere götürmek için ayrılan adam ortaya çıktı. Ama o ilkönce partizanların da düşündüğü gibi, korunmaksızın ve hattâ provakatör gibi elini sallamaya, bağırmaya ve birşeyler söylemiye başladı.

Politkomiser onun yakasına sarıldı:

— Sen delirdin mi be? Ne yaptığını biliyor musun?

— Yeni idare! diye bağırıyor ve ellerini sıkmak için uzanıyordu köylü. Bizim idaremiz! Vatan cephesi!... Radyo... işte şimdi oradan geliyorum..

— İyice anladın mı, yoksa...? diye sordu politkomiser.

Partizanlar sımsıkı silâhlarına sarılmışlar, heyecanla bu konuşmayı dinliyorlardı.

Karşılayan adam heyecanla:

— Şimdi ilân ettiler! İdarede bizden dört kişi var. İçişleri bakanı da bizden.

Grup, karşılayıcı ile beraber karargâha döndü. Kısa bir görüşmeden sonra yoklamak için birkaç partizan göndermeyi kararlaştırdılar. Aynı zamanda, partizanların «radyo meraklıları» dedikleri ve radyolarla işi olan kimseler, düğmeleri çevirdiler. Ama akümülâtör zayıftı. Sofya dışında biryer tutulmuyordu. Karışık bir gürültü ile bağrışlara benziyen bir takım şeyler işitiliyordu. Partizanlar, pek inanmadan dinliyorlardı.

Karlovo mekanik teknikumumun son sınıf talebelerinden olan genç «radyo meraklısı» öfkeli öfkeli:

— Allah kahretmesin! Bu kutuyu o kadar taşı-

dım da, şimdi susacağı tuttu!... dedi.

— Birşeyler mırıldanıyor ama, sen onun dilinden anlamıyorsun, diye takıldı bir partizan.

Başka bir partizan da:

— Onun tayınını vermemişsin! diye şaka etti.

Hepsi radyonun başına üşüşüp, sabırsızlıkla iyi haberleri bekliyorlardı. Mesele sadece Sofya'da tam ne olduğunu öğrenmekte değil de, jandarmalarla nasıl konuşacaklarındaydı. Ve bunun için hepsi, biraz önce arkadaşlarının gittiği köy tarafına bakıyorlardı.

Grup bir saat sonra döndü. Gelenler bağırıyor, şarkı söylüyor ve sarılıyorlardı birbirlerine. Evet, Sofya'da Vatan Cephesinin idaresi, kurulmuştu. Halk, mitingler yapıyormuş. Sokaklar seslerle ve nutuklarla inliyormuş. Zulme, eleme, kedere son!

Kahramanlar yatağı olan dağın üzerinde artık güneşin ışınları beliriyordu.

Bugün 9 Eylül 1944'dü.

Partizanlar ansızın birşey olmasın diye gruplara ayrılarak, sıra olup köyü nal biçiminde çembere aldılar. Eğer faşistler çarpışmak isterse, partizanlar onları her iki taraftan vuracaklardı. Bundan başka onların dağa giden yolları da vardı.

Belediyenin önündeki meydana bir hayli kalabalık toplanmıştı. İlk partizanlar belirir belirmez, erkek kadın ve çocuklar onlara doğru koştu, onları kucakladılar, omuzlarında taşıdılar. Muhtar da çıkıverdi. Yüzü saman gibiydi. Bacakları tir tir titriyordu.

Bugünden itibaren muhtarlıktan uzaklaştırıldığını ve idarenin Vatan Cephesi komitesinin eline geçtiğiin söylediler. Köyde tek bir subay görünmüyordu. Jandarmalar okula kapanmışlardı. Onlara Sofya'daki değişiklik hakkında kimse birşey söylememişti. Ama bunu öğrenmişlerdi. Konuşu-

yorlar, dışarı çıkmak istiyorlardı.

Saat 10'a doğru brigada karargâhı, okuldaki subaylara, yeni idareyi kabul mu ediyorlar, yoksa eski idareyi mi destekliyorlar, işte bunu sormak için bir partizanı gönderme kararı aldı. Ama kimi göndermeliydiler? Brigada komutanı kimin gitmeyi istediğini sordu. Elli kişiden fazla istekli çıktı. Lenko da... Ama biri ona küçümsercesine :

— Sen, İliç, burada kal, dedi.

Sekerek ortaya çıktı Jelü dede. O başı yukarıda, bakışı ileride ve mert, yüce bir adamdı:

— Ben gideceğim!

Öyle bir sesle söylemişti ki, buna hiçbir zaman karşı koyulamazdı. Sanki buraya gitmek de eski partizanın hakkı ve göreviydi.

— Bu alçaklara inanmak olmaz! Bakmışsın, insana kurşunu çekmişler. Ama ben artık yaşlıyım. Hani bir laf vardır, alacağımı alıp, vereceğimi de vermişim. Üstelik beni sakatladılar da. Eli ayağı sapsağlam birisini öldürecekleri yerde, beni öldürsünler.

Jelü dedeyi gönderdiler.

Bir yarbayla döndü. Yarbay sinirliydi. Sabah zararlı av hayvanı gibi öldürebileceği insanların yanına geliyordu. Ama işte şimdi onlar, isteseler ı da, onun gibi hepsini kurşuna dizebilirlerdi.

Askerlerin, yasal yönetimin emirlerine uyduğunu söyledi.

Brigada komutanı hemen :

— «Yasal yönetim» deyince siz ne anlıyorsunuz bay yarbay? diye sordu.

Yarbay yavaşça :

— Şimdi Sofya'da kurulan yönetimi... cevabını verdi.

Bir grup partizan okuldaki arkadaşlarını kurtarmağa gittiler. Lenko da onlarla beraberdi. Esir-

ler, bir mahzene itilmişlerdi. Kolları bağlıydı. Açlıktan kendilerinden geçmişlerdi, elbiseleri yırtık pırtık, yüzleri yaralı, vücutları kanlı, tıraşlı ve toz içindeydiler. Arkadaşları kapıyı kırıp dışarı çıkın dedikleri vakit, sanki gözlerine inanacakları gelmiyordu. Lenko, bıçağını çıkararak yanağı yaralı genç bir esirin ellerindeki ipi kesti. Askerler avluda üstüste çıkarak esirlerin etrafına toplandılar. Öğretmen odasının köşelerine gönderilmiş olan subaylar hem bakıyorlar, hem de sinirli sinirli dudaklarını ısırıyorlardı. Son. Onların hükmü artık bitmişti. Hattâ halka karşı çarpışmalara gönderilen jandarmalar bile merakla, kin beslemeksizin partizanlara bakıyorlardı. Ama sıradan askerlere gelince, onları halka karşı kimse gönderemezdi.

Jandarmalardan bazıları Lenko'yu göstererek gülümsüyorlardı.

Çıplak kafalı bir jandarma :

— Bak kimlerle çarpışmışız, dedi.

Başka bir jandarma, bu mert çocukla konuşmak için :

— Adın ne senin, be kahraman? diye sordu.

Herkesin hoşuna gitti bu.

Başını eğdi Lenko. Çete komutanına baktı. Sert bir sesle :

— İliç, dedi.

Jandarma başını çevirdi. Kendi kendine bir göz kırptı, bir kenara çekildi.

Esir partizanları okulun avlusuna çıkardıkları zaman, jandarmaların çoğu onları sanki ilk görüyorlarmış gibi bakıyorlardı. Bazıları ise öfkeli öfkeli dönüp duvar dibine gittiler. Bundan bir - iki saat önce hor baktıkları, «Şumkacı» dedikleri ve şimdi muzaffer olanlardan sıkılıyorlardı.

Esirleri meydana doğru götürdüler. Güç halle gidiyorlardı. Kenarda yürüyordu Lenko. Herşeyin

masallarda olduğu gibi ansızın değişivermesine şaşmıştı. Bundan birkaç saat öncesi, bu okuldan kuş bile uçamazdı. Şimdiyse o kovulan, öldürülen halk partizanları buraya serbestçe girdiler ve yine serbestçe çıkıyorlardı. Kendi arkadaşlarını kurtardılar, kimse de durdurmağa çalışmadı.

Köy meydanından gelen devamlı «ura» sesleri şaşırmış ve sararıp solmuş jandarma komutanlarına bir yıldırım gibi çarpıyordu. Oraya, köyün ortasına, büyük, küçük herkes koşuyordu. Bir partizan, eski bir meyhane masasının üstüne çıkmış, toplanan halkla konuşuyordu.

Herkes öyle bir hızla gidiyordu ki, Lenko etrafına bile bakınmaya, şapkasını sallamaya, «ura» diye bağırmaya ve yüzlerce meraklıya cevap vermiye yetiştiremiyordu. Sanki her yerde onu gösteriyorlardı.

— Partizana bakın! deyip ardından koşuyordu çocuklar.

Görünüşte onlara kızıyor :

— Ne bakıyorsunuz bana ayı gibi, diyordu ama hoşuna gittiği belliydi.

Partizan brigadası yakın bir kasabada bir atlı alayı silâhlansızlandırdı. Yüzlerce asker de brigadayla birleşti. Lenko burada iki el bombası aldı, bel kayışına taktı. Artık dağdan inen gerçek partizana benziyordu. Brigada bundan sonra komşu kaza merkezine yöneldi. Köylerde artık Vatan Cephesi komiteleri vardı. Faşistlerin çoğu tevkif edilmişlerdi.

— Dayı, bizim köyden de geçecek mi? diye sordu Lenko.

— Yolumuz, bizim köyden geçiyor.

Lenko hemen sıçradı. İşte şimdi annesini, babasını görecekti. Belki İskra da artık oraya dönmüştür... Ve o, sabırsızca, sevinçle koşuyordu.

Toz içinde, terli terli, dörder sıra olan partizanlar Lenko'nun köyünün kenarındaki söğütlerin yanında durup su içtiler.

Yarım saat sonra yine sıraya geçip Lenko'ya yabancı olmıyan sokaklara girdiler. Ve burada, insanlar çocuklar tanıdık ve her fidan, her bir kırıntı sevimli, yakındı. Sıradaki partizanları, ilk, ölen partizanların, yatakların yakınları karşıladı. İşte, Peter Peçenkof'un karısı! İşte annesi! Onların arkasından da iki kat olmuş, kederden çökmüş olan babası geliyordu. Ama Lenko gözleriyle en tanıdığı bir yüzü, bu dünyadaki en sevimli yüzü, annesini arıyordu. Karşıdan gördü onu. Merak ve korkuyla koşuyordu. Evlâdı sağ mı, yoksa dağda öldü mü, bilmiyordu. Lenko sıradan çıkıp, ona doğru koşmak istiyordu, ama çocuk değildi, partizan düzenine uyması lâzımdı. En sonunda ağabeyisini ve kendi küçük «şumkacısını» da gördü. Onun üzerine atıldı, kollarının arasına aldı, sevgiyle sarsmaya başladı. Annesinin ağlayıp ağlamadığını veya güldüğünü anlıyamıyordu...

Ama Lenko geri kalamazdı arkadaşlarından. Annesinin ellerinden kurtuldu. Acele el bombalarını yerleştirdi, yeni karabinasının kayışını iyice tuttu ve yerini almak için koştu. Annesi de arkasından... Bu anda civcivini kaçırmış kuluçkaya benziyordu.

— Ama eve gelmiyecek misin be Lenko? diye sordu yanına gelince.

Heyecanla, sıraya bakan ve arkasından koşan çocuklar, kendi köydeşine bakıyorlar, ne olacağını bekliyorlardı.

Lenko omuzlarını kısarak :

— Hayır anne, izinsiz olmaz, diye artık eski, tecrübeli bir nefer gibi konuştu.

Onunlâ beraber giden kadınlar gülümsüyor-

lardı.

Annesi ise sadece dudaklarını büzdü, kollarını saldı.

YİRMİ

Birkaç gün sonra eve döndü Lenko. Birçok şenlikler ve geçit törenlerine katılmıştı. Serbest bırakılan Nasko ağabeyisi de döndü. Koritkof'lar da... Köyde olsun, kasabada olsun halk uyumuyordu. Sokaklar insanla doluydu. Meydanlarda nümayişler, okulda toplantılar yapıyorlar, münakaşa ediyorlar, bağırışıp çağırışıyorlardı.

Belediye memurları, askerlik davetiyeleri vermiye başladılar. Radyodan birkaç defa hava alarmı sinyalini verdiler. Köyden taksiler, Sofya şosesinden askerle dolu kamyonlar geçiyordu. Sivil ve üniformalı kimseler ellerinde şmayzerlerle geziniyorlardı. Her yerde yumruk kaldırarak : «Faşizme ölüm! Halka hürriyet!» diyorlardı.

Lenko'nun annesi hayatında ilk olarak toplantıya gitti. Ama orada yalnız değildi. Okulun avlusunda galiba bütün köy kadınları toplanmıştı. Herkes yeni bir şey öğrenmek ya da bu ağır ve korkulu yıllar boyunca yüreğinden çıkmayan acılardan birkaçını olsun paylaşmak istiyordu.

Cepheye gidenlere yardım etmek için tertibedilen toplantıda Minü de konuştu. Ve onu çoktan beri görmemiş olan köylüler onu dikkatle dinleyip :

— Bakın ne delikanlı olmuş. İnsanın baktıkça bakacağı geliyor!... diyorlardı.

Lenko'nun babası, bentten suyu çevirdi. Değirmeni kilitledi, eve döndü. Ve bunca yıldan beri ailesiyle ilk olarak aynı sofraya oturdu. Annesi sevinç içindeydi. Ama onu gene de birşeyler üzüyordu. Hep harbi düşünüyor, kalbinde birşey onu sıkıyordu. En sonunda, biraz yemek yedikten sonra eğildi, ümit

ve korku dolu bir bakışla :

— Nasko sen artık köye gelmiyecek misin? diye sordu.

Nasko gülümsedi ve ona kederli kederli baktı :

— Anne, ben sadece iki gün için geldim.

— Daha fazla kalsana... Niçin acele ediyorsun, dedi annesi ellerini önlüğüne koyarak.

Yavaşça fakat inandırıcı bir tavırla :

— Anne, savaş bitmedi. Cepheye gidiyorum... diye cevap verdi.

Sonra sustu. Annesini böyle üzmek, gücendirmek ona zor geliyordu, ama ne yapabilirdi.

— İşimiz henüz bitmedi... Bunu bizden başka bitirecek kimse de yok...

Kederlenen anne yine :

— Ama sadece iki güncük için mi geldin? diye sordu.

Nasko okşarcasına annesinin elini tuttu :

— E, hiç mi gelmiyeydim?

Annesi üzgün üzgün gülümsedi :

— Nasıl çocuksun bilmem Nasko? Ben seni bilsen ne kadar bekledim yavrum...

Kocasının da birkaç lâf söyliyeceğini, bir hafta daha kalmasını söyleyeceğini bekliyordu. Ama o, susuyordu. Gözleri dikkatle ona dikti ve en sonunda ihtiyar değirmenci yavaşça omuzunu kıpırdatarak :

— Gitmesi lâzımsa gidecek, dedi yavaşça.

Anne ona çıkıştı :

— Tüüü! Siz, erkeklerin yüreği taştan. Ben onu bu kadar bekledim... Ve şimdi... Ateşte sadece biz mi olacağız?.

— Anne, birisinin olması lâzım. Ve herkes, nerede daha faydalı olacaksa, oraya gitsin, dedi.

Ama annesi rica edince Nasko bir gün daha kaldı. Bir iki gün önce Plovdif'e gidip, bazı işlerini görmek istiyordu ama annesinin ricalarına dayana-

madı.

Bir gün geçer nasıl olsa. Uzanıp yattı ve yolculuğunu düşünmeye başladı.

Annesi çörek yaptı. Yol için bir de tavuk pişirdi? Kocasının bir gün önce tutmuş olduğu taze balıkları kızarttı.

Acı çeken annelik kalbinden nasıl kara kara düşünceler geçiyordu bu anda! Yolculuk için hazırladığı her pidede, her tatlıda, yüreğinden en derin en samimi analık duygulariyle, oğlunun bütün ateşlerden sağ salim geçmesini ve sağlam olarak eve dönmesini diliyordu. Sadece Lenko çok sevinçliydi. Onu hiçbir kötü düşünce üzmüyordu. Ve kendini gönüllü kabul etmediklerine üzülüyordu...

Kasabaya yaya gittiler. Nasko'yu birçok yakınları ve dostları uğurlamaya geldiler. Hepsi zaferin yakında olacağını konuşuyorlardı. Bu ise anneyi oldukça üzüyordu. Onları kasabada, milis şefi olan Todor Koritkof karşıladı. İhtiyar Koritkof'lar ve İskra da aynı gardaydılar.

Kasabanın her yerinde üç renkli bayraklar dalgalanıyordu. Garın önünde, ana caddenin her iki tarafındaki yapılara, bir bez gerilmişti : «Herşey cephe için! Herşey zafer için!» yazıyordu. Artık her taraftan gönüllüler geliyordu. İlk partizanlar gitti cepheye. Gara, torbalar, çiçekler ve bayraklarla uğurlayanlar doldu. Merak içinde kazanın en uzak köylerinden gelen köylüler ısrarla «bratuşkaların» ne vakit geleceklerini soruyorlardı. Kasabada, artık Plovdif'ten geçmiş olan askerleri karşılamaya hazırlanıyorlardı. Lenko, bu askerlerin nasıl olduklarını, nasıl konuştuklarını, nasıl giyindiklerini İskraya izah ediyordu. İskra ağzını açmış onu dinliyor, hiçbir şeyi kaçırmamağa çalışıyordu. Şimdi Lenko'ya daha çok hürmet ediyordu. O, partizanların yanına gideliberi, İskra onu kahraman sayıyor ve ar-

kadaş oldukları için iftihar ediyordu.

Onu gar etrafında gezdiriyor Lenko, bir general gibi perondan geçiyor, onun ilgilendiği ve ilgilenmediği şeyleri anlatıyordu. Çeşitli silâhlardan bahsediyordu, çünkü bunlarla onun da ilgilendiğini anlamış, İskra'nın, askeri bilgilerine hayran olduğunu sezmişti..

Trenin gecikeceğini bildirdiler. Ama tam ne kadar gecikeceğini kimse bilmiyordu. Gar şefi de çok olmıyacağını söylüyordu, ama, pek emin değildi. Çünkü trenler düzgün çalışmıyordu.

Lenko ile İskra gar dolayında gezinmiye devam ediyorlardı. Arada bir bekleme salonuna giriyorlar, duman içinde kalmış büfeye, pis masalardaki şişe, kadeh, kül tabağı, tütün kutularına bakıyorlar ve sonra da doğuya, Plovdif'ten gelecek olan treni bekliyorlardı. Gerçekten acele etmiyorlardı. Uzun bir ayrılıktan sonra kendilerini sevinçli, heyecanlı ve memnun hissediyorlardı. Kitapçıya gidip kalem defter almayı kararlaştırmıştılar ama buna daha vakit vardı. Lenko'nun ebeveynleri garın önündeki duvara dayanmışlar, treni bekliyorlardı. Babası yeni elbiselerini giymişti. Ama Lenko onu değirmenci elbiseleriyle çamur içinde, su içinde kalmış ve paspal halini daha çok beğeniyordu.

Yolcular, uğurlıyanlar, hergün tren gönderip karşılayanlar da kıpırdanmağa başladılar. Perona kırmızı şapkalı bir memur koştu. Nöbette olan iki milis, oradakilere ileri gitmemelerini söyledi. Derin bir gürültü, sonra da keskin bir düdük sesi işitildi. Tren artık gara giriyordu. İskra ile Lenko Nasko'nun yanına gittiler, bagajını taşımaya yardım ettiler.

Tren yavaşça durdu. Bir an içinde kadın, erkek, büyük, küçük vagonlara doğru koştular. Vagonlar asker ve subayla doluydu. Yük vagonları cip,

top arabası, mermi sandığı ile yüklüydü. Asker ve subaylar trenden atlayıp su aramaya koşuyolar, duman içinde kalan büfeye de girip birşeyler alıp içmek istiyorlardı.

Trende birçok sivil vardı. Lenko bunca insanın nereye gittiğini anlıyamıyordu. Sanki bütün kasaba ve vilâyetler boşalıyordu. Herkes İngiliz ve Amerikan bombardımanlarından sonra yıkılan Sofya'nın nasıl olduğunu görmiye gittiklerini anlatıyorlardı. Ama bunların çoğu, göçettirilen ve şimdi evlerine dönen vatandaşlardı.

Nasko bavulları aldı ve kendini güç halle bir yolcu vagonunun koridoruna atabildi. Oturmağa ve hattâ arka çantasını koymağa bile yer yoktu. Lenko, hemen ağabeyisine daha iyi bir yer bulabilmek için arka kompartımana koştu. Ama heryer dopdoluydu. Burada, bu küçük garda, inen de yoktu. Ama son yolcu vagonu galiba o kadar kalabalık değildi. Orada, bir yerde, sadece iki kişi oturmuştu. Lenko üçüncü yerde kimsenin oturup oturmadığını sordu. Yolculardan biri, şişman biriydi. Sert bir sesle bir askerin oturduğunu söyledi. Yolcunun diğer poruçikti. Şapkasını burnuna kadar indirmiş, uyukluyordu. Onun etrafından geçiyorlar, itişiyorlar, konuşuyorlar, bağırıyorlar, çekişiyorlar, münakaşa ediyorlardı. Donmuş gibi yerinde duruyordu o. Lenko ona bakmadı bile. Herhalde bütün gece yolculuk yapmış ve şimdi bağırmalara, itişmelere rağmen uyuyacaktı. Bu takımlar cepheye gidiyorlardı. Subaylar, askerler arasında olduğundan onlara da burası dar ve uygun değildi. Dışarıda, trenin etrafında kadın, erkek koşuyorlar, yer arayıp tanıdıklarını soruyorlardı.

— Danyu, Danyu! diye bağırdı birisi.

Bu ana kadar kompartımandaki asker dışarıdan çağırılınca pencereye çıktı ve istemiyerek

uyuyanın şapkasını çarptı, şapka yere düştü. Adam eğilip şapkasını aldı. Birşeyler mırıldanıp başını eğdi. Lenko gözlerini kırpıştırdı. Bir şeyi hatırlamaya çalışırmış gibi düşündü. Bu yüzü görmüştü, ona yabancı değildi! Ve bu alnı üzerindeki, seyrelmiş saçları arasında izi gördü.

Lenko kendi kendine : «At kafalı adam! Gidiyor!» dedi ve sırtı diken diken oldu.

Lenko, ağabeyisine yer aramaya gittiğini de unutmuştu. Askerlerin arasından son vagona geçip atladı. Etrafına bakındı. Nasko Todor Koritkof'la konuşuyordu. Lenko hemen kurşun gibi yanına koştu. Onu öyle bir çekti ki, etraftakiler buna şaşıp kaldılar. Lenko onu kolundan tuttu, çekti.

Çocuğun hiçbir zaman bukadar atılgan halini görmemiş olan Todor Koritkof eğildi :

— Lenko, ne var?

— Sizin evi yakan adamı gördüm, diye fısıldadı Lenko.

Koritkof söyleneni pek anlıyamamış gibi :

— Kimi gördün? diye sordu.

— O adamı, şu hani Kumyu Palamidof'a sizin için konuşan... hani sizin evi yakan adamı gördüm.

Koritkof sarardı. Bu adam hakkında partizan taburunda da fena şeyler işitmişlerdi. Anlıyabildiklerine göre, gayet önemli bir polis şefiydi. Antifaşistlere karşı olan hareketleri o yönetmiş. Brigada karargâhında da onun lâfı geçti. Ama Lenko'nun verdiği malûmatlardan ve Minü'nün anlattıklarından başka, onlar birşey bilmiyorlardı.

Koritkof çocuğu bir tarafa çekti :

— Sen, onun olduğuna emin misin?

— Subay elbisesi giymişti. Ama ben onu tanıdım. Ta kendisi!

Koritkof ihtar ederek :

— Hata etmiyelim! Dikkat et! İcabederse biraz treni durdururuz... Nerede o subay?

— Sonuncu vagonda...

Lenko yavaşça döndü parmağiyle göstermek istedi, ama Koritkof hemen kolunu tuttu. Yavaşça, eliyle işaret etmemesini ihtar etti.

— Beride, ikinci pencerenin orada oturuyor... Eğilmiş. Şapkası gözlerinin üstünde...

— Sen burada dur!

Koşup gar şefine treni biraz bekletmelerini söyledi :

— On dakikadan fazla değil...

— Daha yirmi dakika var trenin kalkmasına. Tren burada Svilengrat'tan gelen yolcu treniyle karşılaşacak, dedi gar şefi ona.

Koritkof şefin yanından çıktı ve birkaç adımda trenin öteki tarafına geçti. Çocuğa göz kırptı ve o da onun arkasından gitti. Son kompartımanın bir önündekine girdiler ve güç halle kendilerine yol açmıya başladılar. Son kompartımana geçtiler. Sol pencereden bir sivil genç göründü. Koritkof ona başiyle işaret etti. Çocuk hemen son yolcu vagonundan yere indi. Öbür tarafta, ikinci pencerenin altında da bir genç daha duruyordu. Lenko da geçti ve anlaştıkları gibi adamı gösterdi. Bundan sonra da vagondan indi. Sivil genç, Koritkof'un arkasında durdu. Koritkof sert. emreder bir tavırla :

— Poruçik efendi!

Uyur gibi yapan, at kafalı adam elektrik çarpmış gibi irkildi, şapkasını kaldırdı. Titriyordu.

— Ne arzu ediyorsunuz?

Çirkin başını kaldırdı ve tecrübeli gözüyle Todya'yı ve etrafındakileri gözden geçirdi. Ona tesadüfen mi, yoksa bilerek mi seslendiklerini anlamaya çalışıyordu.

Bu ana kadar, eli cebinde olan Koritkof, parlak, küçük bir tabanca çıkardı, ona çevirdi.

— Tevkif edildiniz...

At kafalı adam göz ucu ile tabancanın can alıcı borusuna baktı. Hafifçe benzi attı, ama yine kendini tutarak :

— Bizzat... niçin... anlamıyorum? dedi.

— Bir mesele için. Biraz ineceksiniz ve... ama direnmiye çalışmayınız.

— Bunu protesto ediyorum! Ben seferber edilmiş bir subayım... Cepheye gidiyorum... Bundan siz sorumlusunuz...

Koritkof gayet sakin olarak :

— Elbette sorumluyum. Hadi çabuk! dedi.

Adam, yan yan, bir defa daha tabancaya baktı, korktu ve yavaşça kalktı. Sivil elbiseli genç üzerini aradı. Arkasındaki kılıftan sıkılı, sürgüsü çekilmiş yepyeni bir tabanca çıkardı. Pantalonun cebinde de yine küçük bir tane buldu.

Adam, merakla oraya üşüşen askerlere dönerek :

— Ben cepheye gidiyorum ve sizin hakkınız yok engel olmaya!

Todor Koritkof gülümsiyerek :

— Belli o. Bunca tabancayla! dedi.

Adam, yavaşça basamaklardan sallana sallana indi ve yukarı doğru yürüdü. Lenko ona kaş altından bakıyordu. Kikiridkof çocuğu gördü, durdu, baktı. Sanki onu tanımak istiyordu, ama yoluna devam etti. Koritkof, Lenko'ya :

— Git ağabeyini uğurla... İşin ne olduğunu ona da söyle... Benden de çok selâm söyle... Tren gidince, gel sen bana lâzımsın.

Ağabeyini uğurladıktan sonra, İskra'ya, ağabeyinin yanında biraz işinin olduğunu söyledi. Todor Koritkof masasına çeşitli kâğıtlar yaymış, a-

yakta, biraz eğilerek onlara bakıyordu. Kikiridkof'u getirmelerini emretti.

Adam korka korka içeri girdi ve titriyerek selâm verdi. Lenko önceleri onun nasıl ciddi, gururlu ve alçak bir adam olduğunu bildiğinden, kısa bir zamanda böyle nasıl değiştiğine şaşıyordu.

Koritkof tevkif edileni göstererek çocuğa :

— Bu adamı tanıyor musun? diye sordu.

— Tanıyorum.

— Nerede gördün?

— Palamidof'larda.

— Adı ne?

— Kikiridkof, diyorlardı.

Kikiridkof bir nüfus cüzdanı ve bazı belgeler gösterdi. Burada, Goço Trifonof Lutanof, öğretmen, yazıyordu. Koritkof baktı adama :

— Asıl adınız bu mu?

Rüyadaymış gibi uzun esmer başını salladı adam :

— Evet, Goço Trifonof Lutanof.

Titriyordu ve kederli kederli dalkavukluk edercesine :

— Şef efendi, siz beni başkasına benzetmişsiniz... Rica ederim, beni serbest bırakın. Ben, seferber edilmişim, takımıma gitmem lâzım, vatana borcumu yapmaktan beni alıkoymayın.

Koritkof hiç önem vermeden :

— Borcunuzu ödemiye de vaktiniz olacak, dedi ve Krum Palamidof'u getirmelerini emretti.

Kumyu'nun traşı gelmişti Do'gun yanaklarındaki pembelik kaybolmuştu. Kikiridkof'u görünce birden irkildi, sonra içinden gülümsedi.

Koritkof ona dönerek :

— Palamidof, bu adamı tanıyor musunuz?

Krum Palamidof bir defa daha inanmak için ona baktı, hiç ikircimlik etmeden :

— Tanıyorum, dedi.
— Nereden tanıyorsunuz?
— Bize çok geldi.
— Adı ne?
— Kikiridkof.
— Lenko, serbestsin, dedi Koritkof çocuğa.

Lenko gözlerini ayırmaksızın her iki tutukluya baktı, baktı ve kapıyı dikkatle kapayıp İskra'nın yanına koştu.

Kendi kendine «Ah, eski dostlar yine toplandılar,» diye düşündü ve bu anda bütün bu taraftaki halkın onlardan çektiği korkular gözünün önüne geldi. Babası «Halk herkesten hıncını alacak,» demişti.

İskra ile kitapçıya giderken, yolda, Kikiridkof ve Kumyu'nun tevkif edi'melerini ve Todya'nın sorgularını anlattı. İskra hayran olmuş dinliyordu. Okul arkadaşının hareketlerine âşıktı. Onun anlattıkları bir masal gibi geliyordu ona. Kendi kendine, «Allahım, bu kadar kahır, bu kadar korku, hepsi bir rüya imiş gibi değişiverdi!» diye düşünüyordu. Halka, onların sevinçli yüzlerine bakıyor, okula koşan çocuklara seviniyor, vitrinlere bakınıyordu. Şarkı söylemek, gülmek, sevinmek istiyordu. Herkese, hayatı sevdiğini söylemek istiyordu. Okuyacak, uzaklara gidecek, yeni memleketler, bilinmedik dünyalar görecekti.

Kitapçıdan kalem, mürekkep, silgi, defter alıp yine çıktılar.

— Şimdi artık gidelim, dedi Lenko.
— Yalnız başımıza mı?

Lenko, aldırış etmeksizin elini savurdu:

— Ne var sanki? Bir buçuk saat sonra evdeyiz.

İskra bir an düşündü. Onun'a yürümek, konuşmak, onu dinlemek, ona bakmak istiyordu. O, olmasaydı, ebeveynleri belki de sağ kalmıyacaklar-

dı. Ve o alçak adamların plânlarını da söylemeseydi, kimbilir neler olacaktı?.

Şimdi de, Lenko faşistlerle partizan gibi çarpışmış olduğundan; onunla hiç korkmadan yürüyordu. Şimdi, onu daha yaşlı, daha tecrübeli, daha akıllı görüyordu. İskra'yla bundan dört ay önce saklambaç oynıyan Lenko eski bir asker gibi silâhtan, çarpışmadan bahseden Lenko arasında hiçbir benzerlik yoktu. Ona gizli gizli bakıyordu. O, hep öyle ince, kuvvetli, gözleri cana yakın ve sarışın saçlıydı...

İşte sıcak ve aydınlıklar içine gömülen eylül günü! Uzaklarda bir yerde dağın mavilikleri, bu sevimli ve aldatıcı dağ, bunca zaman halk partizanlarını gizledi.

İskra yavaş yavaş yürüyor, kalbi şarkı söylüyor, gözleri sanki konuşuyordu. Hafif bir rüzgâr başındaki saçları dağıtıp, oynuyordu. Her ikisi de kendi çocuk düşüncelerine, güzel arzularına, kendi büyük ve hariku'âde geleceklerine seviniyorlardı...

Lenko, birşey hatırlamış gibi ona döndü :

— İskra biliyor musun en fazla niye seviniyorum?

Gülümsiyerek ve mânalı mânalı ona baktı. Nasıl bilecekti, şimdi insanın sevindiği o kadar çok şey var ki!

— En çok okuldan bir gün bile kaybetmediğime seviniyorum.

İskra elinden tuttu onun. İnançla gülümsedi. Sevimli ve inci gibi dizilmiş dişleri parlıyarak :

— Şaşılacak şey, ben de buna seviniyorum.

İkisi de sustu. Ellerini bırakmadan sevinç ve mutluluk içinde güzel parlak uzaklara bakarak yürüyorlardı.

SON

155

HABORA
kitabevi

100 Lira